MARIN IONIȚĂ

RUGURILE DIN ZORI

EDITURA ALBATROS

MARIN IONIŢĂ

RUGURILE DIN ZORI

EDITURA ALBATROS • BUCUREŞTI
1982

Coperta de GH. MARINESCU

DIMINEAŢA DE SÂNZIENE

Înconjurat de ai săi, toţi îmbrăcaţi în vestminte de sărbătoare, băiatul porneşte spre locul de adunare al obştei.

Din toate părţile vin pâlcuri-pâlcuri de oameni, aducând cu ele câte un băiat care, după încercarea cea mare, va trece în rândul bărbaţilor. E drept că

numai după alţi câţiva ani, dacă se vor dovedi demni, vor putea să participe la sfatul cel mare al cetăţii şi chiar să fie aleşi în rândul căpeteniilor, dar pentru cine a trecut prin încercarea cea mare nu mai e decât un pas până acolo.

Şi cum mergea aşa pe mijlocul drumului între toţi ai lui, băiatul care nu aţipise toată noaptea stând la sfat, mai mult pe tăcute, cu bătrânul acela, se trezi că se gândeşte dacă s-au rostit toate întrebările care trebuiau rostite şi dacă s-au pronunţat toate răspunsurile care trebuiau pronunţate.

Şi cum mergea aşa cu paşi egali şi cum nu mai voia să se gândească la nimic, se simţi tras de poala cămăşii.

Atunci văzu cum aleargă pe lângă el, cu picioarele goale prin ţărână, într-un cămăşoi lung de in, cu părul zbârlit, un copil de trei-patru ani pe care fără îndoială că îl mai întâlnise undeva, ba chiar îl ştia foarte bine.

— Tu erai?

— Eu sunt!

Copilul i se agăţă de vârful degetelor de la mână.

— Am venit.

Alerga pe alături, mergând mai mult într-o parte, ca să fie cât mai mult cu faţa spre cel pe care îl însoţea.

— M-ai recunoscut, da?

Copilul semăna nespus de mult cu cel pe care băiatul îl privea în apa liniştită de la cotul pârâului sau în apa din ciutura puţului, la vârsta când mai păştea gâştele pe imaş şi voia să ajungă mai curând băiat mare.

Şi merseră aşa, de mână, pe mijlocul drumului.

Bate ciocanul de lemn în toaca de lemn.

Locul de adunare al obştei este tivit pe margini cu oameni de toate vârstele. În afară de străji, toată suflarea se strânsese aici. Era acesta unul dintre vechile obiceiuri, iar pe de altă parte nimeni n-ar fi

vrut să scape prilejul de-a asista la marea încercare.

Toată lumea tace. Nu mai e nimic de spus. Sau, ar mai fi de spus prea multe lucruri. Tace şi năpârstocul acela cu picioarele desculţe şi cu flori de fân în păr, dar îl strânge pe băiatul cel mare de vârful degetelor şi se freacă încet cu obrazul de coapsa lui.

Crainicul rosteşte chemarea.

Fiecare băiat venit pentru marea încercare este strâns la piept de părinţi, de fraţi, de neamuri. S-ar putea, cum să nu se poată, ca aceasta să fie cea din urmă îmbrăţişare, fiecare ştie foarte bine, deşi nu vrea să creadă. De spus, ce să mai spui? Nu mai are loc nicio vorbă. Înainte de a se desprinde de ai săi, băiatul puse mâna pe creştetul acelui copil pe care numai el îl văzusese acolo, ca un semn de ultim legământ.

Bate toaca de trei ori câte trei.

Băieţii stau la mijloc, strânşi unii în alţii ca nişte miei care au fost răzleţiţi de turmă. De aici înainte nici părinţii, nici fraţii, nici bunicii, nici unchii, nici neamurile, nimeni nu are voie să-i ajute nici cu sfatul, nici cu fapta, nici cu îndemnul.

Din nou bate toaca.

Un bătrân, aflat acolo parcă de la urzirea pământului, se desprinde dintre înţelepţii cetăţii, coboară cele câteva trepte, păşind semeţ şi drept, şi se opreşte la câţiva paşi.

„Oameni buni“, rosteşte el cu o voce pe care nu ai fi putut-o bănui atât de limpede.

„Oameni buni, oameni buni”, oameni buni, întoarce ecoul.

„Ca în fiecare an, în ziua de sânziene, cea mai lungă zi a anului, fiii noştri care şi-au, împlinit vârsta copilăriei s-au înfăţişat la marea încercare”.

Un freamăt uşor trece prin mulţimea adunată acolo.

„De azi înainte ei vor avea drept la cal, şi la arme“, aminteşte bătrânul înţelept vorbele pe care

le ştia fiecare pe de rost şi de atâta vreme, adică dintotdeauna.

„La cal şi la arme”, repetă ecoul.

„De a face de strajă, de a intra în luptă şi de a lua parte la toate lucrările noastre”…

Şi mai adaugă un lucru, pe cât de cumplit, pe atât de înţeles de către toţi cei de faţă.

„Dacă îşi va frânge cineva oasele în această încercare, să ştie că nu merită altceva”.

Îşi înălţă fruntea bătută de soare în timp ce vântul îi flutura pletele albe.

„Învingi sau pieri”, rosti el ca o sentinţă.

„Învingi sau pieri”, rosteşte murmurând mulţimea, iar ecoul repetă cuvintele la infinit.

„Este timpul ca fiecare dintre voi să dovedească în faţa obştei ce a învăţat în anii de ucenicie, ce ştie şi ce poate el. Fiecare singur, numai şi numai cu mintea şi cu trupul său. Cu tăria, curajul şi cunoştinţele pe care le are”.

Bate toaca de lemn.

Crainicul anunţă a doua chemare.

Bătrânul înţelept îi strigă pe băieţi pe nume.

Cel chemat iese din pâlc, se aşază cu faţa spre soare şi se lasă în genunchi până atinge cu fruntea de glie, ca într-un fel de logodnă.

Bătrânii cetăţii, toţi în alb, cu bărbi stufoase şi cu mâinile pe toiage, stau neclintiţi ca nişte statui. Căpeteniile, care cu această ocazie şi-au pus coifurile şi şi-au încins armele, stau, tot aşa, ca stanele de piatră.

Înţeleptul înţelepţilor bate de trei ori cu toiagul în pământ.

Crainicul anunţă tragerea la sorţi.

Mai întâi cetele de câte cinci, apoi locul ocupat de fiecare în ceată.

Cel care va deschide întrecerea este un băiat înalt şi subţirel ca un fir de trestie şi cu nişte ochi atât de visători de parcă nu s-ar afla acolo decât să privească cerul şi să asculte ciocârliile. Al doilea este un tânăr larg în umeri, cu gâtul scurt şi gros,

cu trupul bine legat, cu mâini şi braţe vânjoase. Se vede bine că pentru el nu mai există în acest moment altceva pe lume decât marea încercare. Şi abia aşteaptă să înceapă o dată. Îi freamătă tot trupul, ca unui cal înainte de alergare. Urmează la rând doi fraţi gemeni, bălai, cu ochi albaştri, pe care nu poţi să-i deosebeşti unul de altul, aproape firavi la prima vedere.

După gemeni venea acum şi rândul lui.

PRIMUL PRAG

„Învingi sau pieri!“

Ca fiecare băiat care a împlinit pe răboj numărul de crestături, petrecuse şi el această noapte lângă o vatră de foc alături de un bătrân.

„Ţi-a sosit ziua marii încercări, vezi ce faci!“

Noapte de sânziene. Cum mai cântă în crâng o privighetoare!

Cum mai cântă cosaşii în iarbă! Cosaşii şi greierii. Şi cum mai zboară licuricii!

Şi bătrânull, mereu rostea ca un cântec, ca un descântec: „Învingi sau pieri!“

Sau poate că buzele moşneagului nu şoptise decât o singură dată cuvintele acelea. Poate că nici nu făcuse altceva decât să tacă şi să mai pună, din când în când, câte un lemn pe foc şi să privească în tăciunii şi în spuza de pe vatră.

Sau poate că astfel de cuvinte băteau ele singure în tâmplele băiatului, dinafară, dinăuntru, cine mai ştie…

Cine le mai ştie, de unde vin, de unde le auzi, de unde le pricepi, acele adevăruri despre care se spune că dacă nu te-ai născut cu ele, le-ai supt odată cu laptele de la sânul mamei.

— De ce crezi că trebuie să-i cinstim pe bătrânii noştri, îl întrebase moşneagul de cu seară. Sau poate că nici nu-l întrebase, auzise el aşa un glas, dinăuntru, dinafară.

— Pentru că sunt cei mai mari învingători dintre câţi se află printre noi.

„Învingi sau pieri”, ştia bine băiatul, nu erau numai nişte vorbe de spus la zile mari. Încă din clipa în care te naşti este aşa. Nu se poate închipui un om pe jumătate viu, pe jumătate mort, după cum nu se poate crede în bazaconiile acelea născocite de greci cum că s-ar afla pe lume, ori pe acolo pe la ei, nişte făpturi cu totul şi cu totul ciudate; jumătate om-jumătate cal, jumătate om-jumătate taur, jumătate om-jumătate altceva, jumătate veşnici, jumătate muritori.

Ori eşti om întreg, ori nu eşti nimic.

Însă omului-om întreg îi dă moartea târcoale încă din pântecul mamei. Boli, cutremure, revărsări de ape, trăsnete, secete, grindine, fiare sălbatice, din câte nu i se poate trage unui om, dar mai ales de la duşmanii care dau năvală cu foc şi sabie să pârjolească, să taie, să jefuie, să ia în robie băieţi şi copile şi tineri buni la preţ şi femei de-abia împlinite.

— Fiecare om căruia îi dai bineţe dimineaţa în pragul casei este unul care şi-a învins moartea de o noapte, spusese bătrânul, fiecare om căruia îi dai bineţe seara este unul care şi-a câştigat viaţa de o zi.

Şi mai pusese un lemn pe foc şi mai tăcuse şi mai zisese.

— Nu e aşa de lesne, te-ai născut şi gata, trăieşti din asta, adică trăieşti numai că te-ai născut. Viaţa e ceva care se câştigă, băiete, pas cu pas, cine nu poate să se bată pentru ea o pierde de parcă nici n-ar fi avut-o, aşa este timpul pe care îl trăim noi, altădată o fi fost altfel, nu ştiu, poate că în viitor… Iar nu ştiu…

— Am spus doar, se sumeţi băiatul, că bătrânii noştri sunt cei mai mari învingători.

— Da, mi-ai spus, şi aşa este, noi îi cinstim nu numai pentru părul lor cărunt, că dacă au părul

cărunt, n-au niciun merit în asta, le dăm cinste, ei au câştigat prea multe bătălii.

— Şi pe cei care n-au câştigat?

— Eu vorbeam de oamenii în viaţă. Dintre oamenii în viaţă, mai mult şi mai mult îi cinstim pe bătrâni… Dintre cei care nu se mai află printre vii, îi cinstim mai mult şi mai mult tot pe cei care au învins şi nu au pierit.

— Mai spune-mi asta, măcar o dată, bunule-bătrânule, ce să înţeleg eu din vorbele astea despre oameni care nu mai sunt printre cei vii, dar nici n-au pierit.

— Ei sunt oameni care şi-au pus în primejdie viaţa pentru ca să apere alte vieţi la vreme de cutremur, de revărsare a apelor, de alunecări de pământ, la vreme de năvală a duşmanilor. Adică vreau să spun că toţi ne-am pus viaţa în primejdie, numai că, vezi tu, aşa s-a întâmplat: unii să rămână pe pământ, alţii sub brazdă.

— Şi de pierit cine a pierit?

— De pierit piere cine nu se luptă, cine se ascunde, cine nu are curaj, cine nu poate.

— Spune, bunule-bătrânule, mai spune, nu e tot una să mori şi să pieri?

— Nimeni nu piere cu adevărat decât în cinstea şi în aducerea aminte a oamenilor.

— Niciun om nu a pierit dacă trăieşte în cinstea şi-n aducerea aminte a oamenilor!

— Drept ai învăţat.

— Şi degeaba mai are un om zile dacă a pierit în cinstea şi aducerea aminte a oamenilor!

— Cam aşa şi nu chiar aşa, pentru că de fapt acela nu mai e om. Din clipa când a pierit, el nu mai e om!

— Spune, bunule-bătrânule, oricine poate să se sfârşească?

— Oricine, de ce să-ţi ascund eu ţie, oricine şi oricând totul este ca el să nu piară. A sfârşi fără niciun rost e la fel de necinstit ca faptul de a trăi în zadar.

Putea să întrebe ce vroia, de aceea se afla acolo, şi putea să întrebe de câte ori vroia, şi s-o ia iar şi iar de la cap cu nedumeririle şi cu mirările şi cu întrebările. De aia se afla acolo. Să asculte şi să nu se supere. Să răspundă şi să nu se supere. Să repete şi să nu se supere. Să tacă şi să nu se supere. Şi cum mai cântă privighetoarea în crâng… Cosaşii şi greierii în iarbă…

— Spune-mi, bunule-bătrânule, dincolo de viaţă, dincolo de sfârşit, mai e ceva?

— Mai e, ai înţeles. Credeam că ai înţeles, dincolo de viaţă, dincolo de sfârşit e *mai-rea-ca-moartea*. Eu unul, n-am văzut-o pe *mai-rea-ca-moartea*, n-am văzut-o, nu ştiu cum arată, nimeni dintre noi nu a fost lovit de ea în timpul vieţii mele. Se spune din bătrâni că ar fi fost un caz demult, dar neomul acela s-a îndepărtat repede, de-abia a fost zărit din spate cum se ducea, eu n-am văzut-o pe *mai-rea-ca-moartea*, dar ştiu că dă târcoale pe aici, mereu dă târcoale. Mai ales pe la marile încercări cum este a voastră, cea de mâine.

Ziua aceea a solstiţiului de vară începea ca toate zilele să se socotească de la miezul nopţii. Un miez de noapte care ar fi fost ca oricare altul dacă nu s-ar fi părut că timpul s-a oprit în loc între luceafărul de seară şi luceafărul de ziuă. Şi în zori începea marea încercare.

De mâine încolo iese din copilărie, are drept să aibă un cal şi drept să poarte arme şi drept să stea de strajă şi drept să călătorească pe alte meleaguri şi dreptul de a lua parte la adunările obştei şi la luptă şi la toate treburile din câmp şi dinăuntru.

— Ştii cum se poate termina, sigur că ştii, mormăie bătrânul în barbă, aşa, ca pentru sine.

— Câştig sau pierd, zise băiatul, atâta lucru ştie oricine, că între aceste două margini nu mai poate să încapă nimic.

— Învingi sau sfârşeşti, continuă moşneagul fără să apese deloc pe cuvinte, ba chiar cu o voce

mai albă. Câştigi ori sfârşeşti înecat în apă, ars în foc, sfâşiat de fiare sălbatice în pădure, trântit în gât de calul neînvăţat cu călăreţ, cine nu câştigă e bine să se sfârşească, oricum, asta este altceva decât *mai-rea-ca-moartea*.

Şi mai aduna unchiaşul căpătâiele de lemn pe inima vetrei şi mai tăcea. Şi avea obiceiul ca după un timp să mai spună ce a mai spus, să mai întrebe ce a întrebat, să mai asculte ce a mai ascultat, să mai întărească ce a mai întărit, ce e drept, mai cu alte vorbe, mai cu alte potriveli.

— Se poate, se prea poate, ca mâine, adică azi, nu mâine, că e trecut de miezul nopţii, se poate, zic, ca cineva să nici nu câştige dar nici să nu se sfârşească. Adică să rămână pe undeva, pe la jumătate, între şi între.

— Mi-ai spus, bunule-bătrânule, cum sunt ridicaţi pe cai cei care câştigă. Şi cum sunt ridicaţi pe împletitură de nuiele şi cum sunt duşi la groapă şi cum se trage pământ peste cei care s-au sfârşit. Şi toate astea le-am văzut şi eu, le poate vedea oricine în fiecare an la ziua sânzienelor. Dar cum va fi cu băieţii loviţi de *mai-rea-ca-moartea*?

— Hei, nici eu nu am răspuns la toate. Cine îl are? Ce ştiu eu este că dacă el, băiatul acela, n-ar dispărea singur, ne-ar pune pe toţi la mare încurcătură. Niciodată înţelepţii din sfatul mare şi căpeteniile şi adunarea obştei nu s-au aflat în situaţia să hotărască într-o asemenea pricină. Când intri într-o încercare cum este cea de mâine, adică de azi, că acuşi-acuşi se face ziuă, trebuie să te gândeşti că dacă ar fi să fii lovit de *mai-rea-ca-moartea*, trebuie să faci în aşa fel încât să scuteşti obştea, căpeteniile şi înţelepţii de a lua o hotărâre într-o treabă pentru care nu s-au făcut nici legi şi nici obiceiuri ale pământului. Dacă ţi se întâmplă aşa ceva n-ai decât să faci ca neomul ăla despre care am auzit eu că n-a aşteptat să se ia vreo hotărâre în privinţa lui şi a plecat singur, cine ştie

unde, să nu mai dăm ochii cu el nici viu, nici neviu, a ştiut adică să piară; e şi asta ceva.

— Şi care ar fi vina lui, dacă nu poate şi nu poate să câştige? se trezise a întreba în gândul său băiatul.

— Are, nu are vină, alta e întrebarea, altul e răspunsul, mormăi bătrânul, de parcă ar fi auzit gândul băiatului. Nu de el e vorba, e vorba de obşte. Ea are nevoie de oameni tari şi puternici, care să-i lucreze pământul, s-o sporească în avuţie şi în frumuseţe şi s-o apere. Dacă n-ar fi să-şi aleagă numai tineri unul şi unul, la ce s-ar mai ţine întrecerea asta? Numai ca să petrecem într-o zi de sânziene?

Unchiaşul mai potrivi un lemn pe foc şi reluă.

„Trăim, băiete, într-un timp şi într-un loc unde nu există niciun pic de îndurare pentru cei slabi, nici pentru oameni, nici pentru popoare”.

Sau poate că bătrânul nici nu-şi mişcase buzele, tăcea şi iar tăcea şi numai gândurile lui umblau spre înţelegerea acelui pui de om care ajunsese în pragul ce desparte copilăria de restul vieţii.

„Nu ştiu cum o fi în alte părţi şi nu ştiu cum a fost cu mult înaintea noastră şi cum o să fie cu mult după ce ne trecem de pe lume ca oameni, dar ştiu că trăim un timp în care prima grijă este să te ţii bine de pământul tău şi să-l aperi şi prima virtute este să poţi să faci treaba asta”.

Şi iar mai stătu cât mai stătu, tăcut şi iar începu.

„Dar obştea, ce drepturi are ea asupra ta, de ce adică să faci numai ce-i este ei de trebuinţa, de ce sa te alunge dacă nu poţi să sari peste un foc, să treci o apă, să îmblânzeşti un cal, să rămâi teafăr la trup şi la minte după ce ai avut de-a face o noapte cu fiarele în pădure, poţi să te întrebi… Obştea eşti tu şi cu mine, cu părinţii şi fraţii şi copiii noştri, munceşti pentru ea, munceşti pentru tine şi ai tăi. O aperi pe ea, te aperi pe tine şi pe ai tăi. Noi, aşa ca inşi, mai ne şi sfârşim câteodată. Totul este să nu pieri. Nimeni să nu-şi închipuie că trupul lui

este veşnic, noi, ca oameni, ne trecem pe lume, numai obştea nu trebuie să aibă sfârşit. Chiar dacă pentru asta ne-am cam da viaţa mai înainte de vreme, sau tocmai de aceea. Şi numai aşa intrăm şi noi câte puţin în veşnicie".

Fusese un copil ca toţi ceilalţi. Nu a plâns în pântecele mamei, nu a vorbit de la naştere, nu a ridicat cu degetul cel mic talpa casei, nu a sugrumat niciun balaur, nu a alcătuit nicio alăută din carapace de broască ţestoasă, nu creştea într-o zi cât alţii într-un an, n-a rupt nicio funie de mătase împletită-n şase, nu s-a bătut cu zmeul şi cu muma-pădurii, nu se putea da de trei ori peste cap ca să devină ce-şi punea în gând, peşte, copac, urs sau pasăre zburătoare.

Cât a fost prunc umbla deseori în pielea goală, scăldându-se în lumina soarelui şi în rouă din iarbă, ca toţi ceilalţi. Ceva mai târziu intra în apele repezi şi scotocea cu mâinile pe sub pietre şi înota cu peştele în gură şi se zbenguia ca o vidră, dar care băiat nu se dă la fund ca să scotocească pe sub pietre şi printre rădăcini şi care nu înota şi care nu călca apa şi care nu se zbenguia? Primul strai i-a fost un cămăşoi lung din tort de cânepă, pe care îl încingea peste mijloc cu un curmei de coajă de tei împletit în trei, de care îşi lega la şold, ca toţi băieţii de vârsta lui, un fel de sabie de lemn şi călărea pe un băţ, din care, orice-ai face, tot nu iese un cal năzdrăvan. Şi păştea gâştele pe imaş şi aduna vreascuri şi ciuperci din pădure şi se ducea la cules de fragi şi de mure şi a păzit oile şi caprele pe izlaz şi l-au luat la câmp să strângă snopi de grâu şi snopi de mei în urma secerătorilor şi a mânat vitele la plug şi la arie şi a dat grăunţe cu lopata la vânt şi-a pus mănunchi de cânepă şi de in la topit în albia râului şi a învârtit la râşniţă şi l-au trimis cu carul la lemne şi avea palmele bătucite şi călcâiele crăpate şi uneori i se uscau buzele de vânt, de soare, de sete şi-i plesneau până la sânge; cu toţi băieţii se întâmpla aşa, fetele cerneau mălai,

răsfirau fulgi, scărmănau lână, intrau în războiul de ţesut, înălbeau trâmbele de pânză la gârlă, secerau la grâu şi la mei, adunau mere şi cireşe din pomi.

Dar copiii aveau şi pe atunci, ca întotdeauna, obiceiul să crească, şi te trezeai cu ei odată mari până la brâu, mari până la piept, mari până la umărul părinţilor. Şi nimeni nu i-a spus în timpul acesta vreunuia dintre ei: „Vezi, mă, băiete, că şi trupul tău este muritor! “ Ce-l găsise pe moşneagul acela tocmai acum, în cea mai scurtă noapte din an, să vorbească tocmai despre viaţă şi despre moarte şi despre *mai-rea-ca-moartea*? Desigur că erau lucruri pe care le afla pentru prima dată. Dar nu se gândise la ele decât aşa, ca şi cum toate acestea nu l-ar fi privit în niciun fel.

Nu-i spusese nimeni că el este nemuritor şi nici n-ar fi crezut pe cineva. Dealtfel asemenea vorbe încă nu se rostiseră pe aici. Grecii susţineau că pe un munte al lor s-ar afla un fel de fiinţe, după chipul şi asemănarea oamenilor, dar care nici nu îmbătrânesc, nici nu mor, beau nectar şi mănâncă ambrozie şi sorb fumul de pe vetrele altarelor şi trăiesc aşa, te miri de ce dacă nu au nimic de făcut; fel de fel de năzbâtii mai născocesc şi oamenii aceia bătuţi de soare şi de apa mărilor!

Îl auzi pe bătrân, de acolo, de lângă vatră.

— Dacă mai ai de întrebat, întreabă, nu mai e cine ştie cât până la ziuă şi în revărsatul zorilor începe ce trebuie să înceapă şi pe mine n-ai atunci de unde să mă iei!

Lumina cărbunilor mocniţi de pe vatră făcea să sculpteze pasta acelei nopţi alburii un chip de om, dar moşneagul aducea din ce în ce mai mult a părere decât a fiinţă în carne şi oase.

— Dar acum chiar eşti aici? întrebă băiatul.

Bătrânul chicoti încet, pe înfundate.

— Cum să nu fiu? Închipuieşte-ţi că da!

— Chiar la asta mă gândeam dacă nu eşti mai mult un fel de închipuire a mea, adică m-au adus aseară, m-au lăsat singur lângă foc şi eu, pentru că

ştiam că trebuie să vină un bătrân plin de întrebări şi de răspunsuri, te-am şi văzut aici, când de fapt, n-am stat de vorbă, toată noaptea, decât eu cu mine însumi.

— Hei, da, eu ce să-ţi spun, n-ar avea nicio importanţă că te-ai dat la sfat cu unul din bătrânii obştei sau cu tine însuţi, important este să-ţi lămureşti mintea şi sufletul.

— Mă miram eu de unde să aibă obştea atâţia bătrâni câţi băieţi intră în marea încercare, ca să stea după fiecare dintre noi câte unul dintre voi toată noaptea, o noapte întreagă…

— Mai sunt, mai sunt bătrâni pe lume – ce s-ar face lumea fără ei? Ar fi vai de lume dacă n-ar mai fi bătrâni pe lume.

— Un băiat – un bătrân, un băiat – un bătrân, de unde atâţia învăţători în noaptea asta?

— De pe aici, de unde din altă parte? Noi nu năimim şi nu ne tocmim nici înţelepţi să ne înveţe, nici ostaşi străini care să se bată pentru noi, nici sclavi nu luăm să ne muncească pământul. Noi le facem singuri pe toate, asta e poruncă sfântă din strămoşi.

— Aşa să fie. Dar spune-mi, bunule-bătrânule, aş putea să te pipăi cu mâinile mele ca să-mi dau seama dacă te afli aici în carne şi oase?

— Nu mă împotrivesc, dar la ce bun după ce m-ai cercetat cu simţurile şi m-ai cercetat cu gândurile, după ce sufletul tău şi mintea ta şi-au dat seama că exist cu adevărat? Ce pot să-ţi spună mai mult palmele tale? Ele pot să dibuiască un trup de om…

— Iartă-mi îndoiala. A fost o clipă când credeam că eşti mai mult aşa, un semn, decât un trup.

— Chiar aşa şi este, băiete, semnul pe care îl port eu este că obştea se află alături de tine în această noapte de cumpănă. Chiar dacă tu ţi-ai răspuns singur la multe întrebări, ai făcut-o tot în marginile unor învăţăminte, care vin din fapta

înaintaşilor noştri. Şi nu e rău, nu e deloc rău, să încerci să ajungi de pe acum la nişte adevăruri prin puterea ta. Pentru că, vezi tu, la urma urmei înţelepciunea obştei nu e un fel de tezaur sau de grânar din care bătrânii să împartă cu pumnul la fiecare cât vrea şi cât îi trebuie, ca dintr-un izvor de apă, dimpotrivă, trebuie să mai şi pună câte ceva acolo fiecare, după puterile lui. Tu ai şi început să o faci… Dar, ia te uită, au cânatat cocoşii de ziuă…

*

Cântau cocoşii de ziuă şi un pitpalac în grâu şi o mierlă în zăvoi şi o nebună de ciocârlie se apucase să sfredelească văzduhul şi se reînviora jăratecul pe vatră şi cerul se împurpurase în zarea dinspre răsărit.

— Unde eşti, bunule-bătrânule?

Nu mai auzi decât o voce care nu venea de undeva anume, care îl înconjura parcă de pretutindeni.

— Curaj, băiete. Şi ţine minte, mai este pe lume şi *mai-rea-ca-moartea*. Învinge, ca să n-ai de-a face cu ea…

Când mijeau zorii în deschizătura colibei, băiatul auzi paşi pe cărare. Era tatăl său, care, de cum intră înăuntru, cercetă totul în jur, ca şi cum ar fi vrut să se convingă dacă mai e cineva pe acolo.

— A fost un bătrân aici, zise feciorul, toată noaptea am stat amândoi de vorbă, de fapt am mai şi tăcut. Mai mult am tăcut decât am grăit, dar parcă şi atunci ne vorbeam.

— Poate că nu v-aţi pierdut timpul…

— Nu, n-am pierdut timpul, fii sigur, dar ce nu înţeleg este cum de a dispărut aşa, ca un abur, nu l-am văzut nici când a ieşit din colibă, nu i-am auzit nici paşii îndepărtându-se, cu toate că am stat cu urechea la pândă.

— Hei, bătrânii au şi ei ciudăţeniile lor…

— Şi nici nu-l ştiu măcar pe nume…

— Dacă el nu şi-a dat numele, înseamnă că nu era de trebuinţă.

— Dar aş vrea să-l mai caut din când în când, ştie atâtea lucruri.

— O să ştii şi tu din ce în ce mai multe şi, cum ţi-a spus el, nu se poate să nu-ţi fi spus, la cele mai multe adevăruri va trebui să ajungi prin puterile şi căutările tale; puiul de om nu e ca un pui de pasăre care nu face altceva decât să deschidă pliscul şi să înfulece numai ce-i aduc părinţii în guşă.

— Şi n-o să mai fie nicio noapte ca noaptea care a trecut?

— Ba o să mai fie una, dar mai încolo, mai târziu, ce de mai este până atunci, o să fie încă o noapte ca asta, adică nu chiar ca asta, tot aşa, cu un copil şi un moşneag într-o colibă, la vremea când tu vei fi moşneagul.

Tatăl se aşezase pe vatră, şi vâra în cenuşă capătul aprins al lemnelor care rămăseseră nearse în jurul focului.

— Pentru că, vezi tu, dragul meu, fiecare copil îşi are bătrânul lui şi fiecare bătrân îşi are copilul său.

— Bătrânul meu a venit, dar a plecat.

— Că doară nu era să stea cu tine o viaţă de om.

— Şi n-o să-l mai văd, nu-i aşa?

— Orice am face, orice am drege, oricum am da-o, ori pe unde am umbla, la capătul drumului fiecăruia dintre noi aşteaptă un bătrân în faţa căruia trebuie să dăm socoteală de cum ne-am purtat în viaţă.

— Ba eu am să-i cer lui socoteală! „Ce ai făcut din mine”, am să-l întreb, „eram un copil frumos şi curat la trup şi la suflet şi credeam că toată lumea e a mea, că nimic nu-mi poate sta împotrivă, ce ai făcut din mine?“ sigur că da, copilul trebuie să întrebe şi bătrânul lui să dea seama.

— Dimpotrivă, băiatul e dator să stea în faţa judeţului de apoi şi să răspundă pentru toate,

pentru că începând de pe acest prag se croieşte viaţa. Iar bătrânul acela va fi mai frumos sau mai slut, mai fericit sau mai nefericit, după cum a pornit-o băiatul şi după cum a umblat el, mai drept, mai poncişi, mai cârmiş ori mai anapoda… Ai grijă ca la întâlnirea asta bătrânul tău să poală sta cu fruntea sus şi să nu roşească sub zbârcituri de ruşine. Nu depinde decât de tine!

— Poţi fi liniştit, tată, am să fac tot ce pot ca bătrânul acela să se bucure de mine.

— Nu am nicio îndoială… Dar haide, e timpul să mergem.

ÎNVINGI SAU PIERI

Crainicul vesteşte proba pietrei.

Bătrânul arată cu toiagul o sfărâmătură de stâncă.

— Fiecare dintre voi trebuie să ridice acest bolovan singur, să-l pună pe un umăr sau pe ceafă şi să înconjoare cu el în fugă dava, pe partea dinăuntru a întăriturilor.

Băiatul cel înalt şi subţire se opinteşte din greu să salte bolovanul de piatră mare şi colţuros, şi poate pentru prima dată în viaţă îi pare rău că a crescut atât de lung, cam fără măsură. Reuşeşte, totuşi, să-şi ridice piatra în cârcă şi porneşte în goană la drum. Ai crede că este gata-gata să i se desfacă oasele din încheieturi şi te-ai aştepta în fiecare clipă să i se frângă mijlocul tras ca prin inel, în orice caz picioarele sale lungi par a se împleti unul cu altul. Dar ajunge la timp în locul de unde a plecat.

— Ai învins! declară bătrânul înţelept.

— Ai învins! murmură mulţimea.

Al doilea băiat, scurt, îndesat, numai muşchi şi tendoane, geme şi el sub greutate şi gâfâie după ce

o lasă jos, dar parcă ar fi gata s-o ia încă odată de la început.

Primul dintre gemeni, aşa pirpiriu cum este, face ce face şi ridică puţin piatra de la pământ şi o ţine câteva clipe aşa, nişte clipe care par lungi cât secolele, apoi nici nu ştie cum se întâmplă de se vârî dedesubt, şi iar mai trec nişte clipe lungi în care mulţimea aşteaptă cu sufletul la gură şi se ridică cu bolovanul în spinare şi o ia la fugă. Piatra este atât de mare şi băiatul atât de mic încât n-ai putea crede că el o duce. Mai degrabă ai crede că ce vezi acolo este un bolovan mare care merge, merge singur pe sus şi duce agăţat de el un băiat, care nu are altceva de făcut decât să se ţină bine cu amândouă mâinile şi să depene cât mai repede din picioare.

Cu celălalt geamăn lucrurile se petrecură întocmai şi după ce fuse şi el declarat învingător, veni rândul celui de al cincilea.

Privi spre ai săi şi-l văzu printre ei pe copilul acela cu picioarele desculţe şi cu floare de fân în păr.

Înconjură cu privirea întreaga mulţime.

Privi spre bătrânii înţelepţi ai davei şi spre căpetenii.

Privi spre soare.

Privi în iarbă.

„Pământ al ţării mele, dă-mi mie putere!“

Îşi îndepărtă picioarele şi le înfipse bine în pământ.

Îşi goli plămânii şi-i umplu cu aer proaspăt, cât putu să încapă.

Se aplecă asupra bolovanului de piatră şi îl cuprinse cu amândouă braţele ca într-o îmbrăţişare.

Apoi şi-l săltă mai întâi pe un umăr, după care şi-l trecu pe ceafă şi între spete.

Şi porni.

Călca des şi zdupăit, talpă lângă talpă. Simţea că i se desfac mădularele, că îi intră oasele unul într-altul. Muchiile ascuţite ale bolovanului îi

pătrundeau în carne şi îi tăia palmele. Cât s-ar fi simţit de uşurat să arunce povara din spinare, fie ce-o fi. Dar trebuia să reziste până la capăt. Să poată. Ştia el bine că nu e vorba de un joc. Nu e vorba de o simplă întrecere. Obştea are nevoie de bărbaţi întregi şi puternici care să poată duce şi pietre în spinare, cât se poate de repede. Întotdeauna se află în cetate o provizie de pietre care să fie aruncate de pe coasta întăriturilor în capul celor care ar vroi să ia cetatea cu asalt. Mai trebuiau cărate pietre şi acolo unde vrăjmaşul ar fi reuşit să spargă întăriturile. Şi asta chiar în focul luptei. Şi asta fără zăbavă, ca bărbatului acela să-i mai rămână timp şi pentru a lua suliţa în mână şi arcul cu săgeţi. Pentru a învârteji paloşul roată în rândurile năvălitorilor, ca să-i culce la pământ ca pe nişte spice. Pentru a-i rămâne timp să se sfârşească puţin, dacă altfel nu se poate – totul e să învingi, dacă învingi nu pieri şi moartea nu mai contează.

— Ai învins! rosti bătrânul, mulţimea şi ecoul.

*

Crainicul rosteşte proba focului.

Băiatul cel înalt are picioare lungi şi poate sări uşor peste flăcări. Băiatul cel mărunt şi îndesat are muşchi puternici şi tendoane elastice şi se descurcă destul de bine. De mirare este cum de reuşesc gemenii să treacă pe deasupra flăcărilor. Dar când calcă pe jar avantajul este de partea lor, pentru că sunt mult mai uşori. Parcă ar merge chiar pe deasupra, călcând prin aer.

La rând vine cel de al cincilea.

O treabă mai mult de curaj, de îndemânare şi de rezistenţă decât de primejdie.

Dar trebuie să ştii şi să poţi.

Duşmanii pot da foc holdelor, livezilor şi pădurilor, caselor şi cetăţii. Şi bărbaţii, care sunt bărbaţi, trebuie să ştie şi să poată să treacă prin foc

pentru a-şi pune copiii şi bătrânii la adăpost, recoltele şi avutul şi să treacă prin flăcări şi să calce pe jar ca să dea piept cu vrăjmaşul.

Nu era pentru prima dată când făcea treaba asta. Încă de când mergeau cu vitele la păscut aprindeau focuri pe câmp, mai mult ca să sară peste ele decât ca să se încălzească.

Aşa cum se cerea, sări de trei ori peste flăcările unei grămezi de surcele uscate, având grijă să-şi facă vânt cât mai sus şi cât mai lung, să-şi ţină capul pe spate, ca să nu i se pârlească genele şi sprâncenele şi să-şi ţină respiraţia oprită ca să nu-l înece fumul şi aerul încins. Apoi, tot după obicei şi datină, îşi scoase încălţămintea şi se apropie de marginea unei vetre de cărbuni din crengi groase şi butuci de lemn sănătos. Numai la prima vedere tăciunii păreau negri şi uşor pudraţi cu un fel de făină albă-cenuşie. Doar puţin dacă adia vântul, îi descoperea aprinşi şi roşii cum numai focul poate să fie de roşu. Căută să păşească uşor, cât mai uşor şi pe toată talpa. Dacă ar călca mai greu picioarele i s-ar îngropa până la glesne în jăraticul care, o dată răscolit, ar începe să ardă şi mai straşnic. Să calci încet şi pe toată talpa şi să nu te temi şi să nu-ţi fie nicio frântură de clipă gândul în altă parte, să nu te gândeşti decât acolo, ca şi cum ai putea să-ţi înfăşori picioarele cu gândul, să ţi-l pui, gândul, între tălpi şi foc, să păşeşti cu tălpile pe el ca pe un fel de ţesătură nevăzută şi fermecată.

— Ai învins…

*

Crainicul rosteşte proba apei.

O probă în care se poate plăti cu viaţa.

— Pământ al ţării mele, dă-mi mie putere!

Îşi împreună mâinile deasupra capului, palmă peste palmă şi se aruncă de pe malul înalt în bulboana adâncă. Despică apa ca o săgeată. Mulţimea adunată acolo îi mai zăreşte într-o

frântură de clipă doar tălpile negre de cenuşă în spuma albă. Apoi nu se mai vede nimic altceva decât vârtejul din groapa aceea la care nimeni nu-i dăduse vreodată de fund. Şi fiecare clipă se făcuse o veşnicie.

Ştia că este timpul să se întoarcă şi să ţâşnească în sus dar în acelaşi timp se îndemna să atingă ceea ce nu atinsese nimeni niciodată, pământul de sub apa bulboanei. Să culeagă o piatră de pe fund sau o mână de nisip şi să le arate oamenilor de pe mai: „Uite că se poate".

Însă de la o vreme îşi dădu seama că de fapt nu mai înaintează spre adânc. Apa îl prinsese în învârtirea ei molcomă. Ca într-un fel de îmbrăţişare. Ca într-un fel de legănare. Ca într-un fel de descântare, ca într-un fel de culcare, ca într-un fel de adormire şi de visare. Îşi spunea mereu că trebuie să se smulgă din această vrajă însă toate simţurile i se învăluiseră şi voinţa la fel. Şi îi trecură atunci prin minte poveşti cu zâne ale apelor şi cu palate de aur şi de cleştar. Şi chiar i se păru că zăreşte, aşa, ca printr-o pâclă, nişte fete albe cu plete gălbui ca spicul grâului răsfirate în apă, care pluteau de jur împrejur şi întindeau spre el braţe de marmură şi îl chemau cu buze de petale de trandafir şi cu ochi negri de mure. Oamenii de pe mal tot mai sperau să vadă băiatul apărând deasupra apei. Sperau, numai aşa, pentru că nu puteau admite că a pierdut un om. Dar în fiecare dintre ei se cuibărise nesiguranţa. Şi dădeau târcoale spaima şi durerea. Ar fi fost primul băiat pe care l-ar fi pierdut în timpul marii încercări. Ştia, desigur, toată lumea ştia, că în aceste probe se poate şi pieri. Dar nu se mai întâmplase din vremuri care de-abia se mai ţineau minte. De pe vremea lui „a fost o dată ca niciodată". Şi cum o să fie altfel când băieţii erau îndelung şi temeinic pregătiţi? Şi erau sănătoşi la trup şi la minte?

„Învingi sau pieri". Fiecare ştia că sunt pe lume şi situaţii când un om poate să fie răpus de forţe

mai mari decât puterile lui. Dar una e să mori luptând şi alta e să pieri din slăbiciune. Ce face băiatul acela acolo, în fundul bulboanei? Se luptă el din toate puterile? Dacă este aşa, de ce nu iese deasupra, cum au reuşit să o facă mai adineauri nu numai lunganul, dar chiar şi gemenii aceia care arătau destul de piperniciţi? Nu cumva s-a lăsat prins în beţia adâncurilor?

„În afară de primejdiile din afară, molime, cutremure, secete, foc, revărsări de ape, trăsnete, fiare sălbatice, şi războaie, – spuneau bătrânii – mai sunt pe lume şi primejdii care vin dinăuntrul omului, ca ispita de a te trage din luptă şi din greu, ispita vinului, ispita desfrâului cu femei, ispita măririi, ispita sacrificiilor zadarnice şi chiar ispita morţii fără temei".

Şi zânele erau tot mai aproape şi tot mai pline de farmec şi băteau clopotele de argint în palatul de cleştar şi era atâta tihnă şi era atât de bine şi era atâta uitare de sine că uitase de toate. Şi tocmai se apropia, numai surâs şi primăvară, stăpâna apelor, mai frumoasă decât toate zânele la un loc, dar trecu pe acolo un copil desculţ şi cu flori de fân în păr: „Ce faci, aşa ne-a fost vorba?" Şi atunci băiatul îşi desfăcu braţele ca pe nişte aripi şi bătu din ele şi zvâcni din picioare şi ajunse să-şi scoată capul deasupra apei şi să deschidă ochii sub cerul albastru şi să soarbă o gură de aer. Un murmur de uimire şi de speranţă se ridică din piepturile celor adunaţi pe mal, retezat scurt peste o clipă când băiatul se afundă din nou, parcă tras de cineva de picioare în adâncuri. Unii şopteau că îl scosese apa deasupra mort. Alţii, puteau să jure că-i prinsese în ochi privirea de om viu, se putea orice, stătuse prea mult în apă şi iată acum fusese înghiţit încă o dată, poate pentru totdeauna.

Din nou deasupra apei, de data aceasta îşi dă toată lumea seama că se află în viaţă. Se ţine la suprafaţă. Înoată şi calcă apa. Dar vârtejul îl rostogoleşte ca pe un buştean în rotocolul lui care

te ameţeşte numai aşa, privindu-l de pe mal, de simţi că te datini şi eşti gata să cazi în iarbă. Băiatul se pare că nu mai are atâta vlagă în braţe ca să învingă încolăcirea aceea ca de şerpi sau de balauri. Dintr-o clipă în alta se putea să fie sorbit la fund şi atunci chiar că n-ar mai fi nimic de făcut. Cei de pe mal ar putea să-i întindă, desigur, o prăjină sau o funie de care să se agaţe şi să-l tragă apoi din apă. Dar legea aceasta a marii încercări este dură şi neînduplecată. Fiecare trebuie să se descurce singur. Dacă îl ajuţi, înseamnă că el nu a putut să învingă. Dacă primeşti ajutor, eşti un om pierdut. Şi toată lumea ştie că este mai bine să mori decât să fii învins. Pe când aşa, atât timp cât se mai ţine la suprafaţă şi cât îşi mai poate mişca braţele şi picioarele – mai are o şansă. O şansă nespus de mică, dar care există. Este vina lui că a zăbovit prea mult în adânc. Poate că a avut ambiţia nesăbuită să ajungă unde nu a ajuns nimeni, adică să atingă fundul vârtejului.

Nu mai avea cine ştie ce vlagă în trup dar i se ridică un fel de abur de pe gânduri şi i se limpezi mintea.

Înţelese că puterea acelei învârtejiri de ape nu poate să fie învinsă prin forţă. Cel puţin prin atâta forţă cât mai avea el. Ar fi trebuit să plutească uşor pe apă să-şi mai refacă puterile, dar vârtejul îl trăgea cu viclenie spre golul său din centru şi îl ameţea învârtindu-l. „Să nu crezi niciodată că nu mai e nimic de făcut”, îi spusese bătrânul acela care petrecuse noaptea în colibă împreună cu el. „Întotdeauna, oricât ar fi de greu, se mai poate găsi ceva, totul este să cauţi!“. „Şi dacă totuşi nu găseşti nimic?”. „Se cheamă că moartea te găseşte căutând. Şi nu e totuna cu a te găsi mort mai dinainte, de disperare”.

Observă că aşa, pe sub spuma în fierbere, se desprinde din când în când câte o vână de apă, care porneşte de-a lungul râului. Aşteptă momentul

potrivit şi îşi făcu vânt cu toate puterile care îi mai rămăseseră în acest şuvoi.

În rest apa râului de-abia îi ajungea până la şolduri sau până la genunchi. Dar era atât de viforoasă încât ar fi putut doborî şi un taur tânăr şi voinic! Curge la vale până şi patul ei de nisip şi de pietre mărunte. Bolovani desprinşi din stânci, încă nerotunjiţi bine, atât de mari, încât de multe ori îsi scot spinările din apă, se rostogolesc zuruind şi scrâşnind şi se izbesc unii de alţii. Nu se poate nici înota şi nici merge în picioare. Băiatul trecu râul ţinându-se cu mâinile de pietre şi lăsându-şi trupul să plutească în voie. Totul era să nu te laşi lovit de bolovani şi nici prins între ei, să nu le opui rezistenţă, să te strecori lin şi fără grabă.

Malul din cealaltă parte a râului era înalt şi scobit pe dedesubt, suspendat deasupra apei; numai nişte rădăcini de copaci, spălate de pământ se legănau uşor în aer căutând în zadar să se fixeze de ceva în golul în care se aflau. Băiatul făcu câteva salturi în apă până când reuşi să se prindă de una din aceste rădăcmi şi se căţără pe ea ca pe o funie. O ploaie măruntă de ţărână îi căzu pe cap şi pe umeri şi ei o primi ca pe o binecuvântare a pământului.

Când ajunse sus în poiană, îi găsi pe ceilalţi băieţi zvântându-se la soare. Se trânti în iarbă, cu faţa în sus. Şi simţi cum creşte în el puterea care se ridica din pământ. Şi puterea care cobora din astrul incandescent al zilei.

*

Crainicul vesteşte proba calului.

Este încercarea cea mai râvnită de fiecare băiat şi aşteptată încă din primii ani ai copilăriei. Şi nu este cea mai uşoară, poţi să-ţi frângi şi aici gâtul, ca în oricare alta probă.

Herghelia cailor tineri şi slobozi, crescuţi aproape sălbatici. Nu ai decât să-ţi alegi unul şi să-

l prinzi, ca al tău să fie. De ales ţi-l alegi, dar de prins cum să-l prinzi? Fiecare băiat îşi repetă în gând cele învăţate: un cal bun trebuie să aibă înfăţişare falnică, fruntea lată, urechile mici, nările frumos tăiate, pieptul larg, picioarele suple şi drepte chişiţele subţiri, elastice şi fără oase moarte, copitele lucioase şi necrăpate, pântecul supt, şoldurile mici şi rotunde ca nişte mere, crupa să nu fie teşită, greabănul nici ieşit în afară, nici înfundat, spinarea uşor curbată, cu şira vârâtă într-un şanţ, nu prea adânc, părul de pe trup mătăsos, scurt, uniform, nezburlit, coama bogată, dacă se poate în două părţi, ochii mari, limpezi şi expresivi. În sfârşit, să audă, să vadă bine, să simtă de departe, după miros, omul care vine, care se duce sau care trece, într-un fel de e cunoscut, în alt fel dacă e străin, să simtă fiarele pădurii, lupul ca pe lup, vulpea ca pe vulpe, ursul ca pe urs, să ştie să urmărească vânatul, să sară peste şanţuri şi peste gropi, să treacă prin apă şi la nevoie sa treacă şi prin foc, să-şi poarte călăreţul la luptă şi, dacă este rănit, să ştie să-l scoată din iureş.

De cum ţi-l alegi aşa îl ai. Acesta este primul tău cal din viaţă, bineînţeles, în caz de reuşită. Că dacă e să pieri, la ce-ţi mai trebuie?

Lunganul acela subţire, cu ochi visători şi cu gene de fată mare, se aşternu la pământ şi se târî ca un şarpe prin iarbă din partea încotro bătea vântul. Dar când se apropie de el, caii tot îl simţiră şi începură să adulmece şi să fornăie pe nări. Şi el nu avu decât să facă pe mortul, ghemuit în iarba înaltă. Degeaba! Armăsarii intraseră la bănuială şi nu se puteau linişti. Înaintară câţiva paşi, curioşi, prudenţi, mâşâind şi adulmecând. Băiatul îşi oprise aproape şi respiraţia, dar fie că îi simţiră căldura trupului, fie că îi auziră bătăile inimii, oricum, armăsarii aceia tineri nu se lăsară păcăliţi. Dimpotrivă, era dreptul lor să-i dea o lecţie musafirului nepoftit. Începură să-l ocolească în galop, într-un cerc din ce în ce mai strâns.

Tropotea şi răpăia pământul sub copitele lor şi alergau repede, din ce în ce mai repede, într-un iureş nebun, până când un armăsar negru se desprinse din această horă îndrăcită, apropiindu-se în trap mărunt. Şi când era la numai un pas, se cabră ca sa se arunce cu picioarele de dinainte peste mogâldeaţa din iarbă, şi să-l zdrobească sub maiurile celor două copite. Dar vlăjganul cel blond ţâşni din iarbă cât era de lung şi se agăţă cu amândouă mâinile de gâtul calului pe care îl dezechilibra silindu-l să cadă în genunchi. Şi îi apăsă capul în piept cu toată puterea şi nu-l slobozi decât atunci când îl crezu destul de ameţi şi de istovit. Iar când animalul se ridică de la pământ constată că lunganul se şi află în spinarea lui. Făcu tot ce poate să se descotorească de el, sări în două picioare, zvârli din copite dar degeaba, tot ce-i rămânea de făcut era să o rupă la fugă. Şi de ce aleargă mai mult de aceea călăreţul se aşeza mai bine. Până la urmă băiatul cu picioarele lungi reuşi să pună frâul în capul calului şi să-l înfăţişeze cuminte căpeteniilor, bătrânilor înţelepţi, şi celuilalt popor.

Veni rândul tânărului cel mărunt dar îndesat la trup, care se apropie în picioare de herghelie cu o funie în mână. Aruncă de la distanţă arcanul, care vâjâi în aer, şi prinde un armăsar vânăt de toată frumuseţea. Animalul sare, cade, dă să se ridice, prea târziu, băiatul l-a şi înconjurat cu funia pe care i-a trecut-o peste vinele picioarelor din urmă şi trage de căpătâiul laţului, până când îşi aşterne prizonierul la pământ, după care îi vâră în gură zăbala cu muştuc şi îi pune frâul. Apoi slăbeşte funia eliberând picioarele animalului. Calul stă câteva clipe nedumerit şi sare pe toate picioarele deodată vrând s-o zbughească spre ceilalţi. Dar n-apucă să simtă bine pământul sub copite că se şi trezeşte cu puiul de om în spinarea lui. Dă cu el de pământ însă călăreţul nu scapă frâul din mână,

strânge tare muştucul, se ridică de jos întreg şi nevătămat şi încalecă din nou.

Primul dintre gemeni s-a aşezat pe o creangă mai de jos a unui copac, cu o pătură în mână, şi s-a pus pe aşteptat. Iar când a trecut pe dedesubt un cal, s-a aruncat peste el, i-a pus pătura în cap şi l-a ţinut aşa până când, ameţit, orbit şi căpiat, şi-a acceptat stăpânul.

Al doilea geamăn a legat o funie între doi copaci şi s-a aruncat asupra primului cal care s-a poticnit. Nu a scăpat nici el fără a fi buşit de pământ, dar vorba e că s-a ales cu un cal de călărie. Nu era chiar ce-şi dorise şi ce ochise însă în herghelia aceasta niciun cal nu era de lepădat. Iar pe de alta parte se mângâia cu gândul că nici cei dinaintea lui nu puseseră mâna chiar pe calul pe care şi-l aleseseră din ochi. Că una e să alegi cu ochii, alta să pui frâul în capul unei sălbăticiuni.

Veni rândul celui de al cincilea băiat.

E cu mult mai greu să te apropii acum de herghelie după ce a fost zvânturată pentru prinderea celorlalţi cai. Dar lucru de mirare, băiatul vine fără să se ascundă, drept în picioare, cu paşi egali, cu frâul în mână, ba chiar de acolo de unde adie vântul. La început caii îl întâmpină cu oarecare bănuială, se strâng unii în alţii, se îndepărtează fără s-o rupă însă la fugă oprindu-se, din când în când, din ce în ce mai puţin, şovăitori. După un timp băiatul se opreşte şi el, întinde mâna, scutură frâul şi cheamă încet „ptro-ptroa. Tinerele animale nu se mai îndepărtează, par a asculta cu atenţie, ba chiar că înţeleg ceva, uite că trei-patru armăsari se desprind din herghelie şi vin mai aproape, unul şarg a şi ajuns, parcă ar vrea să-l gâdile pe om cu buza de sus în podul palmei întinse, primeşte frâul, care nu are nici zăbală şi nici muştuc şi parcă i-ar face chiar plăcere să-l ducă în spinare pe viitorul stăpân.

Aşa cum se cerea, băiatul îşi poartă calul prin faţa mulţimii. Niciodată nu mai fuseseră văzuţi un

cal şi un călăreţ atât de falnici cu un asemenea prilej. De obicei animalele erau istovite, scăldate în sudoare, cu boturile însângerate de zăbală, le tremura carnea pe oase şi de-abia se mai ţineau pe picioare ducând în spate nişte omuleţi, care, oricât ar fi făcut pe grozavii, se vedea că sunt deşelaţi şi dezghiocaţi de atâtea buşeli pe care nu a mai avut nimeni timp să le numere.

Descăleca în faţa înţelepţilor şi căpeteniilor. Dar lucru iaraşi neobişnuit, pronunţarea se amână.

Îşi luă calul de dârlog şi îl duse sub un şopron. Ceilalţi patru armăsari stăteau cu grăunţele dinainte, fiind prea obosiţi ca să le încerce gustul. Al lui nu făcu niciun fel de mofturi. Numai băiatul era cel care nu avea motive să fie liniştit. Cu ce greşise? Unde greşise?

Se trezi chemat şi i se ceru să spună cum a făcut de i s-a supus un cal din herghelia neîmblânzită fără niciun fel de împotrivire, ba încă chiar şargul pe care-l ştiau cel mai focos dintre toţi.

— Dar el e de mult prietenul meu.

— Cum să fie prietenul tău?

— Păi de când era un mânz mic-mititel îi aduceam vârfuri de iarbă crudă şi când s-a făcut mai mare, îmi mânca din palmă seminţe de mohor şi firimituri de pâine…

Începură discuţiile pentru că ele nu lipseau nici pe vremea aceea.

— Se vede treaba că băiatul şi-a pregătit din vreme înlesnirea probei, ori aceasta este o adevărată viclenie.

— Dar de unde? N-a fost decât un joc nevinovat.

— Care ne putea strica întreaga herghelie, încât băieţii noştri, în loc să aibă de-a face cu nişte armăsari năbădăioşi, să pună frâiele în cap la un fel de oi blânde şi proaste.

— În orice caz, el nu a dovedit curaj şi tărie în această probă şi proba nu-i poate fi socotită.

— După părerea mea nu e vorba de niciun fel de viclenie.

— Eu mă gândesc la altceva, zise un bărbat dintre căpetenii. Mă gândesc la cal… Dacă el nu a fost prins cu forţa, dacă nu l-ai dovedit prin curajul şi puterea ta, dacă nu i-ai arătat că eşti mai puternic decât el, cum să te mai recunoască de stăpân?

— Dar cine nu-şi hrăneşte calul şi nu-l adapă şi nu-l ţesală şi nu-i curăţă unghiile şi nu-i adună baligile! Tu nu o faci?

— Ba da, o fac şi eu ca toţi călăreţii. Dar când? Întâi l-am prins cu arcanul, i-am pus frâul, m-am ridicat în spinarea lui de câte ori a dat cu mine în pământ, l-am strunit cu muştucul, l-am făcut să simtă zăbala şi călcâiele în coaste, l-am alergat până când era gata să plesnească fierea în el, a tremurat şi a gemut sub mine şi când n-a mai putut l-am legat la iesle, i-am scos zăbala şi i-am dat ovăz înmuiat în lapte.

— El s-a îngrijit de timpuriu, zise cel mai bătrân dintre înţelepţi, a început să şi-l hrănească ceva mai devreme şi n-a mai fost nevoie de toate celelalte.

— Un animal căruia tu îi aduci de mâncare în palmă înainte de a-l fi răpus prin forţă, poate să creadă că aşa se cuvine, că, de fapt, el e stăpânul tău şi tu trebuie să asculţi de el. Cum să li se supună un cal dacă nu ţi-a ştiut niciodată de frică?

— Calul meu nu-mi ştie de frică, îi răspunse un bărbat mai tânăr tot din rândul căpeteniilor… Vă aduceţi aminte că îşi rupsese un picior alergând cu herghelia în vreme ce îşi alegeau caii băieţii care aveau rând înaintea mea. Chiar sfatul înţelepţilor şi căpeteniilor m-a obligat să-l iau şi să-l îngrijesc.

— De fapt şi asta a fost o formă de curaj.

— Nu a tremurat niciodată sub mine. Dar cum mă înţelege… Când mă arunc cu el în luptă îi las frâul slobod şi pot să iau în fiecare mână câte o armă şi el mă poartă chiar pe acolo pe unde vreau

eu, parcă am fi un trup şi un suflet, îl conduc fără zăbală, numai un mic semn şi el ştie să ia în piept un cal al duşmanului sau să sară în lături, să se ridice în două picioare sau să dea înapoi.

— Am să vă povestesc o mică întâmplare auzită de la tata: după ce a căzut în luptă unul dintre ai noştri, calul lui nu a vrut să mănânce nimic, rupea căpăstrul şi se ducea la mormânt şi a stat acolo până s-a uscat din picioare. Eu cred că nici calul ăla n-a ştiut de frică…

— Gata, zise cel mai în vârstă dintre înţelepţi, e timpul să hotărâm.

Şi sfatul de înţelepţi şi de căpetenii pronunţă câştigată proba calului şi de al cincilea dintre băieţi.

*

Urma proba de bronz.

Într-o clădire mare, cam afumată, închisă numai din trei părţi cu ziduri de piatră, un cuptor anume clădit pentru topitul metalului. Fiecare băiat trebuie să-şi plămădească din argilă şi din nisip o formă după închipuirea lui în care să toarne, la liberă alegere, un obiect care să fie neapărat de folos oamenilor davei.

După un timp sunt sparte formele şi fiecare prezintă în faţa înţelepţilor, căpeteniilor şi întregii obşti ce a reuşit să facă.

Băiatul cel înalt ţine în amândouă mâinile, şi te mirai cum poate să o ţină, o trupiţă de plug la care nu mai urma să se facă decât grindeiul din lemn şi coamele ca să poată ara pământul. Nu i se ceru nicio explicaţie. Un lucru bun care se aprobă fără zăbavă.

Era de minune cum al doilea băiat, cel care părea cioplit dintr-un trunchi tare de cedru a putut

să modeleze cu degetele lui scurte şi bondoace, formele unor obiecte atât de fine.

— Dăm – lămureşte el – cai şi boi, grâne, vin şi miere pe podoabe, pentru că în anii noştri de tihna, ni se împodobesc femeile şi fetele de sărbători. Este adevărat că, de câte ori cetatea a avut nevoie, femeile şi fetele noastre şi-au dat podoabele pentru arme. Dar tot mai bine ar fi să ni le facem noi, să nu le mai aducem de la alţii, pe cai şi boi, pe grâne, vin şi miere….

— Se aprobă, rostesc, pe rând, căpeteniile şi bătrânii înţelepţi.

Primul dintre gemeni prezintă o seceră de bronz la care a avut timp să-i pună şi un mâner de lemn. Dar în loc să aibă tăişul neted, ca la coasă – că ce altceva era secera decât o coasă mai mică? — avea o sumedenie de zimţi mărunţi şi deşi. Drept orice explicaţie băiatul se aplecă şi tăie câteva smocuri de iarbă tare, aproape uscată, peste care ar fi alunecat o secere obişnuită. Făcuse şi el o treabă bună.

Al doilea geamăn, care părea şi mai plăpând şi mai firav în urma probelor prin care trecuse, se înfăţişă cu o ghioagă ţintuită, ca de uriaş…

— Aţi băgat de seamă că sabia, suliţa şi săgeata sunt aproape neputincioase faţă de un duşman care are coif şi scut şi este îmbrăcat în zale. Se mai poate face ceva cu bâta de lemn de corn călită în foc, dar şi ea se crapă şi se sparge ori se rupe din coadă. Cu măciuca asta de bronz înţepoşată, e cu totul altceva…

Şi ca să nu fie numai vorbă în vânt, culese de pe jos un coif vechi, care era dat copiilor să se joace, şi îl aşeză pe o buturugă. Scuipă în palme, ridică ghioaga cu amândouă mâinile, o învârteji deasupra capului şi când dădu cu ea sparse şi coiful şi buturuga.

Când îi veni rândul, al cincilea băiat arătă o unealtă la care îi şi pusese o coadă uşoară şi elastică de ulm. Arăta a ceva destul de ciudat, pe

de o parte secure, în partea opusă un fel de săpăligă, ce se termina cu doi colţi scurţi şi puţin îndoiţi înăuntru.

— Soarta noastră face ca să fim nevoiţi să schimbăm de multe ori uneltele cu armele şi armele cu uneltele, zice băiatul. Aveţi aici, în faţă, o secure cu săpăligă, bună şi pentru tăiat lemne şi pentru afânat pământul. Dar cu tăişul poţi tot atât de bine să crapi capul celui care încalcă ţara, sau să-i smulgi scutul, să-l agăţi, să-l dai jos de pe cal…

*

Proba nopţii în pădure urma a se da acum pe viaţă şi pe moarte…

Era pe vremea când băieţii, ajunşi la vârsta marii încercări, erau legaţi de copaci în mijlocul pădurii, atât de departe încât nici n-ar fi putut să se audă, oricât ar fi strigat unul după altul. Nici din cetate n-ar fi putut fi auziţi. Şi chiar dacă ar fi fost, la ce bun când nimeni nu mai avea voie să le sară în apărare? Numai aşa, ca să-ţi sfâşie inima când ai fi înţeles că se zbat sfâşiaţi de fiare?

O noapte în care nimeni nu doarme. Părinţii, fraţii, rudele, prietenii băiatului se aflau cu toţii pe întărituri, scrutând cu privirea acea întunecime compactă, care era pădurea. Din când în când se auzea câte un răgnet de sălbăticiune, câte un ţipăt de broască în gură de şarpe. Apoi tăcere.

Li se părea câte o dată că zăresc o mogâldeaţă, pe undeva pe islaz, pe marginea pădurii. O părere şi atât. Sau, poate, vreo vulpe, vreun lup… Oricum, băieţii, chiar dacă se dezlegau aveau obligaţia să petreacă toată noaptea acolo, în mijlocul pădurii. Cu singurătatea şi cu spaimele. Poate cu fiarele sălbatice care existau cu adevărat. Poate cu nălucile pe care şi le-ar fi închipuit.

Primul care ieşi din codru după ce se lumină de ziuă fu unul dintre gemeni. Era gol până la brâu şi

purta pe umăr un fel de cimpoi mare şi alb, gata umflat, numai că nu cânta din el.

— Mi-am desfăcut legăturile cu dinţii, explică el, şi cum s-a întâmplat să mă aflu lângă un râu, m-am scăldat la lumina stelelor iar după ce m-am săturat de treaba asta, am zis să prind nişte peşte, că era destul peşte ascuns pe sub pietre, şi mi-am legat cămaşa la guler şi la mâneci ca să am în ce să aduc peştele… Ce am aici, ce să fie, mai nimic, m-a muşcat un afurisit de şarpe, dar eu mi-am supt veninul din rană şi l-am scuipat jos şi, ca să fiu şi mai sigur, am ars locul cu un cărbune aprins, ci îmi făcusem, se înţelege, şi un foc acolo pe marginea apei…

Iese din pădure, cu soarele în ochi, dar aducând parcă un petec de neguri în spinare şi băiatul acela scurt şi îndesat. Este teafăr şi joacă în mâini o bucată de lemn frumos meşteşugită.

— După ce m-am dezlegat de fag, mi-am făcut mai întâi şi întâi o bâtă ca să mă apăr în caz de primejdie, apoi am căutat o piatră bună de scăpărat şi nişte muşchi uscat şi vreascuri şi cioate şi am aprins focul şi, cum nu mai aveam ce să fac, făcui şi eu o furcă de tors.

În urma lui aştepta cuminte să-i vină rândul al doilea dintre gemeni.

— Am reuşit să-mi slăbesc puţin legăturile la o mână atâta cât să pot scoate cuţitul, apoi totul a fost foarte simplu. Şi cât am stat lângă foc, am încălzit în flăcări nişte nuiele, pe unele le-am decojit, pe altele le-am lăsat aşa, şi împletii coşul ăsta, ca să-mi treacă de urât, o fi şi el bun la ceva…

Băiatul cel înalt şi subţire, cu ochi visători, are pete de sânge pe cămaşa albă.

— Nu reuşisem să-mi eliberez decât o mână când mi-a sărit din copac în grumaz lighioana asta. Până să-i frâng eu gâtul, aşa, numai cu stânga, m-a cam zgârâiat, spurcatul. Dar i-am adus şi eu pielea, să o tăbăcim.

Se ridica soarele pe marginea cerului când venea pe izlaz al cincilea băiat. Mergea agale şi poate cam îngândurat. Şi poate că tocmai de aceea nu băgase de seamă că i-a luat urma o namilă de urs. Nimeni nu avea voie să strige ca să-i dea de veste. Şi el mergea atât de străin de primejdie. Fiara se apropia din ce în ce mai mult, alergând când în patru labe, când ridicându-se cât o căpiţă de fân. I se vedeau chiar de aici colţii albi şi ghearele ascuţite şi labele cât nişte cărpătoaire de pâine. Era limpede că dacă-l va prinde pe băiat nu mai exista nicio scăpare şi putea să-l prindă dintr-o clipă în alta şi el nici nu se sinchisea măcar.

Căpeteniile şi bătrânii nu ştiau ce să facă. După datină băieţii erau lăsaţi o noapte întreagă în pădure, să se descurce care cum poate. Şi nu era nici acesta un joc gratuit pentru că, la urma urmei, el putea să fie prins de duşmani şi legat de un copac, de un stâlp, sau de un catarg de corabie, nu e numai o poveste de speriat copiii, se mai întâmplase şi altor bărbaţi, dacă nu reuşeşti să-ţi desfaci legăturile şi să te strecori spre casă, eşti un om pierdut. Dar după altă datină, a sta nepăsători când un om se află în primejdie te faci la fel de vinovat ca şi când i-ai fi ridicat viaţa cu mâna ta.

Greu de hotărât la repezeală, noaptea trecuse cu adevărat dar băiatul încă nu fusese primit în pragul davei, fie ce-o fi, vor judeca mai pe urmă în linişte, se dă poruncă să pornească în goana cailor, într-acolo, un pâlc de călăreţi cu lăncile în mână.

Până să încalece flăcăii, ursul se şi afla la numai un pas de cel urmărit şi nu mai avea să facă decât un salt ca să-l doboare la pământ. Băiatul îl simţi şi se întoarse cu faţa spre el. Prea târziu. Sălbăticiunea se ridică în două picioare, cât o spaimă de mare şi îşi puse amândouă labele din faţă pe umerii băiatului. Mulţimii de oameni adunată pe întăriturile cetăţii i se taie răsuflarea. Înţelepţii încremenesc cu mâinile pe toiage, iar căpeteniile apucă mânerul spadei. Dair băiatul

parcă i-ar spune ceva fiarei la ureche. Ursul coboară cu toate picioarele pe pământ şi se întoarce cam nehotărât şi greoi spre pădure. Şi flăcăul îi mai dă şi o palmă pe spinare, aşa cum se răsfaţă copiii. După care se despărţiră luând-o unul spre pădure, celălalt spre poarta cea mare a cetăţii.

— După ce m-am desprins de stejar am făcut şi eu un foc şi, până una-alta, am cioplit din lemn de soc fluierul ăsta din care am cântat până la ziuă.

— Şi altceva?

— Altceva ce să mai fie, cântau păsările, cântam şi eu cu ele, se adunaseră o grămadă acolo.

— Dar fiara?

— Ce fiară?

— Ursul ăla care venea după tine.

— Păi e prietenul meu. Şi el e prietenul meu. L-am găsit odată, când nu era mai mare decât un motan, într-o cursă de prins vulpi. I-am oblojit picioarele şi i-am tăiat faguri dintr-un copac gol pe dinăuntru în care se aşezase un roi de albine. Şi de atunci ne întâlnim aproape în fiecare săptămână câte o dată, de primăvara până toamna. Şi acum se luase ca prostul după mine, de-abia l-am făcut să se întoarcă.

Toate probele fuseseră trecute cu bine.

Bătu de trei ori câte trei toaca de lemn.

Băieţii îngenunchează şi îşi plecară din nou frunţile până atinseră cu ele glia. Parcă ar fi vrut să spună: „Pământ al ţării mele, îţi mulţumesc!“

Cel mai bătrân dintre înţelepţii cetăţii le stropi fruntea cu apă adusă din bătrânul Istru. Iar cea mai mare dintre căpetenii le încinse spada la brâu. Caii îi aşteptau legaţi la conovăţ. De azi înainte fiecare dintre ei este apărător de nădejde al davei.

LA POARTA ÎNTREBĂRILOR

Se lasă soarele la asfinţit. Umbre lungi, contopite difuz în verdele pajiştei. Se aud tălăngile turmelor ce se întorc de la păşune. Cântec de caval. Un pârâu limpede. Un iaz. Atmosferă de tihnă. Pace şi timp de răgaz. Copiii se joacă pe imaş. Băieţii mai mari şi fetele de seama lor se hârjonesc la fântână. Numai un tânăr stă deoparte culcat în iarbă, rezemat într-un cot, cu un fir de rozmarin uitat între buze.

Doi bărbaţi daci îi iau seama.

— Cu băiatul ăsta e ceva, nu se poate.

— Da… Munceşte şi luptă prea îndârjit, parcă nu i-ar ajunge…

— Parcă s-ar teme că se termină totul prea repede şi lui nu-i mai rămâne.

— De luptă şi de muncă nu ne plângem. Nici de luptă, fiindcă nu ne lasă alţii în pace, nici de muncă fiindcă trebuie să ne ţinem. El nu ştie?

— Ba ştie el multe, dar nici cât ştie parcă nu i-ar ajunge. S-a lăsat în el, aşa fără pricină, un fel de tristeţe şi de nemulţumire. L-am întrebat şi pe un elen, om de frunte, după câte am înţeles eu, acolo în cetate la ei…

— Şi ce zicea grecul?

— Hei, prostii de ale lor… Cum că ar fi un fel de boală ciudată care îi atinge pe băieţi la vârsta asta. Cum că tânărul atins de această boală, nu se preţuieşte decât numai şi numai pe el, dintre toate câte se află pe lume.

— Nici vorbă de aşa ceva…

— Că au avut ei pe unul, Narcis îi zicea, uite că i-am ţinut şi numele minte, au avut pe unul care s-a tot privit într-un râu sau într-un lac, aşa, de dragul lui, până când l-a luat apa şi l-a dus la vale şi dus a fost.

— Asta s-ar putea întâmpla pe acolo pe unde ar fi niscaiva tineri care nu prea au ce face cu timpul lor. Adică, nici de muncit nu sunt puşi să muncească, nici de ostenit nu ostenesc. Şi atunci, ce să facă şi ei, săracii, îi prinde urâtul de toate şi

dragul numai de ei. Şi se tot privesc aşa în apă. Că numai apa curge dacă viaţa le stă pe loc. Şi se îmbată cu apă chioară. Dar cu băiatul ăsta al nostru trebuie să fie ceva. Ce să fie?

— Nemulţumit de câte face şi de câte poate şi, maă ales, de câte ştie…

— Dar a învăţat tot ce se poate învăţa: să are, să semene, să culeagă, să facă vin, să crească albine, să pască vitele, să călărească, să mânuie armele, şi le mânuie bine, să stea de veghe, să îndrăznească, să se poată stăpâni, să judece limpede, să fie drept, să-i respecte pe bătrâni şi pe toţi ceilalţi, să fie om de omenie, să-şi păstreze viaţa pentru cetate sau să-şi dea viaţa în caz de nevoie. Adică tot ce am învăţat şi ce ştim şi noi. Ce mai vrea?

— Hei, alt rând de oameni… Poate mai deştepţi, poate mai frumoşi… Şi mai nemulţumiţi…

— A zburat, măre, puiul din cuib şi s-ar duce, s-ar tot duce, nu-l mai cuprinde cerul din zare în zare.

Răsar stelele. Lună plină pe cer. Copaci oglindiţi în apă. Trec păsări călătoare.

Băiatul se ridică şi umblă, dus pe gânduri.

„Nu mai sunt un copil… Nu mai sunt un copil… Şi ce e cu asta? De când eram cât nodul nu am visat altceva decât să ajung la Marea încercare. De când era un nod de copil, nu am aşteptat decât ziua aceea când puteai să câştigi sau să pierzi definitiv. Am câştigat. Dar de aici înainte?

Ce simt eu acum, am mai simţit într-un fel când eram de vreo cinci ani. Când aveam eu vreo cinci ani mă aşezasem într-o zi sub un copac uriaş, mă aşezasem la rădăcina lui şi priveam spre vârf şi mi se părea atât de sus vârful copacului acela că mă lua cu ameţeală numai la gândul că m-aş afla acolo în vârful vârfului… Şi m-am căţărat din cracă în cracă, din scorbură în scorbură, din nod în nod, pâna când am ajuns în vârful vârfului… Asta era tot… Copacul se terminase. Şi am plâns… Şi am ţipat… Cine m-ar fi auzit ar fi crezut că plâng de,

frică… De ciudă plângeam eu… Nu mai aveam pe ce să mă mai urc. De aici înainte nu se putea mai sus… Dar atunci tot îmi mai rămânea un lucru de făcut, să mă întorc la rădăcina copacului, de unde am pornit… De data asta nu mai mă pot întoarce. Nimeni nu se mai poate întoarce în copilăria lui… Stai, băiete, şi te leagănă în vârful unui copac. Stai şi aşteaptă să crească şi el cu tine… Să treacă zilele la fel… Şi anul care vine ca anul care s-a dus şi aşa mereu, mereu-mereu, până când mă va ajunge bătrâneţea, dacă nu mă va ajunge mai din vreme o molimă, sau o săgeată de duşman… Şi au să mai rămână atâtea lucruri pe care nu le-am cunoscut, pe care nu le-am înţeles, pe care nu le-am ştiut.

*

— Te duci cu grecii, până în cetatea vecină… N-o să ai nicio încurcătură, ei ştiu şi-i aşteaptă… Numai că vezi cum îi duci, să nu ţină minte pe unde au umblat. Şi ai grijă să nu li se întâmple nimic. Sunt negustori cinstiţi, deocamdată sunt pentru noi negustori cinstiţi. Vând şi cumpără, avem interes să cumpărăm şi să vindem… Răspunzi cu capul!

— Am înţeles, răspund cu capul!

Spre deosebire de daci, care poartă cămăşi albe, iţari, pieptare de oaie, cei doi negustori greci sunt înfăşuraţi în stofe de culori vii.

Încalecă toţi trei şi pornesc prin poiene, prin livezi, printre lanuri de grâu, printre dealuri cu viţă de vie, prin păduri.

— N-ar fi timpul să facem un popas? întreabă unul dintre negustori.

— De-abia mă mai ţin pe cal, adaugă al doilea.

Mai merg încă puţin, până la marginea unui pârâu cu apă cristalină. Băiatul descalecă şi îi ajută pe oaspeţi să coboare.

— Sunt deşelat de-a binelea, spune unul dintre greci, ţinându-se, într-adevăr, cu mâinile de mijloc.

— Şi eu la fel, adaugă celălalt, dar cu toate că mi-e trupul făcut zob, îmi simt sufletul beat de-atâta frumuseţe.

— Nu degeaba Dionysos, zeul vinului şi belşugului vine de prin părţile astea!

— Demetra, zeiţa roadelor pământului şi abundenţei n-ar fi trebuit să se nască în altă parte.

— La fel Diana, zeiţa vânatului, nicăieri n-am văzut atâtea căprioare, ciute, iepuri, mistreţi, dropii, sitari şi prepeliţe.

Băiatul zvântă sudoarea de pe cai cu şomoioage de iarbă uscată.

— Nu prea se ocupă de noi.

— Ai răbdare. Niciun popor nu este mai ospitalier ca al dacilor. Dar nimeni nu îşi îngrijeşte vitele aşa cum şi le îngrijesc ei.

Călăuza dă caii la iarbă apoi aşază pe o buturugă o masă bogată.

— Miel copt în pielea lui şi ce frumos miroase! constată primul negustor.

— Ai mâncat vreodată? Să vezi ce fraged este. Ţi se topeşte în gură.

— Şi ce pâine albă… N-am mai văzut pâine atât de albă şi de pufoasă.

— În nicio altă parte a lumii nu creşte grâu ca al lor. Grâu cu bob sticlos, zici că vezi prin el. Boabele lor de grâu sunt ca diamantele. Brutarii de la Atena, dacă au de unde să pună un ciur de făină din grâu de Dacia la un sac de făină de grâu din alte părţi, vând pâinea la preţ dublu.

Flăcăul ia apă cu pumnul din pârâu şi se spală, alături, în iarbă. Apoi, tot pe iarbă, îşi aşterne un ştergar mic, de tort, şi îşi aşază pe el azima, o bucată de brânză tare, un mănunchi de foi de ceapă. Văzând aceasta, străinii se uită la bucatele lor şi nu le vine să se atingă de ele. Băiatul se apropie şi gustă din fiecare. Apoi se întoarce la ale lui.

— Vrea să ne dea de înţeles că nu sunt otrăvite.

— Dar el de ce mănâncă altceva?

— Masa lor este aproape întotdeauna simplă…

Cei doi îşi trec pe rând plosca înflorată. Băiatul bea apă de la un izvor care vine pe un uluc de scândură. Îşi scutură firimiturile de pe ştergar pe un muşuroi de furnici care, se înţelege, se apucă să-şi transporte imediat proviziile. Străinii privesc cu multă atenţie.

— Ia te uită… Au grijă până şi de gângăniile pământului.

— Să te fereşti să strici vreodată vreun muşuroi de furnici prin părţile astea. Sau vreun cuib de pasăre…

Băiatul aduce caii, îi ajută pe negustori să urce, apoi încalecă şi el.

Păduri seculare, lanuri de grâu, in înflorit, pajişti, livezi, pâraie, turme, cirezi, iazuri, oameni, cântece…

*

— Iată-ne şi în inima Daciei. Cine ar fi crezut?

— Ei îi primesc bine întotdeauna pe cei care vin fără primejdie şi fără ameninţare. Niciun alt popor nu este atât de ospitalier.

— Daci! Cei mai viteji, cei mai cinstiţi şi cei mai drepţi dintre traci, cum a spus Herodot… Hei, băiete, a spus bine Herodot?

— A spus bine, dar cine este el?

— Băiatul ăsta nu ştie cine a fost Herodot…

— Nu e de mirare, Herodot e departe de aici, iar acest copil pun mâna în foc că nu ştie să scrie şi să citească.

— Este adevărat, tinere, ca nu ştii să scrii şi să citeşti?

— Ce înseamnă să scrii şi să citeşti?

— Să scrii, băiete, înseamnă să pui vorbele în semne.

— Să pui vorbele în semne?

— Vorbele, gândurile, simţurile. Care se pot păstra aşa sute de ani… Să poată fi citite întocmai peste multe rânduri de oameni. Citite, spuse după semne, aşa cum au fost ele la început… Nu-ţi vine să crezi?

— Nu prea!

— Uite, am să-ţi fac o demonstraţie… Prietenul meu se duce cu calul mai departe, ca să nu audă ce vorbim noi… Acum spune-mi ce vrei tu să scriu pe tăbliţa asta… Spune ceva…

— Mama!… E bine?

— E bine. Dar mai mult. O gândire.

— Maică-măiculiţă, izvorul vieţii mele, cântecul leagănului meu, dorul meu durut şi neştiut…

— Hei, nici chiar aşa, că nu are loc… Ce zici, prietenul meu a auzit ce am vorbit noi?

— Nu a avut cum să audă.

— Du-te acum la el cu tăbliţa asta pe care am însemnat vorbele pe care mi le-ai spus.

Băiatul ia tăbliţa şi se apropie cu paşi mărunţi de celălalt negustor.

— „Maică-măicuţă, izvorul vieţii mele” citeşte acesta.

El stă câteva clipe încremenit de uimire, apoi zvârle cu căciula în sus, chiuie, îşi roteşte calul.

— Ai văzut ce bucurie sălbatică, zice primul negustor apropiindu-se.

— E grozav de inteligent, a priceput imediat ce importanţă are ştiinţa de carte.

— Învăţaţi-mă să scriu şi să citesc, învăţaţi-mă cât mai repede.

— Hei, băiete, nu este chiar aşa de simplu!

— Vă dau calul meu… Primul meu cal… Calul pe care l-am câştigat la Marea Întrecere.

— Nici chiar pentru un cal nu se poate.

— Altceva ce mai îmi cereţi? Ce să vă mai dau?

— Orice ne-ai da, tot nu se poate.

— De ce nu se poate? Voi cum aţi învăţat?

— Treaba asta se dobândeşte cu dascăli de şcoală, în ani şi ani de zile. Noi nu suntem dascăli şi nici nu avem de stat cine ştie ce pe aici.

— Vă închid. Vă închid, vă pun pe bunătăţi şi nu vă dau drumul până nu mă învăţaţi să scriu şi să citesc.

— Degeaba ne ameninţi. Ştii bine că n-ai s-o faci. Un dac nu calcă niciodată legea pământului. Şi legea pământului la voi este să nu-i aduci niciun rău oaspetelui pe care l-ai luat sub ocrotirea ta.

— Aşa este!

— Apoi suntem aşteptaţi, o ştii bine…

— Aşa este!

Pornesc la drum.

— Nu te putem învăţa să scrii şi să citeşti. Dar e de datoria noastră să-ţi spunem cine este Herodot. Măcar atâta lucru.

— Cine este?

— Herodot este părintele istoriei.

— Şi Istoria?

— Ea, istoria, este o poveste scrisă despre poporul nostru, cu luptele, cu vitejiile şi strălucirea lui. Despre popoarele vecine.

— Tot-tot?

— Tot-tot, ca să rămână.

— Şi despre noi?

— Şi despre voi, aşa cum ţi-am spus.

— Tot-tot

— Hei, nu tot-tot… Că nu putea, că nu avea de unde să ştie el. Iar pe el îl interesa în primul rând istoria poporului său… Pentru tot-tot al vostru trebuie să scrie istoria unul dintre voi.

— Dar mai întâi ar trebui să ştim să scriem şi să citim.

— Da, asta este chiar mai greu…

— Şi copiii voştri, când învaţă ei toate astea?

— Când sunt mai mărişori deprind să scrie şi să citească. Când ajung aşa ca tine, învaţă restul.

— Adică ce?

— Adică să construiască cetăţi fortificate, drumuri şi poduri trainice, să construiască porturi pentru corăbii, şi corăbii, un fel de bărci mari cu pânze, mânate de vânt, peste mări şi oceane. Învaţă matematica, adică ştiinţa numerelor, cea mai de preţ ştiinţă, fiindcă, la urma urmei tot ce ne înconjoară, tot ce se vede, poate să fie numărat, socotit. Învaţă medicina, care este ştiinţa leacurilor trupului şi ale sufletului.

— Leacurile le cunoaştem şi noi.

— Le cunoaşteţi, sigur că le cunoaşteţi, că şi noi de la voi le-am învăţat, după cum recunoaşte marele Hipocrate, părintele medicinei… Dar ştiinţa le-a sistematizat, le-a aşezat în scris, le-a pus în cărţi, să poată fi de folos şi la alţii….

— Şi ce mai învaţă băieţii voştri?

— Mai învaţă să navigheze, adică să se călăuzească pe mări şi pe oceane, după stele şi alte semne ale cerului; învaţă astronomia, adică ştiinţa mişcării soarelui, lunii şi altor corpuri de pe boltă; învaţă geometria, adică ştiinţa de a măsura volumele şi suprafeţele; învaţă artele frumoase, muzica, pictura, poezia şi teatrul; învaţă multe meşteşuguri; învaţă strategia, diplomaţia şi cum se fac irigaţiile; învaţă ştiinţa ştiinţelor şi înţelepciunea înţelepciunilor, care se numeşte filosofie.

*

Noapte senină. Băiatul nu doarme. Umblă singur şi vorbeşte pentru sine.

„Trec în cârduri păsările călătoare.

Aşa trec ele, păsările călătoare, în fiecare primăvară, în fiecare toamnă.

Departe, departe peste mări şi ţări, peste munţi, peste pustiuri de nisip şi peste pustiuri de ape şi pe sub vântul turbat şi prin vijelii, când se dezlănţuie vijeliile.

Şi care scapă-scapă, şi vine primăvara de unde a plecat. Si iar îşi clădesc cuiburile şi iar îşi cântă cântecele şi iar îşi scot puii şi iar îi învaţă să zboare şi iar se călătoresc. Şi câte nu pier în valuri şi câte nu sunt spulberate de vânturi şi câte nu sunt săgetate cu săgeată şi câte nu cad ajunse de boală sau de bătrâneţe… Şi toate astea nu le opresc s-o i-a de la capăt, iar şi iar, în fiecare primăvară, în fiecare toamnă.

Cocorii şi gâştele sălbatice, lăstunii şi cucii, prepeliţele şi ploierii, berzele şi cufundacii şi ciocârliile şi presurile şi privighetorile şi egretele; păsările, că nu sunt decât nişte biete păsări, se încumetă şi să ia în piept necunoscutul şi depărtările.

Şi omul, că e om…

S-ar putea ca mulţi să cadă pe drum, dar până la urmă tot ar ajunge unul, măcar unul, tot ar ajunge să se întoarcă.

Şi nu aşa, ca o pasăre proastă.

Că pasărea, cum a fost aşa rămâne, se duce şi se întoarce, se întoarce şi se duce şi nu învaţă nimic în afară de ce a ştiut, tot la fel îşi face cuibul, tot la fel îşi creşte puii, tot la fel o vântură vânturile, o îngroapă valurile, o săgetează săgeţile. Şi tot aşa, rând pe rând, un rând de o vară…"

E trecut de miezul nopţii. Caii ronţăie fânul tare. Mugesc încet vitele în somn. Doarme focul în vatră. Străjerii stau de veghe. E atâta linişte. Ce bine e acasă…

„Dar ce mai e pe dincolo, prin lumea mare? Prin lumea mare şi necuprinsă? Ce e dincolo de noi, ce e dincolo de vecinii noştri?

Vecinii noştri… Suntem toţi o limbă, de un port, de un neam, de o datină.

La hotare, la hotarele mici, vitele noastre pasc în devălmăşie şi pescuim în râuri şi tăiem lemne din păduri şi vânăm şi mergem după fete, unii la alţii, şi facem nunţi, şi cântăm, şi jucăm şi petrecem, şi

ne unim în faţa unei primejdii din afară, adică trimitem luptători la hotarele cele mari ale dacilor.

Dar de atâtea ori se iscă certuri, de la vite, de la pământ, de la păduri, de la ape, de la vânat, de la munţi, de la te miri ce şi se ajunge de multe ori la bătaie, nu cu cine ştie ce vrăjmăşie, nu cu cine ştie ce înverşunare, dar se întâmplă să moară oameni. De ce să fie ucişi?“

Băiatul se lăsă în genunchi la marginea unei arături şi ridică în căuşul palmelor un pumn de ţărână.

„Poţi tu să-mi spui?“

Şi pământul nu-i răspunse.

„Se mai unesc triburile dace din când în când, câte două, câte trei, mai ales în faţa cotropitorilor, se unesc şi se desfac, cum trece primejdia cum se desfac. Oameni de o limbă şi de un port şi de un neam şi de un obicei, dar fiecare cu tribul lui, mai mic – mai mare, mai mare — mai mic“.

Băiatul se lăsă în genunchi şi îşi trece palma peste iarba în care a căzut rouă.

„Poţi tu să-mi spui de ce? Nu poţi să-mi spui…”.

„Şi dincolo de marginea cea mare a neamului dac am auzit eu că ar trăi alte seminţii, seminţia sciţilor cei neaşezaţi, care umblă din loc în loc prin stepele fără drumuri, călări pe caii lor iuţi şi cu familiile sub coviltirul căruţelor… Şi seminţia celţilor, făuritori de săbii… Şi seminţia ilirilor… Şi, ceva mai departe, neamurile de greci, dintre care unii au nişte cetăţi chiar aici pe ţărmul Mării cea Mare.

Şi dincolo de ele ce mai este? Până unde ţine lumea, până unde ţine pământul?

Băiatul priveşte spre un stol de păsări călătoare:

„Ştiţi voi? Poate ştiţi voi, dar nu spuneţi!…“

„Cum de ajung alţii până la noi, peste mări şi mări, cu corăbiile încărcate, ca să plece cu ele şi mai încărcate?“

„De ce nu avem şi noi corăbiile noastre ca să plecăm cu ele încărcate peste mări şi alte mări şi să le aducem şi mai pline?“

Băiatul se lăsă în genunchi la marginea unui pârâu şi îşi umplu cu apă căuşul palmelor:

„Tu ştii? Poate că ştii, dar nu poţi să-mi spui!“

„De ce trebuie să plăteşti o sabie cu cai de călărie, o cămaşă de zale cu perechi de boi, cu putini de miere un coif, cu putini de brânză şi de pastramă o platoşă?“…

Băiatul îşi trece degetele prin coama unui cal.

„Ştii tu? Nu ştii!…“

„De ce să plătim totul adus acasă, să plătim cu grâu şi cu mei, cu vin şi cu miere, cu vite şi cu lemn de cedru pentru catarge? De ce să nu ni le facem noi, de ce să nu cărăm şi noi pe drumurile de apă şi de pământ, de ce să nu vindem şi noi la alţii acasă, la înţelegere cu ei, de ce să nu ieşim şi noi în lume şi s-o cunoaştem?“

*

Băiatul stă cu capul în poala mamei!

— Cântă-mi măicuţă, cântece de leagăn.

Mama cântă murmurat: Doina, doina, doina…

— Cântă, măicuţă, cântă…

— Doina-doina, doina… Dar ce e cu tine, măi băiete?

— M-a prins măicuţă, aşa un dor de ducă.

— Păi du-te, mamă… Mai du-te şi tu şi mai umblă… Mai stai de vorbă cu băieţii, cu fetele… Hai, ia calul şi aleargă…

— Mamă, ce ar fi să plec eu cu negustorii?

— Ce spui?

— Ce ar fi să plec eu cu negustorii greci în lume?

Se pot învăţa atâtea lucruri acolo, să construieşti corăbii şi porturi, să navighezi după stele, să faci drumuri pietruite şi poduri. Matematică şi

medicină, geometrie, astronomie, arte frumoase, şi înţelepciunea înţelepciunilor, care se numeşte filosofie. Şi când voi veni de acolo i-aş învăţa-şi pe ai noştri, toate astea i-aş învăţa.

— Visezi.

— Visez, dar ce vis frumos.

— Visezi… Să-ţi mai cânte mama.,. Visezi…

— Ce-ar fi să mă duc totuşi, cu grecii aceia?

— Află băiete că acolo, la grecii aceia, în Grecia lor, nu poate să pătrundă nimeni de la noi.

— Nu a ajuns nimeni niciodată?

— Nişte copii răpiţi de piraţi şi vânduţi ca sclavi.

— Şi nu s-a mai întors niciunul dintre ei?

— Unul a scăpat şi a ajuns acasă, după douăzeci de ani, asta s-a întâmplat de mult, eram eu copil.

— Şi cu ce ştiinţă a venit el, cu ce învăţătură?

— Ăia nu iau sclavi să-i pună la învăţătură.

— Dar ce este un sclav?

— Nu prea avem de unde să ştim, că la noi nu sunt, noi nu răpim şi nu cumpărăm oameni să ne facă treburile noastre. Dar omul ăla avea gleznele roase de lanţ, era însemnat cu fierul roşu şi urmele de gârbaci nu i s-au şters de pe spinare cât a trăit, că n-a mai trăit mult, săracul. Sclavii nu sunt consideraţi acolo oameni, stăpânii îi bat, îi vând, îi împreună, îi despart după bunul lor plac, dacă au chef pot să-i ucidă fără a da socoteală.

— Şi crezi că altfel nu se poate ajunge la ei?

— Ce să cred? O ştiu eu bine. Toată lumea ştie.

— Pentru toate câte se pot învăţa acolo, zău că merită să încerci.

— Hai, dormi! Lasă poveştile şi dormi.

— Mamă, chiar nu a încercat nimeni? Nimeni?

— Nu, băiete, nu a încercat nimeni de la noi să iasă din lumea dacilor.

— Este oprit de lege?

— Nu este oprit de lege, dar uite că nu a încercat nimeni.

— Dar fratele meu mai mare?

— Ce e cu el?

— Unde e fratele meu mai mare, mamă? Mi-ai spus că a căzut într-o luptă şi că e îngropat la trei anini… Nu e îngropat la trei anini…

— Da, băiete, fratele tău s-a sumeţit să facă o corabie. A găsit şi tovarăşi pentru asta. A făcut corabia, a coborât cu ea pe fluviu, a intrat pe mare… Şi l-a înghiţit marea…

— Şi ce-ar fi s-o iau eu de-acolo de unde a rămas el?

— Am plătit cu o viaţă! Nu vreau să te pierd şi pe tine.

— Nu mă pierzi! Mă câştigi, nu mă pierzi!

— Hai, dormi. Îţi cântă mama cântece de leagăn… Dormi, puiul mamei…

— Maică-măicuţă, izvorul vieţii mele, cântecul meu de leagăn, dorul meu durut şi neştiut… Ce dor o să-mi fie, mamă, de tine…

PIRAŢII

Omul care călărea un cal ciobănesc alergase atât de repede încât animalul căzu sub el chiar la poarta cetăţii; dădu să se ridice, apoi se lungi şi înţepeni acolo pentru totdeauna. Era vorba de atacarea unui sat, aflat nu prea departe de dava, de către nişte răufăcători care s-au apropiat tiptil pe cărările pădurii. După ce se interesă cam ce forţe are duşmanul, marea căpetenie hotărî.

— Să plece jumătate din ceata lui Daurus cu el în frunte.

Parcă zburau mânaţi de vânt…

Băiatul se aplecase pe coama calului care alerga cu gâtul întins. Amândoi ieşeau pentru prima dată la o luptă cu duşmani adevăraţi. Tot ce fusese până

acum era doar aşa, de învăţătură. Cum are să se învârtejească printre năvălitori, să le crape capul cu securea, să-i dea jos de pe cai sau să le smulgă scuturile cu dinţii căngii aceleia pe care şi-o făurise singur…

Dar ajunseră prea târziu. Răpitorii pluteau deja pe firul cel iute al fluviului într-un fel de barcă foarte mare, cu catarg şi pânze şi cu două rânduri de vâslaşi. Iar cum malul getic al Istrului era aici teşit şi prelung, între firul repede al apei şi pământul uscat se afla un fel de baltă întinsă, năpădită de stuf, de trestie, de tufe de răchită şi de sălcii pletoase. Piraţii nu mai aveau de ce se teme, îşi făcuseră bine socoteala, odată ajunşi în şuvoiul care îi purta la vale, având şi vânt bun, nu puteau să mai fie prinşi de băştinaşii cu luntrile lor pe care le împingeau cu nişte prăjini lungi. Copiii furaţi se aflau chiar pe jpunte, închişi într-un fel de cuşti cu zăbrele, de care se agaţau şi încercau în zadar să le rupă.

Daurus porunci să se meargă mai departe de-a lungul malului, şi goniră aşa, în galop mare, până la gura unui râu. Aici se urcă un om să stea de veghe ascuns în frunzişul celui mai înalt copac în timp ce călăreţii buşumau caii cu şomoioage de iarbă uscată, ca să se usuce de pe ei spuma de năduşeală. După ce îi preumblă puţin prin soare, de dârlogi, îi duse să bea apă limpede din marginea râului, apoi îi lăsă să pască iarba crudă şi grasă la umbră de zăvoi.

Întinşi pe câte-o rână, oamenii se odihneau şi vegheau şi ei. Nu era vremea prânzului dar îi aştepta o treaba care nu se ştie cât are să ţină şi, în astfel de împrejurări, nu e rău să iei ceva în gură înainte de a te apuca de lucru. După un vechi obicei al lor, era obligatoriu ca fiecare om să aibă întotdeauna ceva merinde la el, să se poată descurca în orice împrejurare. Un pumn de poame opărite şi uscate la soare, câteva turte de boabe de mei, date prin râşniţă şi frământate cu miere, sau o

azimă din făină de grâu, toate acestea se puteau păstra săptămâni întregi sau chiar luni de zile pe fundul straiţei din păr de capră. După împrejurări se mai putea găsi în coburi vreo felie de brânză tare şi uscată, iute la gust şi potroacă de sărată, vreo bucată de pastramă sau chiar de carne afumată. Dacă mai era timp, mai apucau să smulgă la repezeală din răzoare câte un mănunchi de fire de usturoi sau de ceapă verde, pe care le îndesau peste celelalte alimente.

Oamenii stăteau pe îndelete la taclale, răsturnaţi în iarbă, de parcă nu s-ar fi aflat acolo decât ca să îşi pască animalele. Caii ronţăiau şi ei liniştiţi. Dacă ar fi trecut cineva pe acolo, ar fi crezut că nu e vorba decât de nişte călători la un popas mai lung, care nu se grăbesc, nicăieri.

Numai cel mai tânăr dintre ei era chinuit de această aşteptare. Parcă se temea că barca aceea mare o să treacă nevăzută. Parcă se temea că, dacă mai stă aşa tolănit pe o rână, are să i se înmoaie mâna pe armă. Până şi calul său era neliniştit. Rupea câte o gură-două de iarbă, apoi îşi înălţa capul şi asculta mişcându-şi urechile.

Omul de pază din vârful copacului se lăsă să alunece pe trunchi spre rădăcină.

Înţeleseră că văzuse corabia piraţilor.

Oamenii săriră în pioioare. Fiecare îşi luă calul de dârlog şi înaintă cu el până la marginea fluviului, la adăpostul copacilor.

Dar nu era uşor să stăpâneşti caii. Rodeau zăbalele în gură, fornăind pe nări, îşi încordau grumazul şi băteau cu copitele în pământ, cerând drum de ducă.

Nu mai puseseră, pe ei pledurile de călărie şi nici nu-i mai strânseseră în chingi. Aveau numai frâul în cap, şi un cerc de funie în jurul gâtului, de care oamenii să se agaţe la nevoie. Ca să le fie cât mai uşor în apă.

În schimb bărbaţii îşi vârâră cămăşile subţiri de in în iţarii bine strânşi pe şolduri şi pe picioare.

La un semn al căpeteniei înaintară cu caii de dârlogi pe prund, pe sub sălciile pletoase, apoi inţrară în apă, fără să încalece. Nu se puteau teme de împotmolire, căci râul cel iute îşi spăla albia până departe în fluviu, rostogolind pietre şi nisip aduse de la munte. Bărbaţii înotau cu o singură mână, cu cealaltă ţinându-se de coada cailor. Nu li se vedeau din apă decât capetele, dar cine ar fi putut să le observe dincolo de zidul de trestii şi stuf, prin pârtia îngustă tăiată de undele repezi şi limpezi ale râului.

Totul era socotit ca oameni şi cai să ajungă unde râul se pierdea în şuvoiul fluviului, în acelaşi timp cu galera.

Piraţii supravegheau apa cu ochii cât cepele. Oriunde în altă parte ar fi fost siguri că nu-i mai poate ajunge cineva din urmă şi nu le poate ieşi nimeni înainte. Dar aici era vorba de daci. Şi de la daci te poţi aştepta la orice.

Şi într-adevăr văzură cum venea pe râul care îşi tăiase drum prin apa fluviului ceva foarte ciudat: nici plauri, nici lemne, nici altceva lămurit, dar atunci ce să fie? Să fie numai aşa o spaimă a lor? Se dădu alarma dar se încurajară că nu au de ce. Să se teamă: nişte buturugi acolo, care veneau pe apă, o să treacă printre ele. Dar tocmai atunci văzură nişte ochi care îi pândeau de deasupra apei. Erau ochi mari şi limpezi de cal înfocat, ochi de om cu privire hotărâtă şi neînduplecată. Şi dacă ar fi văzut acolo în valurile mărunte, însuşi chipul morţii, poate că n-ar fi fost atât de înspăimântaţi. Cârmiră spre malul celălalt, izbiră repede apa cu vâslele şi puseră mâna pe arme…

Se aplecau cu cângille peste bord ca să le înfigă în trupul dacilor care s-ar fi apropiat, dar oamenii lui Daurus se ţineau la distanţă. Ei desfăşurară colacii de funie de la gâtul cailor din care făcură laţuri. Vâjâiau arcanele prin aer. Şi aproape de fiecare dată era smuls câte un pirat de pe punte. Alţii agăţară funiile de ciocul corăbiei pe care

începură să o tragă spre mlaştină unde s-o împotmolească. Tăiară şi cozile de la vâsle sau legară mai multe la un loc, în formă de snop, aşa că sclavii aceia puşi în lanţuri, care trebuiau să tragă la rame, nu mai puteau fi de niciun folos, cu toate că erau croiţi cu biciul pe spinare. Ba de ceva tot mai puteau fi ei buni, îi prindeau pe corsari de picioare cu lanţurile şi, cu mâinile lor încătuşate, îi trânteau pe scânduri şi nu le mai dădeau drumul chiar dacă erau străpunşi de sabie.

Când dacii începură să urce pe punte piraţii se aruncară în apă, care cu arme, care cu mâinile goale. Nu mai ajunseră prea mulţi pe celălalt mal.

Luptătorii îi liniştiră pe copii şi-i eliberă din cuşti. Apoi îi scoaseră din cătuşe pe sclavii care mai rămăseseră în viaţă. Mânară caii slobozi spre mal. Legând toate funiile, una de alta, făcură un odgon atât de lung, încât ajunseră până la primul trunchi de salcie. Cu ajutorul lui traseră galera până acolo. Apoi înfăşurară funia de un trunchi de frasin şi astfel aduseră corabia aceea mică până la mal. Coborâră copiii în iarbă şi făcură un foc mare, ca să dea de veste.

De-abia acum se numărară.

Erau toţi şi erau teferi, în afară de tânărul ce se urcase primul pe punte, făcând minuni cu unealta aceea a lui care era şi cange şi secure.

Să-l fi ucis piraţii? Dar atunci unde îi era calul?

Da, iată calul, trece singur fluviul înot.

Îl căutară pe băiat scotocind ambele maluri.

Nici urmă de el.

Aşa e viaţa. Se mai şi sfârşeşte câte o dată. Totul e să învingi. Şi tânărul era un învingător, putea să depună oricare dintre ei mărturie.

ÎN MÂINILE CĂPCĂUNULUI

Cel mai tânăr dintre luptători ajunsese neobservat pe punte şi, până una alta, pocnise la rând cu securea lui câteva căpăţâni de piraţi aplecaţi peste bord. Între timp se urcaseră şi prietenii lui şi începu o luptă de data aceasta cam inegală, pentru că, oricum, vânătorii de copii rămăseseră în număr mai mic. Ceea ce nu-i împiedică să se lupte cu disperare, să-şi apere afurisita lor de piele până în ultima clipă. Era doar cunoscut că, în asemenea împrejurări, dacii nu ştiau să facă prizonieri, aşa că ar fi fost în zadar să încerci să te predai.

Încă mai zornăiau armele pe punte când tânărul se îndreptă spre una din cuştile în care copiii se zbăteau între grădele. În faţa unei cuşti, legată de uşa ei, se afla o fată cam de 15—16 ani cu vestmintele numai fâşii. Băiatul se repezi s-o dezlege. Dar copila strigă deodată, îngrozită:

— Şarpele!

Băiatul se întorsese fulgerător. Şi văzu că venea spre el, să-l înjunghie pe la spate, muţeşte, un bărbat al cărui cap teşit şi ochi nemişcaţi îl făceau să semene într-adevăr cu o reptilă. Se repezi asupra lui, însă piratul, în loc să primească lupta, preferă să facă bâldâbâc în apă şi să se scufunde. Băiatul aruncă după el unealta aceea a lui care îşi făcuse bine datoria, dar care de data asta nu-şi nimeri ţinta şi căzând pe fundul apei. Tânărul luptător îşi trase de la şold spada încovoiată, tăie legăturile fetei şi deschise cuşca, asigurând copiii că de acum sunt în afară de orice primejdie.

— Şarpele, făcu din nou fata, arătând cu degetul undeva în valuri, unde se vedea capul acela lunguieţ şi teşit.

— Lasă-l că n-ajunge el prea departe, zise tânărul.

— Nu trebuie să scape. El şi-a râs tot timpul de mine. M-a ales din cuşcă, m-a legat pe dinafară şi s-a apucat să-mi sfâşie hainele cu vârful săbiei, ca să mă lase în pielea goală. Dacă nu veneaţi voi aş fi fost făcută de ruşine. Că nu aveam nici măcar cum să mă omor.

— Fii liniştită, am şi eu puţină treabă pe malul celălalt, aşa că o să ne întâlnim şi îl fac eu să râdă aşa cum se cuvine… Dar ia te uită că vrea să-mi fure calul…

Nu era uşor să ajungi pe malul râpos din cealaltă parte a Istrului. O apă mare plină de taine şi de ameninţări, când leneşă, când repezită, cu bulboane învârtejite care foşneau ca mătasea sau clipoceau ca într-o imensă oală pusă la fiert. Dar flăcăul înota cu grijă, ocolind capcanele sau ieşind din ele înainte de a fi ameţit şi istovit. De-abia acum îşi dădu seama cât de bine îi prind pregătirile pentru marea încercare şi proba apei pe care a trecut-o atunci.

Punând piciorul pe mica plajă de sub mal, o cercetă cu atenţie şi află că trei bărbaţi ajunseseră teferi până aici, fiecare în alt loc, grăbindu-se să se ascundă cât mai bine sau să se îndepărteze cât mai mult.

Piratul acela căruia i se spunea „şarpele” ajunsese la mal atârnat de coada calului. Imediat ce se văzuse pe uscat, încălecase ca să dea pinteni, dar fusese trântit atât de straşnic încât deocamdată îi pierise pofta să mai încerce. Dusese animalul de dârlog, mai departe, într-un lăstăriş des unde îl legase cu frâul de o tufă.

— Te înmoi tu, îi zise, ca şi cum ar fi putut să fie înţeles, te înmoi tu după ce rabzi puţin de foame. Deocamdată avem amândoi nevoie de puţină odihnă şi nu ne aşteaptă niciun pericol, că dacii aceia n-au vrut decât să-şi elibereze copiii şi să bage spaima în noi. S-au mai ales în plus şi cu o galeră nouă-nouţă. Să le stea în gât. Dar de urmărit – ştiu că n-are niciun rost să ne urmărească.

Nu apucă să termine bine vorba când văzu în iarba săracă şi pe peticile de nisip uscat nişte urme de labe uriaşe.

— Pe toţi zeii, a trecut pe aici Hercules. Trebuie să dau neapărat de nătângul ăsta, nimic altceva n-ar putea să-mi fie acum mai de folos.

Îl găsi pe uriaş într-un tufiş, rezemat cu spatele de tulpina unui copac rămuros, cu buduroaiele lui de picioare aruncate alandala, cu burdihanul răsuflând ca nişte foaie cam jerpelite. Hercules acesta – nu se mai ştia dacă e vorba de un nume sau de o poreclă – era un clăpăug levantin, mare cât o zi de post, cu capul cât un dovleac de grădină irigată, cu oasele lungi şi acoperite de carne multă, cu fălcile ca de cămilă bătrână, cu pumnii cât nişte buturugi. Bun la suflet, nimerise prost, trăind printre acei oameni fără căpătâi din cetatea-colonie care erau gata să-şi închirieze sabia şi pe mult şi pe puţin, mai ales atunci când le ghiorţăiau maţele de foame, aşa cum îl găsise pe el Chiorul mai zilele trecute la intrarea unei taverne. Avea şi momentele lui de încăpăţânare sau de furie oarbă, când nimeni nu se mai înţelegea cu el, dar, în mare, era ascultător şi plin de supunere, uşor de dus de nas de către orice isteţ.

De data aceasta probabil că îl prinsese din nou un acces de îndărătnicie dacă îi declară piratului cu cap de şarpe ca nu se mai mişcă de aici orice-ar fi.

— Nu-i nicio grabă, zise noul sosit, o să mai aşteptăm. Oricum, îmi dai voie să mă bucur că te-am găsit şi să-ţi mărturisesc sincer că mă simt mai în siguranţă cu tine…

— Stai jos şi tacă-ţi fleanca până nu-mi ies din sărite.

— Bine, uite mă aşez şi eu puţin, nu vreau să te supăr nici cât negru sub unghie, dar în orice caz, e bine ca omul să mai facă şi haz de necaz.

— Nu taci odată?

Se aşeză, într-adevăr, de cealaltă parte a copacului, spate în spate cu uriaşul. Dacă l-ar fi

privit cineva de sus, i-ar fi văzut şi mai bine capul lunguieţ şi turtit şi ochii aceia cu privirea fixă peste care nu cădeau niciodată pleoapele. Dar cine putea să-l privească în creştete? Având totuşi un fel de presimţire, cercetă coroana copacului. Şi zâmbi. O pereche de turturele care făceau dragoste pe o cracă. Nu e deloc rău, după ce îşi va mai veni în fire, are să se strecoare nesimţit printre ramuri, aşa cum numai el ştia să o facă, să pună mâna pe ele, şi să le rupă gâtul. Ştia bine că au o carne dulce şi cu miros plăcut mai ales dacă sunt fripte pe jar.

Uriaşului îi căzu capul în piept şi începu să sforăie ca un bivol. Tovarăşul lui îl mişcă puţin de un umăr. Namila sări în picioare şi puse mâna pe sabie, ochii i se bulbucară în cap de spaimă şi aproape că îşi înghiţi limba.

— Stai liniştit, nu e nimeni, eu te-am scuturat puţin, începuseşi să horcăi de se auzea de peste fluviu…

— Pe toţi zeii, să nu mai faci una ca asta că te spintec, zise căpcăunul şi se aşează bosumflat la loc.

— Dar nici n-o să te las să dai de veste la toată lumea unde ne aflăm… Uite că erau şi nişte turturele pe aici, le-ai speriat şi pe ele, ce bune ar fi fost…

— Lasă-mă să mă odihnesc puţin, nu mă interesează nimic altceva.

— Bine-bine. Numai să nu sforăi… Auzi, ştiu nişte glume să râzi să te ţii cu mâna de burtă.

— Lasă-le pe mai târziu…

— Dar sunt formidabile….

— Nu eşti tocmai tu omul bun de glume. Tu eşti bun să sperii şi moartea. Am văzut cum ai tăiat-o pe femeia aia, aşa, fără nicio pricină.

— Dar cum am zburat de pe umeri cgpul unui bătrân n-ai văzut? Este şi asta pentru mine un fel de distracţie.

— Mă laşi sau nu mă laşi să aţipesc puţin?

— Aţipeşte, frate, eu stau de veghe. Dar să ştii că dacă sforăi iar, nu se poate să nu te trezesc.

— Bine-bine, se învoi uriaşul căscând, dar vezi cum o faci, să nu mă mai sperii.

— N-ai grijă, găsesc eu ceva mai delicat.

Celui care purta numele de Hercules, sau era poreclit aşa, îi mijiră ochii şi îi căzu din nou bărbia în piept. Şi începu să viseze, de fapt nu era vis ea lumea, doar aşa nişte umbre care îi treceau pe sub pleoape. Ar fi fost oricum destul de interesant, dacă un anume obiect nu l-ar fi scărpinat pe gratia coastelor.

— Pe Zeus, ştii că mă gâdil….

Fu lăsat în pace, dar numai până în clipa când îl fură din nou somnul.

— Ce te-a apucat? Nu-ţi dai seama că dacă mă faci să râd în hohote e mai rău decât dacă aş sforăi?

— Dar eu nu ţi-am făcut nimic, poate că visezi…

Lucrurile se liniştiră, într-adevăr, dar uriaşul se simţi din nou gâdilat pe la subsuori.

— Pe toţi zeii, termină că-ţi crăp ţeasta.

Aţipi iarăşi, dar cel care îl gâdilase se vede treaba că nu se temea de ameninţări şi îşi reluă jocul tocmai când era somnul mai dulce. Hercules se răsuci spre omul care îl privea cu ochii aceia imobili, ceea ce îl înfurie şi mai mult şi îl pocni cu maiul pumnului chiar în creştetul acela teşit, ca de reptilă.

— Ia te uită, se miră uriaşul, te-am trimis chiar în lumea umbrelor. Pe Hades că n-am vrut… Dar şi tu de ce m-ai zgândărit? Ştiai bine că am doborât un taur cu pumnul ăsta… Cum era să reziste biata ta tărtăcuţă? Îmi pare rău pentru tine, cu toate că lumea ar trebui să-mi mulţumească pentru un ticălos mai puţin. Greşeala ta, suport orice afară de gâdilat, mor de râs dacă mă atinge cineva şi cu un fir de iarbă… Dar asta ce mai e…

De data aceasta era gâdilat nu glumă, izbucni în hohote chiar, să te tăvăleşti pe jos şi mai mult nu; dar când se întoarse îi îngheţă râsul pe buze: de mânerul spadei care îl scărpinase pe coaste se afla agăţat tânărul acela, care trimisese mulţi piraţi la culcare şi pentru care chiar el, uriaşul, găsise de cuviinţă că e mai bine să scape cu fuga.

— Aşa, uşurel, făcu flăcăul…. Buuun… Acum scoate încet sabia şi arunc-o la picioare, adăugă el, împungându-l uşor între coaste cu vârful armei sale… Nu de alta dar să nu te răneşti din greşeală…

Uriaşul nu numai că azvârli sabia, însă se aruncă şi el în ţărână, cerând îndurare.

— Ridică-te, îi porunci dacul.

Descendentul uriaşului din legende se culese de pe jos cu multă greutate, dar se tot bălăbănea ca o rufă bătută de vânt.

— Ţine-te, omule, pe picioare că am nevoie de tine!

— Să nu mă ucizi! Nu am armă şi nu e cinstit să omori un luptător neînarmat.

— Fii liniştit, nici vorbă de aşa ceva.

Bineînţeles că nu-i venea să creadă. Ştia că dacii sunt necruţători faţă de vânătorii de copii.

— Eu n-am făcut niciun rău, el a spintecat o femeie şi a tăiat capul unui bătrân, cel de colo cu ţeasta spartă de mine.

— Cel de colo a avut ce i se cuvenea, dar acum e vorba de tine, uriaşule.

— Îndurare, eu n-am ucis, nici nu am alergat după copii, pe mine m-au lăsat pe punte de pază…

— Vezi că ai noroc?

— Nu mă ucizi?

— Nu numai că nu te ucid… dar chiar vreau să te fac un om cu faimă şi cu ceva bani.

— De ce-ţi baţi joc de sărmanul de mine?

— Hei, aş, nu ţi-ai bătut joc tu destul de tine şi toţi ceilalţi din jur? Dar, ia spune, ar exista o mai mare batjocură decât să se întoarcă în cetate o

namilă ca tine, aşa, ca un laş, care a fugit din luptă, ba chiar şi-a pierdut şi sabia?

— Într-adevăr, nu numai că aş fi batjocura tuturor, dar nici n-aş mai găsi de lucru… Desigur că ar fi mai bine să mor. Ar fi mai bine să mor, însă oricum aş da-o, nu mă îndur de ticăloasa asta de viaţă.

— Îţi las viaţa şi te scutesc de batjocură.

— Adevărat?

— Iar începi?

Uriaşul se ghemui la pământ şi încercă să-i sărute vârful picioarelor.

— Ridică-te… Aşa… Acuma poţi să juri că ai să mă asculţi?

Hercules se ridică şi se ţinu bine pe picioare.

— Oi fi eu terchea-berchea dar niciodată nu mi-am călcat jurământul.

Se bătu cu pumnul în piept, în dreptul inimii.

— Jur să te ascult şi să fac ce-mi spui!

— Sunt convins. Mai ales că ai ceva de câştigat la afacerea asta. Uite ce facem: ca să nu te întorci cu mâna goală în cetate şi să rămâi un golan pe toată viaţa, o să te înfăţişezi cu un prins pe care ai să încasezi bani frumoşi de la negustorul de sclavi.

— Unde e prinsul?

— Eu sunt.

— O, zei, de ce-mi luaţi minţile? Să fie oare blestemul nenorocitului ăla cu chip de şarpe? A ajuns el, spurcatul, pe acolo şi unelteşte împotriva mea?

— Vino-ţi în fire, că doar nu ţi-ai pierdut minţile.

— Chiar nu mi le-am pierdut?

— Ce auzi este adevărul adevărat.

— În cazul ăsta, tu ai înnebunit, băiete. Şi oi fi eu hahaleră dar nu-mi pot pune mintea cu un biet smintit. Bagă-ţi sabia în teaca şi caută pe altul. Sau mai bine întoarce-te acasă; am auzit că dacii au o grămadă de ierburi de leac, poate te vindecă şi pe tine.

— Cum să fac să te conving că sunt întreg la minte?

— Cu neputinţă. Niciun luptător dac nu a ajuns vreodată să facă una ca asta…

— Trebuie să mă crezi că am un anume interes să ajung la negustorul de sclavi.

Uriaşul se scărpină agale în cap.

— Aha… Vrei să-i spinteci burta şi să-i pui mâna pe bani… Fleacuri… Au mai încercat şi alţii…

— N-am să încerc să-i spintec burta şi nici să-i pun mâna pe bani.

— Trebuie să fie o fată la mijloc… Am mai auzit de un nebun de ăsta, un nebun de etiopian care s-a lăsat şi el prins ca să salveze fata sau măcar să fie cu ea la un loc. Tot nebunie e şi asta, dar de alt fel… Hei, aşa ceva mai merge…

— Jură că ai să mă predai viu şi nevătămat. Că nu are să mi se întâmple nimic rău până când nu mă ia în primire negustorul.

— Tu mi-ai lăsat mie viaţa. Sunt dator s-o apăr pe a ta. Îţi jur.

— Jură că, orice ar fi, n-ai să mă înstrăinezi până ajungem pe corabia negustorului de sclavi.

— Jur.

— De acum sunt prizonierul tău. Nu-ţi mai rămâne decât să mă iei şi să născoceşti o poveste oarecare, care să fie crezută şi să te ajute să creşti în proprii tăi ochi. La treabă, uriaşule.

— Dă-mi sabia, strigă namila levantină cu un curaj de om ajuns la exasperare.

— Hei, n-o lua chiar aşa… Sabia asta nu poate să ajungă întreagă în mâini străine…

Sfichiui de câteva ori aerul cu lama încovoiată, ceea ce îl băgă din nou îtl sperieţi pe uriaş.

— Cu sabia asta uite ce se întâmplă…

Tânărul înfipse lama în pământ până la jumătate şi o rupse în două, iar jumătatea cu mânerul o vârî în scorbura din inima unui copac, pe o gaură cât pumnul, făcută de ciocănitori sau de alte păsări.

— Acum ridică-ţi trupul de pe jos, eşti doar stăpân.

Găliganul execută porunca.

— Dacă este aşa hai să mergem, avem drum lung de făcut.

— De ce te grăbeşti, nu vezi că mai e ceva de făcut?

— Ce mai e?

— Păi o să mă duci aşa nelegat? Cine te-ar crede că un dac merge slobod şi de bună voie?

— Ai dreptate, dar de unde să iau eu funie aici, în mijlocul pădurii?

— Puţină răbdare, se aranjează…

Fluieră uşor şi din tufişuri se ivi calul, care începu să-l adulmece. Flăcăul îl bătu uşor cu palma pe greaban.

— Acuma cam trebuie să ne despărţim, tu te întorci frumuşel acasă, eu mai am pe undeva nişte treburi.

Desfăcu funia de la gâtul calului şi i-o dădu uriaşului în faţa căruia îşi întinse mâinile împreunate.

— Strânge bine ca să nu poată avea nimeni vreo îndoială.

După ce îl legă cu nădejde, uriaşul se puse pe râs. Văzuse că nu e vorba de niciun coşmar şi abia acum îşi veni în fire.

— O să te dau pe bani buni, băiete.

— Îţi urez din toată inima.

— Şi o să am cu ce să mă laud.

— Te cred…

— Dacă vrei, totuşi, să te răzgândeşti? Inima lui Hercules e bună ca pâinea caldă… Aş putea să-ţi dau drumul.

— Mergem înainte, uriaşule.

— Nebunia ta, eu sunt cu capul pe umeri.

— Îţi doresc să nu ţi-l pierzi. Măcar până când mă dai pe mâna negustorului.

— În privinţa asta, îmi respect jurământul. Acum, când te am în mână, jur să te duc viu şi

nevătămat, să-ţi apăr viaţa cu viaţa mea.

— Fie ca zeii tăi să primească jurământul tău. Eu altceva n-aş mai avea ce să-ţi amintesc decât că ai destul de câştigat de pe urma mea.

— Şi a calului… O să-l vând şi pe el cu un preţ bun.

— A, nu, calul nu intră în socoteală.

— N-am jurat să nu ţi-l iau. Şi nici nu ţi-am făgăduit ceva. De fapt, n-a fost vorba de cai în înţelegerea noastră, el a apărut aşa, ca din întâmplare, şi n-o să fiu eu tâmpit să merg pe jos. Tot ce îţi pot promite este să nu dau călcâie, să mergem la pas, ca să nu te târăsc după mine.

— Calul meu o să meargă cât de repede sau cât de încet o să vrea el, după ce trece fluviul, că ţi-am spus că el se întoarce acasă.

— Doar nu mă crezi atât de idiot să las să-mi scape din mână o asemenea ocazie, zise uriaşul înşfăcând dârlogii cu mâna lui mare.

— N-ai decât să încerci…

Calul stătea cuminte ca un miel. Când se văzu călare uriaşul îşi îndreptă fălos spinarea, îşi umflă pieptul ca un trompetist şi un surâs de satisfacţie şi de mândrie i se întinse de la colţul buzelor până la rădăcina urechilor.

— Hei, altceva este să intri în cetate pe un cal ca ăsta şi cu un luptător dac legat de cal…

Dar în clipa următoare zăcea lat la pământ, cât era de mare. Chiar aşa, cu mâinile legate la încheieturi, băiatul îşi trecu braţele pe după gâtul calului, ca într-un fel de îmbrăţişare, în timp ce animalul îşi pusese capul pe umărul său.

Apoi îl slobozi şi îl bătu uşor pe crupă.

— Du-te, prietene! Şi să mă aştepţi!

Calul se îndepărtă într-adevăr, şi-l auzi cum se vâră în apă.

Numai după aceea îl ajută pe uriaş să se ridice.

JUNGHERUL CORSARULUI

Uriaşul se sculă cu icniri de durere şi îi trebui mult timp până când să-şi pună oasele în ordine. Apoi îşi legă în jurul mijlocului celălalt capăt de funie şi porni morocănos la drum, în urma flăcăului.

Merseră ei ce merseră şi cine le sări înainte de pe creanga unui copac? Chiorul în persoană. Flăcăul se opri pe loc, dar omul cu un ochi apucă de funie şi îl călăuzi pe uriaşul care adormise de-a-npicioarele până când îl rezemă de scoarţa unui arbore.

— O, Hercules, fătul meu, te-ai lovit rău, băiatule?

Namila de om îşi îndreptă podoaba dintre obraji, care se cam turtise pe o parte, şi observă cu această ocazie că este jupuit de-a binelea.

— Pe toţi zeii. Ce înseamnă asta?

— Nu ştiu, Hercules, pe Jupiter Olimpianul nu ştiu nimic, văd şi eu că oiştea ta nu stă prea bine la locul ei, dar de unde ţi se trage asta?… Poate te-ai culcat cam cherchelit şi ai căzut din pat cu faţa în jos, altă explicaţie nu găsesc.

Hercules îşi stăpâni cu greu furia. Cum să recunoască el că aţipise din mers ca o gloabă bătrână, ba încă şi cu un prizonier legat de brâu?

— Ce zici, Hercules?

— Cum spui tu Marcos, căută uriaşul să scape cu un răspuns destul de ambiguu.

— Şi ce-ai mai visat tu în somnul ăsta al tău, prietene?

— Adică ce vrei să spui?

— Deocamdată nimic altceva… Ia ajută-mă, dacă te-ai trezit ca lumea, să-l priponim mai bine pe flăcăul ăsta…

Chiorul îi răsuci băiatului mâinile la spate şi i le strânse atât de tare că îi intră funia în carne. Apoi îi legă şi picioarele, la numai o palmă unul de altul,

ca să nu poată face decât paşi împiedicaţi. Iar celălalt capăt al ştreangului şi-l legă de centură, lăsându-l pe uriaş liber.

— E mai bine aşa, nu găseşti, Hercules?

Namila nu prea se dumiri şi spuse într-o doară…

— Dacă spui tu…

— Ştiu că ai avut un vis grozav, Hercules.

— Dar de unde ştii tu ce am visat eu?

— Hei, eu ştiu foarte multe. Numai un lucru nu înţeleg, cum de s-a lăsat împieliţatul ăsta prins tocmai de un nătâng ca tine? Am văzut cu ochii mei, desigur tot în visul ăla al tău, că se bate ca un titan cu o sută de braţe şi uite că tocmai tu l-ai legat.

— Eşti poet, de vorbeşti în dodii? Ce tot îi dai tu cu visul?

— Găseşti altă explicaţie?

Cât dormise el de-a-npicioarele, uriaşul avusese timp să scornească o mică povestioară. Era şi cazul să o încerce.

— Să vezi cum a fost, n-a fost cine ştie ce, după ce ai spălat tu putina…

— Era şi vreo putină pe acolo? Că eu n-am văzut niciuna.

— Adică după ce ai sărit tu după punte, lăsându-ne singuri în luptă, deşi un căpitan, ştie toată lumea, trebuie să fie ultimul care părăseşte vasul…

— Vorbele astea n-ai să le spui tu în cetate, Hercules.

— Depinde, făcu pe vicleanul namila de pirat.

— Fii sigur că depinde, pot să jur.

— Păi vezi?

— Sigur că da, numai că o să vedem noi de ce depinde…

— Dacă eşti om de înţeles…

— Le înţeleg pe toate, n-avea grijă.

— Vreau să spun că, după ce te-ai retras strategic…

— Hei, aşa ceva parcă mai merge.

— Iar ceilalţi au dispărut pe alte căi.

— Vezi că ai devenit mai inteligent în ultima vreme?

— Adică după ce am rămas singur în faţa duşmanului, ce puteam să mai fac? L-am luat în cârcă pe cel mai afurisit dintre ai lor, m-am aruncat cu el în apă, am înotat cu o mână, am trimis la fund cu mâna cealaltă vreo zece-douăzeci de capete de ale urmăritorilor, cu cai cu tot, iar după ce am ajuns la mal, l-am legat fedeleş şi l-am luat ca pe un miel în spinare…

— Când ne-am întâlnit parcă nu-l mai duceai în cârcă.

— Dar l-am mai dus şi pe jos, ştii, şi mieii îi mai mâni dindărăt, mai ales când au în lână ciulini din ăia de-ţi intră în piele.

— Foarte frumos, n-am ce zice.

— Nu e aşa, se bucură ca un copil uriaşul.

— Foarte frumos, păcat că ai căzut de pe laviţă.

— Care laviţă, ce tot îndrugi tu acolo, Marcos.

— Lasă că dacă te trezeşti mai bine mai poţi şi tu să pricepi ceva… Dar ar fi păcat să te trezeşti, de ce să nu-ţi continui un vis atât de frumos?

— Cred că eşti nebun, Marcos!

— Pe Hermes cel cu aripi la sandale, aşa vorbeşti tu cu căpitanul tău? Deocamdată mai eşti încă în serviciile mele şi aş putea să pun să te biciuiască pentru că te-ai îmbătat ca un porc.

— Ascultă, Marcos, mai întâi că nu mă poţi biciui, şi nu poţi din mai multe motive, printre care acela că eşti singur, singurel, iar o tigvă ca a ta eu aş putea s-o sparg cu o singură lovitură de pumn: am doborât şi un bou mai ceva ca tine, o ştie toata cetatea. În al doilea rând, nu mai sunt în slujba ta, fie chiar pentru că nu ai nicio galeră şi niciun fel de echipaj. Ba e dreptul meu să-ţi cer să-mi plăteşti pentru cât ţi-am lucrat.

— Cum să lucrezi, Hercules, dacă ai fugit ca un laş din încăierare?

— „După tine, căpetenie, după tine, ţi-am urmat pilda”… Dar nu-ţi cer nicio plată, eşti şi tu un

amărât, vai de capul tău, nu ştiu pe unde o să mai scoţi cămaşa.

— Dar tu Hercules, băiatule?

— Mie să nu-mi duci grija... Poate că am să-ţi dau şi ţie ceva de băut după ce încasez banii de la negustorul de sclavi pentru băiatul ăsţa.

— Care negustor, Hercules? Care băiat?

— Luptătorul dac pe care îl vezi aici şi pe care eu l-am răpit de pe punte, punându-mi viaţa în primejdie…

— O, Hercules, eu vorbesc serios cu tine, dar tu tot mai visezi.

— Ce e cu tine?

— În afară de cazul că glumeşti…, desigur că glumeşti.

— Pe înţeleaptă fecioară Atena, de data astă chiar că baţi câmpii.

— Hercules, am eu o funie legată de centura mea?

— Ai.

— Şi vezi legat de ea un tânăr, în drum spre negustorul de sclavi?

— Asta se vede foarte bine. Numai că băiatul îmi aparţine, aşa cum îmi aparţin şi banii pe care am să-i încasez de la negustor. O grămadă de bani, să-mi ajungă un an de zile… Ţi-am făgăduit că am să-ţi dau şi ţie ceva de băut într-o zi sau două…

— Fii atent, Hercules, chiorul e în stare să te ucidă! strigă băiatul.

— N-ai grijă, zise uriaşul, pot strivi zece ca el.

— De când un om liber primeşte sfaturi de la sclavii săi?

— N-ai tu dreptul să-mi ceri socoteală.

— Sigur că da, Hercules. Şi, la urma urmei, de ce să ne certăm noi doi? Suntem singurii supravieţuitori din încăierarea aceea şi cine o să ne ajute dacă n-o să ne ajutăm noi, unul pe altul? O să fac eu începutul, pe urmă o să mă ajuţi şi tu pe mine.

Şi, spunând aceste cuvinte, îşi înfipse fulgerător lama în pieptul uriaşului, care căzu horcăind.

— Aşa, Hercules, băiatule… Visai atât de frumos, de ce să ne certăm… Culcă-te şi dormi, de rest am eu grijă… Şi o să mă ajuţi chiar fără să vrei, lăsându-mă să-l mulg cum trebuie pe negustor, că are de unde să dea. Fără să mai spunem că ai să-ţi ţii gura ca să nu afle nimeni cum mi-am salvat pielea, acum nu-mi mai rămâne decât să alcătuiesc eu o mică poveste. Care, în orice caz, n-are să sfârşească atât de idiot ca a ta.

Apoi smuci tare de funie cu amândouă mâinile.

— Îţi dai seama, dacule, că ţi-ai schimbat stăpânul şi nu mai e nimic de făcut în privinţa asta.

— Ţi-aş arăta eu ce mai e de făcut dacă aş avea mâinile libere.

— Din fericire le ai legate. Şi trebuie să te previn că de aici înainte nu mai ai de-a face cu nătărăul ăla, care te-a cam lăsat în apele tale. La prima mişcare care nu-mi convine, te spintec.

— Faci pe grozavul, dar chiar atât de prost nu poţi să fii. Un prins mort nu are nicio valoare, iar tu ai nevoie de bani. Aşa că ai să faci tot ce poţi ca să mă cruţi.

— Numai atâta vreme cât nu-mi este viaţa în primejdie. Cum îmi dau seama că sunt în pericol, cum te lichidez. Ţin la pielea mea mai mult decât la oricâte pungi de bani!

— Eu, unul, nu am nimic de pierdut, ori de mor pe drum, ori de ajung sclav, tot una, aşa că n-am să scap niciun prilej ca să te sugrum cu funia asta de care sunt legat!

Băiatul spunea toate acestea numai şi numai ca piratul cel chior să nu-şi dea seama că ţine cu orice preţ să ajungă pe corabia de sclavi. E periculos să-ţi cunoască gândurile un asemenea individ…

Dar căpetenia de piraţi nu se lăsă dus cu vorba.

— Mie să nu-mi spui poveşti de speriat babele pe vatră. Ai tot atâta interes să te duc în cetate pe cât am şi eu.

— Încearcă tu să adormi sau să calci o dată greşit şi pe urmă om vedea ce o să mai spui.

— Ştii ceva? Eram şi eu pe acolo când ai încheiat târgul cu neghiobul ăla de uriaş. Îi urmăream pe băieţi sa văd în ce ape se scaldă, nu era bine să-i las să ajungă vii în cetate, cine ştie ce le-ar mai fi ieşit pe gură. Mi-a părut bine de omul şarpe, ăsta mi-ar fi dat mult de furcă, de mult vroia el să mă elimine… Acuma, că am scăpat şi de namila aia, eşti al meu şi dacă am chef, te trimit să le ţii de urât.

— De ce umbli să mă sperii? Nu ai alt avantaj mai mare decât să mă vinzi negustorului de sclavi.

— Depinde, depinde dacă nu vrea altcineva mai mult… Sau dacă nu vreau să te păstrez eu pentru mine… Eu nu sunt un om sfânt, un om sfârşit şi mai am mult de lucru prin părţile astea… Aş avea nevoie de unul ca tine… Dacă ne înţelegem bine, ajungem putrezi de bogaţi…

Tânărul chiar se repezi spre el, dar chiorul trase de funia care îi trecea de la gât pe sub legătura mâinilor şi picioarelor şi-l trânti la pământ.

— Fii cuminte! Nu mă face să pierd o groază de bani.

JOCUL CU MOARTEA

Cu înjunghierea uriaşului băiatul se simţi deodată aruncat într-o altă lume şi aruncat deodată în altă vârstă.

Este adevărat că ieşise din lumea lui încă de când pusese piciorul pe ţărmul acela străin, un pământ pietros, cu iarbă săracă şi aspră, cu tufe mărunte de soc şi de mărăcini, cu arbori chirciţi şi chinuiţi, cu vânturi care nu bateau ca la el acasă. Dar tânărul nici nu prea luase în seamă toate acestea, adică le văzuse şi atâta tot, fără a se gândi

cumva la ele. Tot ce făcea era urmarea unei hotărâri de dincolo, de pe celălalt mal al fluviului, de la el de-acasă. Venise în suflet cu lumea lui, închisă şi păstrată bine în el, restul nu mai conta nici cât pulberea pe care ţi-o scuturi de pe tălpi în faţa pragului când te întorci de departe.

Umblase prin aceste locuri străine cu mâinile imobilizate şi legat de un uriaş pe care nu putea să-l acuze în niciun fel: de fapt, era ceea ce îşi dorise şi pusese la cale, ba lucrurile mergeau chiar mai bine decât se aşteptase…

Mai văzuse şi oameni murind. El însuşi trimisese câţiva pe lumea cealaltă în încăierarea cu piraţii. Dar totul se petrecuse foarte simplu şi foarte firesc, străinii aceia călcaseră pământul ţării, uciseseră, răpiseră nişte copii pe care voiau să-i vândă sclavi; a fost o luptă scurtă, pe viaţă şi pe moarte; regula jocului este: „dă el, dai şi tu”, care este mai curajos şi mai iute de mână, cel ce are dreptate trebuie să învingă, vânătorii ăia de capete de om n-au decât să piară. De fapt, nici nu avea timp să-i vadă cum mor: „cade unul, treci la altul, dacă ai timp să treci, dacă nu sare el la tine şi trebuie să dai să te aperi”. Treaba lui era să-i doboare şi nimeni nu te întreba dacă ai ucis în luptă, nimeni nu spunea că a ucis în vârtejul bătăliei; doboară pe călcătorul de ţară, aceasta era porunca. Moartea era ceva secundar, care venea de la sine şi pe răspunderea ei, după ce apărătorul şi-a făcut datoria să-l elimine pe vrăjmaş ca pe un pericol pentru cetate, nu ca pe un om. De-abia acum îi veni în minte că omul-şarpe murise sub ochii lui. Ticălosul, de pirat cu capul lunguieţ şi turtit şi cu ochii reci şi imobili, care spintecase o femeie, retezase capul unui bătrân, şi îşi râsese de o copilă, îşi meritase cu prisosinţă soarta. Dar nu murise de sabia luptătorului. Se cuvenea ca el şi numai el să-i dea pedeapsa, avea dreptul şi avea datoria să-l doboare. Însă în loc să se lupte în mod cinstit, cum trebuie să o facă un viteaz, îl lăsase pe

uriaş să facă treaba asta. Iar nătângul acela mare, cu pumnii cât maiul, spărsese pur şi simplu tărtăcuţa omului şarpe. Îl ucise, adică. Un dac n-ar fi făcut niciodată treaba asta. Pentru oamenii de dincolo de Istru moartea era o consecinţă şi niciodată un scop. Poate că nici uriaşul nu a vrut să-l omoare pe omul şarpe, îşi zicea băiatul acuma. I-a dat un pumn şi atâta tot, ceva mai cu furie, de unde să ştie el cât de putrede erau oasele scăfârliei lui turtite.

Şi nici el, băiatul, nu şi-a dat seama că lucrurile vor ajunge până acolo. Mai exact, nu a urmărit ca uriaşul să-l ucidă pe omul şarpe. Tot ce a dorit el a fost ca să-i întărâte şi să-i aţâţe, să se ia la harţă, poate chiar la bătaie. Mai departe nu-şi făcuse planul. Poate că avea să sară cu spada şi să strige la namilă:

Lasă-mi-l mie! El a călcat pământul ţării mele, a omorât şi a batjocorit oamenii din ţara mea, trebuie să-l dobor.

Dar totul se petrecu ca într-un joc de copii. Acele jocuri pe care le născocesc uneori copiii şi naive, şi amuzante, şi absurde, şi cu întâmplări tragice şi de care nu-ţi dai seama decât mai târziu că le-a atins în mod real moartea, că ea nu ştiuse să se joace.

Jocul piratului chior nu mai era unul de copii. Un joc de oameni mari şi de oameni străini pe care băiatul nu putea să-l priceapă şi niciun dac nu l-ar fi putut înţelege. Piratul chior îl descânta pe uriaş cu vorbe alese şi cu vorbe mieroase şi aşa, fără să se oprească din vorbit, fără să-i tresară măcar ceva în glas, îl înjunghiase din mers: „Aşa Hercules, aşa, Hercules, băiatule, visai atât de frumos, de ce să nu-ţi continui visul". Uriaşul se zbatea în sânge şi horcăia, iar ucigaşul ştergea cuţitul pe iarbă: „Culcă-te şi dormi, de rest am eu grijă!" Era prima moarte violentă pe care o vedea cu adevărat şi în întregime. Şi prima moarte nedreaptă.

Şi în clipa aceea se simţi pentru prima dată cu adevărat undeva departe, foarte departe de tot ce cunoscuse până acum. Departe de plaiurile lui, cu iarbă crudă şi mustoasă, de pomii cu crengile până la pământ, grele de roade, de izvoarele reci şi limpezi, de apele cu peşti, de pădurile dese, de lanurile de aur ale grânelor, de podgoriile cu struguri tămâioşi, de oamenii aceia atât de blajini şi atât de focoşi, care ştiu să iubească şi să se joace la toate vârstele, să se joace şi să iubească.

Şi care nu ştiau să ucidă. Îi doborau pe cotropitori aşa cum ar fi fost să se vindece de o boală şi nimic altceva. Şi dacă unul de ai lor se făcea cu ceva vinovat faţă de obşte nu numai că nu este ucis, dar nu se atinge nimeni de el. I se ridică rangul de om şi atâta tot. Iar omul acela îi părăsea pe ai săi sub privirile lor mute. Nu-l striga nimeni să se întoarcă sau să rămână, dar nici nu aruncau după el cu blesteme sau cu pietre.

Şi deodată îl lovi dorul de acasă. Şi deodată se simţi că nu mai poate să suporte lumea aceasta în care s-a zvârlit, de bună voie.

Călca un pământ pietros şi uscat, pârjolit de arşiţa. Cu mâinile legate. Cu picioarele legate. Cu o funie în jurul gâtului care era trecută pe sub legăturile de la mâini şi de la picioare.

Şi la celălalt capăt al funiei, primul ucigaş pe care îl întâlnise în viaţa lui.

— Scap eu în vreun fel şi mă întorc acasă.

Avu loc primul popas mai lung.

Piratul chior dormea iepureşte şi cu mâna pe prăseaua junghierului. Pe tânăr îl legase de un copac. Priponit, ca o vită de pripas.

Funia îi intrase în carne. Sau poate că i se umflase carnea crescând peste funie cum creşte aluatul în copaie.

Piratul chior veni să-şi controleze prizonierul pe la miezul nopţii. Îl găsi cu legăturile slăbite.

— Ai fi putut să fugi, dar n-ai făcut o. Asta am vrut să ştiu.

— Să nu crezi că mi-am uitat obligaţia să te trimit în fundul Tartarului.

— Bineînţeles. Dar deocamdată nu s-a ivit ocazia. Şi o să am eu grijă să nici nu se ivească. În rest aş vrea să-ţi aduc la cunoştinţă că mi-am dat seama că eşti în stare să te dezlegi. Şi am stat la pândă. Să ştii că, chiar dacă am un singur ochi, văd ca pisicile noaptea şi pot să zvârl cuţitul fără greş.

Băiatul îşi lărgise, într-adevăr, legăturile. Dar numai pentru că îi crestau pielea şi pentru că îi amorţiseră încheieturile.

Dorul de casă îl chinuia mereu şi din ce în ce mai aprig.

„Dar dacă trebuie, plătesc şi cu asta. N-aş fi bănuit că am să fiu atât de sfâşiat între dorinţa de întoarcere şi hotărârea de a merge mai departe. Trebuie să merg până la cap, fie ce-o fi…“

Drumul a fost lung şi chinuitor. Au mers aşa, pe jos, hrănindu-se cu poame din crâng, până la gura unui râu care se vărsa în Istru de pe malul drept. Aici chiorul şi-a descoperit un cunoscut care îşi avea ambarcaţiunea chiar acolo şi care l-a luat la bord cu prizonier cu tot.

Nu intră în port. Îi trimise vorbă negustorului de sclavi că-l aşteaptă între stânci, unde să se prezinte singur şi neînarmat pentru o propunere de taină, care ar putea să-l intereseze foarte mult.

Pe tânăr îl ascunsese pe aproape, legat burduf. De data aceasta nu se mai temea că poate să scape. Avusese grijă ca faurul de pe corăbioara prietenului său să prindă încheieturile de la mâinile şi de la picioarele prizonierului în nişte cătuşe de metal, bătute în nituri, care nu puteau fi tăiate decât cu dalta pe nicovală.

*

Negustorul de sclavi sosi într-adevăr singur şi la timpul convenit. Era un bărbat rotofei, cu obrajii

bucălaţi, cu pântecul umflat, cam spânatic, dar care nu arăta deloc a om rău.

— Mai întâi aş vrea să-ţi spun, o, Marcos, că nu am adus niciun ban cu mine. Nu de altceva dar banul poate să fie întotdeauna o ispită, mai ales prin locurile acestea pustii. Aşa că n-ar avea nimeni de câştigat să mă atace, în plus oamenii mei vor fi aici foarte curând dacă vor vedea că întârzii. Şi am oameni credincioşi. Lucrez cu ei de multă vreme, au ieşit întotdeauna în câştig. În orice caz, îi plătesc atât de bine încât nu prea ar avea cu ce să-i cumpere cineva de pe aici.

— Nu te-am chemat ca să mă ameninţi.

— Nu ameninţ pe nimeni, dar mi-am luat şi eu nişte măsuri şi, ca un adevărat prieten, nu am nimic de ascuns faţă de tine. Şi acum vreau să te aud, ce e cu misterul ăsta? De ce n-ai venit direct la corabie aşa cum ne-a fost înţelegerea? Unde este marfa? Câţi sclavi mi-ai adus?

— Ascultă, Terţius, ştii tu că pentru a pune mâna pe un pui de dac rişti teribil de mult, că eşti în pericol să-ţi pierzi ambarcaţiunea, echipajul şi chiar viaţa?

— Asta nu mă priveşte pe mine şi nici nu vreau să ştiu cum îi prindeţi voi. Nu mă amestec în afacerea asta. Eu am legături bune cu dacii, le vând untdelemn şi cumpăr miere şi ceară, îmi dau grâne şi le dau săbii. Că nişte răufăcători le răpesc copiii, eu nu am nici în clin nici în mânecă.

— Dar de ce ţii să cumperi, totuşi, sclavi din Dacia asta afurisită, când ai putea să ţi-i procuri din altă parte cu mult mai lesne şi cu mult mai ieftin?

— De ce să-ţi ascund? Pentru că se vând la preţ… Sunt pline pieţele de sclavi aduşi din toată lumea, orice găgăuţă s-a apucat de negustoria asta, au ajuns mai ieftini ca vitele. Dacii, altceva, marfă nouă şi foarte rară.

— Ce-ai zice, Terţius, dacă ţi-aş cere o mică păsuire, adică să-mi dai un avans din care să

închiriez o altă ambarcaţiune şi să-mi fac rost de echipaj, ca să mai încerc o dată?

— Te-ai întors cu degetul în gură, aşa e?

— De data asta am avut ghinion.

— Ghinionul tău, prietene.

— Dar am pierdut totul pentru tine, trebuie să mă ajuţi.

— Pe mine cine mă ajută, Marcos? Paguba este şi a mea, eu îi plătesc corăbierului pentru fiecare zi de aşteptare, acuma plec şi cu sclavi mai puţini decât încăpeau în cală, eu ar trebui să-ţi cer despăgubiri, dar cum s-o fac dacă nu ne-am înţeles aşa? Înţelegerea noastră a fost să-ţi plătesc marfa pe care o iau în primire şi atâta tot.

— Şi creditorii mei?

— De ce te văicăreşti ca o babă? Aşa sunt afacerile, cu riscuri. Cine nu riscă, nu câştigă. De data aceasta am avut ghinion amândoi, şi tu cu dacii tăi, şi eu cu tine. Nu uit că ţi-am dat avans, nu chiar cine ştie ce, dar în orice caz, e o sumă pe care n-aş putea-o recupera dacă te-aş vinde într-o piaţă de sclavi.

— Ai dreptate, nu dă nimeni nicio para chioară pe un chior ca mine. Dar să lăsăm gluma.

— Chiar e timpul să mă întorc. Mai e ceva, Marcos?

— Mai e ceva care o să te lase cu gura căscată şi o să-ţi dezlegi neîntârziat băierile pungii.

— Fără prostii. Marcos, oamenii mei cred că au şi pornit încoace…

— Şi ce dacă? Ştiu cum să atac unul ca tine, Terţius, şi să rămân cu capul pe umeri, Ţi-am dibuit punctul slab.

Spunând aceste cuvinte făcu câţiva paşi în lături de unde se întoarse cu un căpătâi de lanţ în mână.

— Nu ţi-am adus cincizeci de copii, Terţius, dar am aici o comoară. Şi tot trăgând aşa de lanţ ieşi la iveală, dintre stânci luptătorul dac, cu mâinile şi picioarele puse în cătuşe.

— Ce zici, face cât o sută de copii? Cât optzeci, aşa mai ieftin, pentru tine? Ai în faţă un fiu de rege.

— Mă faci să râd, Marcos, de când fiii de regi umblă încălţaţi cu opinci?

— Nu-i cunoşti bine, Terţius, aşa e pe la ei, şi regii se îmbracă tot ca ceilalţi oameni.

— Este adevărat că nu am avut de-a face cu regi, dar în niciun caz nu te cred.

— Dacă nu mă crezi poţi să presupui că s-a îmbrăcat aşa ca să nu fie recunoscut. În afară de asta tu poţi să-l învestmântezi cum vrei, dacă îţi convine şi în purpură, îi pui şi o coroană pe cap şi faci avere, niciodată nu a mai văzut cineva un luptător dac în Marea Eladă, cine s-ar îndoi că e un fiu de rege?

— Văd că-mi dai şi lecţii, Marcos, de cum se face comerţ cu sclavi. Află că fac treaba asta de 20 de ani şi aş fi dat de vreo 40 de ori faliment dacă n-aş fi ştiut cum se face. Îţi dau pe băiat cât pe cinci copii şi cu asta, basta.

— Gândeşte-te bine, Terţius.

— M-am gândit cum nu se poate mai bine.

— Sunt un om disperat, Terţius, mi-am pierdut ambarcaţiunea şi echipajul.

— O, Marcos, dacă eu mi-aş fi pus mintea cu toţi disperaţii care mi-au ieşit în drum, de mult eram unul dintre ei… Ţi-am spus preţul, nicio câtime mai mult.

— Mai bine îl ucid decât să ţi-l dau pe atât.

— Faci cum vrei, prietene Marcos.

— Îl ucid aici, sub ochii tăi, Terţius. Să vedem dacă îţi convine să pierzi o asemenea marfă.

— Ce-am avut şi ce-am pierdut, Marcos? Dacă am pierdut într-adevăr ceva, a fost timpul ăsta cât m-ai ţinut de vorbă. Cât despre sclav, presupun că nu-l aduceai nici pe el, şi gata.

— Te ţii tare. Dar ţi-am spus că sunt un om disperat, Terţius. Dacă nu fac rost rapid de bani, nu mă mai pot pune niciodată pe picioare. În colonie

mă aşteaptă creditorii şi dacă nu-mi plătesc nici de data asta datoriile, îmi vor pune imediat gâtul în ştreang.

— Cum ţi-o fi norocul, Marcos. Iar de mine nu te mai ruga, că n-am ce-ţi face.

— Nici nu te mai rugam, prietene. Dar, pe toţi zeii, de ce, adică, să mă duc eu singur în împărăţia lui Hades? O să mergem toţi trei, tu ca să plăteşti bănuţii luntraşului şi băiatul ăsta ca să ne servească la masă ca pe nişte regi.

— Fii cuminte, Marcos, oamenii mei cred ca au şi ajuns.

— Şi ce dacă? Sunt un om care nu mai are nimic de pierdut. Îşi scoase junghierul şi porni cu el în mână.

— Eşti nebun, Marcos?

— Poate că ar fi o explicaţie dar tot ce mă interesează pe mine este să nu vă las pe voi pe aici, ca să se bucure unul de avere şi unul de tinereţe. Iată că ai avut parte şi de un discurs. Adio, Terţius.

Se repezi cu junghierul gata să-l înfigă, într-adevăr. Negustorul de sclavi se făcu alb ca varul şi numai pântecul îi zvâcnea spasmodic, încă o clipă şi s-ar fi terminat cu el, dar băiatul se aruncă peste chior şi îl doborî, făcând să-i sară arma din mână. Pe cât era de uluit şi cât era de masiv negustorul de sclavi, pe atât îşi reveni şi se dovedi repede în mişcări. Îi puse chiorului un genunchi în piept şi, scoţându-şi, nu se ştie de unde, un pumnal i-l puse în gât, deasupra sternului, acolo unde se înjunghiau porcii. În câteva clipe fură înconjuraţi de oamenii pe care îi aştepta, dintre care unii se şi aşezară pe picioarele şi pe trupul celui de pe jos, ţinându-l bine, ca pe un animal căruia trebuia să i se lase sânge.

— După cum vezi, prietene Marcos, n-aş avea decât să apăs puţin pe scula asta.

— Apasă, ce mai stai?!

— Dar vezi tu, prietene Marcos, eu nu sunt ucigaş, nici măcar un luptător ca lumea. Eu nu sunt

decât un negustor de sclavi şi atâta tot. Afaceri, prietene. Cumperi şi vinzi. Totul e să nu scoţi din pungă bănuţii pe degeaba. Şi eu am scos nişte bănuţi pentru tine. Am să te vând ca pe un rege chior, asta stârneşte senzaţie, ideea a fost a ta, cine ştie, o să iasă şi cu ceva câştig.

— Ascultă, Terţius, eu sunt o corcitură – nici Zeus nu mai ştie din câte neamuri, – dar de când m-am pripăşit în colonia asta şi am avut de a face cu dacii, am învăţat de la ei măcar un lucru, că e mai bine să mori decât să ajungi sclav.

Şi brusc, apăsă cu amândouă mâinile mânerul pumnalului pe care negustorul de sclavi i-l ţine deasupra gâtului…

DILEMA NEGUSTORULUI DE SCLAVI

Vrei să salvezi viaţa cuiva şi moare un om.
O viaţă pentru o altă viaţă.
Ca şi cum n-ar fi fost loc pe pământul ăsta…
Doi oameni aşezaţi la rădăcină unui copac.
Căpcăunul l-a ucis pe omul şarpe.
Poate că aceasta n-a fost decât o întâmplare.
Doi oameni pe un drum fără drum.
Chiorul l-a înjunghiat pe uriaş.
Şi asta n-a mai fost întâmplare.
Doi oameni printre stânci.
Piratul chior, negustorul de sclavi.
Ticăloasă, lumea asta a oamenilor singuri.
În care nu te poţi rezema decât pe plăselele cuţitului tău.
În care primul întâlnit poate să te spintece.
În care primul prieten te poate trimite pe lumea cealaltă.

Piratul chior se mai zvârcoli de câteva ori, ca un pui tăiat, apoi se încovrigă pe o parte, cu genunchii la bărbie şi înţepeni aşa.

Nu că ar fi pus vreun preţ pe viaţa acestui ticălos.

La urma urmei nu a avut decât ce i se cuvenea.

La urma urmei, în lumea aceea a lui şi după câte făcuse el, nici nu putea să aibă alt sfârşit.

Dar prea mulţi morţi.

Şi prea violente, aceste lupte.

Adică nu că erau prea multe şi prea dese.

Tânărul, el însuşi, doborâse vreo cinci-şase duşmani pe puntea vasului pirat.

Dar oamenii aceştia ucideau într-un scop care nu putea să încapă în mintea dacului.

Oricum ar fi luat-o, nu putea să înţeleagă.

Tânărul venea dintr-o lume aşezată, cu obiceiuri ale pământului bine statornicite, în care viaţa fiecăruia era apărată de obşte, în care nimeni nu trăia pentru el ci pentru toţi ceilalţi şi în care nu numai că nu s-a întâmplat, dar nici măcar nu i-ar fi trecut prin minte că poate să-şi piardă viaţa ucis de vreunul dintre ai lor, omul căruia îi dai bineţe, ai pornit cu el la drum sau te-ai întâlnit cu el din întâmplare. Existau multe primejdii de viaţă în ţara lui, molime, înecuri, cutremure, năvăliri, dar niciodată nu a existat primejdia ca un om să fie ucis de alt om din obşte. Cel puţin în tribul lui. Şi în triburile din împrejurimi.

Nenorocită lume a acestor vântură-lume care nu au pământ sub picioare, ci numai vânturi în coaste, oameni fără de altă lege în afară de ambiţie, patimă, poftă, prăseaua jungherului şi bunul plac.

Ţara din care venea el nu era una fără morţi şi fără morminte. Se murea şi în ţara lui şi uneori, şi prea de multe ori, chiar prea de timpuriu. Dar viaţa fiecărui om, atâta cât era de lungă şi de scurtă, era ocrotită de întreaga obşte. Şi moartea fiecărui om, adusă fie de boală, fie de sabia duşmanului, atingea întreaga obşte. Oricum ar fi fost, nimeni nu murea singur. Adică ştia că nu este părăsit în momentul acela de trecere din fiinţă în nefiinţă. Că

îi rămânea vie amintirea. Că nu este uitat. Că se sfârşeşte dar nu piere.

Oamenii aceştia din ţara nimănui se ucideau şi piereau.

A fost o dată pe lume un uriaş.

Nu mai este…

Un petec de pământ, al nimănui, care i-a înghiţit sângele.

Nişte corbi care au venit de nicăieri şi au plecat cine ştie unde…

Nişte oase înălbite pe un plai străin şi sub un soare străin…

A fost odată un om-şarpe.

A fost odată un corsar chior.

Piratul chior se încovriga cu genunchii la bărbie. Poziţia unui om legat fedeleş, ca să nu scape.

Legat fedeleş şi dincolo de moarte.

Cine era el? De unde venise?

Îl legănase şi pe el o mamă în braţe?

Păşise şi el cu picioarele desculţe şi simţise, ca orice copil, pământul ţării sub tălpi?

A avut şi el o mamă, o ţară?

Dar măcar nu se lăsase dus în sclavie.

Era ceva.

„Am învăţat de la ei măcar un lucru, că mai bine mori decât să ajungi sclav!“

Asta era o lege nescrisă a dacilor.

Dar o altă lege nescrisă a dacilor spunea că niciun dac nu are voie să-şi ridice singur viaţa.

Tânărul fusese înclinat să creadă că prin asta ticălosul s-a mântuit.

„A făcut-o din frică, îşi zise el. A făcut-o ca un laş!“

Şi, totuşi, îl bătea un gând. Dacă omul acesta era unul dintre acei daci alungaţi, dintr-un motiv sau altul, din obşte?

Poate oare unul ca el să ajungă atât de jos încât să-şi ţină zilele din jaf şi ucidere, ba chiar să răpească nişte copii din neamul lui pe care să-i vândă negustorilor de sclavi? Nu, asta nu putea s-o

facă niciodată un dac. Chiar un neom nu poate apuca pe astfel de căi. Dealtfel, el singur spusese că este o corcitură de atâtea neamuri că nici Zeus nu le poate ţine socoteala.

Nenorocită lumea asta dintre două lumi.

Pentru că nu putea să fie decât una de hotar, aşa credea tânărul.

O lume bântuită între lumea aşezată din care venea şi lumea aşezată spre care pornise.

Că lumea Eladei, cu şcolile şi academiile ei, cu porturile ei pline de corăbii, cu cetăţile cu porţi de aramă, cu filosofii şi cârmuitorii şi adunările demosului nu putea să fie decât o lume aşezată…

Piratul chior zăcea acolo încovrigat, ca un câine rătăcit pe un prag străin.

Negustorul de sclavi făcu semn oamenilor săi să se retragă. Apoi ridică de pe jos căpătâiul de lanţ.

— Acum eşti al meu…

Şi parcă simţind nevoia să se justifice într-un fel!

— Omul acesta îmi era dator nişte bani şi altceva nu are cu ce să se plătească…

Dar înainte de a porni spre corabie se aşeză pe o piatră, ţinând căpătâiul de lanţ cu amândouă mâinile.

— Adevărul e că nu prea ştiu ce să fac cu tine, băiete. De fapt, mi-ai salvat viaţa.

— Din întâmplare. Ai avut noroc. Era în joc şi viaţa mea.

— Mi-ai salvat viaţa şi într-un fel ar trebui să fac ceva pentru tine. Legea mi-ar da dreptul să o fac. Dar, pe de altă parte, tot legea spune că orice om liber nu poate să vadă cum un sclav atentează la viaţa altui om liber, fără să-l ucidă pe sclavul acela… Chiorul era un om liber, eu, la fel…

Se scărpină îndelung în barbă.

— Să te las liber? Să te ucid? Niciodată nu m-am aflat într-o încurcătură mai mare.

— Între două legi care se bat cap în cap adevărul trebuie să fie pe undeva pe la mijloc.

Unde mai pui că din toate astea ai putea să te alegi şi cu ceva câştig.

— Aşa ar fi, dar mi-ar da mie pace conştiinţa ştiind că un sclav a ridicat mâna asupra unui om liber şi eu l-am lăsat să mai trăiască pe sclavul acela?

— Nu ştiu cine este femeia pe care o numeşti aşa, dar ai putea să-i explici cum stau lucrurile. Adevărul adevărat este că eu nu am ridicat nici măcar un deget de la o singură mână asupra lui. Am căzut peste el şi atâta tot. M-a prins aşa, un fel de ameţeală şi de sfârşeală şi m-am trezit că mă prăval peste el, îţi jur că aşa a fost. Iar pe chior nu l-am ucis nici eu, nici tu, singur şi-a luat viaţa, poate să o jure încă zece inşi în afară de noi doi.

FURTUNĂ PE MARE

Să nu aflaţi, fraţii mei cum este când nu vezi cerul.

Cerul cu stele.

Cerul cu luceferi.

Cerul cu Luna şi Soarele.

Cerul cu nori şi cerul fără nori.

Să nu ştiţi, fraţii mei, cum e când nu vezi lumina zilei.

Lumina îngânată a zorilor.

Lumina limpede de la prânz.

Lumina înaltă de la amiază.

Lumina coborâtă a înserării.

Lumina strecurată a nopţii.

Lumina de soare, lumina de lună, lumina de stele, lumina de luceferi, lumina de cer.

Să nu ştiţi, fraţii mei, cum e când nu-ţi vezi nici dealurile unduite ale ţării, nici munţii falnici în zare, nici zăvoiul, nici lunca, nici prundul, nici livada, nici podgoria.

Să nu cunoaşteţi, fraţii mei, cum este când nu auzi nici vocea oamenilor care dau bineţe, nici paşii oamenilor care calcă pământul, nici foşnetul frunzelor şi foşnetul ierbii, nici plânsul-râsul copiilor, nici şoaptele îndrăgostiţilor, nici clipocitul apei şi răpăitul ploii, nici talăngile oilor, nici ropotul copitelor de cai.

Închipuiţi-vă, fraţii mei, un fel de hambar înfundat până la jumătate, în apă.

Pe fundul hambarului, nişte oameni.

Legaţi.

Cu lanţuri.

De-abia desluşim vecinii prin întuneric.

Ochii.

Un fund de groapă.

Dintr-o groapă de pământ se mai poate vedea un petec de cer, o stea, două, daca ai noroc, un luceafăr.

Deasupra capetelor noastre, un pod de scândură.

Ieri a fost furtună.

Trosnea hambarul din toate încheieturile.

Gemeau scândurile şi grinzile.

V-am spus că noi ne aflăm pe fund, adică sub apă.

Dacă s-ar sparge găoacea asta, ar năvăli apa peste noi…

Chiar aşa zicea unul dintre noi, de s-ar sparge odată găoacea asta, zicea el, să terminăm cu toate.

Nişte oameni din echipaj au fost măturaţi de valuri, sau aşa ceva. Furtuna a făcut stricăciuni, pe acolo, pe afară.

„Dacă vrea cineva să vină pe punte”, a zis supraveghetorul.

„E şi viaţa voastră în joc”, a zis supraveghetorul.

„Aţi muri înecaţi ca nişte şobolani”, a zis supraveghetorul.

„Dar voi?“ a zis unul de al nostru.

„Aţi crăpa ca nişte câini”, a zis unul de ai noştri.

„Mai bine să ne înecăm noi, dar să crăpaţi cu toţi”, a zis unul dintre noi.

Am vrut să ies pe punte.

Faurul şi-a adus o nicovală şi un ciocan şi m-a scos din cătuşe.

Îşi cunoaşte meseria omul ăsta, nu mi-a zdrobit oasele cu ciocanul.

Legat numai cu o funie lungă de un picior.

Aşa, ca să fie.

De fugit unde să fugi?

Să nu te arunci în apă: Negustorul de sclavi ar pierde ceva din marfă.

Ştiu cum se dezleagă o funie. Dar ar fi pierdere de vreme. O retez cam la două palme de piciorul meu cu un topor de pe punte.

N-am mai fost niciodată pe o corabie.

O corabie în furtună.

În mijlocul unei mări care parcă a înnebunit.

Oamenii din echipaj îmi arată mai mult prin semne cum să-i ajut.

Pot şi eu să mă caţăr pe un catarg.

Învăţ şi cum se strânge o pânză.

Cu funiile nu e prea greu să te descurci, în pădurile noastre sunt foarte mulţi curpeni, cum mă mai dădeam eu pe curpeni şi cum îmi făceam vânt de la un copac la altul şi cum mai mergeam aşa, din copac în copac, tot pe sus, fără să ating pământul.

Dar marea asta e nebună. Urlă bezmetic, ridică valuri cât casa, ne îngroapă între ele, ne saltă ca pe o coajă de nucă.

Căpetenia corăbiei e un om încercat.

Echipajul lui, de toată isprava.

Oameni liberi, care din asta trăiesc.

Nu crapă hambarul şi nu se răstoarnă.

Furtuna se mai potoleşte.

Se face numărătoarea.

Au rămas şi mai puţini.

Am rămas şi eu.

Cu un crâmpei de funie agăţat de picior.

Oamenii din echipaj fac ochii mari.

Căpetenia de corabie face ochii mari.

Negustorul de sclavi face ochii mari.

Nu am dispărut. Nu am niciun interes să o fac. Aşa am învăţat câte ceva.

„Coboară în cală, sclavule!“

Nu mi se pun cătuşe.

Doar brăţări de curele.

Şi lanţuri.

În fundul hambarului, mai mult nişte băieţandri. De prin alte triburi ale dacilor. Mai sunt şi câţiva bărbaţi. Nişte păstori prinşi undeva, pe ţărmul mării, prin pustiurile dintre daci şi sciţi. Şi alţi bărbaţi vânduţi pentru datorii din rândurile acelor pierde-vară care roiau prin cetăţile colonii.

Pe păstorii ăştia dinspre ţara sciţilor parcă nu i-ar mai interesa nimic pe lume. Nu fac altceva decât să ţină ochii deschişi în podul de scândură de deasupra şi să geamă din când în când. În schimb haimanalele, care şi-au băut preţul libertăţii, sau l-au jucat la zaruri, sau l-au cheltuit în alte destrăbălări, nu lenevesc, nu dormitează decât între două mese, pentru că atunci când ne aduc mâncarea sunt în stare să înfulece câte cinci-şase porţii, câte zece, de la cei care nu pot să înghită aşa ceva sau care sunt bolnavi. Merg până acolo încât ţin ascunsă moartea tovarăşilor lor câte două-trei zile ca să le ia porţiile de mâncare.

Mai e şi un tânăr dac, aşa, cam de o vârstă cu mine, dintr-un trib din cele mai apropiate de cetăţile greceşti de pe malul mării noastre.

Ne cam împrietenisem.

Mai mult aşa, din privire, decât din vorbe.

Nimerise aici mai mult din întâmplare. Adică nu chiar din întâmplare.

Trăia de multă vreme în cetatea Histria. Îl trimiseseră ai lui ca să înveţe cum se încarcă şi cum se descarcă în port corăbiile, să înveţe lucrurile bune care se puteau învăţa. Era de faţă când veneau grânele şi vitele din ţara lui, când se încărcau în care amforele cu untdelemn şi baloţii cu alte produse pentru interior. Mai marii cetăţii îl

ţineau în mare cinste. El era acolo şi un fel de garanţie că pe histrieni nu-i aşteaptă nicio primejdie.

Dar a cunoscut într-o zi o tânără femeie.

Trebuia s-o urmeze, de departe, spre casa ei, aflată undeva mai la margine. A urmat-o până când femeia s-a încumetat să treacă printr-un loc mai puţin umblat şi întunecos.

Tânărul, oricât de ispitit, nu fusese lăsat de judecata lui limpede. Se oprise pe loc şi îi făcuse semn fetei că de acolo nu mai poate să înainteze. Ea nu insistase. Arăta, tot prin semne, că regretă nespus de mult. Şi a fluturat mâna în semn de adio şi a dispărut.

Tânărul nu se urnise încă din loc când a auzit un ţipăt sfâşietor.

Apoi a fost strigat pe nume.

Şi-a tras sabia şi i-a sărit în ajutor.

Ş-a trezit cu un sac în cap, cu un căluş în gură şi legat cobză.

Nici până azi nu ştie ce a fost cu fata aceea.

Se aşteptase să fie căutat de autorităţile cetăţii, care atunci când se ocupau cu tragere de inimă de aşa ceva nu puteau să nu descopere un om.

Dar poate că tocmai lor le convenea socoteala asta.

Şi aşa a ajuns în pântecul corăbiei…

Am învăţat câte ceva, fraţii mei, ştiu cum se conduce o corabie pe timp de furtună.

Aş vrea să stau şi să visez cu ochii deschişi, la voi, la corăbiile noastre, pe care nu le avem decât în închipuire…

Curelele nu mă strâng prea tare peste încheieturi.

Lanţurile, aceleaşi, dar parcă n-ar mai atârna atât de greu..

Băieţandrii ăştia.

Nici nu le-au dat bine tuleele.

Ce să ştie ei…

Nu mi-au iertat că m-am lăsat prins.

Ajutasem corabia în furtună.

Nu mi-au zis nimic.

Au început să se strângă în mine din toate părţile. Atâta cât îi lasă lanţurile.

Mâinile le sunt legate.

Picioarele libere.

Pe tăcute.

Pe muteşte.

Pe înfundate.

Cu călcâiele.

Tac.

Mă lovesc şi eu tac.

Când sunt lovit într-un loc mai dureros, îmi scapă un ţipăt.

Supraveghetorul deschide chempengul. „Ce e?“

„Nu e nimic. Am ţipat eu prin somn“.

„Dacă spui tu, pe tine te cred!“

Cu călcâiele, pe tăcute.

Păstorii sciţi nu aud şi nu văd nimic.

Oamenii aceia din pleava porturilor se bucură că vor avea acum câteva zile o raţie în plus.

Prietenul meu, tânărul dac, e mai pornit decât toţi şi înfuriat, că aflându-se mai departe, nu prea mă poate ajunge. Des şi mărunt.

Să nu rămână nici cât negru sub unghie…

Căpetenia corăbiei mai are nevoie de mine.

Negustorul de sclavi mă „împrumută” în fiecare zi. Supraveghetorul mă scoate dimineaţa din cală.

Şi văd toată ziua cerul.

Cerul? Întinsul apei.

Ţărmul de care nu se naviga niciodată atât de departe încât să fie pierdut din vedere.

Şi, parcă anume, pentru mine iese luna mai devreme. Ba chiar şi câte o stea. Ba chiar un luceafăr.

Şi deveneam un marinar pe care se putea pune nădejde. Şi m-a luat căpetenia corăbiei deoparte tocmai ca să-mi spună treaba asta, că aş putea ajunge un marinar de nădejde. „Eu aş fi bucuros să te cumpăr de la negustorul de sclavi, mi-a zis, am

mare nevoie de un om ca tine, mi-a zis, dar n-am cum, eu nu folosesc sclavi pe corabie, am putea să facem altceva, mi-a zis, cred că este în avantajul tău, îţi dau bani și te răscumperi de la negustorul de sclavi şi intri în echipajul meu. Cu plată ca toţi ceilalţi şi după ce te plăteşti de datorie, eşti un om liber, dacă mai vrei mai navighezi cu mine, dacă nu, faci ce vrei!“

Şi mă lua aşa un fel de ameţeală, n-ar fi puţin, n-ar fi deloc puţin să învăţ cum se conduce o corabie pe marea cea mare şi să mă întorc cu învăţătura asta.

Dar mai am de învăţat şi cum se construiesc bărcile astea uriaşe şi atâtea alte lucruri.

„Negustorul de sclavi e de acord, zice că are el aşa, un fel de obligaţie, faţă de tine”.

„Şi eu am o obligaţie faţă de mine”.

„Facem târgul?”

„Dar de ce ţii aşa de mult? Ai cumva de gând să mă laşi moştenitor?“

„Lasă gluma. Te-am văzut că lucrezi bine”.

„N-am făcut-o de dragul hârbului ăsta şi nici pentru ochii tăi frumoşi”.

„Curajul ăsta al tău mă face să te îndrăgesc şi mai mult”.

„Ştii ceva? Îmi eşti simpatic şi îmi convine echipajul tău”.

„Îmi place că eşti sincer”.

„Atunci, să fiu sincer până la cap: Aş fi un marinar prea bun ca să mă mulţumesc a fi doar un oarecare, acolo”.

„Poate că am să te avansez, rămâne de văzut”.

„Până la prima ocazie când ţi-aş putea reteza gâtul”.

Eram sigur că n-avea să mai insiste.

Dar băieţandrii ăia, ce să ştie ei?

Le ofeream trupul meu.

Nu pentru mine, că nu mă credeam vinovat.

Pentru ei.

Să le las lor întreagă mândria că îl pot înfrunta pe stăpân, că-l pot pedepsi pe cel care asculta vocea stăpânului.

Poate şi pentru mine.

Era aşa, ca un fel de eliberare.

Călcâi lângă călcâi.

A doua zi nu m-am mai putut ridica.

Nici a treia zi.

Nici a patra zi.

Ştiam că este dimineaţa când veneau să mă dezlege.

Nu mai aveau pe cine să dezlege.

Să nu aflaţi, fraţii mei, cum e când noaptea nu are hotar.

Cum e când nu vezi lumina soarelui şi faţa cerului.

Cum e când aerul umed şi sărat şi fierbinte îţi arde plămânul.

Cum e când arde carnea pe tine, dar mori de frig.

Să nu ştiţi niciodată cum e cu frigul acesta de dinăuntru.

Adică să ştiţi.

Dar să nu vedeţi toate astea cu ochii voştri. Să nu le cunoaşteţi prin simţurile voastre.

Sunt aici de bună voie.

Ca să vă avertizez.

PIAŢA DE SCLAVI

Ce poate să fie mai neplăcut pentru un mare şi vestit negustor decât să stea în piaţă cu un singur sclav, care nu se vinde? Nu că n-ar fi avut căutare. Ba, dimpotrivă.

— Ultimii trei, ultimii trei striga vânzătorul cât îl ţineau bojogii, dând la iveală nici mai mulţi nici mai puţini sclavi deodată. Dar cine ştia cum merg treburile astea tot mai aştepta. Un negustor care îşi

cunoaşte meseria vede care este pulsul târgului şi ştie el când să dea lovitura. De data aceasta cinstitul Terţius se hotărâse să dea lovitura cea mare la urmă. Şi când îl scoase pe băiat la iveală, mai să se încaiere cumpărătorii. Iar oamenii negustorului, strecuraţi printre ceilalţi, nu aveau altceva de făcut decât să-i stârnească şi să-i ambiţioneze. Cei care se certau pe marfă îşi rosteau cu glas tare rangurile şi meritele pe care le aveau, valoarea averii şi îndeletnicirile ca şi cum aceasta ar fi folosit la ceva pe o piaţă liberă, unde fiecare avea dreptul să cumpere şi să vândă, să ofere şi să ceară preţul care îi convine. Ba la ceva tot era de folos din moment ce tânărul dac înţelese cu cine are de a face şi îşi dădu seama cam ce gânduri ar fi avut cu el onorata clientelă acolo de faţă.

Când crezură că s-au certat, s-au stropit şi s-au îmbrâncit îndeajuns ca să fie nevoie de un scurt răgaz în care să mai examineze marfa, îi dădură din nou atenţie celui scos la vânzare în lanţuri. Dar rămaseră cu gura căscată de mirare şi de uluială. După care tăbărâră cu toţii, într-o tacită şi frăţească înţelegere, asupra negustorului.

— Cum de ai îndrăznit, mişelule, să-ţi baţi joc de noi, cele mai notabile feţe pe care le-ai văzut vreodată şi să înlocuieşti băiatul pe care ni l-ai arătat adineaori cu pocitania asta? Ai vrut să ne furi banii din pungă, hoţ de drumul mare, nimeni n-o să mai cumpere de la tine niciun căpătâi de aţă, în vecii vecilor.

— Mă jur pe toţi zeii că nu ştiu despre ce vorbiţi, las mai ieftin, nu plecaţi…

Dar degeaba se ţinu câţiva paşi după ei apucându-i de vestminte, se descotorosiră cât se poate de brutal, ba cineva îi făcu şi un vânt de căzu bietul om într-o groapă râmată de porci.

— Staţi pe loc, oameni buni. Trebuie să fie o neînţelegere la mijloc.

Dar cine să-l mai asculte? Cumpărătorii se îndepărtau gălăgioşi şi dând din mâini şi nu se mai întorceau, aşa, din mers, decât ca să ocărască şi să scuipe în urmă.

— Ce i-o fi apucat, zise negustorul de sclavi, retrăgându-se lângă băiat în timp ce îşi masa cu pumnii şalele.

— I-a bătut soarele în cap, îşi dădu sclavul cu părerea.

— Cred că e la mijloc o mână străină. Cineva şi-a vârât coada aici… Concurenţa nu se astâmpără… Mi-au cumpărat până şi oamenii plătiţi de mine ca să mă ajute la treaba asta… Dar nu-i nimic, marfa bună tot se vinde…

Nu-i mai rămăseseră decât oamenii de pază, care, cum nu prea mai aveau ce păzi, dormitau sprijiniţi în suliţe, indiferenţi la tot ce se întâmpla. Negustorul de sclavi le făcu şi lor socoteala, ca să nu-i mai ţină pe plată, pe mâncare şi pe băutură. Ştia unde să-i caute în caz că va mai întreprinde vreo călătorie de afaceri. Până atunci fiecare cu ale lui. De un singur sclav poate să fie şi el în stare, mai ales că acesta era bine strâns în lanţuri. Şi nici n-o să fie cine ştie ce de aşteptat.

Dar oamenii săi tocmiţi să-i laude marfa nu dăduseră cu toţii bir cu fugiţii. Iată că unul dintre ei îi şi aduse un client gras.

— Salut pe stăpânul celor mai bogate turme din arhipelag, se ploconi negustorul.

— Hei, nici chiar aşa, făcu pe modestul cel cu turmele, dar foarte măgulit. Tocmai mă gândeam că aş avea nevoie de încă un om la oi când am aflat că pot găsi la tine aşa ceva şi destul de ieftin…

— Ieftin în niciun caz nu, doar am aici un fiu de rege!

— O, Terţius, eu n-am nevoie de un pui de rege ca să-mi pască oile şi să-mi mulgă măgăriţele… Ei, da, de la o vreme se caută laptele de măgăriţă, dar ce-mi trebuie o odraslă regală? Eu vreau să

cumpăr o pereche de mâini pricepute şi o pereche de picioare care să ştie să alerge, atâta tot.

— Nu fii zgârie-brânză, prietene. Un pic de mândrie trebuie să ai şi tu, ca să nu mai spun că chiar laptele ăla de măgăriţă ar fi mai căutat dacă s-ar afla că a fost muls de un cap încoronat.

— În orice caz pentru asta nu dau nimic în plus.

— Eşti atât de catâr încât te-ai fi zgârcit la preţ chiar dacă ţi l-aş fi oferit pe Paris, fiul regelui Priam, cel care păştea turmele pe sub zidurile Troiei?

— O, Terţius, dar eu nu ţi l-aş fi luat pe puiul ăla de lele nici pe degeaba! Pe mine nu mă înşeală ochiul, aş fi ştiut de la început cu cine am de a face, nu ca prostul de Menelau, care i-a mai dat şi găzduire în loc să-l arunce în mare cu un picior în fundul lui regal. Dar vorbă multă sărăcie goală, ia să văd câte parale îţi face marfa…

Se apropie şi nu-şi aruncă asupra sclavului decât o scurtă privire. Mai exact, privirile lor se încrucişară pentru o clipă.

— Pe aşa ceva eu nu dau bani.

— Dar ce te-a apucat şi pe tine? Uită-te ce tânăr şi ce viguros este, ce picioare are, ce braţe, ce carne pe oase…

— Și ce ochi…

— Ce au ochii ăştia?

Negustorul de sclavi îi deschise pleoapele băiatului ca să i se vadă cât mai mult globul ochilor. Ce au ochii ăştia? repetă el.

— Tânărul ăsta te înjunghie numai cu privirea, zise omul bogat în târle şi se îndepărtă fără zăbavă.

— Ai înnebunit, strigă Terţius în urma lui. Eşti nebun de legat!

I se zbătea pântecul de indignare şi tot îl mai durea vârful coloanei vertebrale, dar trebui să zâmbească imediat cu gura până la urechi când un alt misit de al lui se apropie cu o femeie văduvă, afurisită şi patroană a unui fel de han la care trăgeau tot felul de călători şi unde mai poposeau

din când în când, şi câte două-trei duzini de marinari. Cine nu cunoaşte aşezământul cu numele sublim de „Cutia Pandorei?“

— Ai sosit la timp, frumoasă Pandora, de-abia l-am scăpat din mâinile mocanului ăla necioplit ca să pot păstra pentru tine o bijuterie de sclav. Un sclav frumos şi tânăr şi pe deasupra şi fiu de rege. Îţi dai seama cât de măguliţi vor fi clienţii tăi să ştie că le îngrijeşte catârii şi le cară bagajele un fiu de rege? Cred că au să dea faliment toate celelalte localuri de pe toate drumurile insulei!

Hangiţa se arătă curioasă, ba chiar interesată de propunere. Îi dădu ocol tânărului zâmbind, dar deodată ridică tonul.

— Fugi de aici cu aschimodia asta!

Şi spălă putina fără nicio altă explicaţie.

Dar negustorul de sclavi nu se mai miră. De data aceasta nu-i mai scăpase înţelesul acelor întâmplări care păreau atât de neînţelese. Văzu cu ochii lui cum acolo, în lanţuri, se află o biată stârpitură de om, cu trupul moale şi strâmb, cu gura pocită, cu privirea nătângă.

— Ce ai tu cu mine, băiete, de-mi faci greutăţi? Până acum ne-am înţeles destul de bine. Ce ţi-a căşunat? Vrei să stăm aici până la sfârşitul lumii? Ce urmăreşti?

— De fapt nu e deloc vorba de tine, de fapt e vorba de mine…

— Tot nu te înţeleg…

— Eşti chiar aşa de greu de cap? Află că încă nu mi-am ales un stăpân. Nu-mi convine niciunul dintre cei care s-au prezentat până acum.

— Dar asta e culmea. De când există comerţul acesta pe lume, întotdeauna stăpânii au fost cei care şi-au ales sclavii şi niciodată invers.

— Doar nu am făcut atâta drum ca să mulg măgăriţe, să îngrijesc catârii şi să car bagajele…

— Vrei să schimbăm noi legea asta?

— Ţie nu-ţi rămâne decât să aştepţi… Dealtfel nici nu ai încotro… Restul lasă pe mine…

Un alt misit se apropia cu un bărbat cam trecut în vârstă, pe care îl anunţă de departe drept cel mai priceput şi mai bogat constructor de nave.

— Dacă şi de data asta îmi mai faci figuri, să ştii că te spintec pe loc!

— Fii fără grijă.

Cât timp proaspătul client examină ceea ce i se oferise negustorul nu-şi pierdu nicio clipă marfa din ochi. Şi avea, într-adevăr, ce privi. Niciodată nu mai adusese pe piaţă un tânăr atât de chipeş.

Muşteriul examină încheieturile sclavului şi muşchii membrelor, îi ciocăni dinţii, îşi trecu palma peste trupul lui, de parcă ar fi fost vorba de o statuie, apoi se dădu câţiva paşi înapoi ca să aibă o privire de ansamblu şi se uită la el îndelung, cu ochi de cunoscător şi plin de admiraţie.

Negustorul şi începuse să-şi frece palmele. Se amărâse destul, dar merita. Iată, în sfârşit, o afacere care se încheie cu bine.

— Aşa ceva mai rar, zise clientul, aproape căzut în extaz.

— Cum o să-ţi mai golesc eu punga, îi răspunse Terţius în gând.

— Nici zeii nu au ceva mai desăvârşit în Olimpul lor.

— Ştiam ce-ţi place. L-am păstrat special pentru tine. Să mi-l smulgă din mâini şi mai multe nu, îşi aruncau pungile la picioarele mele dar eu nu puteam să dau aşa ceva oricui.

— Sunt fericit că te-ai gândit la mine.

— Nu există pe lume cineva care să-l merite mai mult…

— Aşa e. Dar nu pot să-l cumpăr.

— Dar toată lumea ştie că eşti putred de bogat…

— Sunt putred de bogat şi la vârsta marii înţelepciuni. Iar tânărul acesta are toate calităţile la care te-ai putea aştepta de la un sclav, ba chiar şi ceva mai mult.

— Trebuie să-ţi mai spun un secret, e fiu de rege.

— Frumos este… voinic este… Şi ce mai aud, e şi os de principe… Nu se poate, prietene, mi-e casa plină de fete din prima căsătorie, iar cea de a doua nevastă, cam la vârsta şi cam la mintea lor.

— Pe toţi zeii, nu got aştepta aici până îţi măriţi tu fetele şi până când îţi îmbatrâneşte nevasta…

— Înţelept ai grăit. Îţi mulţumesc, prietene, că mi-ai adus aminte să mă întorc la treburile mele.

— Du-te învârtindu-te, strigă Terţius în urma lui, şi fii cu băgare de seamă că până la urmă tot o să-ţi pună coarne frumoasa aia de nevastă, cât e ea de gâsculiţă…

Apoi după ce se mai linişti, cu vocea plină de amărăciune.

— Ce mă fac eu cu tine, măi băiete, nu vrea să te cumpere nimeni.

— De data asta m-am străduit cât am putut.

— Ba chiar mai mult decât trebuia.

— Pot să-ţi jur că mi-ar fi convenit să construiesc corăbii.

— Se prea poate, dar neghiobul ăla s-a gândit mai mult la alte treburi.

— Nu e vina mea.

— Ştii ce? Dacă nu te vând până la scăpătatul soarelui, rosti stăpânul cu o blândeţe care nu prevestea nimic bun, n-am ce să mai fac cu tine. Înţelege că nu am cum să te port după mine, şi aşa mi-am făcut o faimă proastă, un negustor care rămâne cu marfa nevândută este terminat, n-are decât să-şi încerce norocul în altă parte, sau cu altceva. La apusul soarelui te ucid şi scap de tine.

— Un om atât de bun ca tine n-ar fi în stare de o ticăloşie ca asta!

— Poate că la voi se numeşte chiar aşa dar află că pe aici dacă nu poţi să vinzi un sclav n-ai cum să te descotoroseşti altfel de el.

— Chiar aşa ca pe un câine?

— Mai rău. Un câine de care vrei să te scapi îl poţi alunga din curte, îl poţi duce undeva departe de casă şi să-l laşi legat de ceva. Pe un sclav nu poţi să-l părăseşti, lăsându-l în viaţă dacă nu vrea să ţi-l ia nimeni.

— Dar nu-l poţi pune în libertate?

— Din când în când şi foarte rar, am auzit, ce e drept, de câte un sclav pus în libertate. Dar stăpânul care face treaba asta trebuie să-i asigure dezrobitului mijloacele de existenţă cel puţin pentru câţiva ani, să-l înzestreze adică întocmai aşa cum faci cu un fiu pe care îl dai la casa lui. Şi mai trebuie să garanteze, stăpânul, cu averea şi cu numele său în faţa legii pentru felul cum se poartă cel pe care l-a pus în libertate. Şi în sfârşit, nu capeţi aprobarea să faci un om liber din sclavul tău decât după ce l-ai ţinut cel puţin zece ani pe lângă tine şi te-a slujit cu credinţă. Libertul rămâne de obicei în serviciile fostului stăpân care îl poate aduce oricând din nou la condiţia de sclav, de pildă, pentru nişte datorii pe care nu şi le poate plăti niciodată în întregime. Ai înţeles cum stau lucrurile?

— E limpede, Terţius, că faci tot ce poţi ca să găseşti o justificare…

— Limpede, nelimpede, la apusul soarelui n-am decât să-ţi fac vânt în lumea umbrelor.

— Aşa ceva chiar că nu-mi face niciun fel de plăcere.

— Nici mie, pot să jur. Asta e lumea în care trăiesc eu, băiete, şi în care ai nimerit şi tu şi nu putem s-o schimbăm noi… Dar ia te uită la zbârciogul ăla, cred că pe noi ne caută, deşi se face că nu ne vede. Poate că îţi surâde şi ţie norocul. Eu tot ce mai pot face pentru tine este să te vând chiar la un preţ de nimic.

UN FILOSOF ÎŞI FACE „CUMPĂRĂTURILE”

Bătrânelul care intra în piaţă, ba mai mergea, ba mai se oprea, ca şi cum s-ar fi aflat în vorbă cu cine ştie cine.

— Un zăpăcit de filosof, explică Terţius, s-a umplut lumea de ei dar nimeni n-a putut să le vândă ceva la un preţ ca lumea.

Apoi se adresă celui care se apropie:

— Pe toţi zeii, de ce te laşi prea mult aşteptat?

Bătrânelul îşi continuă discuţia cu acel personaj imaginar şi deabia apoi privi spre negustorul de sclavi, într-un fel ca şi cum acesta nu ar fi contat deloc.

— Pe mine mă aştepţi?

— Dar pe cine? Pentru cine m-am zbătut ca să-i păstrez ceea ce i se cuvine?

— Tu erai, Terţius? Află, prietene, nu numai că-ţi detest îndeletnicirea, dar nici nu am nevoie de sclavi.

— Dacă n-ai avea nevoie nu te-ai afla pe aici…

— Nici vorbă de aşa ceva, eu treceam pe aici absolut din întâmplare. Buna mea soţie m-a trimis să cumpăr o măsură de ulei de măsline şi atâta tot.

— Nu există pe lume un chilipirgiu mai mare ca tine. Dar norocul tău e că te admir. Dă cât ai la tine, şi cu restul rămâi dator. Că de ascuns nu ai unde te ascunde ca să nu-ţi plăteşti datoriile, faima ta s-ar ţine după tine oriunde te-ai duce şi creditorii te-ar mirosi de departe, cum îi miroase copoii pe viezuri.

— Ai fi un bun orator de vulg, Terţius, dar să nu te aştepţi să-mi poţi vârî mie pe gât o marfă care ţi-a rămas nevândută.

— Şacal bătrân ce eşti, dai târcoale, stai la pândă şi soseşti când nu mai e nimic altceva de făcut.

— Dă-i cu gura înainite, Terţius, pe mine mă amuză. Cât despre sclav, ţi-am spus că nu mă interesează.

— Ar însemna să nu fii atât de înţelept, pe cât te crede lumea. Pe tânărul ăsta l-am adus tocmai de dincolo de Istru, aşa că arzi de curiozitate să afli ce se petrece şi cum e pe undeva de unde n-ai avut încă ocazia să stai cu cineva de vorbă.

— Curiozitatea mea este una, treaba după care am plecat e cu totul alta… Pe mine mă aşteaptă stăpâna casei cu măsura de ulei pe care m-a trimis s-o cumpăr. Şi poate că tu nu ştii cine este şi de ce este în stare această femeie.

— Fereşte-te de ea, Prea înţeleptule, i-ai făgăduit un sclav ieftin ca să nu te mai dojenească toată ziua că eşti leneş. Parcă văd cum o să te scarmene dacă te întorci cu mâna goală. Dă încoace bănuţul ăla. Cu pomana asta nu te mai întâlneşti, să pui mâna pe un sclav la preţul unei măsuri de ulei de măsline.

— M-ai jefuit ziua în amiaza mare… Dar acum că mi-ai scos obolul cu sila din mână, dezleagă cel puţin băiatul ăla. Un filosof care se respectă nu poate să treacă pe drum ducând un sclav în lanţuri.

— Ţi-l dezleg. Să ştii că îi placi. E mulţumit de tine, cel puţin deocamdată.

— Pe Jupiter, un sclav îşi alege stăpânul şi mai şi pretinde să fie mulţumit de el?

— Asta e o problemă de filosofie care mă depăşeşte. Poate o dezlegi tu, cu marea ta înţelepciune. Să fii fericit că m-ai tras pe sfoară.

— Zeii să te aibă în pază, Terţius!

— Până la zei, te mănâncă filosofii.

— Dar ce spui tu poate să fie socotit drept un sacrilegiu.

— Hei, aş… Ştii şi tu bine cum se mănâncă între ei zeii noştri. Ba de la o vreme aţi început să-i cam ciupiţi şi voi, care de pe unde apucă. În sfârşit, ce mă interesează pe mine? Gata, ţi l-am

scos din lanţuri. Să-ţi trăiască şi să te bucuri de el…

Filosoful mergea rostindu-şi gândurile cu voce tare, ca de obicei. De data aceasta parcă ar fi vrut să se justifice faţă de cineva că făcuse tot ce poate ca să cumpere un sclav la un preţ de nimic.

— Nici nu poţi să-ţi dai seama cât de sărac poate să fie un filosof pe aici.

— Chiar aşa? întrebă băiatul.

— Chiar aşa, continuă bătrânul fără să dea atenţie sclavului, dar obişnuit să gândească în dialog. Filosoful trăieşte şi el, ca oricare om, din ce produce. Şi el produce idei. Pe care nu are întotdeauna cui să le vândă. Ca să nu mai spun de câte ori este înşelat. Sau cum i se fură ideile.

Tânărul, care văzuse câtă măiestrie a desfăşurat stăpânul său ca să scoată un sclav la un preţ de nimic, nu putea să-şi închipuie cum ar putea să fie tras pe sfoară.

— E greu de crezut, zise.

— Greu, greu, dar se întâmplă. Să-ţi povestesc de fiul negustorului acela de cereale? Samsarul avea îndoieli asupra utilităţii învăţăturii mele şi aşa ne-am înţeles să nu-mi plătească decât atunci când se va dovedi că progenitura lui nu şi-a pierdut timpul de pomană pe lângă mine. Dacă mi-ar fi dat tot ce-mi datora, după învoială, aş fi fost un om bogat. Dar, nemernicul, după terminarea uceniciei, nu se angaja să apere nicio cauză a cuiva în faţa justiţiei. Ori în contract era trecut negru pe alb că, dacă va câştiga primul său proces, îmi va achita pe loc întreaga sumă, iar dacă îl va pierde, n-am să mai primesc nimic.

— Încurcată treabă.

— Dacă au trecut atâţia ani fără ca să-mi intru în drepturile mele, n-am avut decât să-l târăsc în faţa justiţiei.

— Ţi se întindea o capcană…

— Tânărul şi-a apărat cauza în mod strălucit, dovedind că a avut ceva de învăţat de la mine. Dar

judecătorii s-au aflat în cea mai mare dilemă din câte cunoaşte istoria. Ori de ar fi pierdut acest prim proces al său, ori de l-ar fi câştigat, eu tot nu puteam să primesc nimic, deşi el îmi era dator. Aşa că următoarea înfăţişare va avea loc la timpul infinit.

Cetatea elenă nu era nici pe departe cum şi-o închipuise băiatul. În visul lui cu ochii deschişi ea fusese din marmoră albă, sau aşa ceva, cu toate casele şi scările şi străzile şi fântânile ei. Ceva atât de pur şi de luminos încât şi oamenii ar fi păşit pe aici fără umbră. În niciun caz nu putea să accepte ca reală această îngrămădire de case întunecoase, mici, strâmte şi schilodite, gata să cadă în brânci în uliţele unde râmau porcii şi se jucau laolaltă copiii. Câinii la fel de slobozi şi parcă ai nimănui. Păşea cu grijă în urma filozofului. Când ocolind băltoacele cu apă stătută în care se scăldau păsările de curte, când călcând prin colbul în care se afunda piciorul până mai sus de glezne. Şi peste tot, solzi şi măruntaie de peşte şi alte resturi de bucătărie aruncate cu zoaiele şi cu gunoiul chiar în mijlocul drumului. „N-am încotro. Trebuie să iau lucrurile aşa cum sunt“, căuta el să se resemneze. Dar gândurile îi alunecau spre locurile de unde se pornise. Dava în care se născuse şi copilărise el era una dintre cele mai mici, de fapt un sat ceva mai răsărit apărat de întărituri de lemn, de piatră şi de pământ. Casele aveau pridvoare şi se văruiau de două ori pe an, pământul drumului, bine bătătorit, în rest pomi, iarbă verde, straturi de flori şi de legume. Se semănau flori pe lângă talpa casei, în cerdac şi la ferestre, alte flori puse în oale înflorate de pământ. Şi din nou îl cuprinse un dor cumplit de casă. „Măcar să nu mă întorc acolo cu capul gol. Trebuie să-mi umplu ţeasta de multă învăţătură, dacă nu, totul a fost în zadar“.

Oricum intrase pe mâna unui filosof şi acest lucru era foarte important. Un bătrânel pleşuv, cu umerii cam gârboviţi, în rest părea un om destul de

obişnuit. Dacă n-ar fi fost ochii. Ochii aceia care parcă dormitau tot timpul, însă când te fixa cu ei îi simţeai atât de iscoditori încât îi puteai crede, că pot scotoci prin toate măruntaiele fiinţei tale. Una peste alta era un personaj destul de ciudat pe care populaţia din cetate îl ţinea la mare cinste când era vorba să se laude în faţa altora, dar aşa, în intimitate, nu-l cruţa de tot felul de mici răutăţi, chiar se distra pe seama lui.

— Ia uitaţi-vă, şi-a luat Filosoful un sclav, se miră cu voce tare una dintre cumetre.

— Poate unul râios, de care nu mai avea cum să se scape stăpânul său, altfel n-ar fi fost în stare filosoful nostru să-şi dezlege baiera la pungă, întregi o vecină.

— Şi să vezi că o să-l pună să pască iarbă, că azimă şi măsline nu se îndură el să-i dea să mănânce.

— Mai degrabă l-a cumpărat ca să-i scoată pielea de pe el şi s-o umple cu paie, ca să aibă şi el în casă un chip de sclav, pe care să nu trebuie să-l hrănească.

Tânărul îşi dădea seama că toate acestea nu sunt decât nişte glume răutăcioase. Dar în spusele lor putea să se afle şi un pic de adevăr. Se prea putea ca la gospodăria filosofului să cam postească, ba şi un post negru, dar când plecase în lume ştia că nu se duce la răsfăţ şi la huzur.

— Nu te teme, ştii, gura lumii…

— Gura lumii nici pământul n-o astupă.

Fără voia lui filosoful îl iscodi pe sclav. Ba chiar se opri în drum să-l privească mai cu atenţie. Şi cum îi lua el seama, flăcăul adăugă:

— Dar până când nu faci focul nu iese fum.

— Şi de unde le ştii tu toate astea?

— De la noi de acasă.

Filosoful mai făcu câţiva paşi după care se opri din nou.

— Gum adică gura lumii nici pământul n-o astupă?

— De ce mă încerci cu vorba când ştii tu foarte bine ce înseamnă?

— Cum vine asta, se făcu bătrânul a nu fi observat că a fost întrerupt. Când unui om îi soseşte clipa de pe urmă şi este pus în groapă şi se trage pământ peste el, nu rămâne cu gura închisă pentru vecie?

— Ştii tu bine, înţeleptule, că omul nu e ca o făclie să nu mai lumineze când se stinge. Gândurile rostite de om mai rămân multă vreme după ce el s-a stins. De pildă, învăţăturile tale…

— Mai domol, băiete, că mai sunt încă pe aici şi n-am nicio intenţie să mă cărăbănesc.

— Într-o bună zi nu vei avea încotro, dar ce ai cugetat tu va trăi peste sute de ani şi peste multe rânduri de oameni.

Filosoful îl măsură îndelung din cap până în picioare.

— Din ce lume vii tu şi ce cauţi aici?

— Sunt sclavul tău, şi, deocamdată, asta-i tot.

Bătrânul mormăi în barbă ceva neînţeles şi porni la drum cu paşi mari, fără ocoluri, cum făcea întotdeauna când era prea adâncit în gânduri.

— Ce e cu Filosoful de dă în gropi? se interesă altă cumătră.

— Ce să fie, nu-i nimic, vrea să mai verifice încă o dată dacă drumul cel mai scurt între două puncte este linia dreaptă şi nimic altceva.

— Pentru atâta lucru sperie el raţele şi broaştele din băltoace şi calcă peste dulăii care şi-au întins pielea la soare?

— Bătrânii şi filosofii mai dau câte o dată în mintea copiilor. Iar înţeleptul nostru nu mai e un bărbat tânăr, cât despre filosofia lui, ce să mai vorbim?

Pe tânărul dac nu putea decât să-l mire toate acestea, însă filosoful nu-şi făcea niciun fel de probleme. Ţinând într-o mână toiagul şi săltându-şi poalele cu cealaltă, îşi croia drum printre

orătănii şi dobitoace, fără ca în aparenţă să-l mai intereseze altceva.

Băiatul venea tăcut în urma lui.

Văzuţi aşa, ai fi putut crede că nu sunt legaţi în niciun fel unul de altul. Doi oameni care numai şi numai din întâmplare merg pe acelaşi drum de ici până colo, nu se ştie până unde.

UN ZEU CARE SUGE LA O CAPRĂ

Se întunecase binişor şi tânărul se ţinea aproape, să nu se rătăcească. Filosoful parcă uitase cu desăvârşire de băiat, ba se arătă chiar surprins când străinul intră pe portiţa casei în urma lui.

Dar nu apucase să treacă bine pragul că şi începu să bodogănească o voce uscată şi arţagoasă, care nu venea dintr-o direcţie anume, ci mai degrabă ai fi zis că dă ocol prin încăpere şi se hârjâie de toţi pereţii – consoarta maestrului îşi pusese morişca în funcţie, zicând: Că pe unde şi-o mai fi pierdut vremea nepricopsitul ei de bărbat, că iar a venit târziu, că iar a făcut vreo boacănă, nu e de niciun folos la casa asta, de atâţia ani promite să facă rost de un sclav, că s-a deşălat şi ea singură cu munca şi nici prea tinerică nu mai e, au fost chiar azi sclavi în piaţă, dar cine să-i cumpere decât cine se pricepe, măcar un măgăruş să fi luat care să-i mai ducă din poveri, dar el, îl trimiţi după sare şi vine cu migdale şi de pe unde se duce tot pui de pupăză aduce.

— Dar asta ce mai e, se miră femeia când văzu că se mişcă o umbră în spatele filosofului.

— Ce să fie, făcu bărbatul pe modestul, un sclav.

— Pe toţi zeii, un sclav…

Însă îşi reveni repede din uluială şi întrebă scurt şi categoric:

— Cât ai dat pe el?

Înţeleptul rosti preţul care se plătea de obicei pe un sclav ceva mai ieftin.

— Pe Zeus, tu ţi-ai pierdut minţile de tot? Cu suma asta altcineva ar fi cumpărat o duzină de sclavi şi încă domestici, care să-şi scoată cheltuiala până la toamnă.

— Hai, fii liniştită, nu am dat decât pe jumătate din cât ţi-am spus. Ce mai zici?

— Înseamnă că eşti numai pe jumătate smintit, ceea ce nu schimbă prea mult situaţia.

— A zecea parte e bine?

— A zecea parte?

— De fapt nici atât. L-am cumpărat pe preţul unei măsuri de ulei.

— Şi cum, adică, nu ţi-a fost ţie ruşine să iei un sclav la preţul ăsta: Dar ce are? Jigodie? Tignafes? Are pecingine de ţi l-a dat pe lucru de nimic? Şi unde e uleiul? Că eu după ulei te-am trimis.

— Te plângeai mereu de un sclav…

— Un sclav, nu o arătare de sclav care se vinde pe nimica toată!

— Dar n-ar fi bine ca înainte de a mă certa să vezi despre ce este vorba?

Femeia luă o feştilă aprinsă şi se apucă să-l examineze pe sclav cum o făcură toţi ceilalţi în piaţă. Tânărul avea tot interesul să iasă bine la control.

— Pe Hades, stăpânul întunericului, aşa ai adus tu sclavul ăsta, nelegat?

— Şi ce dacă?

— Cum ce dacă, vrei să fugă şi să rămâi cu buza umflată?

— Nu fuge. Şi apoi, ce mare pagubă?

— Cum adică, o măsură de ulei pentru tine nu este nimic?

Femeia cea lungă şi deşirată luă pe cont propriu şi treaba asta, adică făcu rost de un crâmpei de funie ca să-l lege pe tânăr de un picior şi de un par care era bătut mai dinainte acolo. Bărbatului nu-i

rămase altceva de făcut decât să-i aducă băiatului un braţ de paie uscate pe care să se culce.

— Ceva de mâncare?

— De unde mâncare? Ai adus ulei să-ţi prăjesc terciul? Şi a rămas şi capra nemulsă, că ştii că nu sta la muls neţinută.

A doua zi filosoful îşi instrui încă din zori sclavul.

— Şi acuma întreabă-mă dacă îţi este ceva neînţeles din câte ai de făcut.

— Eu n-aş vrea să te întreb decât un singur lucru, învăţătorule.

— Haide, zi!

— Dacă este adevărat că Olimpianul a supt lapte de la o capră…

Stăpâna casei sări imediat asupra lui:

— Cum de îndrăzneşti? Uiţi că nu eşti decât un afurisit de sclav? Dealtfel soţului meu nu-i dau voie să-şi vândă învăţătura decât pe bani, chiar când e vorba de oameni liberi. Treci la treabă şi să nu-ţi mai deschizi pliscul decât când trebuie.

Filosoful îşi începu activitatea din această zi cu acea treabă care rămăsese nefăcută de aseară, ajutat de data asta de sclav. Tânărul ţinea de coarne animalul sfânt, la ugerul căreia supsese chiar un zeu, iar înţeleptul trăgea cu nădejde, rând pe rând, din cele două ţâţe lungi şi moi.

Dar oricât îşi dădură ei silinţa, de-abia de se acoperi fundul oalei. Femeia îl dădu pe soţ la o parte ca să verifice personal şi se convinse că, de unde nu e, nici chiar ea nu poate să scoată nimic.

— Nu ştii tu de ce nu are lapte capra asta, care n-a mai fost mulsă de ieri dimineaţă?

— Asta e o problemă de filosofie adâncă şi am să meditez la ea imediat ce termin cu teoria numerelor.

— Şi cât timp crezi că îţi va lua teoria numerelor?

— Ştiu eu? Doi ani, trei… Poate mai puţin, poate mai mult.

— De ce să aşteptăm atât? Dacă deschidem pântecul băiatului ăsta putem afla cum stau lucrurile. Cred că un pic de curiozitate ai şi tu în tine.

Împingându-şi înainte bărbia în care avea o aluniţă cu câteva fire de păr, bătrâna se apropie clănţănind din foarfeci.

— Pe toţi zeii, nu crezi că am să te tai pe burtă?

— Pe toţi zeii, nu cred.

— Şi de ce?

— Ar fi două motive.

— Două? Asta schimbă cu totul situaţia! Zi-le!

— Primul motiv ar fi că unei femei atât de chivernisite cu avutul ei, ca tine, nu i-ar conveni să dea cu piciorul chiar nici unei măsuri de ulei.

— Dar nici nu i-ar conveni să ţină o capră pe care s-o găsească dimineaţa cu burduful de lapte gol.

— Nu este vina mea că am fost legat la acelaşi ţăruş.

— Ai profitat de ocazie ca să te îndestulezi în dauna stăpânilor.

— Norocul a fost al caprei, care suferea cumplit şi al stăpânilor mei că, dacă nu s-ar fi întâmplat aşa, aţi avea acum în faţă un sclav leşinat de foame şi o capră cu ugerul de piatră.

— Şi care ar mai fi al doilea motiv ca să nu te despic pe burtă ca pe un peşte?

— Al doilea motiv este că acela care ştie să facă o glumă atât de reuşită, nu se îndură să o strice şi nici nu este în stare de fapte sângeroase.

— Ce glumă, care glumă?

— Păi asta, că tai un om cu foarfecă pe pântec!

— Să lăsăm modestia, scumpa mea, interveni filosoful, este într-adevăr o glumă care ar merita să intre în istorie. Numai o inteligenţă superioară poate să fie capabilă de asemenea subtilităţi. Sunt mândru de tine!

Oricât de hapsână, stăpâna casei era totuşi femeie, adică sensibilă la măguliri ca oricare alta.

— Dar să ştii că a doua oară nu mai glumesc, pun mâna pe un satâr, zise ea, ca să aibă ultimul cuvânt, după care se apucă de alte treburi.

— Din partea ei te poţi aştepta la orice, băiete, aşa că fii atent să nu întinzi coarda prea mult.

— Am înţeles, învăţătorule!

MAI AVEA ÎNŢELEPTUL UN MĂGAR…

Cel care ţipase ca din gură de şarpe ieşise deşălat din casă şi se lungi pe burtă sub şopron.

— Pe toţi zeii, n-ar fi deloc rău ca stăpânul meu să fie ceva mai deştept.

— Nu huli, prietene, i se adresă cel din Teba. Cinsteşte prostia stăpânului tău cum o cinstesc şi eu pe a stăpânului meu. Dacă ei ar fi mai harnici şi mai inteligenţi n-ar mai avea nevoie de noi pe aici.

— Şi ce folos că avem palmele fără bătături, albe şi catifelate, dacă umblăm cu spinarea şi cu fundul făcute piftie? se necăji siracusanul.

— Spinarea duce, ea, săraca. Oricum, e mai bine decât să te arunce la munca pământului, unde te bate toată ziua veghetorul cu biciul, ba te mai ţine şi cu lanţurile la picioare, lămuri isteţul din Teba. Eu, unul, mă bucur când văd că stăpânul meu taie frunză la câini. Ba chiar îl încurajez.

Hăsmăndăii aceştia erau tolăniţi pe unde apucau şi nu mai ştiau cum să-şi ţină trupurile de atâta şedere. Bine îmbrăcaţi şi bine hrăniţi, nu aveau altă treabă pe lumea asta decât să-şi însoţească stăpânii la casa filosofului şi să-i aştepte până când terminau lecţiile. Fiii de sclavi „domestici”, adică născuţi în casele stăpânilor din părinţi aflaţi de mult în această condiţie, se adaptau destul de bine situaţiei şi singura lor grijă era să nu fie trimişi la muncă.

Trecând pe lângă ei băiatul dac a evitat piedica pe care i-o pusese un persan, şi îşi văzu de treabă ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

— Hei, tu, barbarule, zise unul din ei, nu vrei să stăm puţin de vorbă?

— Stăpânul meu mi-a dat de făcut ceva care nu suportă amânare.

— Auzi, tu l-ai cotonogit în halul ăsta pe prietenul nostru?

— Stăpânul meu l-a pedepsit pe stăpânul lui… niciunul dintre noi nu are vreo vină.

Se întâmpla destul de des ca Filosoful să-şi corijeze învăţăceii cu toiagul noduros, atunci când îi prindea că sunt leneşi şi indolenţi. Dar, după cum era obiceiul, fiii aceia de nobili şi de negustori bogaţi îşi aduceau cu ei câte un sclav tocmai în acest scop, ca să încaseze loviturile în locul lor.

Învăţătorul se trezise morocănos de dimineaţă, Vorba vine, că se trezise, de fapt îl bodogănise toată noaptea scumpa lui consoartă pe o tema mai veche, că, adică, n-ar fi prea târziu să se apuce şi el de ceva mai ca lumea, să nu moară tot aşa sărac, după ce a tras mâţa de coadă o viaţă întreagă.

— Nu se mai poate trăi din filosofie, trăsese ea concluzia.

— Ba se poate. Să vezi că se mai poate.

Parcă vrând să confirme spusele lui, se şi înfăţişă o femeie tânără, ţinând de mână un zgâmbav de băiat care se smucea să scape, se trântea pe jos şi se agăţa de tot ce-i ieşea în cale.

— Am venit la tine, Prea înţeleptule, să mă ajuţi.

— Şi aşa vii tu la învăţător, cu mâna goală, o luă în primire stăpâna stăpânului casei.

— Ba am venit cu un coş cu ouă proaspete, dar a mai spart împieliţatul ăsta câteva, că tocmai pentru nebuniile lui îl aduc aici.

Gazda luă ouăle să le pună bine dar în vremea asta, nerăbdător să termine cât mai repede ce era de făcut pe aici, puştiul se strâmbă la dascăl şi scoase limba de un cot.

— Cazul e mai complicat decât credeam, zise stăpâna casei, care se împuternicise din oficiu cu sarcina de a face o triere a solicitărilor. Ia fă tu bine, femeie, şi adă şi găina care să clocească aceste ouă.

— Băiatul îl las până atunci la învăţător? Poate că termină cu el până când mă întorc eu, ştiţi, nu-mi mai văd capul de câte treburi am acasă.

— Ţi-am spus că e un caz ceva mai complicat, ia-l cu tine şi vă întoarceţi amândoi.

Femeia nu întârzie, dar dacă reuşi să bage pasărea în casă, nu se întâmplă acelaşi lucru cu băiatul care scăpă şi o zbughi la fugă, nu înainte de a arunca cu un ou clocit spre capul celui la care fusese adus să-i lumineze mintea.

— Vin altădată, se scuză femeia strângând găina la piept şi uitându-se după coşul cu ouă.

— Acum, dacă tot ai venit… Te las cu înţeleptul, ştie el ce are să-ţi spună…

Stăpâna casei scoase de la femeie mai mult cu forţa plata în natură şi ieşi din camera de meditaţie.

— Crezi că mai e ceva de făcut, învăţătorule?

— Întotdeauna mai există o speranţă… Dar nu trebuia să fi lăsat lucrurile să ajungă aşa departe.

— Cine şi-ar fi închipuit? L-am crescut cât se poate de bine, n-a dus lipsă niciodată de nimic, l-am ocrotit, nu l-am pus la treabă, i-am îndeplinit toate dorinţele şi toate voile, nu l-am atins nici măcar cu un deget…

— Ajunge, m-am lămurit.

— Ţi-l aduc mâine sau poimâine, când pot să-l prind, să vezi ce are şi să mă înveţi ce e de făcut cu el.

— E boală cu leac, femeie, şi am să-ţi explic pe loc. Dar ca să nu existe nicio greşeală, repetă, te rog, cum te porţi cu el?

— Îl îmbrac frumos şi îl hrănesc bine, adică vreau să spun că îi schimb îmbrăcămintea de câte ori se murdăreşte şi asta înseamnă de mai multe ori pe zi, îi dau să mănânce de câte ori vrea, fără să

mai aştepte până la masă, iar când nu vrea, mă ţin cu blidul şi cu lingura după el, când plânge de ceva, şi plânge din nimic, îi promit tot ce îmi cere şi apoi mă fac luntre şi punte să-mi ţin făgăduiala.

Mai mult nu mai apucă să spună, pentru că filosoful începu să o croiască pe unde se nimerea cu toiagul său noduros.

— Săriţi… înţeleptul a înnebunit.

— Hei, aş, te învaţă ce n-ai ştiut, zise stăpâna, ţinând uşa ca să nu scape cu una cu două clienta care îşi lua prima lecţie, dă-i bine că am găsit şapte ouă vechi.

— Ai înţeles acum, o întrebă filosoful după demonstraţia pe care o făcuse.

— Am înţeles, învăţătorule.

— Te aştept la repetiţie săptămâna viitoare.

— Ba să repeţi cu cine vrei, pe mine nu mă mai prinzi.

Învăţăceii profesorului se porneau de la gazele lor sau de la hanurile unde erau traşi, aşa pe la prânz şi se aşteptau în uliţă ca să intre odată cu toţii, însoţiţi de sclavii pe care trebuia să-i aibă la îndemână pentru orice eventualitate.

Dascălul îi lăsa mai mult pe ei să vorbească, fie că le da o temă de conversaţie, fie că îi îndemna să pună întrebări. Dar aşa, în toiul discuţiilor, te trezeai cu el că-i întrerupe ca să îi verifice dacă au studiat acasă ce le-a dat el să înveţe. Iar azi întrerupea mai des ca oricând.

— Cine a spus şi ce a vrut să spună când a zis: „Poţi vedea natura numărului şi forţa lui guvernând nu numai în lucruri, ci şi în artele tehnice şi în muzică?“

Ca de obicei în asemenea împrejurări, sclavii însoţitori ciuliră urechile.

— Pythagora, răspunse unul dintre învăţăcei.

— Ba un urmaş al lui, i-o reteză învăţatul. Cine?

— E rândul meu, zise sclavul din Corint, văzând că stăpânul lui tace, şi se ridică, trecându-şi cu

milă palmele peste fund. Dar se linişti şi se destinse când îl auzi pe filosof:

— Măgarul meu are mai multă minte decât tine.

— Am scăpat de data asta, se linişti corintianul, şi nu că stăpânul meu ar fi mai inteligent, dar bătrânul e pus pe zeflemea.

Printre învăţăceii Filosofului, veniţi din toate colţurile bătrânei Elade, din insule, de pe ţărmurile asiatice şi italice, din vechile cetăţi şi din cetăţile-colonii, se afla un tânăr mai ambiţios şi mai înfumurat decât toţi ceilalţi la un loc. E drept că şi învăţa pe rupte, de nu putuse să fie prins niciodată cu ocaua mică, dar se purta destul de arogant cu dascălul său, de parcă ar fi vrut să fie chiar el stăpân acolo.

— Cine şi ce a vrut să spună…

Cel întrebat bâigui un răspuns atât de aiurea încât sclavul său însoţitor crezu că nu mai are nimic altceva de făcut decât să se pregătească sufleteşte printr-o fierbinte invocare a Zeilor din Olimp care să-l asiste în timpul supliciului.

— Sclavul meu are mai multă minte decât tine, constată filosoful.

Tânărul căruia i se adresase se simţi fericit că lucrurile se opreau aici, pentru că o bătaie, chiar dacă o încasa sclavul, se punea la socoteală şi era comunicată părinţilor sau tutorilor.

Numai că întotdeauna se găseşte câte cineva să pună beţe în roate.

— Despre tine e vorba, barbarule? se miră sclavul acelui tânăr, care luase poziţia mutului. Că ai înlocuit măgarul la treburi, mai treacă, meargă, dar ca să te laude stăpânul de mintos, nu mai are niciun haz.

Îi aruncă un vestmânt în cap şi, ţinându-l strâns, striga la ceilalţi:

— Ia hai să-l scărmănăm noi puţin, băieţi, să vedem ce dă din el.

Aveau de gând să-l burduşească, aşa, pe tăcute şi pe muteşte, dacă nu s-ar fi auzit vocea

filosofului:

— Vino încoace băiete!

Cu toate că nu fusese vorba despre el, tânărul acela ambiţios şi înfumurat îşi luase dreptul să protesteze.

— O, înţeleptule, de ce ne ocărăşti cu astfel de vorbe? Comparaţia cu măgarul tău o acceptăm de multă vreme, ca pe o figură de stil, întrucât se ştie că un biet asin nu poate niciodată să cugete, iar tu ai fost întotdeauna lipsit de un asemenea patruped. Dar să-ţi pui sclavul mai presus decât noi?

Fusese motivul pentru care Filosoful îşi chemase sclavul.

După încordarea care domnea acolo, după înfăţişarea celor prezenţi, după felul cum era privit, dacul înţelese imediat cum stau lucrurile.

— Ce cugetare crezi tu că s-ar potrivi aici în momentul de faţă, i se adresă filosoful.

— „Natura şi educaţia se aseamănă în multe privinţe: educaţia schimbă într-adevăr omul, dar prin această schimbare îi dă o a doua natură”.

— Cine a spus-o?

— Marele Democrit.

— Şi ce învăţătură am putut trage de aici?

— Că, dacă un om care a fost supus educaţiei a rămas cu natura lui primitivă, înseamnă ca nu s-a pătruns de înţelepciune, că totul nu e la el decât luciu şi spoială, că a pierdut timpul şi banii în zadar. Căci mai spune marele Democrit: „Cunoşti omul cumsecade şi pe cel lipsit de omenie nu numai după faptele sale ci şi după dorinţele pe care le are fiecare”… Şi mai spune înţeleptul: „Nu merită să trăiască cel ce nu are cel puţin un prieten adevărat”. Şi: „Curajos e nu numai cel ce învinge pe duşmani ci şi cel ce-şi înfrânge propriile porniri”.

— Bine! Du-te!

Se lăsă o tăcere grea.

— Hei, ce spui? îl întrebă învăţătorul cu vocea blândă, pe tânărul acela, după ce îl lăsase să

aştepte cât crezuse el de cuviinţă.

— Că dacă nu te-am plăti noi, nu ţi-ai permite luxul să ţii un sclav cu care să ne jigneşti.

— Uite ce e, tinere, dacă nu-ţi convine caută-ţi un alt dascăl… Pentru azi lecţia s-a terminat…

ZÂZANIA

Tânărul era destul de inteligent ca să ştie că un alt învăţător de talia acestuia n-ar putea găsi la niciun preţ, aşa că veni la timp în fiecare zi de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat. Ba în lunile care urmară se puse să înveţe cu şi mai multă sârguinţă.

Nu uitase însă ofensa, şi punea el ceva la cale.

Într-o zi sosi mai devreme decât ceilalţi, anume ca s-o găsească acasă numai pe soţia învăţătorului, căreia îi puse pe umerii înguşti un minunat şal de mătase de Chitai.

— Îl am de la răposata mea mamă, minţi el, mi-a cerut cu limbă de moarte să nu încapă decât pe mâna unei femei care îl merită şi nu cred să existe în toată Elada altă femeie mai aproape de acest adevăr decât înţeleaptă soţie a celui mai înţelept bărbat de sub soare.

— Aşa se spune, tinere, despre soţul meu?

— Nimeni nu pune asta la îndoială. Dar în acelaşi timp, toată lumea ştie că ţie şi numai ţie îţi datorăm totul, că numai prin tine a ajuns unde a ajuns.

— Da, cred că într-o măsură şi mie. Am făcut şi eu ce am putut.

— Ai făcut totul. Lumea întreagă ştie că dacă nu erai tu lângă el să-i îndrumi mereu paşii, aşa, aiurit de gânduri cum este, cine ştie de ce năzbâtii ar fi fost în stare.

— Hei, nici chiar aşa! zâmbi femeia încântată.

— Spre binele lui, fă-ţi datoria până la capăt…

— Ce vrei să spui?

— Numai tu nu vezi, prea buno, că de la o vreme te-a înlocuit în inima lui cu perfidul acela de sclav care i s-a strecurat sub piele. Numai de el ascultă. Dacă merg lucrurile tot aşa, n-ar fi de mirare ca într-o zi să-l pună în libertate, ba să-l declare chiar şi moştenitor. Şi lasă-l să ajungă el moştenitor, că să vezi cum se face stăpân pe toate şi te aruncă în uliţă să cerşeşti acum la bătrâneţe, pe la uşile oamenilor.

Toate acestea veneau atât de repede şi atât de brutal şi păreau spuse cu atâta bună intenţie, încât buna-credinţă a femeii nu putu să nu se clatine.

— Ce să mă fac?

— Mai întâi să primeşti ajutorul nostru, al celor care îi vrem binele şi fericirea magistrului care ne-a luminat mintea cu învăţătura lui.

— Am să fac tot ce pot să-mi reiau locul care mi se cuvine. Cum să mă ajute cineva în privinţa asta?

— Nu se poate să-ţi reiei locul înainte de a-l înlătura pe sclav.

— Dar cum?

— Vi-l cumpăr eu. Nu că mi-ar trebui aşa ceva, dar ce nu sunt în stare să fac pentru învăţătorul meu şi pentru tine?

— N-o să vrea să ţi-l vândă.

— M-am gândit şi la asta, îl cumpără un prieten de al meu pentru mine…

— Am vrut să spun că n-o să se învoiască să se despartă de el.

— Depinde de preţ.

Tânărul rosti o sumă la auzul căreia soţia filosofului se clătină pe picioare. Niciodată în viaţa ei nu numărase atâta bănet. Trebui să bea o ulcică de apă ca să-şi revină.

— E bună ideea, dar dacă tu dai dintr-o dată atâta, înseamnă că face cu mult mai mult.

— De două ori pe atât…

— Nu eşti omul care să arunce banii pe fereastră… Ce urmăreşti?

— Nimic altceva decât să vă scap de el. Ca nu cumva bătrânul, în sminteala lui…

— Ştii ce! De „bătrân“ am eu grijă. Şi de celălalt la fel. Cât despre sminteală, smintit nu poate să fie decât cel care îşi închipuie că soţia unui înţelept ca bărbatul meu ar fi în stare de ce ai crezut tu. Iar acum ia-ţi şalul şi cară-te! Până nu-l chem pe sclav să te dea cu bâta afară.

La început nu povesti nimănui această întâmplare. Dar urmărind mai îndeaproape cum stau lucrurile, se convinse că nu i-a luat nimeni locul în inima celui cu care trăia de atâta amar de ani, dimpotrivă, bărbatul devenise din ce în ce mai atent şi mai tandru cu ea.

Într-o seară îi istorisi bătrânului întâmplarea. Şi se ridică în capul oaselor, aşa lungă şi uscată cum era, plină de indignare.

— Dar ce a crezut el?

— Linişteşte-te draga mea, e un neisprăvit şi atâta tot, de fapt nu numai el, dar nimeni nu poate strecura nicio urmă de bănuială între noi.

— Dacă stau şi mă gândesc, nu ştiu cum se face, aşa e, de când cu sclavul ăsta parcă ne-am apropiat mai mult unul de altul, parcă ne-am cunoaşte mai bine… Poate unde n-am avut şi noi un copil al nostru…

Şi dormi până dimineaţa cu capul pe umărul lui.

Tânărul acela bogat şi plin de ifose mai era şi obraznic. Continua să vină la lecţii de parcă nici usturoi n-ar fi mâncat, nici gura nu i-ar fi mirosit. Bătrânul dascăl îl lăsă în apele lui. Dar nu renunţase să-l apostrofeze de câte ori se ivea prilejul că sclavul lui ştie mai multe decât el, ba chiar să-l cheme să-i facă dovada.

De fapt nu făcuse nimic ca să-l iniţieze pe băiat. Dacul învăţase aşa, pe apucate, făcându-şi mereu de lucru pe lângă locul de învăţătură.

Dar odată Filosoful voise să afle câte ceva despre poporul acela de dincolo de Istru, ce fel de limbă se vorbeşte, cum se poartă şi cum se trăieşte

şi ce zei şi ce obiceiuri are, ce crede despre viaţă, ce crede despre moarte.

— O, stăpâne, spusese băiatul, credeam că tu ştii că nu ai cumpărat decât un sclav şi nicidecum întreaga ştiinţă despre un neam de oameni. În niciun caz aşa ceva nu se poate obţine pe preţul unei măsuri de ulei de măsline.

— Dar am crezut că este în interesul poporului tău să fie cunoscut aici la noi.

— Atât cât ar fi vrut el să fie, ar fi putut fi cunoscut prin mine, dar după cum stau lucrurile aici la voi, nu-mi dau seama cum s-ar putea înţelege în privinţa asta un stăpân cu sclavul lui, că prin poruncă în niciun caz nu poate obţine aşa ceva.

— Deştept cum eşti poate că te-ai şi gândit la o posibilitate.

— Ar exista una: schimb pe schimb! Adică mă înveţi tot ce poate să înveţe cineva de la tine, iar eu îţi spun tot ce se poate spune de pe acolo de unde vin.

— În principiu sunt de acord, dar cum să facem? Să-ţi dau ceva de lucru pe lângă noi ca să asişti la lecţii?

— Asta n-ar fi cine ştie ce… Învăţăceii tăi ori sunt leneşi ori grei de cap, ori nu au niciun motiv să se grăbească.

— Nici eu n-am motiv să-i expediez prea repede, asta vrei să mai spui, sunt plătit la lună şi la an…

— Oricum, treaba merge prea încet cu ei. Iar noi am fi interesaţi amândoi ca să stoarcem cât mai repede tot ce se poate unul de la altul.

— Dar îţi dai seama că nu pot să ţin lecţii numai pentru tine anume?

— Iată cum facem, învăţătorule. Am băgat de seamă că şi aşa ai tu obiceiul să dondăneşti toată ziua, adică vreau să spun că gândeşti mai mult sau mai puţin cu voce tare. Ce-ar fi să şi pronunţi ceva mai clar toate astea? Nu e mare lucru, atâta îţi cer.

— Da, şi tu?

— Eu, la rândul meu, în timp ce fac treburile la care sunt pus, am să cânt cântece de dor de acasă, în care să-mi amintesc multe de pe acolo şi am să mai vorbesc şi eu singur, că poate să fie asta o boală care se ia, şi o să le traduc multe şi pe greceşte, aşa, ca să mă deprind bine cu această limbă.

Nu mică fu mirarea stăpânei casei când îl descoperi pe filosof într-un mic hambar unde despica pene împreună cu sclavul. Fulgi mari şi uşori îi aninau în barbă şi i se aşezaseră pe chelie, poate îl mai şi gâdilau pe nări, din moment ce-şi strâmba nasul ca să nu strănute. Mâinile îi erau destul de stângace, dar nu stăteau degeaba, în timp ce îi mergea şi gura ca de obicei.

— Scumpul de el, i-am spus că mă ustură gâtul de fulgii ăia şi s-a băgat cu sclavul în hambar să facă lucrul ăsta, el care niciodată nu lua seama la treburile casnice.

Tânărul acela foarte bogat care devenise de pe acum ilustru dintr-un anumit punct de vedere, îşi puse într-o zi sclavul să-l pălmuiască pe sclavul filosofului dintr-un motiv oarecare, încropit la repezeală. Dacul ştia că este vorba de o provocare. Că de-abia aşteaptă huidumele alea de însoţitori să mai petreacă şi ele. Şi se stăpânise. În rest, nimic deosebit, dacă n-ar fi să spunem că filosoful îşi tachina din ce în ce mai des învăţăceii: „Sclavul meu are mai multă minte şi ştie mai multe lucruri decât voi”.

Dar odrasla acelui om putred de bogat nu putea să se împace cu acest obicei.

Se gândea zi şi noapte cum ar face şi cum ar drege ca să-l pună pe bătrân în situaţia de a recunoaşte că a făcut şi el o confuzie sau a comis o eroare. Murea de bucurie numai la gândul că va putea să i-o întoarcă în acelaşi fel: „Sclavul meu n-ar fi fost în stare de o asemenea greşeală”. Şi mintea lui, de pe acum diabolică, îl îndemna ca

într-o bună zi să-şi schimbe vestmintele cu sclavul său şi să-l vâre pe acesta printre învăţăcei. De-abia cu acest prilej constatară şi ei, şi toţi ceilalţi care luau parte Ia mascaradă, că de fapt între un sclav şi un stăpân de sclav nu e niciun fel de deosebire în afară de haine.

Filosoful avea ochi pentru toate, dar se făcu că nu observă nimic. De-abia spre sfârşitul lecţiei aruncă întrebarea:

— „Suma catetelor la pătrat este egală cu pătratul ipotenuzei, cine a spus asta, când şi ce a vrut să zică?“

Şi cum intrusul da din colţ în colţ, filosoful îşi făcu datoria să-l întrebe dacă doreşte să primească sancţiunea pe propriul său trup sau vrea să recurgă la sclav? Dar cum cel interpelat se părea că nu mai pricepe nimic din ce se întâmplă, filosoful îi porunci dacului:

— Adu-l aici pe nemernicul de sclav al acestui tânăr şi să-l snopeşti de faţă cu noi până când stăpânul său îşi va cere iertare şi va făgădui să înveţe tot ce a uitat.

Dacul nu aşteptă să i se spună de două ori. Îl luă pe umăr pe cel care se vârâse în vestmintele sclavului său, îl aruncă la pământ ca pe un sac şi începu să-l măsoare de-a lungul cu vestitul toiag de lemn de corn al Filosofului.

Şi cum falsului stăpân i se încleştaseră fălcile sau nu crezuse, pur şi simplu, că este de competenţa sa să promită că are să înveţe tot ce uitase celălalt, dacul avu atât de lucru încât până la urmă a trebuit să-l care de acolo cu pătura. Dar nu înainte ca cel care îl ciomăgise să-i spună la ureche, făcându-se că nu-l recunoaşte:

— După cum vezi, prietene, stăpânul tău e un mare dobitoc şi ar fi bine să-l sfătuieşti să nu se măsoare în inteligenţă cu al meu…

Îi dădu, totuşi, o ulcică cu apă, ca să se mai răcorească.

— Uite ce a făcut, nenorocitul, din fundul tău, ca să nu mai spun că şi-a pierdut orice prestigiu. Ai văzut ca n-a avut curaj să promită că învaţă ce trebuie să înveţe? Ştie că nu poate, hahalera. Cine o să-i mai dea de aici înainte vreun pic de consideraţie? Dar tu ai grijă de tine, unge-ţi vânătăile cu seu de viezure şi blesteamă clipa când te-ai născut ca să ajungi sclavul unui idiot!

O, CÂTE FETE FRUMOASE…

Soarele dădea la asfinţit şi se aflau în acel moment al zilei de vară când căldura iradiată din pereţi se încropeşte cu aerul răcoros care venea în valuri domoale dinspre larg. Nici că se putea ceva mai potrivit pentru odihna de după ceasurile de muncă fără niciun pic de alt răgaz. Stăteau toţi trei în curtea aceea mică, de câteva palme, dintr-o latură a casei. Bătrânul filosof se rezemase de speteaza unui fel de jilţ şi închisese ochii pe jumătate, ca şi cum ar fi aţipit de somn, în timp ce tânărul aşezat pe un scăunel la picioarele lui, îi ungea tălpile cu ulei aromat şi îi masa, încet şi cu grijă bătăturile şi nodurile.

Bătrâna, aşezată pe prag cu picioarele strânse sub ea, uitase de mult ghemul din poală.

Îi plăcea să stea aşa, fără grijă şi fără supărare şi fără de niciun fel de gânduri rele, să stea şi să simtă cum trece timpul peste ea şi nu se întâmplă nimic grav şi nimic urât şi nimic rău. Intrase fără îndoială în amurgul vârstei; cum se mai duce şi viaţa asta, nici nu ştii cum se trece şi se petrece şi tocmai de bătrâneţe se temuse mai mult şi mai mult, cum putea să arate ea dacă tinereţea şi maturitatea s-au consumat în hărţuieli mărunte şi în nemulţumire.

Şi iată că peste bătrâneţea şi peste pragul casei lor se lăsase atâta linişte cum nici n-ar fi putut să viseze. Şi-i plăcea bătrânei să-i audă pe cei doi cum vorbesc ei, de ale lor, nu are importanţă despre ce, să-i vadă, nu să-i asculte, că tot n-ar fi înţeles, dar era atâta înţelegere în tot ce-şi spuneau, chiar aşa, ca între un tată şi un fiu, că pojar să fi avut pe inimă şi tot ţi-ar fi picurat pe ea un balsam de tihnă.

— Pythagoras, ştii bine, zise bătrânul, este filosoful cu cea mai mare autoritate până în zilele noastre.

— Dar chiar tu, învăţătorule, nu ai fost de acord cu tot ce a spus el.

— Nu e totul să combaţi, important este să pui ceva în loc. Eu mi-am construit propriul meu sistem filosofic. Pe care, fără îndoială, că cei de după mine nu-l vor găsi chiar perfect. Însă de conceptul lui Pythagoras despre număr nici eu nu m-am atins şi nu a făcut-o încă nimeni.

— Eu, înţeleptule, aş porni pe altă cale.

— Să auzim…

— Marele Pythagoras spune că numărul stă la baza Universului organizat, adică a cosmosului, care este în opoziţie cu haosul. Că tot numărul stă la baza armoniei în artă, în natură şi în societate.

— El însuşi a spus!

— Eu nu aş pleca de la număr, adică de la unitate şi sumă de unităţi, ci aş porni, cu raţionamentul, de la categoria de mulţime…

— Să presupunem că eu n-aş fi decât un pescar de pe coastă pe care ar trebui să-l convingi de toate astea. Ia să vedem cum ai face?

— Eu, înţeleptule, nu am decât ambiţia de a mă convinge pe mine şi în privinţa asta îţi cer ajutorul.

— Până acum n-am aflat de la tine decât ceva despre un enunţ şi nici el formulat aşa, ca între filosofi. Oricum are darul să stârnească curiozitatea, practică folosită, mai ales, pentru populaţia neinstruită. După cum vezi, nu te cruţ.

— Este încă un lucru pentru care îţi mulţumesc.

— Dar, continuă!

— Să vorbim mai întâi despre frumosul fiinţei umane.

— Fiecare fiinţă umană este un „unul”, un număr, o individualitate, ceva unic şi irepetabil şi aici are Pythagoras dreptate.

— Lasă-mă să-i vorbesc pescarului de pe coastă sau păstorului de la stână.

— Pentru tine sunt din clipa asta pescarul de pe coastă sau păstorul de la stână.

— Spune-mi, păstorule, ai văzut vreodată o fată foarte frumoasă?

— O, câte fete frumoase n-am văzut…

— Şi avea EA ochi frumoşi?

— Altfel cum?

— Dar gura?

— Divină.

— Fruntea, părul, obrajii, bărbia, gâtul, umerii, pieptul, trunchiul, şoldurile, picioarele, gleznele…

— Pe toţi zeii, unde vrei să ajungi?

— Dar surâsul, dar privirea, dar înnourarea sau seninul de pe frunte, dar jocul genelor, dar încruntarea sprâncenelor sau răsuflarea, dar tresăririle, dar şoapta, dar pulsul de sub pielea tâmplelor…

— Se înţelege că din toate astea ieşea frumuseţea ei.

— Şi dacă ar fi avut nişte ochi divini, dar gură largă, nasul borcănat, urechile clăpăuge, părul răvăşit…

— Atunci n-ar fi fost decât o fată urâtă cu ochi frumoşi. Sau poate că nici nu s-ar fi băgat de seamă că are ochi frumoşi, biata copilă.

Dacul îi mai unse încă o dată picioarele filosofului cu ulei aromat şi continuă să-l maseze cu grijă.

— Mergem mai departe, bunule păstor.

— Te urmez.

— Ai văzut vreodată vreo copilă care să aibă ochi frumoşi şi gură frumoasă?

— Am văzut.

— Dar ai văzut şi vreo codană despre care nu se poate jura că are ochi prea frumoşi, nici gura, nici toate celelalte şi, totuşi, să fie o fată frumoasă.

— Acesta este genul cel mai des întâlnit.

— Aşadar frumuseţea nu este dată de o singură trăsătură şi nici de suma acestor trăsături.

— Categoric nu.

— Dar ea iese cumva din felul cum se pun în relaţie aceste părţi, cum se ajută, se luminează şi se farmecă una pe alta?

— M-ai convins, însă, deocamdată, nu te-ai îndepărtat prea mult de teoria armoniei numerelor a lui Pythagoras.

— Mai ai puţină răbdare cu mine, bunule păstor.

— De ce să nu? Oile le-am păscut, le-am adăpat şi le-am muls, măgarii îmi sunt sănătoşi şi la locul lor, aşa că pot să te ascult în linişte.

— Când priveşti o fată pe care o găseşti frumoasă te interesează să-i numeri părţile din care se compune această frumuseţe?

— Cred că nu-l interesează pe nimeni aşa ceva.

— Dar poate, oare, să fie numărat tot ce compune frumuseţea aceea?

— Pythagoras pretinde că nu există nimic în afara numărului.

— S-o luăm altfel: Am amintit ochii, fruntea, părul, nasul, obrajii, buzele. Şi toate celelalte… Dar nu crezi că mai sunt şi lucruri pe care nu le ştim sau nu le cunoaştem, care vin de undeva, dinăuntrul omului, o stare de echilibru, o seninătate, o bucurie, o tristeţe, un zbucium, o durere, o fericire sau numai câte o undă, câte un licăr din toate acestea? Şi cine poate să măsoare bucuria, fericirea, tristeţea, durerea? În ce să le numeri? Pe ele şi atâtea altele, numite şi nenumite, care alcătuiesc la un loc fiinţa umană, într-un

moment sau alt moment al existenţei sale. Ce zici, înţeleptule păstor?

— Lasă-mi timp să meditez.

— De ce nu? Oile îţi rumegă în saivan, măgarii îţi sunt sănătoşi şi la locul lor, nu ai nicio altă preocupare.

— Da, poate că aşa a venit filosofia pe lume, la stână, printre turmele de oi.

Nu s-ar fi putut spune că ar exista în clipele acelea pe pământ o femeie mai mulţumită decât stăpâna casei. Puţin îi pasă ei că se forfecau acolo ideile marelui Pythagoras, cine să mai fi fost şi Pythagoras acela… Important era că, iată, de la o vreme coborâse atâta tihnă peste spaimele şi neliniştile ei. „Şi când te gândeşti că toată otrava cu care ne otrăveam sufletele şi zilele, de nu mai era masa-masă şi casa-casă şi somnul-somn, şi viaţa-viaţă, toate astea veneau de acolo că n-am putut zămisli şi noi un copil…”

Şi fu puţin cam ruşinată că îşi certase soţul când îl adusese acasă pe tânărul dac, şi fu puţin cam ruşinată că îl legase cu o funie de ţăruşul caprei. Şi că îl lăsase fără hrană în seara aceea şi că se repezise a doua zi cu foarfecele la el… Dar avea şi cu ce se mândri, şi se mândrea mai ales, că nu s-a lăsat ispitită şi convinsă de tânărul acela de banigata care pretindea că sclavul a înlăturat-o din inima înţeleptului. Ba chiar îl şi repezise când el s-a oferit să-l cumpere pe sclav.

Una peste alta ajunse la concluzia că nu i-a mâniat pe zeii care le-a trimis în casă băiatul acesta şi binecuvânta clipa când Filosoful l-a întâlnit pe negustorul de sclavi.

„Nu oamenii au fost creaţi, băiete, de zei, ci zeii au fost făcuţi de oameni, după chipul şi asemănarea lor”, îl mai auzi pe bătrân, dar ea nu lua deloc aminte la ce spune el, se simţea atât de bine şi asta era important…

PANICĂ ÎN CETATE

— Dar chiar tu, învăţatule, care ai umblat atât de mult prin lume, mi-ai spus că egiptenii sanctifică un bou, Apis, ca iudeii se închinau la un chip de viţel turnat din aur, că la alte neamuri există credinţa în zei cu chip de animale, de balauri, de jumătate-om şi jumătate-altceva…

— Aceasta este o fază mai veche pe când oamenii nu-şi puteau imagina că lumea ar fi putut fi creată şi stăpânită de nişte fiinţe asemănătoare cu ei. Dar pe măsură ce au căpătat încredere în forţele lor, au avut orgoliul să pună la cârma universului nişte figuri identice la trup, la suflet şi la fapte, cu singura deosebire că nu ar putea fi atinse de moarte…. Dar, pentru că veni vorba, poporul tău ce religie are?

— La noi încă nu se poate vorbi de o religie constituită. F.există un foarte puternic cult al strămoşilor, dar nu în sensul că ei ar fi zeificaţi, ci în înţelegerea păstrării memoriei lor. Nu le cioplim statui, nu le ridicăm temple, îi păstrăm în amintirea noastră şi atât… Mai există un fel de duhuri ale izvoarelor, râurilor, munţilor, codrilor, nimic precis, nu ne închinăm la ele şi nu le aducem jertfe… Aşa că, din toate religiile despre care am aflat până acum, a egiptenilor, a fenicienilor, a perşilor, a indienilor, a hitiţilor, a Sumerului, a caldeenilor şi, să nu-ţi fie cu supărare, a voastră, a elenilor, care este cea mai frumoasă dintre toate pentru că este cea mai omenească, niciuna nu ar fi bună să o înlocuiască pe a poporului meu. Şi chiar mă mir cum de nişte înţelepţi ca voi îşi mai lasă popoarele ca încă să mai creadă în zei, să se ia după sfatul oracolelor.

— Noi le explicăm cum au fost create religiile şi cum au fost creaţi zeii şi care este structura lumii şi legile vieţii. Mai mult nu putem face. Şi aşa este

destul de mult şi riscăm să fim acuzaţi şi condamnaţi… Şi tare mi-e teamă că într-o bună zi ar putea să alunece şi credinţa poporului tău şi să-şi facă şi el zeii lui, cine ştie după ce chip şi asemănare şi cu ce pretenţii… Spuneai că religia noastră este cea mai frumoasă. Da, aşa este. Când ştii că în Olimp trăiesc nişte zeiţe ca Hera, Afrodita, Atena, Demetra, frumoase şi fericite, ba care mai şi coboară câte o dată să păcătuiască pe pământ cu muritorii, parcă e mai bine decât să ai drept stăpân un bou, fie el chiar cu coarne poleite, un şacal, un crocodil sau altă lighioană. Şi, dacă mă gândesc la Baal-Hammon al fenicienilor, monstru care se hrăneşte cu oameni vii, sau alţi zei cărora li se aduc sacrificii umane, zeii noştri sunt nişte dulci copii, pe cât de aroganţi pe atât de naivi şi de uşor de tras pe sfoară din moment ce se mulţumesc cu mirosul de pe vatra altarelor, în timp ce noi ne ospătăm din carnea animalelor jertfite.

— Dar templele pe care le construiţi în cinstea unor fiinţe ce nu există?

— De fapt prezenţa zeilor nu este decât un pretext. Templele acelea sunt casele noastre obşteşti unde ne adunăm în zilele de sărbătoare şi unde de fapt, pentru noi toţi la un loc, nu pentru un oarecare, i-am pus să lucreze pe cei mai mari artişti pe care i-am avut. Este mândria noastră, a oamenilor care trăim în case modeste şi umblăm pe străzile astea urâte, că orice fel de palat şi-ar construi un bogătan, nu poate să întreacă în splendoare ceea ce ne aparţine la toţi.

— Dacă ajung la poporul meu şi dacă el ar avea nevoie de învăţătura mea, nu l-aş învăţa să construiască nici temple, nici mausolee, nici piramide, nici chiar palate…

— Dar de ce?

— Mai întâi pentru că ar avea încă multe altele de construit… Apoi pentru că văd că oamenii aceştia se agaţă de toate aceste construcţii cu frica lor de moarte.

— Dar este foarte firesc ca oamenii să vrea să nu dispară cu totul, să se eternizeze într-un fel sau altul, să facă ceva pentru asta.

— Într-un fel sau altul… Ţi-am spus că oamenii noştri se eternizează în sufletele urmaşilor. Cât timp te mai ţin minte cei care rămân înseamnă că n-ai pierit.

— Asta merge cât merge, dar şi capacitatea de memorare a unui popor are limitele ei.

— Nu, n-are limite. Pentru că nu trebuie să te ţină minte pe număr şi pe nume. Te ţin minte pe fapte. „Dacă ne aflăm azi liberi este pentru că cei de dinaintea noastră s-au luptat, ba au mai şi murit pentru libertatea noastră". „Dacă ne aflăm nestrămutaţi pe acest petec de pământ este pentru că cei de dinaintea noastră nu s-au lăsat alungaţi şi nici cotropiţi". „Dacă suntem stăpâni pe viaţa noastră este că strămoşii noştri s-au luptat pe viaţă şi pe moarte să ne lase această stăpânire". Spune-mi tu, învăţatule, daca poate să existe pe lume un templu, un zigurat, o piramidă sau altceva pe lume care să-i eternizeze şi să-i cinstească pe oameni mai mult decât ce ţi-am spus eu.

— Numai de ar rămâne totul aşa, copilul meu.

— Dacă ai cunoaşte oamenii dintre care am plecat n-ai avea atâta îndoială.

— Hei, oamenii… Oamenii se mai schimbă şi ei. De la un timp la altul. Uneori de la o zi la alta.

— Îndoiala asta nu vreau sa mi se strecoare în sufletul meu.

*

Dacul îşi puse din nou ulei în podul palmelor ca să ungă picioarele înţeleptului. Bătrâna continua să rămână pe prag, odihnindu-şi mâinile în poală.

Coborâse atâta pace şi atâta tihnă peste case şi peste suflete.

Şi deodată sări ţâţâna portiţei de la uliţă.

Dădu năvală tocmai femeia aceea pe care filosoful o ciomăgise cândva ca să-i fie drept învăţătură de minte pentru că şi-a crescut rău copilul. Avea părul în dezordine şi privirea înfocată. Se opri în dreptul bătrânului.

— Orice s-ar întâmpla, să ştii că nu te dăm, înţeleptule. Mai bine pierim cu toţii decât să cadă capul tău, zise, se întoarse şi pomi vijelioasă de-a lungul uliţei.

— Tu ai auzit că s-a scrântit cumva femeia asta?

— Da de unde! Chiar ieri avea capul pe umeri, răspunse bătrâna.

Tânărul şterse picioarele filosofului cu o cârpă moale. Stăpâna casei se ridică şi aprinse opaiţul.

— Vezi, băiete, că râul timpului nu poate scălda de două ori acelaşi om în apele lui?

Se înserase, dar din pereţii casei tot mai iradia căldură.

— E timpul să ne aşezăm la masă, zise femeia.

Pe uliţă trecea tot mai multă lume, de colo până colo, lucru foarte neobişnuit la această vreme. Dar nimeni nu se oprea să stea de vorbă cu filosoful, ba parcă chiar se cam fereau de el. Dealtfel toată cetatea se umpluse de un fel de larmă ca într-un stup de albine când apare un pericol.

Învăţătorul îşi încălţă sandalele şi îşi luă toiagul.

— Mă duc să văd ce se întâmplă.

Dar când se înapoie nu a putut să dea cine ştie ce lămuriri. „Bate un vânt de nebunie şi nimeni nu ştie de unde”… Ajunsese până la casa arhontelui fără să se dumirească în vreun fel. Arhontele, strategul, starostii şi ceilalţi fruntaşi ai cetăţii au tăcut stânjeniţi când şi-a făcut el apariţia.

— Ce se petrece, de nu trebuie să ştiu şi eu?

— Deocamdată nici noi nu ştim. Se pare că s-ar fi arătat o oaste pe vârful măgurei. Nu cunoaştem nici a cui este şi nici încotro se îndreaptă. Iscoadele noastre nu s-au întors încă. Aşa cum se întâmplă în asemenea împrejurări, umblă fel de fel de zvonuri. Până una alta noi am închis porţile şi

am dublat străjile. Aşa că du-te şi te culcă liniştit. Şi să nu te tulbure nicio prostie pe care o auzi în drum!

ZILE DE CUMPĂNĂ

— Popor al cetăţii libere Pharus, te salut!

Se apropie trufaş de zidurile de apărare, ca să aducă personal la cunoştinţă care îi era voia. În spatele lui, oastea, gata de luptă.

Puse să sune încă o dată trompetele, apoi ridică mâna ca să se facă ascultat.

— Vin la voi ca prieten!

Se făcuse tăcere. Soldaţii stăteau încremeniţi ca nişte corpuri fără viaţă. Numai caii fornăiau din când în când pe nări.

— Şi depinde numai şi numai de voi ca să rămânem prieteni.

Potrivise timpul şi îşi alesese o poziţie în care soarele de dimineaţă să bată în platoşe, în coifuri şi în vârful suliţelor.

— Eu nu vreau decât pace, adăugă piratul, dar dacă voi mă obligaţi la război, atunci aflaţi că războiul bate la poarta cetăţii voastre.

Se auziră din nou trâmbiţele, după care tiranul făcu semn că este gata să asculte răspunsul.

— Vorbeşti de prietenie şi de pace, i se adresă de pe creasta zidului unul dintre parlamentarii cetăţii asediate, dar ne spui aceasta cu mâna pe armă şi cu zece mii de ostaşi înarmaţi…

— Douăzeci de mii, se făli tiranul.

— Cetăţile noastre au trăit multă vreme în pace, ca două bune vecine…

— Atâta vreme cât noi am fost cei slabi şi voi cei tari.

— Atâta vreme cât voi aţi fost cei slabi noi v-am lăsat în pace să vă întăriţi.

— Dar umilinţa pe care ne-aţi adus-o nu se pune la socoteală? Tocmai de-aia mi-am ridicat oastea ca să spăl această jignire.

— Niciodată conducerea cetăţii noastre n-a luat vreo hotărâre şi n-a întreprins vreo acţiune care să atingă interesele sau mândria vecinilor noştri.

— E vorba de persoane particulare, pe care voi le oploşiţi.

— Nu rămâne decât să ne spui care este cetăţeanul de la noi ce a adus daune cetăţii tale…

— Am fost jignit personal….

— Să ne spui cine a fost şi va fi judecat după legile noastre.

— Ba va fi judecat după voia mea. Vreau să spăl în faţa poporului vostru şi a poporului meu ruşinea ce ni s-a făcut.

— Dacă nu poţi să dovedeşti, înseamnă că nu te-a jignit nimeni.

— Dacă nu pe mine, pe tatăl meu… De treizeci de ani îl ţineţi la voi pe Marele înţelept ca să vi se ducă faim în lumea întreagă, aşa încât nimeni nu mai pomeneşte, când este vorba despe aceste locuri, decât numele cetăţii voastre, pe când cetatea mea a fost dată cu totul uitării. Ei, bine, această ruşine nu mai poate fi suportată. Ori îmi daţi capul Filosofului, ori se va spune despre mine „iată omul care a şters de pe faţa pământului vestita cetate Pharus”.

— Cetatea noastră are ziduri groase, şi luptători straşnici şi ştim să ne apărăm.

— Vă ştiu eu cât sunteţi de puternici, aţi stat mai mult să faceţi filosofie şi să faceţi comerţ decât să vă întăriţi armata.

— Şi avem prieteni în toată Elada.

— Prietenii sunt departe, oştirea mea vă înconjoară.

— Chiar dacă ar fi să distrugeţi cetatea noastră, nu aţi convinge pe nimeni că aţi devenit mai înţelepţi!

— Ba am convingere, pentru că, după ce ar dispare faima de care v-aţi înconjurat, s-ar putea afirma înţelepţii noştri. Între timp nu am stat nici noi cu mâinile în sân, am trimis tineri la învăţătură. Şi l-am adus cu noi pe Stratos, care a întemeiat o nouă şcoală filosofică. Iar Stratos este un filosof cu mult mai mare decât al vostru.

Se ridică pe creasta zidului însăşi bătrânul înţelept al cetăţii asediate şi ceru voie alor săi să vorbească.

— Să fie Stratos cel mai mare, dacă asta vrei, eu o recunosc, dacă pentru atâta ai venit, întoarce-te cu oastea ta…

— Nu trebuie s-o declari numai tu, ci trebuie s-o recunoască toţi cei care cred în tine.

— Te înşeli, prinţule, şi eşti înşelat dacă tu crezi că ideile filosofice se pot impune cu arma. Eu am altă propunere: să ne înfruntăm cinstit, eu şi Stratos, în faţa înţelepţilor din toate cetăţile care vor să trimită oameni pentru treaba asta şi dacă Stratos va câştiga, toată lumea va recunoaşte că eu sunt cel care a pierdut.

Tiranul stătu puţin pe gânduri, apoi spuse:

— Primesc! Dar de ce să mai aşteptăm delegaţi din alte cetăţi? Vă veţi înfrunta peste trei zile, aici, în prezenţa noastră. Tu şi Stratos vă veţi prezenta cu câte trei învăţăcei, care să-şi pună câte zece întrebări. Tu şi Stratos veţi vedea singuri care învăţăcei sunt mai tari în înţelepciune. Iar noi vom hotărî.

— Dar nu e drept ca această întrecere să aibă loc în mijlocul oastei tale înarmate.

— Am zis. Peste trei zile. Până atunci ne considerăm oaspeţii voştri. Nu trebuie să ne daţi decât pâinea, brânza, măslinele şi vinul de masă. Carnea ne-o luăm singuri din turmele voastre care pasc în afara zidurilor cetăţii. La fel grăunţele şi fânul pentru cai.

Dintre învăţăceii de pe insulă nu se găsi decât unul singur care să se ofere să meargă la această

întâlnire, să apere cinstea şi capul învăţătorului, onoarea şi, poate, libertatea cetăţii. Unii se făcură nevăzuţi, iar după ce au fost descoperiţi şi aduşi, au motivat că sunt încă prea tineri ca să li se încredinţeze o asemenea răspundere, că nu şi-au desăvârşit studiile.

— Are dreptate, sunt imaturi, i-a absolvit însăşi bătrânul înţelept în faţa sfatului cetăţii.

Tinerii care se aflau aici la învăţătură veniţi din alte părţi cerură voie să nu se amestece şi să fie lăsaţi să se întoarcă la ei acasă. Şi primiră, într-adevăr, învoirea ambelor tabere ca a doua zi în zori să le fie lăsat drumul liber.

— Dacă mai mă pot bucura de puţină preţuire în ochii voştri, am o mare rugăminte, luaţi şi băiatul acesta cu voi, ajutaţi-l să treacă dincolo.

Dar cel care se opuse fu chiar tânărul dac.

— Orice ar fi, eu rămân cu tine, învăţătorule.

— Ce se petrece aici e o treabă a noastră, băiete, nu te priveşte pe tine. Profită de ocazie, poţi să treci neobservat printre ei, caută-ţi alt rost în lume.

Nu vru să plece. Dar surpriza cea mai mare pentru toată lumea fu că Lesbos, tânărul acela ambiţios şi înfumurat ceru voie să rămână şi să-şi pună capul la bătaie alături de dascăl.

Sosi şi ziua cea de grea cumpănă. Însă înţeleptul tot nu avea de unde să-l scoată pe al treilea învăţăcel.

— Ia-mă pe mine, învăţătorule, ceru dacul.

— E trist şi e semn rău că un cap ca al Marelui nostru Filosof nu poate să fie apărat decât cu ajutorul unui străin şi al unui sclav, spuse arhontele.

— Dacul este din clipa aceasta liber, interveni filosoful care scoase la iveală pergamentul gata scris. Arhontele, chiar el, cu mâna lui, semnă actul din partea autorităţilor.

Degeaba atunci li se mai alătură încă un băiat.

Bătrânul înţelept şi cei trei tineri ieşiră pe poartă cu mâinile goale, aşa cum li se ceruse. Iar poarta se

închise în urma lor.

— Curaj, băieţi. Nu vă ascund că s-ar putea să păşim pentru ultima dată acest prag, dar măcar cetatea să fie salvată.

Cei trei tineri aleşi de filosoful Stratos îşi luară dreptul de a fi primii care să pună cele zece întrebări: „Cine a spus şi când a spus…”

Pe măsură ce se dădeau răspunsurile, uimirea şi iritarea celor din tabără deveneau tot mai greu de stăpânit. Se dovedea, astfel, că înţeleptul din cetate cunoştea foarte bine ideile adversarilor şcolii sale chiar şi a celor mai mărunţi şi mai neînsemnaţi şi îşi învăţase ucenicii că nu trebuie neglijat absolut nimic nici din ce îţi este de folos nici din ce trebuie să contrazici. Iar cei trei băieţi se dovediră a avea memorie bună şi judecată limpede.

Când se inversară rolurile, aleşii lui Stratos dădură din colţ în colţ şi însăşi dascălul lor se arătă complet dezarmat.

Dar se aflau acolo douăzeci de mii de ostaşi, cu arme cu tot.

— Aţi pierdut, hotărî tiranul.

Şi, fără să mai dea alte explicaţii, porunci:

— Luaţi-l!

Câţiva inşi din gardă îl şi înhăţară pe Filosof.

— Dar nu e drept, protestă tânărul Lesbos. Dacă vrei, o luăm de la cap. Putem să mai câştigăm încă o dată.

— Luaţi-l şi pe el, zise tiranul.

— Nu mă puteţi lua, eu nu aparţin acestei cetăţi…

— Pe aşa ceva ai mizat? Tu singur te-ai vârât în încurcătura asta. Şi ai mai îndrăznit să mă şi înfrunţi.

— Cetatea mea este foarte departe, nu ţi-a făcut niciodată niciun rău.

— Cu cât e mai departe cu atât mai bine, înseamnă că nu ne poate ameninţa cu nimic.

— Tatăl meu este un om foarte bogat…

— În cazul acesta îmi pare rău că n-am ştiut mai dinainte, poate că nu-ţi mai retezam capul. Acum tot ce mai poate face el pentru tine este să-ţi răscumpere oscioarele. Luaţi-l, am spus!

Dar Lesbos se zbătea între cei care încercau să-l ducă.

— Nu e drept. De ce să cadă capul meu?

Nervii îi cedară în aşa măsură că nu mai rămăsese nimic din mândria şi făloşenia lui. Totul venea prea brusc pentru el după o viaţă plină de bucurii şi de speranţe. Niciodată nu crezuse că moartea poate să-l ameninţe şi pe el într-o zi. Şi iat-o acum atât de aproape. Şi atât de absurdă. În mâinile celor care îl duceau, arăta ca o zdreanţă.

— De ce eu să mor şi el să nu moară?

— Ai ceva de vândut? îl întrebă tiranul.

— Băiatul acela nu e decât un sclav, de ce să scape?

— Deci tu nu eşti decât un sclav şi ai îndrăznit să te măsori cu oamenii mei? se miră tiranul.

Dacul scoase pergamentul de la piept şi îl întinse tiranului.

— Sunt un om liber.

Prinţul îşi aruncă ochii peste act, după care îl lăsă să cadă la pământ, unde îl frecă sub talpă.

— Liber eşti dacă vreau eu!

Ostaşii care îl târau pe filosof şi pe tânărul Lesbos se opriră în apropiere, ţinându-i strâns, curioşi şi ei să vadă ce se mai întâmplă.

— Am auzit lucruri bune despre tine. Te pot lua în serviciile mele. Plătesc bine pe oricine mă slujeşte cu folos, ori de unde ar fi el. În tine pot avea încredere, nu te leagă nimic de cetatea asta…

— Şi eu te pot sluji cu folos, am fost cel mai bun elev al Marelui înţelept, pot să fiu şi cel mai bun elev al lui Stratos, mă pricep la foarte multe, încercă Lesbos să atragă atenţia asupra sa.

— Cine a trădat o dată poate să mai trădeze. Apoi tu ai o ţară unde eşti prea bogat, ca să nu

cauţi să ajungi acolo. Aşa că îmi vei fi mai de folos când ţi se va rostogoli capul în ţărână.

— Ai milă şi îndurare…

— Cel puţin mori demn, strigă bătrânul Filosof, nici asta n-ai putut să înveţi de la mine?

— Treaba cea mai bună o faci cu oamenii năimiţi, fără ţară şi fără popor, care prind rădăcini acolo unde dau de bani şi de mărire, cugetă cu voce tare tiranul. Ţii minte asta, Stratos? Azi nu prea ai fost în formă. Pe nătărăii tăi am să-i pun să fie bătuţi cu biciul în piaţă.

Se întoarse din nou spre tânărul dac şi-i puse mâna pe umăr.

— Nu e aşa că o să ne înţelegem bine, om al nimănui?

Nimeni n-a ştiut de unde s-a ivit un jungher în mâna tânărului şi nici când a ajuns cu vârful lui în gâtul tiranului. Gestul a fost atât de neaşteptat încât încremeniră cu toţii, chiar oamenii din gardă care se aflau cu mâna pe minerul spadelor.

— Dacă mişcă cineva, îi retez beregata!

— Făceţi ce vi se spune, porunci tiranul pe jumătate sfârşit de spaimă.

— Spune-le să-l lase liber pe învăţat şi pe tânărul acela care i-a fost învăţăcel…

— Lăsaţi-i liberi.

— Şi toată oastea să se retragă dincolo de măgură.

Tiranul ezită dar tânărul îi împinse puţin cuţitul în moalele gâtului, făcându-l să ţipe.

— Nu stăm la tocmeală.

— Dar ce ai de gând cu mine?

— Tu ai să ne însoţeşti până la poarta cetăţii noastre, ca să fim siguri că nu ni se va întâmpla nimic rău în vremea asta, şi atâta tot…

— Toată lumea dincolo de măgură… Dar dacă nu mă înapoiez la voi până la căderea serii, luaţi cu asalt cetatea asta blestemată, din care să nu mai rămână piatră peste piatră şi unde să treceţi totul prin foc şi sabie.

— Văd că ne înţelegem bine. Tu ţii prea mult la viaţa ta, noi tot atât de mult la cetatea noastră, aşa că o să-ţi dăm drumul neapărat dacă eşti cuminte…

— Dincolo de măgură, am zis…

Trupele făcură într-adevăr cale întoarsă şi se îndepărtară până când nu li se mai zări nici măcar creasta de la coifuri.

— Acum să mergem şi noi, zise dacul.

Ajunseră în dreptul porţii, care se crăpă uşor.

— Pot să mă întorc? întrebă tiranul.

— Ai răbdare. Mai întâi şi mai întâi să-i dăm posibilitatea tânărului acesta să se îndepărteze fără primejdie.

— Dar vreau să rămân cu voi. Să trăiesc, să lupt şi chiar să mor alături de voi. Am făcut o mare greşeală şi vreau s-o repar.

— Lasă-l în cetate, se auzi cineva dinăuntru, trebuie judecat şi pedepsit pentru fărădelegea pe care a făcut-o.

— Dacă a greşit faţă de cineva, a greşit faţă de mine, spuse dacul.

— Lasă-mă lângă tine, om minunat, mi-ai salvat viaţa, vreau să-ţi fiu de folos…

— Eşti liber să mergi unde vrei, dar aici nu mai ai ce să cauţi.

— Unde să mă duc?

— Unde vei vedea cu ochii şi unde te vor îndruma paşii. Aceasta este legea bătrânilor noştri daci, ca cel care şi-a pierdut omenia să fie alungat dintre ei…

După ce se îndepărtă binişor tânărul Lesbos, dacul îl puse în libertate pe tiran.

— Poate ai învăţat şi tu ceva din toate astea…

— Ne mai întâlnim noi…

— Se poate. Dar să ţii minte un lucru: Eu nu sunt un om al nimănui şi un om fără ţară.

Tiranul dispăru şi el dincolo de măgură iar iscoadele aduseră vestea că toată oastea lui se puse în mişcare spre cetatea din care plecase. Dacul fu

aclamat şi purtat pe umeri, în triumf. E drept că el nu şi-ar fi dorit altceva pentru după-amiaza aceea blândă decât să se întoarcă în curtea de câteva palme a înţeleptului şi să stea de vorbă cu el pe îndelete despre fel de fel de lucruri în timp ce bătrâna şi-ar fi uitat ghemul acela în poală ca să se bucure de tihna şi de prezenţa lor. Dar dacă de tiran putuse să se salveze într-un fel sau altul, din mâna entuziaştilor admiratori nu putea să scape în niciun fel. Unii îi lăudau curajul prin care l-a făcut inofensiv pe tiran, alţii abilitatea şi inteligenţa pe care le-a dovedit în întrecerea filosofică, alţii mărinimia arătată faţă de tânărul Lesbos, cel care îi ceruse moartea. Şi, cu toţii, îl cinsteau şi îi arătau recunoştinţa pentru că a salvat viaţa înţeleptului şi onoarea cetăţii. Şi nu mai aveau cuvinte să-l ridice în slăvi pentru că a respins oferta tiranului, de bogăţie şi de mărire.

Şi, ca treaba asta să nu rămână fără răsplată, strânseră mână de la mână şi mai scoaseră din fondurile cetăţii o sumă care ar fi făcut pe oricine bogat.

Încercă să se împotrivească, dar arhontele interveni foarte categoric.

— La noi, dacă cineva refuză ceva hotărât de cetate înseamnă că se pune în afara legii. Iar tu eşti de azi cetăţean al republicii noastre şi nu te poţi opune legilor ei.

— Aşa să fie, zise dacul. Dar tot la voi mai este o lege care spune că oricare cetăţean poate să dăruiască în folosul obştei o parte din averea sa. Şi cetatea n-are voie să refuze darul.

— Da, dar aceasta se obişnuieşte mai ales atunci când primejdii mari ameninţă cetatea.

— Nu suntem siguri că primejdia a trecut, tiranul ar putea să se întoarcă… Te-ai pune în afara legii, arhonte, dacă mi-ai respinge această contribuţie pentru întărirea apărării.

Îi oferiră un loc printre conducători însă el îi convinse că este mai bine pentru toată lumea să rămână doar un sfătuitor, ceea ce se şi întâmplă. Dar nu prea fu ascultat, din moment ce petrecerea continuă toată noaptea, cu surle, tobe şi torţe aprinse. Tot ce a putut obţine fu să trimită nişte ostaşi de veghe în posturi înaintate şi să dubleze străjerii de pe metereze.

— Cred că ar fi fost cel mai bun strateg al nostru, spuse stăpâna casei, când se întoarse cu veşti din cetate.

— Aşa ar fi, o completă bătrânul înţelept, dar şi ţara lui are nevoie de strategi buni.

— Doar nu vrei să spui că are de gând să se întoarcă de unde a venit…

— De când a sosit aici nu a uitat niciodată că aceasta îi este datoria de căpătâi.

— Şi eu care credeam că are să rămână cu noi…

— Să fim fericiţi pentru fericirea lui.

— Încercăm noi… Dar liniştiţi nu putem fi. Cine ştie câte primejdii îl mai pândesc, până când va ajunge printre ai săi.

— Primejdiile ne pândesc pe toţi, şi dacă umblăm prin lume şi dacă stăm acasă. Când nu dăm noi peste ele, dau ele peste noi. Dar ce e cu tine, bătrâna mea? Nu ţi-am văzut niciodată lacrimi în ochi. Nici chiar atunci când m-au înhăţat soldaţii tiranului să mă ducă la moarte şi tu mă priveai de sus de pe zid, dreaptă şi dârză, de parcă ai fi fost zidită acolo…

— Atunci trebuia să fiu tare pentru tine. Acum suntem între noi, lasă-mă să plâng…

Veniseră de mai multe ori să-l ia la petrecere, dar înţeleptul spusese că are nevoie de odihnă, să-l ierte, la vârsta lui nu-şi mai poate permite să-şi

piardă nopţile. Şi îl lăsară în pace. Şi în timp ce toată cetatea era plină de chiote de petrecere, el sta ghemuit în pătucul lui, pe o saltea de paie, sub o pătură vărgată, ţesută din păr aspru de capră care era, oricum, mai ieftină decât lâna moale de oi.

Când se revărsară zorile, oamenii din cetate constatară că nu se ivise nici picior de duşman. Cu toate că petrecuseră toată noaptea, bucuria lor se înteţi din nou. Nu e lucru de glumă să scapi dintr-o spaimă de moarte. Cetatea lor nu mai trecuse de mult printr-o asemenea ameninţare. Oamenii aceştia tremuraseră destul la gândul că-şi pot pierde averea, poate chiar şi viaţa. Era dreptul lor să se dezlănţuie. Se urniră cu greu, la insistenţele dacului şi numai aşa de hatârul lui, să-şi asigure aprovizionarea cu alimente pentru mai multă vreme. Dar nici nu vrură să audă că trebuie să-şi deschidă atelierele şi să pregătească oamenii pentru apărare.

— Nu ţi-o lua în cap, tinere, îi spuse un cetăţean care nu era chiar atât de cherchelit. Noi îţi mulţumim pentru tot ce ai făcut pentru noi, dar pentru asta nu trebuie să ne sperii. Dacă vrea să vină tiranul, nu are decât. Cetatea asta nu a văzut-o niciodată nimeni cucerită.

Şi tiranul nu se lăsă prea mult aşteptat.

Acest lucru se păru că chiar măreşte entuziasmul cetăţenilor, sau cel puţin al unora dintre ei.

— Bine că a venit mai aproape, altfel ne-am fi ostenit să ne ducem noi să-l scoatem din bârlog. Să îndrăznească numai şi o să vadă el cum îl aruncăm de pe ziduri.

Dar tiranul nu făcu altceva decât sa înconjoare cetatea şi să-i taie orice acces de comunicare cu exteriorul. Nu mai cerea nimic, nu mai pretindea nimic, îşi ţinea oastea acolo ca o primejdie mută.

Un detaşament de îndrăzneţi care porni la atacul taberei asediatorului într-o noapte, numai cu armele şi curajul, fără întocmeală, fără un plan şi

fără conducător, fără chibzuinţă, fu nimicit până la ultimul om. După care oastea duşmană rămase la fel de neclintită şi de tăcută.

Se deschiseră toate atelierele, se lucra ziua şi noaptea pentru reparatul şi ascuţitul armelor şi pentru făurirea altora noi, se întăriră zidurile, se înarmară şi începură să facă exerciţii toţi cetăţenii care putea să ţină o armă în mână; îşi dădură fiecare o parte din averi. Dar cum nu mai avu loc nicio luptă, cum nu mai puteau să facă negoţ, cum turmele le rămăseseră la cheremul tiranului, ca şi recoltele, cum începură să scadă şi rezervele de alimente şi cum nu se mai întâmplă nimic altceva intrară în derută. La propunerea dacului de a organiza un detaşament pe care să-l strecoare printr-un tunel pe sub zid şi să lovească oastea duşmană din spate, în timpul nopţii, conducătorii se arătară sceptici. Cetatea îşi pierduse aproape jumătate dintre luptătorii săi tineri, nu era cazul să se mai încerce încă o dată.

De la o vreme nici nu-l mai chemau la sfat şi, de câte ori încerca să intre în vorbă cu bărbaţii din conducere, nimeni nu avea timp atunci, îl amâna pentru mai târziu, când aveau de făcut iarăşi ceva foarte urgent şi foarte important.

Câţiva conducători trimiseră, fără ştirea celorlalţi oameni, să se iscodească ce pretenţii are tiranul, dar cum nimeni nu se mai întoarse, confuzia începu să crească. Cei de la conducere nu se mai înţelegeau între ei, ceilalţi nu mai puteau să aştepte. Până la urmă se cam împărţiră în tabere. Mare fusese mândria şi cinstea lor, dar acum le era mai mare grija pentru avere şi pentru viaţă. Dacă tiranul nu cere nimic, trebuie să-i ofere ei ceva. Numai că nu îndrăznea nimeni să se pronunţe. Asta până într-o zi când unul îşi luă curajul să afirme că dacă Marele înţelept ar fi cu ceva vinovat, ar trebui să-l judece ei, după legile lor, nu să-l dea pe mâna asediatorului.

La început îl ridicară pe bătrân de acasă numai aşa ca să fie pus sub ocrotire, până trece primejdia rea, dacă nu s-ar afla sub braţul înarmat al cetăţii ar fi posibil ca vreun fanatic sau vreo unealtă a duşmanului să încerce cine ştie ce…

Dar tiranul continua să rămână tăcut şi ameninţător.

Un preot al templului se apucă să spună în stânga şi în dreapta că toată nenorocirea aceasta nu poate să fie pusă la cale decât de zei. Şi cum nimeni nu găsea nicio explicaţie a prezenţei tiranului la porţile cetăţii şi cum el însuşi continua să tacă, aproape toată lumea îl crezu pe preot. Lucrurile începeau să se simplifice. Nu mai rămânea decât să se afle din ce pricină s-au mâniat zeii şi, odată aflată cauza, desigur că se putea găsi şi cum să se repare situaţia dată.

Se găsi un om care să poată să jure că bătrânul Filosof, nu a făcut altceva toată viaţa lui decât să zdruncine credinţa oamenilor în zei.

Şi se mai găsiră şi alţi martori.

Cei care erau de partea înţeleptului, deşi mai puţini la număr, erau gata să se năpustească cu armele asupra celorlalţi, într-o luptă pe viaţă şi pe moarte. Numai învăţatul îi mai ţinea pe loc.

Tânărul dac reuşi să se strecoare până în temniţa bătrânului. Îi spuse că sunt gata să-l scoată de acolo prin tunelul secret. Undeva, într-un crâng, îi aşteptau nişte cai şi nu departe de acolo, o corabie trasă la ţărm şi care stă pregătită să pornească în larg.

— Nu primesc, dacule. Oricât de ticăloşi ar fi unii oameni din cetatea mea, nu pot tocmai eu, care am vorbit atâta despre respectarea legilor cetăţii, să le calc.

— Dar te vor ucide, învăţătorule.

— Nu mă vor ucide, prietene…

— Nu-ţi dai seama că judecata este pusă la cale ca să te condamne?

— N-am să las eu nici ruşinea asta asupra cetăţii mele.

— Învăţătorule…

— Tu ai grijă de tine. Încearcă să te întorci teafăr printre ai tăi. Nu ştiu ce ai învăţat de la noi, cred că avem şi câte ceva bun, dar ştiu că ai înţeles că o mulţime de lucruri nu trebuie făcute.

— Aş vrea să te iau cu mine.

— Nu, prietene. Fiecare cu pământul de sub tălpile lui.

Îl îmbrăţişă de rămas-bun.

— Fără mine are să te doară picioarele, învăţătorule.

— N-are să mă mai doară nimic, dacule. Buna mea soţie o să-mi dea acum să beau ceva ca să mă liniştesc până la judecată… Mi-ai adus ce ţi-am cerut, stăpâna mea?

Femeia scoase de undeva o ulcică de pământ, cu care se apropie ţinând-o între amândouă palmele. Era atât de liniştită încât, privind-o, ai fi zis că nu mai ai nevoie de nimic altceva ca pacea să-ţi pătrundă în suflet.

Se opri în faţa filosofului şi duse băutura la gură, ca să guste.

— Mai e caldă. Şi e bună.

Învăţatul primi vasul tot aşa între amândouă palmele.

— Ai văzut cât ţinem noi unul la altul, prietene?

Bău până la fund. De afară se auzeau zgomote de arme.

— Pleacă, ce mai stai? Pentru mine nu mai este nicio primejdie…

Din fundul temniţei tânărul dac văzu cum se înmoaie genunchii bătrânei şi cum înţeleptul o cuprinde în braţe. Şi cum alunecă amândoi în jos, aşa, îmbrăţişaţi şi liniştiţi. După câteva clipe uşa fu izbită de perete.

Nu trecu mult şi tiranul văzu cum de pe creasta zidului este coborât un sac legat cu funii.

Se spune că ar fi împins uşor trupul filosofului cu vârful piciorului.

— Iată omul care făcea elogiul republicii şi condamna tirania.

— Ce poruncă dai, stăpâne, întrebase un general.

— Stăm şi aşteptăm.

Apoi, aşa, ca pentru sine:

— Tare curios sunt să văd cine o să fie în sacul următor.

Intră în cort, dar înainte de a trage perdeaua pentru a rămâne singur cu fata care i se adusese, ar mai fi dat o poruncă.

— Ia măsuri, strategule, o să fie coborâţi din ce în ca mai mulţi saci, aflaţi numele celor care îi ocupă, s-ar putea ca istoria să se intereseze de ei.

CENUŞA CETĂŢII ŞI UN DRUM DE APĂ

— Dar nimeni din Elada n-a avut până la tine curajul să-l pună pe Hector mai presus de Ahile.

— Aceasta este treaba Eladei. Eu sunt liber şi am părerea mea.

— Prin ce poţi să scazi tu meritele lui Ahile, cel care nu era vulnerabil decât într-un călcâi?

— Nu vreau să le scad. Cu cât sunt mai mari meritele lui cu atât creşte mai mult în ochii mei Hector. Acel Hector, un om care ştia că este muritor, ca oricare altul şi care ştia că îl are în faţă pe fiul unei zeiţe, se aruncă în luptă pentru apărarea cetăţii lui, chiar asupra acelui Ahile pe care îl ataca necruţător. Ba îl şi doborî pe prietenul

acestuia, pe când purta armele făcute chiar de făurarul din lumea de sub pământ.

— E vorba de Patrocle.

— Dar, dar Hector nu ştiuse că are de a face cu Ahile.

— Chiar Homer spunea că Ahile a fost cel mai viteaz dintre ahei.

— Când ai o armură ca a lui, când eşti pe jumătate zeu, când te ştii invulnerabil, când ai o mămică în Olimp care coboară şi te ia de mână de câte ori te afli la ananghie, ba chiar să pună o pâclă pe ochii adversarului tău sau să-i înmoaie braţul, nu e deloc prea greu să fii foarte viteaz.

Siracuzanul rămase un timp pe gânduri, apoi întrebă deodată:

— De fapt cine eşti tu? De unde vii şi unde te duci? Cum de ştii atâtea lucruri şi ce ai de gând să faci cu toate acestea?

— Un călător şi eu, cine să fiu? Un călător prin lume. Am bătut drumurile prin Tesalia, Beoţia şi Atica, m-am oprit mai mult în Teba şi Sparta şi în cetatea lumină Atena, am trecut Helespontul şi am căutat ruinele Troiei, am dat o raită pe la egipteni şi pe la perşi. În India şi la Kitai n-am ajuns, dar am cunoscut învăţaţi de ai lor, am revenit în insulele greceşti şi am ajuns în Sicilia şi pe ţărmul italic…

— Tot n-am înţeles ce te mână de colo până colo, ce cauţi, omule?

— O bucată de pâine. Pe care mi-am câştigat-o cinstit pe unde am umblat, adică vreau să spun că am muncit pentru ea, am făcut de toate, şi pe tâmplarul de corăbii, şi pe zidarul de case şi de cetăţi şi pe făurarul de unelte şi de arme, şi pe dascălul de copii, şi pe marinarul, am fost şi scrib, şi ucenic la un medic, am fost, adică tot ce s-a putut.

— O bucată de pâine pentru un trup se poate câştiga oriunde, fără să fie nevoie de atâta osteneală şi umblete şi să înfrunţi atâtea pericole!

— Asta aşa poate să fie, dar sufletul are şi el nevoie de hrana lui şi mintea are nevoie de cunoaştere.

— La urma urmei toate astea te privesc. Dar iată că ajungem pe ţărmurile Iliriei. Te mai întorci cu noi?

— O, nu, prieteni.

— Nu te-ai săturat să tot scotoceşti lumea? N-ai mai obosit?

— Sufletul şi mintea nu cunosc spaţiu, picioarele mai obosesc, dar n-au încotro.

— Noi, prea departe de ţărm nu ştim ce se petrece în lumea Ilirilor. Se spune că dincolo de ei ar fi un popor al tracilor. Grecii care au pătruns în Portul Euxin şi au chiar nişte cetăţi pe acolo, pretind că au venit în contact cu un popor de daci sau de geţi, dar eu unul nu ştiu nimic cu siguranţă.

— Am să văd eu cum stau lucrurile.

— Ar fi păcat să nu ne mai întâlnim ca să mi le povesteşti şi mie. Scriu o geografie pentru care strâng material însă nu am nimic despre dacii sau geţii aceia.

— Ar fi bine să mergi ca să vezi cu ochii tăi.

— Sunt prea bătrân pentru asta. Şi, ca să-ţi spun drept, am adunat prea multe date despre restul lumii, nu pot risca să-mi rămână opera neterminată. Tu dacă n-ai nimic de făcut!

— Hei, am şi eu de făcut câte ceva…

— Nu cumva scrii şi tu o geografie? Sau, poate, o istorie?

— Unii descriu pământul, alţii încearcă să trăiască pe el şi să-l păstreze liber. Unii povestesc faptele, alţii înfăptuiesc câte ceva.

— Mi-e greu să te pricep, în orice caz mă bucur că am călătorit împreună. Dacă mai pot să fac ceva pentru tine…

— Dacă ajungi, vreodată, siracuzanule, să treci prin cetatea Pharus…

— Vrei să spui prin cenuşa cetăţii Pharus şi prin ruinele ei…

— Cenuşa cetăţii Pharus şi ruinele ei…

— Nu ştii cum a fost? Să-ţi povestesc: Tiranul din Metos a ţinut Pharusul sub asediu luni şi lunii de zile fără să spună de ce face treaba asta. Cei din Pharus au început să se certe între ei, căutând să-şi pună fiecare pielea şi averea la adăpost. Crezând că tiranul cel tăcut doreşte capul unora dintre ei îi trimiteau în fiecare zi peste ziduri, trupul neînsufleţit al câte unui om de vază. În timpul acesta rămâneau nelucrate câmpurile, comerţul şi toate celelalte activităţi nelegate de război au decăzut în ambele cetăţi. Poporul din Metos s-a răsculat, tiranul a trebuit să-şi cucerească propria-i cetate, a trecut prin tăişul săbiei, femei şi copii din ţara lui, strategi şi alţi oameni de vază au început cu pâri ascunse unii împotriva altora. Au căzut multe capete şi tocmai atunci, aşa, ca din senin, a debarcat oastea unei alte puteri care nu prea a mai avut ce să taie, ce să mai ardă şi ce să dărâme, dar a putut să vândă niscaiva sclavi, aşa, de-a valma, şi din Pharus şi din Metos. Ştii, acolo, în Pharus a trăit unul dintre cei mai mari filosofi pe care i-a avut Elada…

— Ştiu…

— Mai bine că n-a mai trăit să vadă cu ochii lui şi ruşinea asta.

— A ştiut el ce face…

— Toţi spunem că ştim ce facem. Până într-o zi când vedem că e prea târziu, că nu ne mai putem întoarce ca să apucăm pe alt drum de acolo de unde am apucat greşit…

— Poate laşi geografia şi te apuci de filosofie?

— E un obicei general al acestei fiinţe păcătoase, care se numeşte om, să cugete. De ce n-aş cugeta şi eu?

— Acum chiar nu mai ai când, ancora a şi fost aruncată. Eu, unul, trebuie s-o pornesc la drum.

— Chiar nu-ţi e frică să umbli aşa, de unul singur printre străini?

— Oameni buni se află peste tot. Iar oamenii răi, ce să ia de pe mine?

— Într-adevăr, pari cel mai sărac om.

— Nu chiar cel mai sărac. Dar cu ce am eu pe dinafară nu se poate procopsi nimeni.

Se îmbrăţişară scurt, bărbăteşte.

— Ai grijă de tine, îl sfătui siracuzianul. Trăim timpuri grele, am văzut oameni uciși pentru lucru de nimic.

— Şi eu.

— Dacă ai totuşi ceva valori la tine oricât de bine ar fi ascunse…

Tânărul se ciocăni uşor cu vârful degetelor peste frunte.

— Comoara mea este aici. Aşa că chiar dacă mi-ar lua cineva capul cu totul, tot nu i-ar fi de niciun folos.

CEL CARE A UCIS BALAURUL

— Poţi să găzduieşti o noapte un călător, bătrâne?

— Dar ce vorbă este asta? Când a refuzat un dac să dea drumeţului găzduire?

Poiana era plină de flori, iar stupii, alezaţi pe marginea ei, bogaţi în albine adunate la urdiniş, unele făcându-şi loc să intre încărcate cu nectar şi cu polen, altele ca să-şi ia zborul după cules.

Şi era atâta linişte în acest luminiş de pădure, sub un cer limpede ca o picătură de rouă…

Prisecarii daci pe care îi cunoscuse tânărul în copilăria lui erau nişte oameni cuprinşi de mulţumire şi de o linişte mare şi mereu cu seninul pe frunte. Cel la care trăsese azi era unul şi trist, şi bătut de gânduri negre, şi muncit în cuget. Şi dacă

stăteai să te uiţi mai bine, parcă ceva-ceva din neliniştea lui trecuse şi asupra albinelor, care, bietele de ele, îşi vedeau de treabă, dar ca şi cum s-ar fi aflat sub ameninţarea unei primejdii neivite şi necunoscute.

Bătrânul mai umblă puţin prin jur cam fără niciun rost, ca unul care nu prea ştie cum să se adune, apoi veni cu o turtică din acelea frământate cu făină şi cu miere şi mai aduse şi o ulcică de apă, după datină. Şi în timp ce tânărul mânca tot aşa, după datină, adică încet şi cuviincios, strângând firimiturile în palmă, că ar fi fost lucru de necinste să-ţi cadă pe jos şi să calci cu picioarele pe ele, în timpul acesta, aşezat alături şi privind la altceva, de fapt la albinele de pe pragul unui stup, bătrânul deschise vorba:

— Am văzut că parcă aveai îndoială, ca şi cum s-ar fi putut să nu te găzduiesc. Înseamnă că ştii şi tu, drumeţule, că unele dintre bunele noastre obiceiuri au cam început să se strice.

— N-am ştiut, bătrâne, şi dacă nu mi-ar spune-o un om atât de cumsecade ca tine şi atât de deasupra oricărei bănuieli, nici n-aş crede şi, iartă-mă, nici aşa nu cred.

— Parcă mie îmi vine să cred. Mă uit şi văd cu ochii, mai bine n-aş mai fi să văd ce văd, şi văd, şi de crezut tot nu cred.

— Poate că nu este decât aşa, o închipuire, născută din batrâneţea şi singurătatea asta…

— Niciun dac, oricât de bătrân şi oricât de singur, nu poate să aibă închipuiri rele despre cetatea lui, ce ar mal fi de el? Dar mai bine ar fi să fie aşa cum zici şi cum mi-am zis şi eu de multe ori, fiindcă n-ar fi vorba decât de un singur om, care şi-ar plăti, se înţelege, rătăcirea, dar ar rămâne dava curată şi neîntinată şi puternică aşa cum am ştiut-o.

— Vorbele tale parcă ar avea ele ceva de înţeles, dar eu, unul, nu le pot pricepe.

— De când n-ai mai fost pe aici?

— Păi sunt câţiva ani buni.

— Nu ştiu cum este pe acolo pe la voi, dar cred că este bine, poate dihonia asta n-a intrat în toate triburile dacilor. Fără îndoială că n-a intrat, când mă uit la tine, văd că mai e o speranţă, eşti chiar un dac de pe vremuri, cum eram şi noi, adică, până mai deunăzi. Te miri şi nu-ţi vine să crezi, nu poţi să crezi că bunele noastre obiceiuri au început să fie atinse şi, cu ele, trăinicia noastră. Zici că ai mai fost pe aici, nu?

— Da, am mai fost.

— Şi cum arăta dava noastră atunci pe afară?

— Era o davă dintre cele mici, cu întărituri de lemn şi de pământ…

— O să vezi acum că a vrut să fie o davă mare, s-au început nişte ziduri arătoase şi au fost lăsate şi iar s-a început o zidărie, mai încolo, şi mai şi, dar nici ea nu s-a isprăvit. Ce înseamnă asta?

— Ştiu şi eu? evită tânărul să răspundă…

— Asta înseamnă neînţelegeri, unii o vor mare, alţii şi mai mare şi, când nu e înţelegere, nu e bine.

— Dar din ce s-au iscat aceste neînţelegeri?

— Am să-ţi spun, te văd un dac cinstit si drept, îţi spun ce se întâmplă pe aici, pe la noi, ca să le spui la ai tăi cum este şi mai ales să vegheaţi să nu se abată şi asupra voastră pacostea asta.

— Te ascult, bătrâne!

— De fapt au fost mai multe întâmplări, am să încep cu începutul. La început a fost o treabă înţeleaptă, adică chiar un înţelept al nostru a pus obştei întrebarea că de ce să cultivăm numai atât pământ cât ne dă roade să ne ajungă, şi de ce să creştem numai atâtea vite de cât avem nevoie, că ce ne-am face dacă ne-ar bate nenorocul cu o secetă de câţiva ani la rând, ce ne-am face, am roade scoarţă de copac? Că de ce să le dăm negustorilor numai atâta, cât avem nevoie sa luăm altceva de la ei? De ce să nu strângem în hambarele noastre şi mai mult untdelemn decât ne trebuie şi mai multe arme decât putem să ţinem în

mâini, ba şi mai multe podoabe dacât îşi pun fetele şi nevestele noastre de obicei? Nu e aşa că a fost un sfat bun?

— Poate că a fost…

— A fost, dar am strâns atâta grâu încât nu mai avea loc în hambare şi ne-am umplut cu el casele de nu mai aveam noi loc sub acoperişul nostru, şi atâtea arme că nu mai aveau loc nici ele, şi atâtea podoabe că femeile şi fetele au început să le poarte şi în zile de lucru, şi, văzând că s-a strâns, atâta grâu pe care să-l mănânce gărgăriţele, şi atâtea arme pe care le mânca cocleala, şi atâtea podoabe care nu mai încap în păr şi în jurul gâtului şi atâta untdelemn că te puteai scălda în el, de ce să ne mai spetim noi la muncă, au zis unii, ca să ne mănânce gărgăriţele grâul şi să se râncezească untul de lemn şi să se coclească armele; ia să lăsăm pământul pârloagă, ba să împărţim pământul, au zis alţii, cine vrea şi-l munceşte, cine nu vrea, nu. Negustorii ăia au născocit banii, nu e nevoie, adică, să dai grâul sau vinul sau mierea sau ceara sau vita pe schimb de ulei sau de altceva. Le dai pe bani, un hambar de grâu şi zece cai, iar ce primeşti îţi încape într-o pungă; unii au crezut că este adevărat, alţii au crezut că este vreo înşelătorie, unii au vândut, alţii nu. Când s-a văzut că nu e o şmecherie au vrut toţi să vândă pe bani, negustorii nu mai pridideau, au cumpărat ai noştri, cei care aveau bani de la cei care aveau grâu mai ieftin, se înţelege, pe urmă a venit cu adevărat o secetă cumplită. Cei care aveau grâu au închis hambarele, cei care n-aveau decât bani nu puteau să-i mănânce, şi-au vândut din vite şi şi-au vândut din pământ, ţi-am spus că pământul se împărţise pe familii şi uite aşa am ajuns să nu mai fim egali în cetatea noastră. Şi cei care au mai mult pământ şi mai mult grâu şi mai multe vite şi mai mulţi bani, că banii tot la ei s-au întors, vor acuma să aibă şi puterea în sfatul obştei şi să se aleagă numai ei căpetenii şi să fie tot ai lor şi înţelepţii. Dar aici nu

s-au lămurit încă lucrurile, poporul este împărţit şi întărâtat. Cei mai avuţi îşi freacă armele de cocleală, că şi armele tot în mâna lor au ajuns, cât erau de multe, cei neavuţi cioplesc pari din pădure, că pădurea a rămas avere obştească, ascut pari, zic, şi-i călesc pe foc şi îşi fac bâte şi nu mai ştiu ce o să mai iasă din toate astea. Tare mi-e teamă să nu văd ce nu s-a văzut pe aici, că ne luptăm şi ne omorâm noi între noi şi pe urmă să vină alţii şi să ne ia ca din oală, că dacă necunoscuţii şi străinii ăia ar fi fost porniţi pe altceva, ce s-ar mai fi ales de noi? Şi de ei, ce se va alege acuma?

— Dar ce e cu necunoscuţii ăia?

— Asta e, că nimeni nu ştie. Nici eu nu prea ştiu. S-au strecurat aşa, prin lume, cu neveste, cu copii, cu tot ce au avut, de cucerit nu cucereau, de prădat nu prădau, cine să mai înţeleagă?

— Şi ce s-a întâmplat cu ei?

— Deocamdată sunt ţinuţi sub pază. Căpeteniile şi sfatul nu s-au înţeles ce să le facă, unii vor să-i tăiem, alţii să-i dăm afară nevătămaţi, alţii să-i facem sclavi. Parcă văd că o să ne omorâm şi din pricina asta. Vai de capul nostru în ce hal a ajuns cetatea asta!

— Poate că îţi faci prea multe griji. Mai multă încredere în cetatea ta, bătrâne, n-a pierit ea atâta vreme, nu piere nici de data asta.

— N-ar mai fi decât o speranţă, să vină băiatul pe care îl aştept. Dar de când îl aştept şi nu mai vine…

— Ce băiat să vină?

— Cum, nu ştii? Hei, se vede că n-ai mai trecut chiar de foarte multă vreme pe aici…

— Nu prea am mai fost.

Bătrânul povesti că a urcat odată pe Istru un fel de luntre cu două rânduri de vâsle de undeva dinspre apa cea mare, cu nişte hoţi de copii, şi tâlharii aceia au dat năvală într-un sat din margine şi au răpit băieţi şi fete, şi au omorât lume, şi au dat drumul la luntrea lor la vale şi a fost trimisă o

ceată de călăreţi să le taie calea şi să le ia copiii şi aşa s-a şi întâmplat. Numai că în acest moment s-a petrecut ceva la care nimeni nu se aşteptase şi care niciodată nu se mai întâmplase. Se ştie că un dac, de când sunt dacii-daci, ori învinge, ori piere, altă cale pentru el nu există. Moartea este, sigur, şi asta ceva, dar nu atât de important, nu piere cine moare învingător, iar cine trăieşte fără să fi învins, este un neom, adică unul ce a pierit încă de pe când se afla în viaţă.

— Ei, bine, printre luptătorii noştri era un băiat care s-a dovedit mai viteaz şi mai curajos decât toţi.

— Întotdeauna se întâmplă să fie cineva puţin mai viteaz decât ceilalţi viteji şi, poate, cu ceva mai mult noroc decât ei.

— Nu acesta a fost lucrul neaşteptat şi nemaiîntâmplat. Îţi spuneam că s-a petrecut acolo ceva care ne-a lăsat uluiţi pe toţi, chiar pe înţelepţii cei mai înţelepţi: băiatul acela a învins, dar s-a făcut nevăzut.

— Poate că l-au prins piraţii scăpaţi cu viaţă şi l-au dus cu ei.

— Pe el? Să-l prindă cineva pe el? Şi cine? N-ai auzit că n-a rămas niciun tâlhar cu zile?

— Poate că a fost rănit şi a căzut în fundul apei…

— Şi eu am zis ca tine. Dar n-a fost aşa. Când s-au urcat ai noştri pe corabie n-au mai găsit niciun tâlhar în viaţă. Dar erau în viaţă copiii care văzuseră totul şi au povestit ce au văzut.

— Şi ce au văzut ei?

— Băiatul despre care este vorba a ajuns primul pe punte. Şi, povestesc copiii aceia care vedeau totul, că el îi arunca pe hoţi peste bord ca pe dovleci. Că încremeneau aşa, în faţa lui, adică nu-i atingea decât cu privirea şi ei rămâneau stane de piatră şi nu mai aveau altceva de făcut, decât să le facă vânt în apă.

— De aici înainte, povestea ta începe să semene a basm, bătrâne.

— Nu este o poveste născocită de mine, n-ai decât să stai de vorbă cu ei, acum sunt şi ei oameni ca oamenii, copiii pe care îi furaseră hoţii aceia. Nici nouă nu ne-a venit să credem, dar dacă aşa a fost?

— Hai să zicem că-i înţepenea pe tâlhari cu privirea, că-i arunca în apă, dar pe urmă ce s-a mai întâmplat cu el?

— După ce l-a răpus şi pe omul-şarpe…

— Vezi că iar o dai pe basm?

— Ba deloc, să te duci să stai de vorbă cu cei pe care îi răpiseră hoţii de copii, stai de vorbă cu ei pe rând şi să vezi că spun cu toţii la fel şi pot să jure că pe luntrea aia mare se afla printre hoţi şi un balaure care din când în când lua chip de om, dar nu putea să se facă chiar om ca oamenii, îi rămânea un cap lunguieţ şi turtit şi ochii fără pleoape, cu o privire de gheaţă şi vorba şuierată şi le spunea copiilor că are să sugă sânge din ei şi chiar scosese o fată din cuşcă şi o legase de zăbrele, pe dinafară şi îi sfâşiase veşmintele şi, mai mult ca sigur, se pregătea să-i tragă sângele din vine când au apărut ai noştri şi s-a ridicat băiatul acela pe punte. Adică după ce s-a ridicat el pe punte şi după ce a terminat cu toţi hoţii şi când s-a dus să dezlege fata şi să scoată copiii din cuşcă, fata şi copiii au strigat deodată înspăimântaţi, „şarpele” şi băiatul s a întors repede şi a văzut cum se strecura înspre el făptura aceea care luată aşa, la repezeală, nici nu apucase să se facă om din şarpe sau şarpe din om, era de la brâu în sus om cu arme în mâini şi de la brâu în jos târâtoare de smârcuri care se poate încolăci în jurul omului sau îl poate doborî la pământ cu o lovitură de coadă.

— „Vrei în săbii să ne tăiem, în suliţe să ne împungem, în buzdugane să ne lovim sau la trântă să ne trântim…”

— Tocmai asta e că lupta lor n-a fost nici în săbii, nici în suliţe, nici în buzdugane, nici de trântit nu s-au trântit.

— Poate s-au împăcat şi şi-au dat mâna…

— Cu balaurul? Cu făptura aia care voia să sugă sângele copiilor? Ce-ţi veni?

— Păi dacă nu s-au luptat…

— Cine îţi spune că nu s-au luptat? Dar lupta lor s-a dat cu nişte puteri pe care noi nu le cunoaştem. Se pusese omul-şarpe să se uite la băiat cu ochii ăia ai lui fără pleoape, cu privirea aia a lui de gheaţă care ar fi îmbolnăvit şi ar fi muiat şi ar fi stors de vlagă pe oricine şi mai şi sâsâia în timpul ăsta, ceva de groază… Dar băiatul îi întoarce cu ochii lui privirea omului-şarpe şi se uită si se uită aşa venind încet spre el şi numai ce începe omul-şarpe să tremure şi să se moaie şi să se tragă în el şi se strânge şi se cocoloşeşte până nu mai rămâne decât un fel de ghemotoc care se aprinde şi arde, o pată pe scândură, niţel praf, atâta a mai rămas din el.

— Şi băiatul?

— Asta e, că nu s-a ştiut. Copiii nu ştiu nimic-nimic ce s-a făcut cu el după ce l-a ars din priviri pe omul-şarpe. De-abia mai târziu şi-au adus aminte, ba unul, ba altul, luptătorii de acolo au mărturisit şi ei, dar tot mai târziu, că băiatul plutea într-adevăr, prin văzduh şi a strigat la ei, adică nu a strigat, a şoptit dar ei au auzit destul de bine că le-a spus să nu fie îngrijoraţi de soarta lui, că mai are el nişte treabă pe undeva, dar că, de venit o să vină, o să vină neapărat, să-l aşteptăm că se întoarce.

Bătrânul oftă şi tăcu. Îl îndemnă pe călător cu turta cu miere şi iar tăcu. Apoi zise:

— Ar fi timpul să se întoarcă. Dacă nu se întoarce acum, nu ştiu ce s-ar mai alege şi de noi…

Drumeţul termină de mâncat, bău apă, mulţumi după cuviinţă.

— Văd că sunteţi la mare nevoie. Dar de ce să-l aşteptaţi pe băiatul acela? Dacă nu vine?

— Cum să nu vină? Dacă îl aşteptăm atâta şi este atâta nevoie de el, nu se poate să nu vină.

— Nu era decât un om şi el, ridicarea lui în văzduh este doar închipuire, poate că nu s-a sfârşit în încăierarea de pe punte, poate că a umblat pe multe drumuri ale pământului de atunci încoace ca să înveţe şi să cunoască lumea pentru voi, poate că chiar o să se întoarcă într-o zi, dar om este şi el, de ce ar fi în stare un om singur? Puterea e în voi, iată de ce nu trebuie să vă îndoiţi.

—Vorbeşti ca unul care nu eşti de pe aici. Băiatul ăsta al nostru a fost întotdeauna – un năzdrăvan şi noi ne-am adus aminte de el mai la urmă, adică după ce n-a mai fost printre noi, ni le-am adus aminte toate întâmplările lui care erau altfel decât celelalte. Dacă am fi avut ochi de văzut, am fi văzut că chiar de la mare încercare el e mai altfel…

— Dar ce-a făcut el mai breaz decât ceilalţi?

— Când a fost proba bronzului crezi că a turnat şi el o unealtă sau o armă sau o podoabă cum ne aşteptam şi cum se obişnuieşte? Dar de unde… El s-a înfăţişat cu o sculă care era bună şi de tăiat lemne dar şi de afânat pământul şi de crăpat ţeasta la duşmani şi ca să-i agaţi şi să-i tragi jos de pe cai… Iar când a fost să-şi prindă un cal din herghelia de armăsari tineri şi năbădăioşi, a încercat cu arcanul saii cu altceva? Nu, drumeţule! A scuturat de trei ori din frâu şi calul cel mai falnic şi cel mai iute din herghelie, care scăpăra din copite când se punea să alerge şi parcă scotea foc pe nări, de ai fi zis că se hrăneşte cu jăratec, ei, bine, tocmai calul ăla a venit singur: şi parcă se bucura că-l încalecă şi când au pornit în galop, parcă era un vârtej care nici nu atingea pământul… După proba de noapte, când ne temeam să nu fi fost. Sfâşiat de vreo fiară, că cei care l-au lăsat acolo avuseseră poruncă să-l lege zdravăn de copac, el se iveşte la ziuă cu un urs care îi călca pe urme, şi pe urs îl îmblânzise, ba chiar aşa ne-a şi

spus că ursul este prietenul lui… Nu erau astea nişte semne?

— Ba erau, recunoscu drumeţul.

— Dar atunci când se apropiase de corabia hoţilor de copii?

— Ce a mai fost şi atunci?

— A fost că mergea în picioare pe apă. Pe când toţi ceilalţi înotau el mergea în picioare pe apă, ca pe pământ.

— Poate că nici nu mergea, se prea poate să se fi ridicat în picioare pe spinarea calului care înota spre corabie, şi cum spinarea calului nu se vedea din apa…

— Cauţi să faci de înţeles lucruri care nu se pot înţelege, e în firea omului să caute înţelesuri peste tot…

— Şi mai e în firea omului să vadă minuni acolo unde nu poate înţelege ce s-a întâmplat.

— Şi purtarea calului, asta cum o lămureşti tu? Că a venit calul înapoi, fără călăreţ, din ziua aia n-a mai fost falnic, nici năbădăios, de-abia se mai ţinea pe picioare, poţi să-l vezi, s-a lăsat de herghelie, umblă singur pe câmp, l-au lăsat de capul lui, nici iarna nu stă în adăpost, umblă singur, de-abia rupe câte un fir de iarbă, de-abia se adapă cu câte o gură de apă, nici de îngheţat n-a îngheţat, nici lupii nu l-au mâncat, de la o vreme s-a pripăşit la mine, la prisacă, îi mai dau eu turtă cu miere, câteva firimituri şi pe urmă nu mai vrea şi stă şi ziua şi noaptea cu capul ridicat să asculte în depărtare şi aşteaptă, ca un om aşteaptă.

Tânărul se interesă de părinţii băiatului. Nu mai trăiau. După seceta aia cumplită – că o nenorocire nu se abate niciodată singura – dăduse în lume şi o molimă, scurtă dar necruţătoare, care secerase familii întregi, că, dacă apuca să intre într-o casă, nu mai ieşea până când nu lăsa casa goală. Dar şi atunci se întâmplase un fel de minune.

— Mama lui vorbea cu el de parcă chiar l-ar fi văzut acolo. Şi noi l-am auzit, dar parcă am fi auzit

chiar cu urechile noastre ce îi spunea el, îi spunea că vine, că vine negreşit, că ştie că avem nevoie de el şi că ştie şi în ce necaz ne aflăm şi că ne învaţă el ce avem de făcut…

În marginea poienii se ivi un cal care într-adevăr se împleticea pe picioare. Se opri, îşi întinse gâtul, îşi mişcă urechile, trase adânc aer pe nări, apoi necheză uşor şi se porni în trap, spre mirarea bătrânului care nu-l mai văzuse alergând de atâta amar de vreme. Se opri în faţa drumeţului, îl adulmecă îndelung, clătinându-şi capul pe lângă el ca o ciutură în gura fântânii, pe urmă începu să-l mâşâie mai de aproape, vârându-şi botul pe sub vestminte, iar în cele din urmă îşi puse capul pe umărul lui. La rândul său bărbatul îşi întinse braţele şi le trecu pe după gâtul animalului şi rămaseră un timp aşa, ca într-o îndelungă îmbrăţişare între doi prieteni, despărţiţi şi regăsiţi.

Bătrânul stupar se lumină la cuget şi la trup şi toate neînţelesurile căpătară în clipa aceea înţeles.

— Tu eşti, va să zică, ai venit!

MOARTEA STĂ LA PÂNDĂ

Seara târziu intrară în colibă să se culce pe fân moale sub aceeaşi pătură. Dar după miezul nopţii când drumeţul dormea mai adânc, bătrânul se strecură afară, îşi încălţă opincile şi pomi pe o cărare de-abia bănuită spre cetate.

Nu era neapărat nevoie să intri pe poartă, întăriturile sparte în multe locuri pentru a fi lărgite te lăsau să te strecori pe unde doreai. Dar pe prisăcar îl dibuiră, totuşi, nişte caraule, care îl duseră în faţa unuia dintre oamenii avuţi ai cetăţii.

— Ce înseamnă asta, se supără bătrânul, un om liber nu mai are voie să umble prin cetatea lui şi este înhăţat ca o iscoadă a duşmanului?

— Nu te burzului, îi zise căpetenia, care nu avea interes să aibă un om împotrivă în sfatul înţelepţilor, de la o vreme ştii bine că toată cetatea este tulburată, cineva trebuie să aibă grijă de paza ei, mi-am pus câţiva oameni ca să vegheze.

— Cum să-ţi pui tu oamenii tăi cu de la tine putere, când cetatea îşi are străjile ei?

— Nu te supăra, dar au văzut bine cât de uşor ai trecut şi nu te-a oprit nimeni să te întrebe cine eşti. Un duşman sau mai mulţi duşmani, o oaste întreagă ar putea să pătrundă la fel, să ne trezim luaţi ca din oală. Cât timp se ciorovăiesc între ele căpeteniile noastre şi nu ajung la nicio înţelegere, cineva trebuie să aibă grijă şi de paza acestei cetăţi care, altfel, s-ar putea să ajungă rău.

— Cetatea asta a ajuns destul de rău dacă a început să fie bântuită de cete înarmate ale unuia sau altuia dintre cei care au cu ce să plătească oameni pentru aşa ceva.

— Eşti un bătrân destul de înţelept ca să înţelegi că tot ce fac este numai spre binele acestei cetăţi pe care nu pot s-o las de izbelişte.

—Înţeleg tot ce este de înţeles… Şi acum pot să plec?

— Cum să nu? Îmi cer iertare pentru tot ce s-a întâmplat. Şi chiar aş vrea să stăm mai mult de vorbă, despre albinele tale, despre una, despre alta… Trăim vremuri grele şi avem nevoie de multă înţelepciune… Dar să-ţi dau pe cineva să te însoţească, a devenit cam periculos să umbli singur noaptea şi neînarmat, mai ales un om la vârsta pe care o ai…

— Dacă am ajuns să ne temem în cetatea noastră, vai de noi, înseamnă că acesta este sfârşitul… Am să merg singur, fiindcă nu cred în sfârşitul acestei dave.

— Cum vrei! Dar paza bună trece primejdia rea. Oricum să ţii minte că ai aici un prieten. De orice necazuri ai da să vii întotdeauna la mine. Prietenii la nevoie se ajută…

Bătrânul o luă pe un drum, se întoarse, apucă pe după un colţ ca să-l încurce pe cel care îl supraveghea, în cazul că ar fi fost urmărit, şi vru să intre într-o casă, dar nu mică îi fu mirarea când găsi uşa încuiată. De când se ştie el şi din câte auzise, niciun dac nu-şi încuia uşa, decât în caz de mare primejdie. Trebui să bată, încet, dar foarte stăruitor şi numai după ce fu recunoscut i se dădu drumul înăuntru.

Tânărul bărbat ridică feştila opaiţului, ca să vadă mai bine. Femeia lui se ridicase şi ea din pat, înfăşurându-se în pătură, se trezi şi copiii.

— A venit, zise bătrânul. E la mine la stupină. Cel aşteptat a venit.

— Şi de partea cui este?

— De partea noastră, a cui dar?

—Ţi-a spus el?

— Nu l-am întrebat. Dar nu poate, să fie altfel.

— Haidem la Gregarus să-i ducem şi lui vestea.

Gregarus era unul dintre oamenii care se împotriveau bogaţilor ce voiau să pună mâna pe putere. Totul trebuia ţinut în taină, dar cum aflaseră nevestele şi copiii şi cum bucuria lor era nestăpânită, vestea ajunse repede la Bardos, omul avut care împânzise cetatea cu oamenii lui.

— Să-i lăsăm să se veselească, nu mai trebuie, deocamdată, să ne mai ostenim pentru fericirea cetăţii noastre.

Îşi luă câţiva oameni, ieşi din cetate prin spărturi, cu caii de dârlog, încălecară la marginea pădurii şi se grăbiră spre stupină.

Călătorul îl simţise pe bătrân când iese pe uşa colibei cu opincile în mână. Şi bănuise cam ce pune el, la cale, dar nu-l oprise ca să-i ceară explicaţii, gândindu-se că ştie el ce face.

De dormit nu mai putu să doarmă, dar îi plăcea să stea întins pe fânul moale, şi plin de flori. Poate ar fi fost bine să iasă din colibă, să aştepte undeva în pădure, în marginea poienei, să vadă ce se mai întâmplă, să se aşeze sub un copac pe un braţ de

iarbă, de aici încolo se trezesc pasările şi încep să cânte…

Se auzi fornăit de cai în poiană.

Şi, după câteva clipe, în colibă intră un bărbat plămădit, parcă, din umbra de afară.

— Care va să zică te-ai întors…

— Nu înţeleg ce vrei să spui.

— Fără sfadă, coliba este înconjurată de o duzină de călăreţi.

— Ce vrei de la mine?

— Ai răbdare, îţi lămuresc eu pe rând ce vreau de la tine.

— Cine eşti tu?

— Şi asta o să afli. Dar mai întâi să stăm de vorbă despre tine. Erai aşteptat.

— Fiecare om este aşteptat undeva, şi pe mine mă aşteaptă ai mei, n-ar fi cinstit să mă faci să întârzii.

— Drumul tău se sfârşeşte aici şi mă bucur mai mult ca tine că te-ai întors, cetatea avea nevoie de prezenţa ta.

— Nu ştiu pe cine aştepţi şi de ce te bucuri, dar eu am alte treburii.

— Vrei să spui că nu eşti tu băiatul care s-a înălţat, la cer după ce a curăţat corabia de tâlhari?

— Jur că. Nu m-am înălţat la cer şi nu am văzut pe nimeni niciodată să facă treaba asta.

— Dar dacă eu vreau ca tu să te fi înălţat la cer şi. Să cobori acum tot de acolo…

— Ascultă, omule, nu eşti în toate minţile? Eu nu sunt decât un călător care treceam pe aici şi care mai are mult de mers şi care a crezut că se poate bucura de ospitalitatea voastră, cum trebuie să se bucure orice dac prin toate triburile dacice pe unde are de drumeţit.

— Se poate să nu fii tu cel aşteptat… Dar ce contează?… Din clipa asta eşti el!

— Încă o dată te întreb cine eşti şi ce vrei de la mine?

— Sunt unul dintre stâlpii acestei cetăţi, care nu este, deocamdată, prea mare, dar de care ţin o grămada de sate până sub munte şi până la Istru. Îmi iubesc cetatea mai mult decât casa şi averea mea şi nu vreau decât s-o văd strălucitoare şi puternică. Dar ea, cetatea mea, adică oamenii ei trag mereu înapoi sau stau pe loc. Oamenii ăştia ai noştri gândesc aşa că, dacă nu pot fi cu toţii la fel de bogaţi, să nu fie nimeni bogat şi dacă nu pot să aibă cu toţi puterea să n-o aibă nimeni şi că dacă nu au existat sclavi şi stăpâni de sclavi până acum, nici să nu existe.

— Şi de ce-mi spui mie toate astea, un biet călător?

— Pentru că, îţi repet, drumul tău se opreşte deocamdată aici. De azi înainte nu mai eşti un biet călător. O să fii prima noastră căpetenie, conducătorul cetăţii.

— Şi dacă nu vreau?

— Nu ai de ales.

— Şi dacă poporul n-o să mă vrea?

— Îl facem noi să vrea.

— Dar nu ţi-e teamă că, dacă ajung căpetenia principală, am să îndrum poporul pe altă cale decât cea pe care vreţi voi?

— Nu mi-e teamă. Mai suntem şi noi pe acolo. Eu, cel puţin, am să fiu mereu mâna ta dreaptă.

— Adică să conduc după interesele voastre…

— Da, să te faci a conduce. De condus o să conducem noi…

— Îmi laşi timp de gândit?

— Să te gândeşti la ce preţ, da. Avem tot interesul să fii mulţumit. Dar ca să primeşti sau să nu primeşti n-ai de ce te gândi, treaba e făcută.

— Chiar crezi că am să fiu jucăria voastră?

— Cine te împiedică să fii unul de al nostru? Avem bani, avere, fete de măritat, legături cu negustorii din cetăţile greceşti de la apa cea mare şi din alte părţi… Ne putem înţelege bine… Dacă

nu ne înţelegem aşa, se găseşte întotdeauna la îndemână un jungher, câteva picături de otravă…

— Niciun dac nu se teme de moarte…

— Este şi asta o poveste care trebuie scrisă din nou. Eu, unul, mă tem de moarte, recunosc că nu m-aş despărţi pentru nimic în lume de tot ce am agonisit, nicio sută de ani de aici înainte nu mi-ar fi de-ajuns… Dar trebuie să ne temem cu toţii, altfel cu ce să-i mai ţii în frâu pe nemulţumiţi?

— Ţi-am spus, eu, unul, nu mă tem.

— Pentru cine nu se teme mai sunt şi alte mijloace. Am auzit că pe undeva pe la împăratul perşilor, sau nu ştiu pe unde, cine nu se supune sau nu dă ascultare, poate să i se taie vreo mână sau vreun picior, să i se scoată un ochi sau amândoi ochii, să i se taie urechile şi limba… Să fie aruncat într-o groapă cu fiare sălbatice şi flămânde. Dar ştii cum? Mi-a spus mie un negustor care a văzut chiar cu ochii lui, îl lasă în groapă încet, legat cu funii peste mijloc şi de subsuori, fiarele urlă şi sar să-l sfâşie, şi uite aşa, îl mai lasă, îl mai ridică…

— Vrei să mă sperii.

— Bineînţeles că nu am de ce. Eşti un tânăr deştept şi umblat şi îţi dai seama cum poţi să-ţi faci un rost în viaţă… Lasă-le încolo de gropi cu fiare şi alte bazaconii de astea, lasă-le acolo la ei, chiar aşa, ce ne trebuie nouă? Nu ne trebuie. Uite, un negustor a vrut să-mi vândă nişte otravă care nu ucide omul dar îi omoară mintea de rămâne pentru toată viaţa un ăla de nu ştie nici să se ducă afară, se scapă pe el… Am luat-o, numai aşa, de curiozitate şi am dat puţină la un câine şi chiar aşa e… Am învăţat multe de la prietenii mei negustori din Orient dar nu se potriveşte orice şi oricând.

— Văd că ne înţelegem de minune…

— Am spus eu că eşti deştept şi umblat şi-ţi cunoşti interesele. Te las acum să te culci şi să dormi liniştit. Oamenii mei rămân de pază ca să nu ţi se întâmple nimic rău. Iar mâine o să intri în cetate pe un cal alb…

— De ce pe un cal alb?

— Dar cum ai vrea? Eşti doar cel aşteptat şi toată lumea trebuie să creadă în tine.

— Şi tu?

— Şi eu! Să te fereşti să-mi pierd cumva încrederea. Ţi-am spus că am învăţat foarte multe de la prietenii mei, negustorii…

„NU SUNT DE VÂNZARE”

Ropot de copite, din ce în ce mai aproape. Învălmăşeală de cai înfierbântaţi, struniţi şi jucaţi pe loc. Şi învălmăşeală de voci, mai mult icnite şi poticnite decât spuse în vorbe. Şi, parcă, şi zornăit de arme. Şi, deodată, o linişte mare, de să crezi că până şi vântul s-a oprit în frunze.

Şi în coliba stuparului intră repezit un om voinic.

— Eu sunt Gregarus, rosti el cu o voce fermă.

— Şi ce e cu asta? se auzi de undeva, nu se ştie de unde, parcă din toţi pereţii, o voce neobişnuit de calmă.

Cel care dăduse năvală se simţi pentru câteva clipe descumpănit, apoi, reluă şi mai apăsat, parcă vrând să arate că îşi râde de momentul lui de slăbiciune.

— Ai auzit de mine…

Era, fără îndoială, o afirmaţie categorică, nici nu se putea altfel decât ca numele lui să fi ajuns la urechile celuilalt.

— Poate că n-am auzit…

La aşa ceva nu se aşteptase. Şi ce îl supăra şi mai mult era că nu îşi da deloc seama unde se află exact omul pe care îl căutase în colibă… Dar îşi găsi stăpânirea de sine ca să braveze.

— Glumeşti!

— Chiar de aceea am făcut atâta drum, zise celălalt cu voce amară, ca să-mi petrec timpul cu nişte glume la miezul nopţii…

— Ştim noi de ce ai bătut atâta drum…

Se aplecă şi alese un vreasc din grămăjoara de lângă vatră pe care îl ţinu cu vârful peste tăciunii mocniţi până când se aprinse cu flacără. Apoi ridică încet această torţă luminând coliba stuparului pe care o găsi cu mult mai încăpătoare de cât arăta pe dinafară. O putină de miere, legată cu pânză de in la gură, teascul de faguri, vatra largă cu o căldare mare de aramă în care se topea ceara, câteva buduroaie de stup fără albine, pătucul cu picioarele bătute în pământ şi cu plasa de nuiele împletite acoperită cu fân şi cu o cergă învărgată. De-abia la urmă, aşa, ca dinadins, îl lumină pe cel care se afla aici. Înălţă torţa deasupra capului ca să-l, privească îndelung.

— Bine ai venit!

Şi mirosea a miere, şi a ceară şi a răşină de brad, şi a faguri proaspeţi, şi a fân cosit în floare, şi ce de linişte pe afară...

— Dar tu nu spui nimic?

— Ce să spun? Umbli cam aşa, de capul tău, pe la miezul nopţii.

— Sunt un dac liber. Şi fac ce vreau.

— Şi eu sunt un dac liber. Şi uite că nu prea pot să fac ce vreau.

— Mai întâi să vedem ce vrem fiecare…

— Până una alta ai dat buzna aici, în liniştea, în gândurile mele, în libertatea mea… De fapt pentru ce ai ieşit din cetate la miezul nopţii? Ce cauţi?

— Să zicem că am vrut să văd dacă mai sunt un dac liber. Bagi de seamă ce des folosim acest cuvânt? Până mai deunăzi nu spunea nimeni „un dac liber” pentru că nu exista şi nu putea să-şi închipuie nimeni că ar fi cu putinţă să existe vreun dac altfel decât liber în oricare dintre cetăţile noastre.

— Şi ce-ai aflat în călătoria din noaptea asta?

— Mă tem că nu suntem prea liberi. Nici eu, nici tu.

— Ce vrei să spui?

— Pe urmele mele a fost aruncat un pâlc de călăreţi, iar coliba asta este păzită de alţi călăreţi cu poruncă să nu lase pe nimeni să se apropie, dar, mai ales, să nu te lase pe tine să ieşi.

— Văd că ai ajuns, totuşi, până aici.

— De urmăritorii mei de-abia m-am descotorosit în pădurea din cealaltă parte a cetăţii şi a trebuit să ocolesc mult ca să mă îndrept încoace.

— Şi de paznicii mei cum ai trecut?

— Hei, nu s-a ajuns până acolo ca un dac să străpungă cu spada lui pieptul unui alt dac… Încă nu s-a ajuns…

— Nu mai înţeleg nimic…

— De aceea mă aflu eu aici, ca să te fac să înţelegi câte ceva.

— Cum a fost?

— Când m-am apropiat de colibă călăreţii lui Bardos ne-au tăiat drumul. Am împins, la început, cu caii unii în alţii, nu ne răzbeam, cai buni aveau şi ei, cai buni aveam şi noi, cum sunt toţi caii dacilor şi se întâmplase să fim şi în număr egal. Am sărit apoi de pe cai şi am început să împingem unii în alţii cu trupurile noastre, ne băteam în piepturi şi în umeri cum se bat berbecii în capete. Şi tot nu ne răzbeam şi eram din ce în ce mai îndârjiţi şi din ce în ce mai înfierbântaţi şi aşa, fără să ne gândim, fără să vrem, fără să ştim cum şi fără să ştim când, am pus mâinile pe mânerele spadelor. Şi când lamele de bronz au lucit în lumina lunii ne-am dezmeticit deodată ca să înlemnim apoi cu toţii de spaimă, dându-ne seama de ce era gata să se întâmple. Niciodată până acum vreun dac n-a ridicat arma asupra altui dac din cetatea sau din tribul său.

— Aţi împins lucrurile prea departe.

— Ca să spun drept, tocmai pe asta am contat. Pe faptul că un dac nu poate să ridice viaţa altui dac. Sau poate că am vrut să încerc.

— N-ar fi fost decât începutul. Sunt un om care a călătorit mult prin lume şi care ştie cum se petrec lucrurile prin alte părţi. Odată început, un lucru ca acesta nu se mai putea opri, o să ne măcelărim mereu între noi. Mă puteam mândri că poporul meu este singurul din câte cunosc unde un om nu poate să fie ucis de un alt om, aşa cum spuneai, din cetatea sau din tribul său. Ce era să faci?

— Eu? De ce dai vina pe mine? Eu trebuia să ajung neapărat până la tine…

— De fapt cine eşti?

— Ţi-am spus, dar ai zis că n-ai auzit de mine.

— Mi-ai spus un nume, asta n-are nicio importanţă.

— Află că sunt un fel de căpetenie a celor nemulţumiţi.

— Cam mulţi oameni nemulţumiţi pe aici.

— Depinde de ce şi depinde împotriva cui. Noi suntem cei care ne temem să nu ne ia libertatea şi să nu ne pună în jug cei de teapa lui Bardos. Cei care au pus, adică, mâna pe averea obştei şi vor să pună mâna şi pe putere.

— A mai fost pe aici „un fel de căpetenie”. Neales de nimeni. După câte ştiu eu în cetatea noastră căpeteniile s-au ales întotdeauna, de către întregul popor. Pe tine cine te-a ales?

— Să vezi cum stau lucrurile. Căpeteniile care au fost alese nu mai au, în fapt, niciun fel de putere. Bardos face pe conducătorul, are şi cete de oameni înarmaţi pe care le poartă prin cetate şi le aruncă în afara ei. Noi ce să facem? Să stăm cu mâinile în sân? Ne-am înarmat şi noi, cum am putut. Şi pentru că tot trebuia să fie cineva în fruntea acestor oameni care nu vor să-şi piardă libertatea, s-a întâmplat să fiu eu. Până la noile alegeri de căpetenii. Asta e.

— Sărmana mea cetate…

— Trebuie să ne ajuţi. Iată de ce am riscat atât ca să ajung până aici.

— Şi ce aşteptaţi de la mine?

— Să fii de partea noastră.

— Şi de ce sa fiu anume de partea voastră?

— Pentru că noi avem dreptate.

— Aşa spune şi Bardos, că dreptatea e de partea lui.

— De fapt trebuie să judeci singur şi să alegi singur. Dacă ne alegi pe noi, mergi cu noi. Vom câştiga sau vom muri cu toţii. Nu-ţi oferim nicio bogăţie, nici ranguri, nimic din ce ţi-a făgăduit, desigur, Bardos, pentru că nici nu avem de unde. Dar îţi oferim şansa de a lupta pentru apărarea acestei cetăţi, aşa cum a fost ea din moşi, strămoşi.

— Şi cum aş putea să vă ajut?

— N-ar fi vorba chiar să ne ajuţi, asta ar însemna prea puţin. Să fii cu noi, asta îţi cerem. Te punem în fruntea noastră şi sperăm să fii în fruntea cetăţii.

— De ce tocmai pe mine când se pot găsi aici atâţia bărbaţi?

— Poate că eşti mai destoinic şi poate că eşti mai înţelept şi, în afară de asta, trebuie să înţelegi că ne mai plac încă minunile.

— Şi tu crezi în minuni?

— Eu nu, dar sunt destui care cred.

— Şi dacă nu crezi?

— Este bine să ne folosim şi de ele. Nicio armă nu e de lepădat. Mai ales cele de care te poţi folosi fără vărsare de sânge.

— Bardos ar vrea să intru în cetate călare pe un cal alb.

— Bardos nu e prost. Numai că vrea să folosească minunea în interesele lui. Intri în cetate deci pe un cal alb. Dar să fie calul nostru, nu al lui.

— Află că mie nu-mi plac minunile! Şi n-o să mă urc pe niciun cal alb, nici al lui, nici al tău.

— Poate că nu contează prea mult cum intri în cetate. Dar un lucru e clar: că nu poţi să rămâi

undeva între noi sau deasupra noastră. Ori de o parte, ori de alta, trebuie să te hotărăşti… Şi este de datoria mea să-ţi spun că dacă vii la noi oamenii lui Bardos n-au să te cruţe, ba au să facă tot ce pot ca să-ţi scurteze zilele…

— Şi dacă trec de partea lor?

— Noi ne batem pentru libertatea noastră. Cu oricine ne-o atacă. Bardos ar fi în stare să cheme în ajutor şi pe grecii din cetăţile de la mare. Ne batem cu grecii dacă este nevoie. Şi cu Zeii grecilor, dacă ni-i aduce şi pe ei, aici. Am auzit că a trimis oameni să tocmească luptători printre străini. Ne batem şi cu ăştia, ce să facem. Poate că te cumpără şi pe tine. Ne batem şi cu tine.

— Nu ştiu cine o să se bată cu mine. Dar nu sunt de vânzare.

— N-am venit să te cumpăr.

— Pentru asta ai un loc în inima mea.

— Dar au să încerce alţii. Dacă nu cumva au şi făcut-o. Şi încă ceva: au să te ameninţe în fel şi chip. Chiar cu moartea.

— Un dac nu moare chiar aşa cu una cu două, Gregarus! Ba se poate să nu moară chiar de loc.

— Din câte se petrec pe aici, eu nu mai sunt foarte convins.

— Totul este să nu pieri. Aşa ştim de la bătrânii noştri.

— „Învingi sau pieri”, spuneau ei. Restul nu mai contează… Dar s-au zăticnit multe lucruri în cetatea noastră.

— Poate că o să mai punem câte ceva la loc.

O DISPARIŢIE CIUDATĂ

Îl păzeau şi oamenii lui Bardos şi oamenii lui Gregarus. Îl păzeau unii de alţii. Stăteau unul în faţa altuia ca să nu se desprindă careva de acolo şi

să pătrundă la cel ţinut în supraveghere. Nici chiar pe prisăcar nu-l lăsau să mai intre în căsuţa lui.

— Ce-ar fi ca noi să stăm aşa, aici, şi el să nu mai fie acolo? îi trecu unuia prin minte.

Se duseră doi inşi, câte unul din fiecare parte, ca să verifice.

Nu-l găsiră.

Căutară peste tot.

Nu era.

Îşi chemară căpeteniile.

Totul părea neatins.

Doar dacă a intrat în pământ…

Doar dacă s-a urcat la cer?

Parcă i s-a părut unuia că a văzut ceva aşa cam ca un nor tivit cu foc pe margini. Parcă a văzut unul un luceafăr care pâlpâia ca un ochi ce se închide şi se deschide, a pâlpâit ce a pâlpâit şi apoi s-a afundat în adâncul cerului, uite chiar acolo unde arată el cu vârful degetului.

Cele două căpetenii îşi lăsară oamenii să-şi închipuie ce vor. Oricum în privinţa asta nu mai era nimic de făcut decât să aştepte. Dacă are să mai vină. Dacă va voi să mai vină. „Şi aveam atâta nevoie de el“ se văicărea în gândul său Bardos. Făcuse el rost de arme, ducea tratative cu cetăţile-colonii de la mare, năimise mercenari din scursura aceloraşi cetăţi, dar tot mai bine ar fi fost să aibă de partea sa pe cel pe care lumea îl credea coborât din cer. „Un călător fricos care a spălat putina cu prima ocazie. Poate că nu trebuia să-l sperii prea tare!“

Şi cum mintea lui nu se poticnea cu una cu două, îi încolţi numaiaecât sub ţeastă un gând şi mai monstruos: „Fac eu rost de altul. Caut unul potrivit pe la grecii ăia, îl învăţ ce să mintă şi cum să joace, îl îmbrac împărăteşte şi îl urc pe calul alb…”

Lui Gregarus îi părea şi lui rău că a pierdut un om pe care începuse să-l creadă prieten de

nădejde. „Ne descurcăm noi şi singuri” îşi făcuse el curaj. Dar se întunecase la faţă.

Prisăcarul, el singur era liniştit. „A trecut un călător care a cerut popas, i-am dat să mănânce şi i-am dat să bea şi l-am luat sub acoperişul meu, l-am culcat în patul meu, l-am învelit cu cerga mea, l-am omenit după obiceiul nostru. Dacă el a vrut să plece, nimeni nu avea dreptul să-l oprească!“

Calul acela bătrân şi schilod, care parcă întinerise văzând cu ochii, păştea şi el liniştit în poiană. Numai că din când în când rămânea cu iarba în gură ca să asculte ceva de departe, din cine ştie ce zare.

Ajunşi în cetate oamenii lui Bardos, care stătuseră de pază, începură să povestească oricui voia să-i asculte, şi cine nu voia să asculte? Şi până seara toată lumea ştia, cum coliba stuparului s-a luminat deodată de parcă ploua pe ea cu pulbere de stele şi cum s-a deschis în partea ei de deasupra şi cum se auziseră nişte cântece nemaipomenite şi cum s-a lăsat un curcubeu din cer până în poiană şi cum tânărul acela a pornit călcând pe curcubeu ca pe o punte până la o stea scobită ca o barcă…

Bardos stimula imaginaţia oamenilor săi. Şi ei făceau tot ce se poate ca să dea parfum şi culoare acelei întâmplări, care, oricum, nu putea să fie explicată. Şi cum să nu se străduiască bieţii oameni? Dacă cel păzit ar fi ieşit din colibă ca un pământean oarecare, ar fi însemnat că ei au călcat porunca de a nu-l lăsa să plece. Şi pentru aşa ceva poţi să-ţi pierzi capul. Cu Bardos nu e de glumit. Totul este ca acum să le înflorească cât mai năstruşnic. Nu este important să spună toţi la fel. Lumea le mai potriveşte şi ea. Şi dacă nu prea se potrivesc cu atât mai bine. N-au decât să se certe că era o stea scobită ca o luntre, că era un car cu patru stele în loc de roţi, că n-a fost nici luntre, nici car cu patru roţi ci numai un nor de argint bătut cu

pietre scumpe. Important este să se ştie că are să se întoarcă. Şi se cam ştie de partea cui.

Gregarus îşi adună oamenii de nădejde să le spuie că el îl bănuia pe Bardos de a fi pus ceva la cale. Poate că l-a răpit pe cel care venise ca să-l ţină undeva ascuns până la momentul când îi convine lui să-l scoată în lume de partea sa. Ceea ce n-ar fi fost foarte grav. Se convinsese doar că tânărul n-ar fi în stare nici să se vândă şi nici să se lase intimidat. Mai rău ce-ar fi putut să fie? Orice. De pildă, ca Bardos să-l răpească şi să-l arunce departe peste hotare, ba chiar să-l vândă sclav vreunui negustor de sclavi cu corabia trasă la portul vreunei cetăţi. Sau să plătească pe la un temnicier din colonie să-l ţină în lanţuri, în vreuna din hrubele alea ale lor. Sau chiar să plătească un ucigaş. Este în stare de orice. Şi nu se dă în lături de la nimic pentru interesele lui.

Poate chiar Bardos strecură spre urechile celuilalt asemenea idei. N-ar fi fost deloc rău ca duşmanul său să-şi ia oameni din cetate şi să pornească să-l caute şi să-l salveze pe cel dispărut.

ÎN VECHEA COLIBĂ

„Învingi sau pieri”…

Coliba era goală. Nimic în ea în afară de vatra pe care o găsi rece. Aprinse focull şi se aşeză pe jos la hotarul dintre cenuşă şi pământ.

Un dac nu intra, de obicei, într-o asemenea colibă decât de două ori în viaţă: înainte de marea încercare şi pentru judecata de pe urmă.

Câte o dată, mai rar, şi între aceste două momente cruciale. La o grea cumpănă. Când omul simţea nevoia să fie ascultat. Şi să dea socoteală. Şi să hotărască.

Fiecare copil îşi are bătrânul său. Pe care îl cheamă în noaptea de dinaintea zilei în care nu se poate decât să învingă sau să piară.

„Spune-mi, bunule-bătrânule, dincolo de viaţă, dincolo de moarte, mai e ceva dincolo de ele?“

„Dincolo de viaţă, dincolo de moarte, dincolo de de se află *mai-rea-ca-moartea*.“

„*Mai-rea-ca-moartea* e a omului viu ori a omului mort?“

„*Mai-rea-ca-moartea* e a neomului, fie că este el în viaţă fie că şi-a dat duhul”.

„Şi cine este neomul, bunule-bătrânule?“

„Neom este cel care a fost un om dar a pierit din cinstirea şi din aducerea aminte a oamenilor... Eu, unul, nu l-am văzut, nu ştiu cum arată, nimeni dintre noi nu a fost lovit de *mai-rea-ca-moartea* în timpul vieţii mele, se spune din bătrâni că s-ar fi întâmplat o dată, s-a întâmplat ca în timpul unei lupte un dac să se ascundă după ziduri ca să-şi cruţe viaţa; el a scăpat cu viaţă, dar după ce a fost despresurată cetatea şi au fost culeşi cei căzuţi ca să li se aduca cinstire, neomul acela, oare se pusese singur în afara legii pământului, a plecat dintre ei fără să aştepte să fie judecat şi alungat”.

„Şi dacă un om a murit, ce mai poate să fie pentru el *mai-rea-ca-moartea*?“

„O moarte fără niciun rost e la fel de necinstită ca şi o viaţă trăită în zadar. Se spune că pe vremuri neoamenilor acestora care mureau din vina sau din voia lor li se lăsau leşurile de izbelişte şi oasele împrăştiate. Viaţa unui dac nu este numai a lui, viaţa noastră aparţine neamului şi nu avem voie să ne-o punem în primejdie decât în lupta pentru apărarea lui!“

Parcă a fost ieri. Parcă a trecut o veşnicie. Bătrânul, acolo lângă foc. El, un băiat în ajunul marii încercări, de cealaltă parte a vetrei. Cântau şi atunci cocoşii ca acum. Cântau greierii în iarbă.

„Spune-mi, bunule-bătrânule, aş putea să te pipăi cu mâinile mele ca să-mi dau seama dacă te

afli aici în carne şi în oase?”

„Nu mă împotrivesc, dar la ce bun dacă m-ai cercetat cu simţurile şi m-ai cercetat cu gândurile, după ce sufletul tău şi mintea ta şi-au dat seama că exist cu adevărat? Ce să-ţi spună palmele tale? Ele au să dibuiască un trup de om şi atâta tot!”

„Iartă-mi îndoiala, bunule-bătrânule, a fost o clipă când am crezut că eşti mai mult un semn.”

„Da, băiete, semnul pe care îl port eu este că obştea se află alături de tine în această noapte de cumpănă!“

„Că eu am întrebat, eu mi-am răspuns…”

„Nu e rău, nu e deloc râu să încerci să ajungi singur la nişte adevăruri. Pentru că, vezi tu, la urma urmei înţelepciunea obştei nu e un fel de tezaur sau un grânar din care bătrânii să împartă cu pumnul la fiecare cât vrea şi cât îi trebuie. Mai e, nevoie să se mai şi pună la loc, să pună fiecare câte ceva, după puterile lui.

De data aceasta coliba era goală. Tânărul potrivi lemnele pe foc. Va veni?

„Mă aşteptam să fiu întrebat de ce am plecat! Nimeni nu are timp să mă întrebe…”

„Mă aşteptam să fiu întrebat unde am fost? Nimeni nu are timp să mă întrebe?…”

„Mă aşteptam să fiu întrebat ce am făcut pe acolo. Nimeni nu are timp să mă întrebe…”

„Mă aşteptam să fiu întrebat ce am adus. Nimeni nu are timp să mă întrebe…”

„Şi eu ce să fac? Ce să fac eu cu toate astea?“

Coliba rămânea goală. Şi el, singur, lângă vatră.

„Şi eu ce mă fac?“

Privi intens şi îndelung în cărbunii aprinşi, la rădăcina flăcărilor. Până când îl durură globurile ochilor. Până când a început să clipească des şi să-şi şteargă pleoapele umede cu dosul palmelor, ca un om care a plâns.

Şi când deschise din nou ochii, îi văzu: Băiatul şi bătrânul… Erau acuma trei în jurul vetrei.

„Ştiu să fac corăbii”, le-aş fi spus, dacă m-ar fi întrebat. „Hai să facem corăbii” ar fi trebuit să hotărască. Bătrânul rămase tăcut şi netulburat. În schimb în ochii băiatului se aprinseră un fel de scântei.

„Ştiu cum se umblă cu corăbiile pe mări şi pe oceane, pe furtună şi pe vreme bună”, le-aş fi spus dacă m-ar fi întrebat. „Arată-ne să învăţăm”, ar fi trebuit să-mi spună.

„Ştiu cum să fac ziduri de cetăţi care să nu poată fi sparte”, le-aş fi spus, dacă m-ar fi întrebat. „Să ne apucăm să facem ziduri de cetăţi” ar fi trebuit să se hotărască.

„Ştiu cum se pot prinde vorbele şi gândurile în semne, ca ele să rămână veşnice”, le-aş fi spus dacă m-ar fi întrebat. „Învaţă-ne să scriem şi să citim”, ar fi trebuit să-mi ceară.

„Ştiu cum se descrie o ţară cu pământul şi apele ei, cu munţii, cu dealurile şi câmpiile, cu oamenii şi aşezările lor, cum se întocmeşte, adică, o geografie”, le-aş fi spus dacă m-ar fi întrebat. Ştiu cum se scrie istoria unui popor. Ştiu drumul stelelor şi constelaţiilor pe cer. Ştiu cum se măsoară timpul, spaţiul şi materia. Ştiu cum se lucrează cu cifrele. Ştiu că construiesc o reţea de canale pentru udat pământul şi ştiu să sec o mlaştină. Ştiu cum unul, Dedal, i-a făcut aripi fiului său ca să zboare…"

Ochii băiatului erau plini de curiozitate şi de admiraţie, dar nu se putea citi niciun semn pe chipul bătrânului.

— Am cules de pe acolo tot ce putea să fie de folos cetăţii mele.. Dar cetatea mea…

Băiatul lăsă privirea în pământ. Bătrânul rămase neclintit de parcă ar fi fost cioplit în piatră.

— Mama, tata, fraţii mei nu mai sunt…

Băiatului i se adumbriră ochii. Bătrânul se ţinea deasupra durerii.

— Pământul obştei a fost împărţit, pe o bună parte din el s-au făcut unii stăpâni, altă parte a

rămas nelucrat, cresc bozii, cucutele şi mătrăguna acolo unde creştea altădată meiul şi grâul.

Băiatul începu să se încrunte.

— Eleşteele, vadurile şi drumurile au fost lăsate în părăsire. În unele locuri s-a dat foc la pădure. N-am mai văzut hergheliile noastre de cai şi cirezile noastre de vaci şi turmele noastre de oi, n-au mai rămas decât nişte pâlcuri mici de vite, parcă speriate şi ele.

Faţa bătrânului începu să se întunece.

—Întăriturile cetăţii s-au năruit iar cele începute nu s-au mai terminat. Au început să fie aduse statui reprezentând pe zei, nişte păpuşi de teracotă de prin colonii, am auzit că cineva şi-a ridicat un altar acasă pe care aduce jertfe, unii dintre daci au strâns averi şi vor acum să pună mâna pe putere. Sfatul înţelepţilor nu a mai putut să se strângă, nici marea adunare a obştei, căpeteniile nu au mai fost alese, oastea cetăţii aproape că nu mai există. Oamenii aflaţi sub porunca lui Bardos şi plătiţi de el umblă înarmaţi, Gregarus a strâns şi el oameni şi arme. Ţin nişte străini prinşi, pe care unii vor să-i facă sclavi, alţii să-i ucidă până la unul şi nu a lipsit mult ca oamenii din cetatea mea să se arunce cu săbiile unii asupra altora. Şi se năimesc ostaşi pe bani, de prin alte părţi care să fie folosiţi chiar împotriva dacilor din cetate.

Fruntea băiatului se înclinase grea spre pământ. Chipul bătrânului se întunecase de tot ca un trunchi de copac ars de trăsnete.

— Şi se strecoară în sufletul şi în gândurile dacilor teama de moarte, ca astfel să fie mai uşor stăpâniţi.

Băiatul suspină ca după un plâns îndelung. Bătrânul gemu scurt şi dureros.

— Şi eu ce să fac? Aş fi vrut să construim corăbii şi să le călăuzim pe mări ca să nu mai plătim tot ce cumpărăm mai mult decât face şi să nu le mai dăm pe lucru de nimic pe ale noastre. Aş fi vrut să ridicăm ateliere cu meşteri buni şi mulţi,

în care să ne făurim uneltele şi tot ce ne mai trebuie. Aş fi vrut să ne dăm copiii la învăţătură, aici, acasă, la noi. Aş fi vrut să ne întărim cetatea şi să-i sporim averea în folosul tuturor. Aş fi vrut să ne întocmim o oaste puternică de oameni de vatră cu care să dăm peste cap pe oricine ar încerca să ne calce pământul. Aş fi vrut să ne scriem istoria şi geografia şi să ne cunoaştem stelele de pe cer şi câte n-aş mai fi vrut… Dar în loc de toate acestea mi se cere să devin căpetenia cea mare a cetăţii…

— Fă-te căpetenia cea mare a cetăţii şi atunci ai să le înfăptuieşti pe toate, rezolvă băiatul foarte simplu problema.

— Numai că Bardos vrea să fiu omul lui de paie, adică să conducă el folosindu-se de mine.

— Mai e Gregarus pe acolo, aminti băiatul.

— Chiar aşa stau lucrurile, dar cele două tabere sunt de neîmpăcat şi dacă treci de partea uneia trebuie să lupţi împotriva celeilalte. Adică să iei parte la un război în care dacii din cetatea ta îşi varsă sângele unii altora.

— Îi luaţi prin surprindere pe oamenii lui Bardos, îi dezarmaţi şi gata, se face linişte în cetate, îl sfătui cu candoare şi naivitate băiatul.

— Bardos este viclean ca o vulpe, are oameni peste tot, şi-a organizat o adevărată armată, este foarte bine informat, şi-a adus, mi se pare, şi nişte consilieri străini, pricepuţi în tot felul de urzeli. Iar Gregarus ăsta… nu se poate merge nici cu el până acolo unde şi-a pus în gând, el nici nu vrea să audă de corăbii, de călătoria pe apă, de învăţătură, de ateliere, de niciun fel de înnoiri, de niciun fel de legături cu vecinii noştri şi cu alţii mai de departe, să trăim însinguraţi în cuibul nostru, aşa vrea el. Tot el vrea să-i ucidem pe străinii aceia care au fost prinşi, să le ucidem şi nevestele şi copiii şi caii, să le ardem casele, uneltele şi armele. Între Bardos şi Gregarus eu ce să fac?

Îl întrebase deschis pe bătrân, silindu-l să răspundă.

— Să fii om, auzi el vorbele limpezi şi apăsate ale acestuia. Om cum am înţeles noi dacii întotdeauna. Drept, cinstit, neînfricat şi până la ultima suflare în slujba poporului tău!

— Dar care mai este poporul meu? Unde e?

— Aici, în cetate. Dincolo de Bardos, dincolo de Gregarus, el există. Să-l cauţi cu răbdare, cu sârguinţă, cu dragoste, cu îndrăzneală, cu sufletul şi cu mintea. Şi să-l găseşti. Sau are să te găsească el pe tine.

— Când? Mai apuc să-l găsesc? Să mă găsească? Bardos m-a ameninţat cu moartea dacă nu-i cânt în strună şi este în stare să o facă.

— Apără-te! N-ai voie să-ţi laşi viaţa răpită. În nicio situaţie. Dar mai ales acum. Trebuie să ajungi la poporul tău, şi să-i fii de folos!

— Şi Bardos şi Gregarus îmi cer să intru în cetate pe un cal alb…

— Dar e grozav, făcu băiatul.

— Tu nu eşti decât un copil şi închipuirea ta poate să fie stârnită de orice are strălucire. Ei urmăresc cu totul altceva cu calul ăsta, vor să mă prezinte ca pe unul înzestrat cu puteri supraomeneşti, un fel de trimis al cerului. Nu vreau să-mi fac apariţia pe nici un cal alb.

— Poţi să-ţi frângi gâtul pe orice fel de cal! zise bătrânul. Chiar dacă mergi şi pe jos poţi să ţi-l rupi. Totul e să rămâi mereu cu capul pe umeri!

— Asta e tot ce-mi puteţi spune?

— Vorbe ar fi ele multe, dar dacă stăm aici să tot vorbim ce se întâmplă pe acolo? Ai dreptate, nu este totul aşa cum ar fi trebuit să fie şi cum ai fi vrut tu să găseşti. Dar nimeni nu poate să-şi aleagă timpul în care să trăiască. Ăsta e timpul tău, fă tot ce poţi ca mâine să fie mai bine. S-ar mai putea şi altfel, să-ţi alegi alt loc undeva printre străini, cu mintea şi cu ştiinţa ta ai fi plătit bine oriunde şi ai putea să ajungi bogat şi să ajungi la adânci bătrâneţi. Dar atunci ai fi un neom. Ai fi lovit încă din viaţă de *mai-rea-ca-moartea*.

— Ai grijă, zise băiatul. Eu am făcut tot ce am putut. Acuma e rândul tău. Dacă nu reuşeşti ne ucizi şi pe noi, pe mine şi pe bătrân. Şi ar fi păcat de speranţa mea şi de aşteptările lui. „Învingi său pieri", altă cale nu există. Învinge, frăţioare!

DUHUL PĂMÂNTULUI

Să şeadă cine o vrea cu ochii pe aer. Cu cât mai mulţi cu atât mai bine. Bardos avea tot interesul să-i îndemne să o facă. El, în schimb, nu avea timp să aştepte. Îşi trimisese oameni peste tot şi scotocea, cu un pâlc de călăreţi, toate coclaurile. Din pământ din iarbă verde trebuia să-l scoată neapărat pe cel care dispăruse atât de ciudat din coliba prisăcarului.

La început bărbatul acesta bogat, inteligent şi puternic nu se arăta prea îngrijorat. Era sigur de puterea, de averea şi de mintea lui. Nicio piedică nu-i mai putea sta în cale.

O să găsească el ceva. La urma urmei călătorul acela s-ar fi putut să nici nu treacă pe aici. Sau să treacă mai târziu, când jocurile ar fi fost făcute. Nu picase decât din întâmplare în acel moment. Aşa cum treburile acelea începuseră înainte de a veni el, se puteau desfăşura şi termina la fel de bine fără prezenţa lui. Nu e mai puţin adevărat că s-ar fi putut folosi de sosirea lui ca de o minune a cerului. Dar dacă nu e, nu e…

Însă evenimentele luară un curs şi o amploare care depăşeau cu mult şi prevederile lui Bardos şi puterea lui de a le stăpâni. Ca întotdeauna în situaţii critice şi confuze, lumea îşi căuta scăparea sau măcar liniştea sau cel puţin un pic de amânare, chiar de voită amăgire, în altceva decât în întâmplările de fiecare zi. Acum se ivise acel ceva, altceva, nu se ştia precis ce. Unii spuneau că e

vorba de un tânăr care a plecat cândva de pe aici şi a coborât din cer. N-are decât să vină şi din cer, să vedem ce vrea. S-au săturat şi de Bardos şi de Gregarus şi mai ales de atâta instabilitate şi nesiguranţă. Nu mai făcea nimeni altceva decât să vorbească despre asta, să se frământe şi să se tălăzuiască peste porţile şi peste întăriturile cetăţii. Ba venise foarte multă lume din împrejurimi. Soseau păstori, pietrari şi tăietori de lemne de la munte şi podgoreni de la deal, oamenii arşi de soare, ai câmpiei. Din toate aşezările care ţineau de această davă curgeau zi şi noapte, spre porţile ei, pe drumuri, pe poteci şi pe de-a dreptul, grupuri-grupuri de oameni, bărbaţi cu femei şi copii, care aduceau cu ei şi ceva provizii, semn că sunt hotărâţi sa aştepte chiar ceva mai multişor. Făceau focurile pe izlazul de lângă cetate sau chiar pe uliţele ei iar noaptea se înfăşurau în sarici lungi sau în cergi bătute bine în război şi date la piuă, prin care nu trece nici frigul şi nici apa. S-ar fi putut spune că un popor întreg s-a ridicat, cu mic cu mare ca să se adune pentru a fi împreună la un moment de răscruce. Bineînţeles că era aici şi mâna lui Gregarus care se baza pe aceşti oameni ai pământului în aceste zile de care depindea destinul cetăţii şi al ţinutului său.

Bardos simţea că îi fuge pământul de sub picioare, cu atâta popor nu te poţi pune. Oamenii aceştia îţi puteau intra în casă, copleşindu-ţi străjile cu mulţimea lor, puteau să-ţi ia tot ce ai agonisit şi să te ia şi pe tine pe sus. Cu totul altfel ar fi stat lucrurile dacă l-ar fi avut pe cel venit de partea sa. Se gândise să-i confecţioneze un înlocuitor. Sunt atâţia pierde-vară prin cetăţile-colonii de la malul mării, saltimbanci, măscărici, mercenari, nobili ajunşi în sapă de lemn, fugari de pe corăbii, fel de fel de aventurieri care nu s-ar da în lături de la aşa ceva. Numai că lucrul acesta nu se face aşa, cât ai bate din palme. Pe de altă parte erau cel puţin doi oameni care l-au văzut pe cel real şi au stat cu el

de vorbă. Şi amândoi ar fi fost în stare să descopere falsul şi să-l dea în vileag. Pe prisăcar să zăcem că ar fi putut să-l cumpere. Sau să-i astupe gura cu pământ. Însă ce te faci cu Gregarus? Dar dacă a pus chiar el mâna pe cel venit şi îl ţine undeva până când îi cade lui bine, adică până când se adună tot mai mult popor al pământului ca să-l prezinte atunci de partea sa? Dacă ar fi aşa ar ţipa el, Bardos, că e vorba de un fals. Ar face rost şi de câţiva martori, gata să jure. Până una alta nu-i rămânea altceva de făcut decât să trimită ceva vin şi ceva pâine, ba chiar şi măsline pe la vetrele în jurul cărora se adunau oamenii de la ţară, pe care îi numea prietenii şi oaspeţii săi. Şi să caute, să caute peste tot.

Gregarus îl căuta şi el pe omul dispărut. Cu aceleaşi rezultate. Scotociră până şi pe sub malurile râurilor şi în râpele munţilor şi în hăţişul pădurilor şi în stuful bălţilor, însă totul era în zadar. De multe ori oamenii lui Gregarus se întâlneau cu ai lui Bardos. Şi într-un fel se bucurau şi unii şi alţii că nu stă nimeni mai bine. Dar pe de altă parte mai exista şi bănuiala că una din părţi îl ţine undeva ascuns şi se preface, numai că îl caută, ca să-i ducă pe ceilalţi în eroare.

Cel care venise cu gândul de a construi corăbii, de a înfiinţa ateliere şi şcoli, de a întări cetatea cu ziduri trainice, de a umple pământul cu canale de irigaţii şi de a seca bălţile şi multe altele de acest fel, văzu şi înţelese toate acestea. Şi se gândi că nici nu se poate ceva mai potrivit şi care să-i convină mai bine. Are să se amestece printre oameni, aşa, necunoscut de nimeni, să stea la focurile lor, să le asculte amarul şi speranţele, să umble ca oricare dintre ei prin cetate, să ia seama, să cunoască lucrurile de acolo, dintre ceilalţi, nu cum i le prezenta Bardos sau Gregarus. Nimic mai uşor, crezuse el, decât să-ţi pierzi urma în atâta adunătură. Pe urmă o să mai vadă el ce face şi ce o să fie.

Ieşise neobservat din căsuţa prisăcarului într-un moment când cele două cete de paznici fuseseră gata să se încaiere, dar încremeniseră cu mâna pe mânerul spadelor, cu ochii pironiţi unii asupra altora.

Iar în coliba în care se refugiase pentru a se întâlni cu băiatul şi cu bătrânul, nu-l deranjase nimeni. Era un fel de colibă de care nu îndrăzneşte cineva să se atingă nici măcar cu bănuiala. De parcă nu ar vedea-o nimeni. Poate că într-adevăr coliba nu li se arăta.

Aşteptă până când trecu prin apropiere un grup mare de oameni. Adică mai multe grupuri, din mai multe părţi, care se amestecaseră între ele. Se vedea bine că nu se cunoşteau unii cu alţii şi de-abia atunci intrau în vorbă.

— Iată-l, slobozise cineva, aşa, din senin.

Şi din clipa aceea nimeni nu mai avu niciun fel de îndoială.

Vestea o luă înaintea lui. Toată lumea îi făcea loc să treacă. În cetate prinse să bată toaca de lemn. Oamenii se suiră pe întărituri, pe coama caselor, în pomi, în copaci, în care, pe căpiţele de fân, în spinarea cailor, ca să-l vadă de departe cum se apropie.

Şi cu toate că nu ştiau de unde vine, lucru neaşteptat, nu-l căuta nimeni cu ochii pe cer.

Şi cum urca el aşa un dâmb, nu văzu la început decât o căciulă dacică, mică, neagră şl cu vârful tuflit în faţă. Apoi o frunte înaltă, semeaţă dar şi grea de îngrijorare. O pereche de sprâncene ca doi lăstuni aşezaţi acolo cu capetele culcate pe rădăcina nasului şi cozile pierdute pe tâmple. Ochii de un albastru intens. Faţa, puţin cam colţuroasă, cioplită parcă în piatră, sau în lemn tare. Gura cu buze mici nici prea cărnoase nici prea subţiri. Bărbia puternică, uşor îndoită înainte. Gâtul musculos între pletele aurii ieşite de sub căciulă. Umerii şi pieptul într-o cămaşă de in cusută cu şerpuituri subţiri. Mijlocul strâns cu chimir. O

sarică albă pe umeri. Iţari albi, în picioare, târsâne din păr de capră şi opinci cu vârful ţuguiat. Şi cu mâinile goale. Nici frâu de cal nici armă de război nici toiagul încovoiat al călătorului…

Şi cum urca aşa dâmbul toţi îl văzură cum răsare şi cum creşte din pământ.

Şi cum bătea soarele pe urmele lui, luminându-i paşii, şi întreaga fiinţă, s-ar fi putut spune că se coboară şi din soare.

Sau, mai degrabă, că se întruchipează de acolo de unde soarele se îngemănează ou pământul.

ÎNTÂLNIREA

Răsărea şi creştea din pământ şi se întruchipa din soare. Păşea rar şi măsurat fără grabă şi fără întârziere, semn de lungă statornicie şi de echilibru. Hotărât, dârz şi drept.

Aşa îl vedeau oamenii adunaţi acolo.

Dar el nu se vedea în niciun fel pe sine. Lucru ciudat, se simţea în înghesuiala lor. Nu ştia exact unde, poate pe creasta întăriturilor cetăţii, poate pe o coamă de casă, poate în coroana unui copac, oricum un bob într-o asemenea mulţie. Respira odată cu ei, simţea bătaia sângelui în tâmple, în timp ce, odată cu pulsul din tâmplele lor, le simţea căldura trupurilor în trupul lui şi priveau împreună de-a lungul drumului.

Şi de-abia mai târziu îşi dădu seama cu adevărat că de fapt el este cel care vine pe drum, cel chemat… Şi nu mai avea de ales. Tot ce mai putea să facă era să meargă înainte. Să se ţină cât mai bine pe picioare. Să nu se clatine. Să meargă înainte.

„N-am vrut asta“. Şi îşi repetă din nou povestea aceea cu nişte corăbii şi cu multe altele. Dar aşa

cum nu-l ascultase nimeni nici el nu putea să se mai asculte.

Cât se simţise printre ei şi aşteptase cu ei şi se înfiorase cu ei şi fusese luat de elanul lor, totul avea un înţeles, dar când se trezise singur în drum căzuse peste el marea întrebare „de ce?”. Dacă ar fi fost acolo băiatul, desigur că nu şi-ar fi pus o asemenea întrebare, ba chiar s-ar fi bucurat ca un copil ce era. Dacă ar fi fost acolo bătrânul, poate că s-ar fi simţit şi el mândru, pentru că şi bătrânii au vanitatea lor.

Dar el era un bărbat tânăr, cu mintea limpede. „De ce?“

Şi cu toate că i se deschisese drum printre oameni ca o pârtie spre poarta cetăţii, el se simţi deodată rătăcit pe un teren pe care nu mai călcase şi pe care nu şi-l închipuise cu gândul şi nici măcar în visele cele mai năstruşnice.

Fusese luat pe neaşteptate. Nu-l învăţase nimeni cum să se descurce într-o asemenea situaţie. Poate că aşa ceva nici nu se învăţa. La urma urmei nu-i rămânea decât să meargă înainte pe calea deschisă. Dar ce te faci cu întrebările pe care nu le poţi lăsa jos ca pe o povară şi de care nu te poţi scutura ca de zăpadă?» De ce?" „De ce eu?“ „Şi ce aşteaptă ei de la mine?“

Şi se mai simţi deodată şi singur. Rătăcit şi singur. Erau acolo zeci şi sute de oameni, deoparte şi de alta a drumului. N-ar fi avut să facă decât doi-trei paşi la dreapta sau doi-trei paşi la stânga şi să întindă mâna ca să dea de ei. Să se amestece şi să se piardă în mulţime. Pentru că numai aşa s-ar fi regăsit pe sine, amestecat şi pierdut printre ceilalţi. Dar nu se putea. Deocamdată nu se mai putea. Lui i se dăduse un alt rol pe care trebuia să-l ducă până la capăt. Era ţinut pe mijlocul drumului de privirile oamenilor. Şi tot din priviri ei îl mânau mereu înainte.

Umblase atât de mult prin lume străină de pe îndepărtate locuri, dar nu se simţise niciodată atât

de singur. Pentru că îi ştia pe ei dincolo de fluviu. Pentru că ştia că dacă se va întoarce într-o bună zi, îl vor primi cu căldură la sânul lor. Ca pe oricare dac ce se întoarce dintr-o călătorie lungă.

Cunoştea din copilărie gustul dulce al întoarcerii. Când îi venea tata de la pădure cu lemne sau de la vânătoare sau din cărăuşie sau din solii prin alte dave sau din luptă, toţi ai casei se strângeau roată în jurul lui, i se aducea apă caldă pentru spălat şi apă neîncepută pentru băut şi şervet nou pentru şters şi rufe curate pentru primenit, feşe şi scamă pentru răni, dacă era rănit, şi lapte dulce cu miere; era întrebat de oboseală, şi de foame, şi de sete, şi de durere, şi de dor, şi de bătăturile de pe tălpi… Şi cu gândul la o asemehea întoarcere nu se simte nimeni prea singur în îndepărtare.

Şi acum ei erau aici, la o întindere de braţ. Iar el era un om ca toţi oamenii. Şi nimeni nu-l întreba de oboseală, de foame, de sete, de dor, de durere, şi de multe altele… Îl ţineau mereu cu privirile lor pe mijlocul drumului şi îl mânau, îl mânau mereu înainte.

Şi cât o să ţină drumul acesta? Şi ce se află la capătul lui? Acum nu are decât de mers, dar ce trebuie să facă el când va ajunge în cetate? Şi iarăşi reveni întrebarea, de ce?

I se făcu şi frică.

Aşa cum nu-i mai fusese niciodată.

Încercase teama încă de când era mic. Frica de apă, de foc, de cutremure, de războaie, de molime; mai târziu frica de lanţuri, de bici, de stăpâni, de câini, de fierul înroşit, de spânzurătoare, de înec, de temniţă, de tăierea limbii, de scoaterea ochilor, de gândul că s-ar putea să nu se mai întoarcă printre ai săi…

Dar niciodată nu cunoscuse o frică atât de mare. Tocmai pentru că era o frică fără nume.

„Spune-mi, bunule-bătrânule, dincolo de viaţă, dincolo de moarte, mai e ceva dincolo de ele?…“

„Dincolo de viaţă, dincolo de moarte, dincolo de ele se află *mai-rea-ca-moartea*.“.

Aşa ceva, îşi zise, n-o să i se întâmple. Şi dacă nu vă fi lovit de *mai-rea-ca-moartea*, atunci de ce să se mai teamă? Viaţa şi moartea pot fi suportate de orice om. Oricum ar fi ele. Deocamdată trebuie să păşească fără şovăială pe mijlocul drumului. Adică îndoiala din sufletul său să nu se străvadă. Fruntea sus. Privirea înainte.

„Şi eu ce mă fac?“

„Fă-te căpetenia cea mare a cetăţii şi atunci ai să le faci pe toate”, spuse băiatul.

„Şi eu ce mă fac?“ îl întrebase pe bătrân.

„Să rămâi om“ rostise bătrânul ca o poruncă. Şi adăugară:

„Până la ultima suflare stai în slujba poporului tău“.

„Dar care mai e poporul meu? Unde e el?”

„Să-l cauţi cu răbdare, cu dragoste, cu sufletul, cu mintea. Ai să-l găseşti. Sau te va găsi el pe tine!“

În timp ce el rostise acestea în sine, de o parte şi de alta a drumului stau oameni, care îl mână, îl tot mână cu privirile lor, mereu înainte.

Aproape de poarta cetăţii i se alătură Bardos. Lucrul convine unora dar nu le place altora. Unii strigă că n-are ce să caute acolo, alţii îl încurajează. Mulţimea intră în fierbere. Sunt oameni care coboară de pe ziduri, din copaci, din care ca să vină mai aproape. Sunt alţi oameni care se caţără şi mai sus, ca să vadă mai bine.

— Să nu faci vreo prostie să te trezeşti cu un pumnal în coaste, îi strecoară ameninţarea printre dinţi cel care îl însoţea cu de la sine putere.

„Bardos m-a ameninţat cu moartea dacă nu-i cânt în strună şi este în stare să o facă”.

„Apără-te!… N-ai voie să-ţi laşi viaţa răpită!… Trebuie să ajungi la poporul tău şi să-i fii de folos!“

— Nu ţi-ar fi aşa uşor, Bardos, ar sări destui pe tine să te sfâşie.

— De ce-aş face-o eu cu mâna mea? S-ar găsi vreun nebun sau vreun fanatic. Eu n-aş avea de făcut decât un semn. Pe urmă l-aş ucide pe acela ca să arăt cât de mult ţin la tine. Dacă nu mă crezi, n-ai decât să încerci.

— Deocamdată nu sunt atât de curios.

Mulţimea se înfierbântase tot mai mult. Ba câţiva inşi chiar apucaseră să se împingă unii pe alţii. Dar Bardos îşi ridică mâinile în semn că cere ascultare şi când se făcu linişte rosti cu emfază:

— Bine ai venit printre noi!

Nu era aşa de rău, ba, dimpotrivă. Aşa că din toate piepturile crescu urarea.

— Bine ai venit!

Şi aceasta nu putu să nu umple de căldură inima tânărului. Nu se mai simţi nici atât de rătăcit, nici atât de singur şi nici atât de temător.

— Vezi că merge, îi şuieră în ureche, ca un sâsâit de şarpe, Bardos. Lasă totul pe mine că iese treaba de minune.

Era timpul să se grăbească. Orice clipă de zăbavă ar fi putut să-i răstoarne planurile. Aşa că Bardos ridică încă o dată braţele, cerând din nou ascultare.

Se făcu atâta linişte încât s-ar fi auzit cum cade şi o picătură de apă.

— Vrei să fii căpetenia noastră?

Nimeni nu dorea altceva aşa că toată lumea izbucni în urale care nu se mai opreau.

— Ţi-am spus eu? Mergem la sigur. Fii atent cum răspunzi.

Bardos făcu din nou semn de ascultare. Mulţimea adunată acolo aproape că îşi opri şi respiraţia. Fiecare om vrea să audă cniar cu urechile lui răspunsul acela care nu putea să fie decât „da“, aşa cum şi-l doriseră cu toţii.

— Vrei să fii căpetenia noastră, repetă Bardos întrebarea.

— Acest lucru nu poate să-l hotărască decât adunarea poporului şi sfatul înţelepţilor…

Erau primele cuvinte pe care le rostea cel venit şi ele aveau să rămână în mintea tuturor celor prezenţi şi a acelor oameni care au urmat.

— Ca să hotărască adunarea poporului trebuie să se ştie mai întâi dacă tu vrei sau nu vrei sa primeşti. Vrei?

— Nu primesc… Nu primesc întrebarea aceasta decât de la cei în drept să o pună.

— Nu fi idiot, ameninţă strepezit Bardos. Apoi cu voce tare: Dar poporul este aici de faţă şi vezi bine că te vrea.

— Mai întâi şi mai întâi să-şi ia locul ce li se cuvine sfatul de înţelepţi şi căpetenii care au fost alese.

— Bardos nu a fost ales, nu are niciun drept, se auzi.

— Lăsaţi-l în pace pe Bardos, se ripostă.

— Afară cu el!

Sosi în goană Gregarus, care sări din mers de pe calul înspumat. Primul cal crăpase sub el, iar cel de al doilea de-abia se mai ţinea pe picioare. De cum puse picioarele pe pământ se alătură şi el tânărului sosit, aşezându-se lângă umărul său din cealaltă parte.

— Nici Gregarus nu a fost ales!

— Să plece Gregarus.

— Trăiască Gregarus.

— Nu te da cu Bardos.

— Nu te da cu Gregarus.

— Fii cinstit şi drept.

Tânărul făcu semn că cere ascultare.

— Oameni buni, începu el, cuvinte care aveau să rămână de asemenea în amintirea celor de faţă – oameni buni, eu nu ştiu cine este nici Gregarus şi nici Bardos şi nici nu ştiu cum aş putea să fiu de partea unuia sau a altuia când obştea trebuie să fie una singuri şi să aibă un singur interes.

— Bine jucat! strecură Bardos.

— Eu mai mult nu am ce să vorbesc până când nu sunt întrebat de căpeteniile pe care le ştiţi, de sfatul înţelepţilor şi de aleşii în adunarea poporului.

SE PUNE ŢARA LA CALE

Căpeteniile alese se regăsiră cu greu. Unii dintre aceşti oameni cărora obştea le încredinţase soarta sa, văzuseră că sunt împinşi în afară încetul cu încetul de Bardos, alţii se retrăseseră în semn de protest, câţiva se puseseră făţiş sau pe ascuns în slujba lui. Dacă n-ar fi fost Gregarus care să-i mai zădărnicească din planuri, proaspătul îmbogăţit n-ar mai fi avut mult să devină un adevărat tiran, care să conducă întreaga obşte după bunul său plac. Sfatul înţelepţilor, care nu se mai adunase de când nu se mai ţinea minte, se împuţinase şi el. Unii dintre bătrânii înţelepţi trecuseră pe lumea cealaltă, cu amarul în suflet că nicio căpetenie nu-i mai căuta, să le ceară poveţile, că nu sunt chemaţi să hotărască în nicio problemă, că dezbinarea şi chiar ura s-au vârât printre oameni.

În locul de adunare al obştei se strânseseră oamenii care trăiau în cetate. După un mai vechi obicei locuitorii din aşezările care ţineau de cetate nu luau parte la dezbateri şi la luarea hotărârilor decât când era vorba să se judece o pricină locală şi atunci numai prin reprezentanţi din satul sau cătunul despre care era vorba. De data aceasta se retrăseseră mai pe margini ca să asiste şi ei la ce se petrece acolo.

— Cred că niciodată cetatea noastră şi ţinutul ei nu s-au aflat într-o situaţie mai grea ca acum, începu cel mai bătrân dintre înţelepţi, căruia îi revenea sarcina să deschidă adunarea. Au căzut peste noi molime, dar am trecut peste ele. Au fost

cutremure de pământ şi revărsări de ape. Şi am scăpat. Au venit năvălitori şi i-am zdrobit. Dar de data aceasta suntem roşi pe dinăuntru, chiar la rădăcina fiinţei noastre… Obştea noastră n-a fost niciodată mai slabă, mai neapărată şi mai săracă. Şi mai ameninţată ca acum. De parcă cineva anume ar fi avut interes s-o aducă în starea asta, ca să poată pune apoi mâna pe ea. Niciun duşman nu ar fi reuşit mai bine. După atâta vreme văd din nou poporul mea adunat. Îl chem să-şi aleagă căpeteniile cele mai potrivite, pe care să le pună la treabă, să le ajute să conducă şi să le tragă la răspundere. Cine vrea să vorbească?

Urma să-şi spună cuvântul mai mulţi bărbaţi, dar înaintea tuturora se îndesă Bardos.

— Să-l lăsăm mai întâi să vorbească pe acest tânăr, hotărî cel mai înţelept dintre înţelepţi.

Fiecare dintre cei de acolo îşi căuta un loc de unde să privească şi să asculte mai bine. Apoi se făcu o linişte cum nici nu s-ar fi putut închipui.

— Oameni buni, eu sunt fiul lui Decena, care era fiul lui Vladis. Am văzut lumina zilei în această dava, aici am crescut şi aici m-am supus la probele marii încercări. Îţi aduci aminte – şi-i strigă pe rând pe nume pe cei care participaseră odată cu el la aceste probe – vă aduceţi aminte?

Acei tineri bărbaţi îl recunoscură cu toţii şi erau gata să depună mărturie pentru el.

— Am trăit printre voi până la lupta cu piraţii care s-a dat la locul unde se varsă râul în fluviu. Atunci…

— Asta o ştim cu toţii, interveni Bardos care se temea că cel care vorbeşte ar fi în stare să spulbere mitul care se crease despre urcarea lui la cer şi întoarcerea tot de acolo. Şi care ar mai fi putut să povestească întâmplări neplăcute de la coliba stuparului.

— Se ştie, întări Gregarus, din aceleaşi motive.

— Începe de azi, îl rugă Bardos.

— Da, chiar de azi, fu de acord cu duşmanul său Gregarus.

Oamenii ar fi fost desigur destul de curioşi să afle chiar din gura celui venit pe unde a umblat şi ce a făcut în toţi aceşti ani, dar îşi dădeau seama în acelaşi timp că sunt alte probleme care nu suportă întârziere.

— Dacă mai întrerupeţi o dată cer poporului să vă dea afară din adunare, zise înţeleptul.

— Poate vrei să vezi poporul încăierat chiar aici, sub ochii tăi, ameninţă surd Bardos.

— Ştim că eşti fiul lui Decena care era fiul lui Vladis şi tot ce ne-ai mai spus. Dacă n-ai fi de-al nostru nu ţi-am fi îngăduit să vii aici. Cât despre timpul cât nu l-ai petrecut printre noi, să ne povesteşti altădată. Este bine să hotărâm ce avem de hotărât aici până la căderea serii, zise bătrânul.

Tânărul îşi dădu seama cât de înţelepte sunt aceste vorbe. Dacă lucrurile ar fi rămas neclare în privinţa alegerii marii căpetenii, s-ar fi putut ca peste noapte unul dintre cei doi, sau amândoi, să încerce o lovitura… şi să curgă sânge.

Cu toate că ar fi vrut să lămurească o dată pentru toată lumea cum este, pe unde a umblat şi cu ce gânduri a venit şi fără niciun fel de ambiţii de conducător, lăsă într-adevăr pe altă dată.

— Vorbeşte, îl îndemnă înţeleptul.

— Mi-ar fi îngăduit să dau un sfat?

— Se înţelege.

— Singur ai spus că cetatea şi ţinutul ei se află azi mai în primejdie decât oricând.

— Aşa este.

— Că trebuie să-şi aleagă cei mai buni conducători pe care să-i ajute şi să-i tragă la răspundere.

— Drept am spus.

— Dar acest lucru îi priveşte numai pe oamenii din cetate, nu şi pe cei din ţinut? Nu se află în primejdie şi casele, satele, averea şi viaţa lor? Nu

au şi ei interes să fie puşi cei mai buni conducători pe care să-i ajute şi să-i tragă la răspundere?

— Drept ai grăit.

— Dacă este aşa, de ce să nu ia şi ei parte la marea adunare a poporului?

Nenumăraţi oameni izbucniră în strigăte de aprobare. Bardos şi ai săi încercară să se împotrivească dar nu mai era nimic de făcut. Oamenii aceia de pe margini se şi amestecaseră printre ceilalţi. Ba chiar se îmbrăţişau ca la o întâlnire unică în viaţa lor.

— Ar însemna să călcăm un vechi obicei… protestă Bardos.

— Tocmai tu vorbeşti, care ai călcat în picioare atâtea bune obiceiuri? îi ripostă Gregarus. El avea motive să se bucure mai mult decât oricine de această întâmplare, sperând că cei de la sate îl vor sprijini în acţiunile sale.

Bătrânul înţelept ceru ascultare, iar tânărul continuă.

— Şi, dacă este aşa, să nu aibă şi ei oameni dintre ai lor în sfatul înţelepţilor şi printre căpetenii?

Gregarus fusese luat pe nepregătite şi nu putea să susţină o asemenea propunere, iar Bardos fierbea de furie. Se găseau şi printre oamenii cetăţii destui inşi, chiar de bună credinţă, care nu se împăcau cu gândul că ar putea să fie conduşi de un om de la ţară. Dar la numărătoarea făcută de bătrân se găsiră mai mulţi dintre cei care aprobau propunerea decât dintre cei care o respingeau.

Se trecu la alegerea căpeteniilor.

Bardos rămăsese cu gura căscată când auzi că chiar tânărul acela pe care îl crezuse până acum împotrivă, îi propusese numele.

„Ori i-a intrat frica în oase, ori este prea viclean. Oricum, trebuie să fiu cu ochii în patru, de la unu ca ăsta te poţi aştepta la orice fel de surprize”, îşi spuse el în gând.

Tânărul îşi făcuse socoteala că e mai bine să-l aibă pe Bardos pe aproape şi să-l ţină sub supraveghere decât să-i dea apă la moară. Tot el îl propusese şi pe Gregarus.

— Şi pe mai cine? îl iscodi înţeleptul.

— Eu, atât. Pe ceilalţi, câţi sunt, să-i propună cine vrea.

Când se făcu numărătoarea se văzu că atât Bardos cât şi Gregarus primiră mai puţine voturi decât unii bărbaţi care nu mai fuseseră niciodată căpetenii şi care fuseseră aproape necunoscuţi acolo, sus, la cârmă, dar pe care cei din jurul lor îi ştiau harnici, destoinici, cinstiţi.

Singurul om însă căruia nu i se împotrivea chiar nimeni a fost cel ales drept căpetenia cea mare, peste toate celelalte căpetenii, peste întreaga cetate şi ţinutul său, tânărul bărbat în care fiecare om îşi pusese toată încrederea lui.

— Să ţii minte, zise bătrânul înţelept, puterea pe care ţi-am dat-o nu este pentru tine. Să ţii minte, puterea pe care ţi-am dat-o este pentru folosul cetăţii. Să ţii minte!…

NIŞTE OAMENI RĂTĂCIŢI

— Să-i nimicim, zise Gregarus.

— I-am chemat aici ca să-i cercetăm şi să-i ascultăm, îi răspunse marea căpetenie.

— Ne-au călcat hotarele, zise Gregarus.

— I-am chemat aici să-i cercetăm şi să-i ascultăm, repeta tânărul bărbat care a fost ales mare căpetenie. Iar ce să facem cu ei va hotărî adunarea poporului, sfatul înţelepţilor şi căpeteniile la un loc.

— Să-i cercetăm şi să-i ascultăm, se auzi o voce din mulţime.

— Vorbeşte, omule, îl îndemnă marea căpetenie pe celtul care a păşit în faţă.

— Suntem şi noi nişte oameni ca toţi oamenii. Care nu vrem altceva decât un loc sub soare.

— Dar nu pe pământul nostru, zise Dauris.

— Trebuie să avem răbdare să-i ascultăm, până la capăt, zise bătrânul înţelept.

— Oameni sunt şi ei, zise alt înţelept.

— Vorbeşte, omule!

— Am ajuns aici năuciţi şi ameţiţi, zise celtul. Nici până acum nu ne-am dezmeticit unde ne aflăm. Tot aşa într-o ameţeală şi zăpăceală o ţinem de mai bine de o sută de ani. De-abia apucăm să ne aşezăm undeva că şi vin alţii să ne alunge de acolo. De mai bine de o sută de ani nu putem să prindem rădăcini nicăieri… De mai bine de o sută de ani rătăcim la întâmplare, ca nisipul luat de vânt. Despre noi toţi, câţi ne vedeţi, s-ar spune că ne-am născut sub coviltirele căruţelor. Parcă purtăm cu noi un blestem. Am semănat cu oasele noastre jumătate din pământul lumii. Ne ducem, ne întoarcem, ne învârtim şi ne răsucim, nici nu ştim pe unde. Şi oasele care trosnesc sub roţile carelor noastre sau sub copitele cailor sunt oase de ale bătrânilor noştri pe care uneori n-am apucat sa presărăm nici măcar un pumn de ţărână. Şi nu ne-am dori altceva mai mult pe lume decât să ne aşezăm undeva şi să ne câştigăm cinstit pâinea. Ştim unde să căutăm în pământ şi cum să scoatem şi cum să topim metalul pe care îl numim fier. Care se poate bate cu ciocanul, se poate întinde ca arama. Dar nu este moale ca aceasta. Pe care îl putem căli în apă rece şi se face tare ca bronzul, totuşi nu plesneşte ca bronzul. Din care putem să facem unelte şi arme şi podoabe mai bune decât cele din bronz. Ştim să tragem şine de fier pe roţile carelor şi astfel roţile nu mai trebuie să fie pline, grele, dintr-o bucată, ci cu spiţe, adică mai trainice dar şi cu mult mai uşoare. Ştim să punem la plugul de lemn un brăzdar de fier, care taie mai uşor

pământul şi îl răstoarnă. Spre deosebire de uneltele de bronz care rămân aşa cum au fost turnate, fierul de plug şi fierul coasei şi fierul lăncii şi oricare altul se poate ascuţi de câte ori este nevoie. Două bucăţi de fier, şi câte bucăţi de fier vrem, se pot înnădi şi lipi, înroşindu-se în foc şi bătându-le cu ciocanul. Am născocit roata olarului, care ne ajută să facem cu mult mai multe vase de pământ decât s-ar putea face cu mâna şi ele ies cu mult mai frumoase. Dar nu apucăm să ne bucurăm de toate astea pentru că mereu se ridică alt şi alt trib din seminţia noastră blestemată care să ne alunge şi să ne spulbere prin lume. Nu am venit la voi să vă cotropim. Dealtfel suntem atât de puţini faţă de voi că nici nu ne-am putea gândi la aşa ceva. Nu am intrat la voi cu arma în mână. Nu am ajuns cu gânduri de a vă pricinui vreun rău. Ne-am trezit aici aruncaţi de soartă. V-am cerut ospitalitate, dar o căpetenie de a voastră, Bardos, pe nume ne-a vârât într-un ţarc şi a pus ostaşi să ne păzească. Acum aud că altă căpetenie cere să fim ucişi. Dacă ne-aţi lăsa să trăim printre voi, v-am arăta care sunt locurile unde se poate scoate fierul şi cum se topeşte şi cum se lucrează el, v-am învăţa cum se fac roţi uşoare pentru carele voastre, ferecate cu şină de fier, v-am învăţa cum se ară pământul cu plugul făcut de noi, v-am învăţa să folosiţi roata olarului, am munci la un loc cu voi şi am apăra cu voi hotarele pe care le aveţi. Ne aflăm în mâna voastră. Bardos vrea să ne facă sclavi. Suntem nişte oameni necăjiţi şi hărţuiţi şi rătăciţi, dar oameni liberi. Mai bine daţi-i ascultare lui Gregarus. Mai bine să fim ucişi până la copilul din faşă decât să ajungem sclavi. N-am venit la voi cu arma în mână, dar dacă e să fim ucişi nu putem să ne lăsăm măcelăriţi ca nişte vite. Daţi-ne arme. Ar fi mai bine şi pentru voi, ca să nu rămâneţi apăsaţi în vecii vecilor că nişte viteji ca voi au ucis nişte oameni fără apărare. Am zis! încheie celtul, şi făcu un pas înapoi ca să intre în rândul celorlalţi.

Gregarus ceru ascultare:

— Fraţii mei daci, dacă existăm de la începutul începutului pe aceste locuri şi nu ne-a putut clinti nimeni de aici şi nu am rătăcit prin lume şi nu ne-am lăsat oasele prin alte părţi şi nu am fost cotropiţi şi ne-am păstrat limba şi portul şi obiceiurile, a fost că de când ne ştim am doborât sau am dat afară cu sabia pe orice străin care a călcat acest pământ. Cum să-i lăsăm noi în viaţă, azi, printre noi pe aceşti străini? Cum să-i lăsăm să trăiască şi să se înmulţească şi să stăpânească pământ de al nostru? Trebuie ucişi până la unul. Am zis!

Dauris ceru ascultare:

— Fraţii mei daci, aşa e cum a spus Gregarus, nu trebuie să dăm din pământul nostru nimănui şi nu trebuie să îngăduim să se aşeze străini printre noi. Dar nici nu trebuie să ne pătăm mâinile ucigând nişte oameni care au fost zvârliţi de soartă aici, fără voia lor. Tot ce avem de făcut este să-i ducem nevătămaţi până la hotare, să-i scoatem din ţară şi nu le mai dăm voie să se întoarcă. În rest să se descurce şi ei cum pot. Am zis.

Bardos ceru ascultare:

— Fraţii mei daci şi Gregarus şi Dauris au dreptate până într-un loc. Şi eu spun că ar fi o primejdie să-i lăsăm liberi printre noi pe străinii aceştia şi să le dăm pământ din pământul nostru. Dar de ce să-i ucidem? De ce să-i alungăm? Dacă mi-i daţi mie în primire, eu vă garantez că n-o să-i vedeţi umblând liberi şi n-o să-i vedeţi stăpânind pământ în vecii vecilor.

— Dacii nu cunosc sclavia, zise marea căpetenie.

— Până acum, zise Bardos. Până acum nu. Dar o s-o cunoască. În toate cetăţile de la Marea cea Mare sunt sclavi şi în toată lumea de dincolo de fluviu. Dealtfel oamenii aceştia îmi sunt şi datori vânduţi, am cheltuit o avere cu paza şi cu hrana lor.

— Ne-ai jefuit de tot ce aveam, zise primul dintre celţi.

— Mare lucru n-am găsit, i-o întoarce Bardos, în orice caz mai aveţi mult până să acoperiţi datoria.

— Cine ţi-a cerut să cheltui cu ei, Bardos, întrebă marea căpetenie.

— Cineva trebuia să o facă, doar nu puteam să-i lăsăm liberi şi de capul lor, zise Bardos. Oamenii aceştia mi se cuvin.

— Dacă o ţinem aşa, Bardos, o să ne trezim că într-o zi vii să ne spui că ţi se cuvin şi niscaiva daci care au datorii la tine.

— În toată lumea este aşa, cine n-are cu ce să-şi plătească datoriile îşi vinde sclav un fiu sau nevasta sau se vinde pe sine. Numai la noi nu.

Marea căpetenie ceru ascultare.

— Adevăr este că am rămas neclintiţi pe acest pământ de la începutul începutului, pentru că am doborât sau am dat afară cu sabia orice străin care a venit cu sabia şi cu gând de cotropire asupra noastră Adevăr este că, dacă nu am rătăcit prin lume ca alte seminţii a fost că am doborât cu sabia sau am dat cu sabia afară pe orice străin care a venit cu foc şi sabie să ne alunge de pe vatra noastră. Adevăr este că, dacă ne-am ţinut liberi pe noi în ţara noastră şi liber pământul în care ne avem înfipte rădăcinile este că am doborât cu sabia sau am dat peste hotare pe orice străin care a vrut să se facă stăpân pe noi şi pe glia în care zac oasele bătrânilor şi strămunilor noştri. Adevăr este că dacă ne-am păstrat limba şi portul şi obiceiurile şi toată fiinţa a fost că am ştiut să ni le apărăm chiar dacă a fost să plătim de atâtea ori, cu sânge şi cu viaţa.

Adevăr grăiesc vouă, aceasta este cea mai sfântă şi mai scumpă poruncă a bunilor şi strămunilor noştri, pentru noi şi pentru urmaşi, în veacul veacurilor; să nu ne clintim de aici, să nu rătăcim prin lume, să ne ţinem liberi pe noi şi pământul nostru doborând şi aruncând afară pe oricine ar

pune piciorul aici ca stăpân peste noi, sau ar încerca să ne spulbere în vântul lumii.

Dar adevăr este că mai există şi alt obicei al pământului de a primi cu braţele deschise pe oricine vine la noi ca prieten. Chiar eu, la puţină vreme după ce am primit drept de cal şi de arme, curând după marea încercare, am fost trimis de căpeteniile cetăţii să călăuzesc prin ţară nişte negustori greci, cu poruncă să-i apăr de orice primejdie, de foc, de apă, de fiare sălbatice, de oameni răi, să-i ospătez împărăteşte. Adevăr este că la noi şi-au găsit întotdeauna loc cei prigoniţi, care căutau un pic de ocrotire. Adevăr este că bunii şi străbunii noştri nu i-au ucis niciodată pe oamenii care fugeau de prigoană din cetăţile şi din ţările lor, nu i-au pus în lanţuri şi nu i-au vândut ca sclavi!

Luaţi aminte la oamenii pe care îi avem aici, în faţa noastră şi în puterea noastră. Au venit ei cu gândul să alipească pământul nostru de ţara lor? Au trecut-au hotarele noastre cu foc şi sabie? Au vrut-au ei să se facă stăpâni peste noi? Au încercat-au ei să ne poruncească în vreun fel? Au încercat-au ei să clintească pe vreunul dintre noi de pe vatra sa? Au jefuitu-ne-au ei cu ceva? Să spună cine ştie…

— Nu ne-au jefuit cu nimic, se auzi o voce.

— Nu au încercat să ne clintească pe niciunul de pe vatra noastră, se auzi o altă voce.

— Nu au încercat să ne poruncească.

— Nu s-au arătait cu pofte şi cu fapte de stăpâni.

— Nu au trecut hotarul cu foc şi sabie.

— Nu ne-au stricat cu nimic.

— Şi cum să vrea să alipească pământul nostru de ţara lor dacă ei n-au ţară?

— Nişte oameni prigoniţi şi oropsiţi, vai de capul lor!

Gregarus ceru ascultare:

„Adevăr este că bunii şi străbunii noştri i-au primit şi i-au ocrotit pe străinii care au venit la noi fără gânduri rele, dar aceştia sunt prea mulţi, aproape un trib întreg, cum să-i lăsăm să se aşeze şi să se înmulţească printre noi? Este mai bine să ne descotorosim de ei acum, când sunt slabi, şi uşor de învins decât atunci când se vor înmulţi şi întări."

Dauris ceru ascultare:

„Vă spun încă o dată că oamenii aceştia trebuie aruncaţi afară, peste hotarele noastre!"

Ceru ascultare din nou Gregarus:

„Dacă le dăm drumul sa plece de aici, după ce au văzut cât de mănos ne este pământul, s-ar putea să se întoarcă după o vreme, tari şi puternici, şi împreună cu alţii, cu foc şi sabie, să încerce să pună stăpânire pe noi. Şi atunci ar trebui să tăiem cu mult mai mulţi decât am tăia acum şi să pierdem multe vieţi de ale noastre."

Bardos ceru ascultare:

„Nimic nu ar fi mai sigur şi mai de folos decât să ni-i facem sclavii noştri, bine păziţi şi loviţi la grumaz de câte ori ar încerca să ridice capul."

Tânărul bărbat care fusese ales mare căpetenie ceru ascultare:

„Luaţi aminte, oamenii aceştia nu sunt atât de mulţi ca să ne copleşească vreodată prin numărul lor. Luaţi aminte, ei nu au căutat la noi decât un sprijin şi un adăpost şi, dacă îi lăsăm să se aşeze printre noi, ei nu au alt interes decât să apere împreună cu noi acest pământ ca să nu fie din nou spulberaţi prin lume. Luaţi aminte, de la oamenii aceştia am învăţa să găsim locurile cu fier, să scoatem fierul din pământ, să-l topim şi să-l lucrăm. Luaţi aminte, de la oamenii aceştia avem de învăţat cum se fac roţile carelor mai uşoare şi mai puternice şi cum se ară pământul cu brăzdar de fier şi cum se foloseşte roata olarului. Luaţi aminte, dacă nu ne ţinem departe de ei şi nu-i ţinem departe de noi, dacă îi primim ca pe unii de

ai noştri, urmaşii lor nu se vor mai deosebi de ai noştri, vor fi şi ei daci ca şi urmaşii noştri."

Bătrânul înţelept întrebă dacă mai vrea cineva să vorbească. Nu mai ceru nimeni ascultare.

Bătrânul înţelept ceru adunării poporului, sfatului înţelepţilor şi căpeteniilor să hotărască.

Când se trecu la numărătoare se văzu că s-a hotărât ca grupul de celţi să nu fie nimicit, nici alungat.

„Rămâneţi din clipa asta liberi printre noi. Puteţi să vă ridicaţi case, să araţi pământul, să trăiţi din roadele lui, să pescuiţi în apele noastre, care sunt şi ale voastre, să vă faceţi meşteşugurile de fierari, de rotari, de olari, de ce mai ştiţi. Nu avem pentru voi altă măsură decât avem pentru toţi dacii şi măsura noastră este după cum munceşte omul, după cum îşi iubeşte el ţara şi după cum o apără".

UN URIAŞ PE ZIDUL CETĂŢII

„Mai e ceva de hotărât încă azi, înainte de căderea serii, zise marea căpetenie. Mai e de hotărât ce i se dă să facă fiecărei căpetenii care a fost aleasă!"

Bardos şi Gregarus începură să se certe pentru conducerea oastei. Dar tânărul bărbat ceru să i se încredinţeze lui şi conducerea armiei şi aşa se hotărî.

„Mai cer, zise tânărul, ca din clipa aceasta şi chiar aici să începem să formăm noua oştire, din care să nu facă parte, deocamdată, nici oamenii înarmaţi ai lui Bardos, nici oamenii înarmaţi ai lui Gregarus."

Se aprobă, şi o seamă de tineri vânjoşi şi hotărâţi se şi apropiară de marea căpetenie, gata să-i asculte poruncile.

„Mai cer, ca din clipa de faţă să nu mai existe alţi ostaşi, decât ostaşii ţării.”

Se aprobă, cu toate împotrivirile celor doi şi ale oamenilor săi.

„Mai cer ca chiar aici, pe loc, oamenii lui Bardos şi Gregarus să depună armele.”

Se aprobă şi aceasta şi toate armele fuseră aşezate la picioarele sfatului înţelepţilor. Gregarus şi Bardos nu avură decât să-şi descingă şi ei spadele. Şi le duseră la grămada de arme, în acelaşi timp, privindu-se amândoi din ochi. După care îşi luară locurile, Gregarus întunecat ca noaptea, celălalt cu faţa roşie ca o sfeclă şi scăldat în şapte rânduri de sudoare.

Şi părea că totul e intrat pe un făgaş de linişte şi calm, când se găsi asupra lui Bardos un pumnal ascuns în cutele veştmintelor sale croite după modă grecească. Această întâmplare ar fi fost deajuns ca să fie scos din rândul căpeteniilor, ba chiar alungat din cetate, cu toate că el jura că nu voise să păstreze nimic şi că uitase cu desăvârşire de existenţa acelei arme. Trebui să-l apere chiar marea căpetenie care continua să creadă că e mai bine să-l ţină pe lângă el dezarmat şi fără putere decât să-l lase să se îndepărteze şi să pună la cale cine ştie ce fărădelegi.

Fu numit de adunarea poporului starostele cetăţii.

Fu numit de adunarea poporului apoi vistiernicul cetăţii.

Fu numit de adunarea poporului cel care să se ocupe de întărirea zidurilor, de drumuri şi de vaduri.

Fu numit de adunarea poporului cel care se ocupă cu meşteşugurile şi cu negustoria în ţară şi peste hotare…

Şi cel care răspunde de grâne, de herghelii, de cirezi, de turme, de păduri, şi de ape.

Şi, desigur, toate celelalte căpetenii care fuseseră alese primiră câte ceva anume.

La propunerea marii căpetenii, Bardos şi Gregarus nu fură însărcinaţi cu nimic din puterea aetăţii, li se atribui înaltul rang de sfătuitori ai acestuia. Ceea ce îi obliga să fie mereu în preajma sa, gata să răspundă la toate întrebările pe care el le-ar fi pus.

Bătrânul înţelept întrebă dacă mai cere cineva ascultare.

Nu mai ceru decât marea căpetenie.

„Fraţii mei daci, destul pentru ziua de azi. Să ne întoarcem fiecare la treburile lui. O să fiţi chemaţi în adunarea poporului de câte ori va fi nevoie să luăm împreună hotărâri despre soarta cetăţii şi ţinutului ei. Să gândim şi să chibzuim împreună. Să dăm seama în faţa voastră noi, căpeteniile pe care le-aţi ales. Şi fiecare să dea seama, de la mic la mare, ce a făcut pentru ţara asta."

Şi oamenii se porniră spre casele lor.

*

Se uita soarele înapoi, din asfinţit, nădejde de timp frumos pentru a doua zi. Dar undeva, în altă margine de cer, se învolburau şi se învârtejeau nişte nori vineţi, brăzdaţi de fulgere.

Sus, pe cea mai înaltă coastă a zidurilor cetăţii, un bărbat încă tânăr măsura din ochi toată întinderea cât putea să cuprindă cu privirea: Munţii cu izvoarele, dealurile cu livezile şi podgoriile, pădurile cu pâraiele, câmpia cu râurile, grânele cu spicele, pajiştile cu florile, satele cu casele, drumurile cu oamenii. Şi văzut acolo sus, ai fi putut să crezi că răsare din pământ un uriaş între orizontul incendiat de soarele roşu ca focul şi orizontul în care se frământau norii negri.

NUNTA

— La noi toate sunt libere şi dragostea e liberă. Dar dacă vorbele mele nu sunt de-ajuns, să vedem ce spune şi sfatul înţelepţilor şi ce hotărăsc căpeteniile.

— N-ar fi trebuit să ajungem nici măcar să vorbim despre aşa ceva, îi răspunse Gregarus marii căpetenii.

— Cred că nu te osteneşti deloc să înţelegi cum stau lucrurile.

— S-o facă alţii, eu nu sunt în stare.

— De ce? Ce ai cu celţii ăştia? I-ai văzut cum muncesc? I-ai văzut cum se poartă? Dar întreabă-l şi pe Dauris, care are legături mai strânse cu ei şi care era la fel de pornit ca şi tine împotriva lor. Trăim la un loc, muncim la un loc. Dauris mi-a spus că, după părerea lui, ei au şi devenit pe jumătate daci.

— În pădurea de lângă cetate cresc la un loc stejari şi fagi, dar niciodată stejarii n-au să facă jir şi fagii n-au să facă ghindă.

— Oamenii nu sunt copaci şi nici copacii nu sunt oameni. Tinerii aceia se iubesc. De ce să le stăm noi în cale?

— Se iubesc ei, se iubesc. Dar să ne gândim la rodul dragostei lor.

— Să ne gândim, ce ai de spus?

— Ce ar fi el, copilul acela, nici dac, nici celt…

— Ba şi una şi alta, iar mai important este să fie unul de al nostru, să iubească pământul ăsta şi să fie gata să-şi dea viaţa pentru el în caz de primejdie.

— Unul de al nostru…

— De ce nu?

— Priveşte la corcitura asta care este în stare să ne vândă pe oricare dintre noi, ba chiar întreaga cetate, numai lui să-i fie bine.

Acuzaţia era foarte gravă. Pentru asemenea vorbe Gregarus putea fi socotit ca un netrebnic, ca

un neom. Bardos n-ar fi avut decât să se adreseze adunării poporului, sfatului şi căpeteniilor, spre a-l alunga din cetate.

Dar salvarea veni tocmai de unde s-ar fi aşteptat mai puţin, adică chiar de la Bardos.

— Gregarus nu ştie ce spune, are ameţeli şi dureri de cap, însă trebuie să-l înţelegem şi pe el, a umblat azi prea mult prin soare.

— N-am nevoie de înţelegerea ta şi sunt în stare să repet oricând. Şi dacă e vorba de înţelegere, e timpul să înţeleagă marea căpetenie la ce se poate aştepta de la un bastard.

Cândva se pripăşise pe aici un scrib grec ca să îşi salveze fiica de poftele tiranului cetăţii. Omul a fost primit bine, s-a făcut de folos ca tălmaci şi pentru ţinerea socotelilor. Dar fiica lui – care pusese la cale această fugă şi o trăise ca o aventură şi nu mai ştia cum să mulţumească zeilor pentru că a fost salvată de slutul acela – începu de la o vreme să tânjească după viaţa de dinainte. Era, totuşi, o fată destul de înţeleaptă, în stare să ştie că nu se mai poate întoarce de unde a venit şi că trebuie să-şi facă un rost pe aici. O fată frumoasă, cu părul negru şi cu ochii negri în care mocnea focul tinereţii nu putea să rămână neluată în seamă, aşa că tatăl lui Bardos, un flăcău viteaz pe atunci, a cerut voie alor săi să-şi încerce norocul la mâna ei.

Dar cu cât trecea timpul cu atât femeia se izola mai mult şi devenea tot mai arţăgoasă. Singura preocupare era copilul pe care şi-l răsfăţa cu fel de fel de poveşti despre o altă lume. Iar de câte ori treceau străini prin cetate, făcea în aşa fel ca să-i ospăteze măcar pentru un ceas-două, să mai afle noutăţi şi să procure de la ei vestminte orientale, atât pentru ea cât şi pentru fiul său. Este drept că micul Bardos nu putea să poarte aşa ceva decât numai în casă şi numai în lipsa tatălui său, care nu interzicea aşa ceva, însă mai bine te lipseai de strălucirea acestor vestminte decât să înduri

zeflemeaua lui. Micul Bardos ieşise odată şi în cetate împopoţonat şi fandosit, dar s-a lecuit repede pentru că fusese batjocura tuturor copiilor.

Dar aceasta era o poveste de demult, de care nu putea să fie învinuit bărbatul de acum.

— Nu-ţi convine, Bardos, să se discute despre tine în faţa poporului, asta nu mi-ai ierta tu. Dar într-o bună zi o să ajungem şi acolo, ameninţă Gregarus.

Adunarea poporului, sfatul înţelepţilor şi căpeteniile îngăduiră însoţirea dintre cei doi tineri care se iubeau. Se mai ivi însă o greutate din partea cealaltă. Acolo nu era de acord druidul celţilor, adică un fel de preot de al lor. Cum însă omul nu prea avusese timp să fie iniţiat în credinţa pe care o reprezenta, pentru că îşi petrecuse viaţa mai mult pe drumuri, nu cunoaştea decât destul de vag canoanele religiei sale, aşa că nu avea niciun fel de argumente şi se împotriva mai mult formal decât din convingere. Dar până la urmă căută să împace şi capra şi varza; nici nu-şi dădu consimţământul dar nici nu o afurisi pe fiica poporului său.

Nunta se făcu după obiceiul dacic. Fata, înconjurată de tinere celte şi dace, aştepta în pragul casei îmbrăcată în alb. Sosiră nişte călăreţi şi ei îmbrăcaţi tot în alb, iar unul dintre ei începu să spună cum că împăratul lor, tânăr şi frumos, s-a sculat de dimineaţă liniştit şi netulburat, dar pe când se spăla şi se îmbrăca a fost lovit aşa, din senin, de un dor nebun de vânătoare. Şi a doua zi iar, şi a treia zi iar, şi tot aşa până s-a hotărât să-şi strângă prietenii şi să pornească să cutreiere munţii şi codrii. Şi din ce le ieşea înainte nimic nu voia să vâneze, decât numai şi numai o căprioară cu stea în frunte pe care o văzuse el în vis. Şi de-abia în ziua a treia a dat el într-o poiană, la un izvor, de căprioara visată, dar n-a săgetat-o pentru că o voia vie şi nevătămată.

Şi au luat urma căprioarei şi au ajuns până aici unde urma ei s-a pierdut, şi unde în loc de căprioară au găsit o floare care trăieşte dar se ofileşte că pământul nu-i prieşte, apa nu-i prieşte, aerul nu-i prieşte. Şi că ei au venit cu sape de argint să scoată floarea din pământ cu rădăcină şi s-o mute la împărat în grădină unde pământul îi prieşte, apa se primeneşte şi floarea prinde rădăcină şi creşte în tulpină şi nu se mai ofileşte, ba creşte, înfloreşte şi rodeşte.

Şi mirele al cărui cal juca sub el, ieşi înaintea celorlalţi călăreţi şi ceru fata de la părinţi. Ei o adusera de mâna. Şi el o săltă pe cal. Şi se făcu o horă mare, la care jucau amestecaţi fii şi fiice de daci şi de celţi.

Iar la petrecerea de la casa mirelui veni însăşi marea căpetenie, bărbatul acela tânăr, care se veseli şi el.

Era un timp de pace şi de linişte. În numai doi-trei ani cetatea se întărise cu ziduri puternice, drumurile şi vadurile erau îngrijite, podgoriile şi livezile intraseră din nou pe rod bogat, hergheliile, cirezile şi turmele se refăcuseră, creştea grâul înalt în pai şi mare în spic, se umpluseră eleşteele de peşte, se scotea fierul din pământ, se topea în cuptoare şi se lucra în ateliere, se făceau schimburi cu toţi vecinii. Şi se înfiripase o oaste destul de puternică, din oameni de ţară, care lucrau pământul sau lucrau în ateliere cu armele la îndemână şi erau gata să se adune oricând pe pâlcuri şi pe cete şi să intre în luptă.

Nu se ajunsese încă la construcţia de corăbii şi nici la învăţarea de carte şi mai erau încă multe de început şi era de ţinut piept la multe nevoi care veneau dinăuntru şi la multe necazuri care veneau de afară. Aşa se făcuse că trecuse peste ţară un val de credinţe în care dacii, molipsiţi de la vecini şi de legenda cu tânărul care ar fi venit din soare, voiau să aibă şi ei nişte zei ai lor în cinstea cărora să construiască chiar şi altare. Bardos încuraja

aceste lucruri cărora le ţinea piept pe cât putea marea căpetenie ajutat de Gregarus şi de Dauris. Dar nu era aşa de simplu. Trebuia să le dea neapărat un zeu. Şi le dădu pe cel mai potrivit pentru ei, cerul de deasupra pământului. Nu are început şi nici sfârşit, nu poate să fie atins, nu are chip de om, deci nici toane şi ambiţii; nu are o droaie de neveste şi copii, nu are pofte omeneşti, deci nu trebuie să i se aducă nici jertfe, iar dacă eşti nemulţumit poţi să mai arunci şi cu blesteme în el, ba chiar cu săgeţi pentru că nu poate să-ţi facă niciun rău din pricina asta. Marele preot trebuia să fie şi el ales de adunarea poporului, iar adunarea poporului îl alese tot pe bărbatul acela tânăr care era şi mare căpetenie. Se construi şi un altar, pe un munte, cu un preot tânăr pe care marele preot îl iniţie în tainele aştrilor şi constelaţiilor, pentru că, de fapt, ceea ce era luat drept un sanctuar nu era în fond decât un fel de observator astronomic. Dacii acceptară drept zeu cerul fără margini, cu soarele care luminează şi încălzeşte, cu norii din care plouă, şi din care ninge, cu luna şi stelele care luminează pământul. După cum acceptară şi sanctuarul unde ei nu trebuie să-şi sacrifice animalele şi nimic altceva. Şi credinţa lor nu-i costă, în felul acesta, mai nimic. De fapt nici nu prea se sinchiseau ei de altarul acesta, era bine că îl ştiau că există şi că ştiau că marele preot şi preotul mic scormonesc de acolo cerul ca să-i afle tainele. Iar când a fost vestită o eclipsă de lună şi lucrurile s-au întâmplat chiar aşa şi chiar atunci, aproape că nimeni nu mai avu nicio îndoială asupra acestei credinţe.

Îşi mai găsea timp, îşi mai găsea câte puţin timp marea căpetenie să petreacă şi cu băieţii mai răsăriţi. Mergea cu ei pe jos, ciopor în jurul său şi le povestea fel de fel de lucruri minunate, despre daci, atât cât se ştia din istoria lor, care mai trebuia cercetată şi despre pământul lor, care mai trebuia cunoscut şi despre vecinii lor. Le mai spunea o

poveste despre o cetate pe nume Troia, împotriva căreia au pornit o luptă pe viaţă şi pe moarte aheii din mai multe cetăţi. Despre Hector cel viteaz şi Paris cel frumos şi Priam cel înţelept şi Ahile cel nemuritor şi Ulise cel viclean, şi o întâmplare cu un cal de lemn şi îi punea pe copii să judece ei singuri ce e bine şi ce nu e bine, ce e bun şi ce e rău, ce e drept şi ce nu e drept. Şi le vorbea despre nişte gânditori şi despre învăţăturile lor şi iar îi punea să cugete ei cu mintea lor asupra acestor învăţături. Şi mai avea multe gânduri cu aceşti copii. Şi mai avea multe gânduri cu multe altele… Dar deocamdată, în noaptea asta, petrecea şi se veselea, la nuntă, ca toţi nuntaşii.

Marii lui sfetnici erau ţinuţi şi de data aceasta pe aproape. Nu chiar lângă marea căpetenie, dar sub ochii săi. În stânga, Dauris, care devenise cel mai bun sprijinitor al său, iar dincolo de el Bardos, care fărâmiţa pâinea între degete şi era cu gândul în altă parte. În dreapta marii căpetenii se afla un tânăr şi credincios căpitan, şi dincolo de căpitan Gregarus, care stă îngândurat şi neclintit ca o stană de piatră. El tot nu se împăcase cu gândul acestei căsătorii, după cum nu se împăca cu ideea nici unei legături cu străinii. Dacă ar fi fost după el, cetatea ar fi trebuit să stea străină în ţinutul său, fără nicio legătură cu altă lume. De câte ori veneau soli străini sau neguţători îl apuca de-a dreptul furia. Dimpotrivă, Bardos făcea tot ce putea ca să fie pe placul străinilor şi nu pierdea niciodată prilejul să le spună că de fapt el, după mamă… Şi cine ştie ce cuvinte le mai strecura în urechi.

Dar dacă este nuntă, nuntă să fie.

Marea căpetenie tocmai se ridicase să-i binecuvânteze pe mire şi pe mireasă când un căpitan veni să spună că străjerul din foişor, a văzut aprinse focurile care arătau năvala duşmanilor în ţară.

MAI-REA-CA-MOARTEA

— Asta e urzeală, zise Gregarus.

De acolo, de sus, de pe creasta zidului se vedea bine cum o mică ceată a duşmanului se apropie pe al doilea drum al davei, drumul ocolit şi cotit, ceea ce nu ar fi fost posibil dacă cineva nu le-ar fi spus cum se face treaba asta. Pentru că în concepţia tânărului bărbat care fusese ales mare căpetenie sistemul de apărare al cetăţii trebuie să înceapă cu mult mai departe de zidurile ei. Şi astfel fuseseră puse tot felul de capcane până la peste o mie de paşi de rădăcina zidurilor; şanţuri şi gropi adânci acoperite cu plase de nuiele peste care s-a presărat ţărână şi s-a semănat iarbă, ochiuri de apă acoperite cu frunze şi crengi, care nu se deosebeau de pământul tare mai ales noaptea, drumuri false care se înfundau fără ieşire, ţepuşi ascunse prin iarbă al căror vârf ascuţit putea să spintece talpa omului sau copita calului.

— Sunt atât de puţini, zise Dauris, încât n-ar putea să ne primejduiască în niciun fel cetatea.

— Asta o ştiu şi ei foarte bine, îi răspunse marea căpetenie, dar în niciun caz nu au plecat la plimbare. Au căutat, desigur, să ne ia pe neaşteptate pe când ne aflam să petrecem la nuntă.

— Dar pentru asta ar fi trebuit să le deschidă cineva poarta, întregi Gregarus.

Duşmanii nu-şi dăduseră seama că au fost descoperiţi şi zoreau în tăcere să ajungă la porţile cetăţii.

— Tu, Dauris, rămâi să cârmuieşti cetatea în toate ale ei până la întoarcerea mea, zise marea căpetenie. Dai două pâlcuri de ostaşi care să iasă cu noi şi să-i judece puţin pe frumoşii ăia şi după ce se întorc închizi poarta. În rest mai vezi şi tu ce mai e de făcut. După cum e cazul.

— Prea bine, răspunse Dauris.

— Noi ne ducem să-i luăm pe ceilalţi la întrebări.

Grosul oastei duşmane se îndrepta spre cetate din trei părţi pe trei drumuri.

— Mulţi ca frunza şi ca iarba, constată un bătrân înţelept.

— N-o să ne pară rău că ne-am sculat de la masă, avem cu ce ne distra până la ziuă, zise tânărul căpitan care se afla mereu în preajma căpeteniei.

De fapt trupele acelea nu puteau să fie nici văzute şi nici auzite de aici. Dar după sistemul de semnalizare pe care îl stabilise marea căpetenie se putea şti şi ce fel de oşti sunt şi cât de numeroase şi cât de repede merg. Tot prin focuri se dădu de ştire să se ridice la luptă tot omul care putea ţine o armă sau o unealtă în mână şi, astfel ostaşii din sate se şi adunaseră în cete şi pâlcuri, care călări, care pe jos, şi aşteptau poruncă.

— Să ne împărţim oastea în trei şi să lovim deodată în toţi duşmanii, sfătui Bardos.

— Ba n-o să ne împărţim în trei, ci o să-i nimicim rând pe rând, zise marea căpetenie.

— Dar s-ar putea ca în timp ce ne batem cu unii, alţii să ajungă la cetate şi să se caţăre pe ziduri.

— Cu întăriturile ei şi cu Dauris înăuntru, cetatea aceasta nu poate să fie cucerită.

— Da, dar noi am rămâne pe afară.

— Cu atât mai bine, îi luăm din două părţi.

— Şi dacă mai vin şi alţii în ajutorul lor? Şi ne prind ei ca într-un cleşte? N-ar fi mai bine să tragem zăvoarele şi să aşteptăm înăuntru?

— Ce să aşteptăm? Să se plictisească şi să se întoarcă acasă? Şi ce ar fi cu grânele noastre, cu viile şi livezile, ca oamenii noştri din sate în acest timp?

Şi fără să mai dea alte explicaţii tânărul bărbat dădu poruncă să se aprindă focuri pe creasta zidului prin care să fie vestiţi căpitanii de ţară ce au de făcut. Unii dintre ei trebuia să înceapă

numaidecât lupta de hărţuire cu duşmanul, alţii trebuia să se pună în mişcare spre un loc de adunare unde să se întâlnească cu oastea din cetate condusă de însăşi marea căpetenie.

În curtea cetăţii oamenii erau gata de drum. Tot bărbatul care putea să ţină în mână o armă, de la băieţii de-abia trecuţi prin marea încercare până la bătrânii cu barbă albă, se aflau gata de plecare, cu arme şi cu merinde pe câteva zile. Adunaţi în pâlcuri şi cete, cu căpitanii lângă ei, aşteptau porunca de plecare.

— Doar nu vrei să-i luăm la luptă şi pe celţi!

— De ce nu? Cine le poate lua dreptul să se bată şi ei pentru pământul pe care stau, pentru casele şi copiii lor?

— Cineva a vândut, cine putea s-o facă?

— Numai ei puteau să vândă, sări şi Bardos, pentru prima dată în sprijinul lui Gregarus.

— Deocamdată nu este nimic dovedit, zise marea căpetenie. Şi făcu semn de plecare.

*

Înaintau repede pe scurtături, spre cea mai apropiată coloană a duşmanilor. În drum li se alăturară pâlcuri şi cete de ostaşi din ţinut. Printre care se aflau şi celţi dintre cei stabiliţi în sate sau la minele de scos fier. Se salutau în tăcere cu ai lor, schimbau din mers câte două trei vorbe şi porneau la drum.

În vremea aceasta duşmanii aceia puţini care ajunseseră aproape de zidurile cetăţii fără niciun fel de necaz, se treziră atacaţi şi din faţă şi din spate pe drumul îngust şi întortocheat şi între capcanele care se aflau la tot pasul. Lupta fu scurtă şi aprigă. Cunoşteau cu toţii vechiul obicei al

dacilor de a nu lua prizonieri. Singura şansă de a-ţi salva viaţa dintr-o luptă pierdută cu ei era să fugi cât te ţin picioarele până nu e prea târziu. De data aceasta însă, nu se putea fugi. Aşa că unii se bătură cu disperare, alţii căzură paralizaţi de frică iar ceilalţi pieriră în capcane.

Oastea condusă de marea căpetenie nimici într-adevăr primele două coloane din care nu mai scăpaseră decât câţiva luptători care aveau să fie fugăriţi de pâlcuri de călăreţi până la hotar. Cu a treia coloană avea să fie, însă, ceva mai greu. Era cea mai puternică şi mai numeroasă şi se vedea treaba că era condusă de un mare general, care, prinzând de veste ce s-a întâmplat cu ceilalţi, se oprise din drum să-şi întocmească o tabără de apărare. Făceau zid din scuturile printre care ieşea o puzderie de suliţi şi lănci ascuţite ca ţepii de arici şi trăgeau cu arcurile la distanţă, ploaie de săgeţi. Iar când se lumină de ziuă se văzu că erau cu mult mai mulţi, cam de două-trei ori mai mulţi decât ostaşii daci care le dădeau târcoale.

Încleştarea cea mare avu loc de-abia a doua zi pe înserat, când comandantul taberei duşmane îşi făcu socoteala să pornească la drum.

Acuma se văzu bine cum ştiu să lupte şi să cadă celţii. Ca nişte daci adevăraţi, cu aceeaşi dârzenie şi neînfricare şi sfidare a morţii.

Gregarus se bătea şi el ca un leu. Dar Bardos mai mult se făcea că se luptă. Marea căpetenie tăia la duşmani în stânga şi în dreapta, ca la iarbă. „N-aş fi vrut să fac asta", zicea el de câte ori lovea. „Ce aţi căutat peste noi când puteam să trăim împăcaţi unii cu alţii?". „Ce-aţi căutat?". „N-am vrut". „N-am vrut". „Ce-aţi căutat aia aveţi".

La asfinţitul soarelui prinse mişcarea că acel comandant trimite grosul trupei să lovească într-o parte şi el să se strecoare cu o mină de aleşi în partea cealaltă. Îl lăsă să creadă că îi reuşeşte figura, dar tocmai când se desprinsese de ai săi se năpusti peste el ca un fulger. Şi se luptară amândoi

până îl dădu jos de pe cal. Avea de gând să-l scuture puţin să afle cine a trădat. Dar generalul fu mai iute de mână şi-şi înfipse singur jungherul în gât.

Gregarus ieşise şi el înaintea unei alte aripi care încerca să se desprindă. Tot pe acolo se afla şi Bardos, care se ţinea de o parte pe cât putea. În timp ce se lupta cu generalul marea căpetenie vedea pe apucate totul pe câmpul de confruntare, dar nu mai era nimic de făcut.

Până la urmă Gregarus fu învăluit. Îi strigă ceva lui Bardos. Poate ca să-i sară în ajutor. Apoi dispărură cu toţii încleştaţi după un dâmb.

După căderea generalului şi a altor căpetenii şi după lăsarea nopţii oastea duşmană intră în panică. „Să scape cine poate", acesta era cuvântul de ordine. Dacă de ordine se mai putea vorbi în goana aceea besmetică spre oriunde în afară de săbiile dacilor?

Marea căpetenie nu-şi opri oamenii decât când mai rămaseră trei duşmani în picioare.

— Pe voi vă las în viaţă ca să mergeţi să povestiţi acolo de unde aţi venit ce s-a întâmplat pe aici. Şi să le spuneţi la ai voştri că aşa se va întâmpla de câte ori ne va fi călcată ţara cu oricine ar mai îndrăzni.

— Îţi mulţumim pentru viaţă, zise un căpitan şi înainte de a se întoarce întinse mâna în semn că ar mai avea ceva de spus, dar tocmai atunci Bardos îi despică ţeasta cu paloşul. Dacă n-ar fi fost tras jos de pe cal cine ştie ce ar mai fi făcut.

— Eu am poruncit să plece de aici nevătămaţi, strigă marea căpetenie.

— N-am înţeles prea bine, îmi vâjâie capul de luptă, sunt şi eu rănit, ştiam că trebuie nimiciţi cu toţii, chiar tu ne-ai spus.

Unul dintre cei doi duşmani care mai rămăseseră în viaţă ceru ascultare. După ce se dezvălui că este aghiotantul generalului care a căzut, depuse mărturie că au fost chemaţi şi

îndrumaţi de Bardos care se jurase să le închine cetatea.

— Nu-l credeţi, e un mincinos, vrea să vâre ură între noi, vrea să vadă cum ne ucidem unii pe alţii…

Ostaşul străin ceru din nou ascultare.

— Întrebaţi-l unde este luptătorul acela viteaz care i-a cerut ajutor.

— Unde este Gregarus?

— Nu ştiu, de unde să ştiu eu? Poate că a căzut ca un erou… Poate că el ne-a vândut… Sigur că el ne-a vândut, trăgea la putere, nu ştii cum te-a înfruntat şi pe tine de atâtea ori?

— Luptătorul acela viteaz, continuă străinul, a fost prins într-o plasă care i s-a aruncat în cap şi strâns în ea. După care omul acesta ne-a cerut să înfigem suliţele în pământ cu vârful în sus la o poală râpoasă a dâmbului. Şi l-a rostogolit pe viteaz, aşa, înfăşurat în plasă, împingându-l cu piciorul, până a căzut în suliţe.

— Minte! Să nu-l crezi! Minte! Ucide-l! strigă Bardos zbătându-se între ostaşii care îl ţineau strâns.

— Dezarmaţi-l! porunci marea căpetenie.

Îi luară sabia.

— Căutaţi bine, e în stare să ascundă întotdeauna câte ceva prin vestminte.

Bardos scoase singur pumnalul şi-l lăsă să-i cadă la picioare.

— M-aţi lăsat cu mâinile goale, mai rău ca pe străinii ăştia, am să mă plâng în adunarea poporului…

Dar îi mai găsiră încă un jungher într-o teacă de piele legată pe sub cămaşă.

Marea căpetenie dădu poruncă să fie ridicaţi pe cai cei doi străini şi călăuziţi până la hotar.

Apoi, îl căută pe Gregarus şi-l găsi într-adevăr cu trupul străpuns de suliţi.

Îl ridicară pe braţe şi îl aşternură pe iarbă.

— Te-ai luptat ca un adevărat dac. Dar eşti primul dac ce a căzut de mâna unuia dintre ai săi, zise marea căpetenie şi îl privi cumplit pe Bardos.

— Ba nu este adevărat, îngăimă acesta înnebunit de spaimă, nici nu l-am atins cu mâna, i-am făcut vânt cu piciorul.

— Ştii care este legea pământului, Bardos? Ce se întâmplă cu un dac dacă ridică mâna asupra unui alt dac pentru a-i curma viaţa?

— Dar legea asta nu este pentru mine, eu nu sunt decât pe jumătate dac, nu mă puteţi pedepsi ca pe daci.

— Şi tocmai Gregarus, el, cel mai viteaz şi care ţinea atât de mult la vechile noastre obiceiuri… El să fie primul dac ucis de un dac.

— Nu l-am ucis eu, a căzut în suliţi.

— Nu se va şti niciodată că a sfârşit aşa. O să spunem la toţi că Gregarus a vrut el să plece în solie la Zeul nostru-cer ca să-i spună că am învins în această bătălie. Este bine ce spun eu, fraţii mei daci?

— Este bine, răspunseră toţi ostaşii care erau de faţă.

— Atunci eu am scăpat de pedeapsă, se bucură Bardos.

— Nimeni nu poate scăpa de aşa ceva.

— Dar v-am spus că eu nu sunt dac.

— Ştim ce eşti. Tu, Bardos, eşti un neom. Ai vrut să vinzi cetatea şi l-ai ucis pe Gregarus. Dar parcă numai pe el? Tot ce zace aici pe câmpia asta, toate trupurile acestor străini, şi ale dacilor. După ticăloşia ta ai merita cu mult mai mult, chiar să te sfâşiem în bucăţele. Dar nu putem să călcăm vechea lege a dacilor şi să-ţi dăm altă osândă. Aşa că pleacă unde vei vedea cu ochii.

Bardos începu să se văicărească.

— Şi casa mea? Copiii mei? Averea pe care am agonisit-o?

— Copiilor tăi nu li se va întâmpla nimic rău, vom avea noi grijă de ei. Iar averea va trece în

mâna poporului.

— Pleacă, neomule!

— Unde să mă duc? Unde? Dacii m-or alunga de peste tot ca pe un blestemat, iar grecii din cetăţile de la mare de-abia aşteaptă să pună mâna pe mine ca să mă jupoaie de piele pentru înfrângerea asta a lor. Unde să mă duc? Să trăiesc cu fiarele în pădure? Să mă vândă străinii sclav?

Bardos se aruncă la pământ şi îmbrăţişa picioarele marii căpetenii.

— Nu mă alunga, iartă-mă, nu mă alunga, jur că n-are să se mai întâmple…

— De ce mi-a fost dat tocmai mie să trăiesc să văd atâta înjosire şi atâta nemernicie pe pământul ţării mele? Pleacă odată, nu te mai târî în ţărână ca viermele şi nu mai scheuna ca un câine.

Bardos se ridică de jos tremurând şi cu ochii bulbucaţi.

— Ştiu eu ce o să faci… Să nu crezi că nu ştiu… Nu ai nicio dovadă că eu am vândut. Străinul acela putea să arunce aşa, nişte vorbe, nu ai nicio dovadă. Nici că l-am ucis pe Gregarus nu ai nicio dovadă… Dar tu vrei să pui mâna pe averea mea. Aşa voi spune peste tot că m-ai alungat ca să pui mâna pe averea mea. Vrei să mă alungi dar eu nu plec. Să vedem ce ai să-mi faci. Mă ucizi? Hai ucide un dac, dacă îţi dă mâna… Nu plec…

MIEZUL NOPŢII

Îşi căutară mai întâi răniţii vii. Cu torţele aprinse pe câmpul de bătaie. Ascultau să audă dacă geme cineva, dacă respiră, dacă se vaită, dacă cheamă. Se aplecau asupra trupurilor, puneau urechea să le asculte inima. Şi nu aveau altceva de făcut decât să le tragă ploapele peste ochi.

Numai câţiva bărbaţi avură nevoie de scamă şi de pânză albă de legat. Şi aceasta din întâmplare. Se întâmplase că era spre sfârşitul luptei, duşmanii loveau cam la nimereală şi fugeau de nu mai aveai cum să-i prinzi. Altfel un dac rănit nu ieşea din luptă. Se bătea cu o mână. Se bătea în genunchi. Chiar trântiţi la pământ, se agăţau măcar de picioarele duşmanilor ca să-i răstoarne sau să-i ţină pe loc. Răsturnau, de acolo, de jos, chiar şi cai cu călăreţi. Până la ultima picătură de vlagă. Până când se găsea cineva care să le dea lovitura de graţie.

Răniţi în viaţă nu prea găsiră nici printre duşmani. Dacii nu se băteau de mântuială. Când dai cu securea, cu sabia, cu cangea, cu parul, cu bâta, dai, nu te încurci!

Cei câţiva răniţi de la duşmani primiră şi ei îngrijiri fără nicio deosebire. Apoi îi urcară într-unul din acele care de ale lor aduse goale, pentru pradă, şi fură duşi pe drumul pe care au venit.

Se aprinseră apoi ruguri pentru cei cu trupul rece şi înţepenit.

Bardos nu ştiu încotro s-o apuce. Nici nu voia să plece. Nici să se îndepărteze măcar.

Chiar aşa mormăia şi se tânguia mereu: „nu plec, nu plec nicăieri, mă ţin de voi, mă ţin de voi, nu mă las alungat”. Şi lui însuşi i se părea această tânguire ca un scheunat de câine sau ca un mieunat de pisică şi chiar lui i se făcuse silă de el, dar o lua mereu de la cap, cu aceleaşi vorbe, la fel de şleampăte, de mieunate, de gudurate şi de mârâite. Umbla buimac de colo până colo printre leşuri şi printre culegătorii de leşuri, „nu plec, mă ţin mereu de voi”, măcar acum, cât mai erau pe aici să mai încerce câte ceva, ştia el bine că de azi înainte poarta cetăţii va rămâne închisă pentru el, şi închise vor fi toate uşile caselor şi colibelor şi niciun dac nu-şi va împărţi pâinea cu el şi nici măcar o ulcică de apă nu va primi de la nimeni.

Se încurca printre oameni dar ei nu se supărau, nu-l certau, nu-l dădeau la o parte, nu-l ascultau, nu-l priveau, nu-l luau în niciun fel în seamă. De parcă nici n-ar fi existat.

Tot umblând aşa, se îndepărtase de ruguri şi se trezi singur printre morţi. Singur printre morţi, scâncind şi bolborosind că nu pleacă şi că nu are unde să se ducă.

„Dar nici voi nu mă ascultaţi. Nici voi nu mă priviţi. Nici vouă nu vă pasă!“

Simţi cum încolţeşte în el spaima, şi spaima începu să crească din ce în ce, ca o apă rece care îi invada trupul pe dinăuntru de la creştet până la vârful degetelor. „De ce să-mi fie frică de voi?“ încerca el să-şi ţină firea. „De ce să-mi fie frică de voi? Nu sunteţi decât nişte morţi şi nu puteţi să-mi faceţi nimic. Nici oamenii aceia vii nu-mi pot face nimic. Eu sunt un nimeni şi nu-mi poate face nimeni mimic”.

Zicea, dar nu putea să se stăpânească. Îi tremurau picioarele de frică. Îi tremura tot trupul. Îi clănţăneau dinţii în gură.

Şi porni spre ruguri, acolo unde mai erau şi nişte oameni vii chiar dacă pentru ei el nu mai exista.

Porni ocolind leşurile, păşind peste ele.

Dar erau atât de multe… Şi cum le ocolea şi cum încerca să se strecoare pe lângă ele, nu ajungea în nicio altă parte; se ducea, se întorcea şi se învârtea pe loc… De parcă trupurile acelea fără viaţă s-ar fi aşezat în calea lui, chiar aşa ca să nu aibă el pe unde să iasă. Să-l ţină pe acolo. Să-l ţină printre ele…

Şi dincolo, la margine, erau nişte oameni vii.

Şi pe el îl gâtuia spaima printre morţi.

Şi morţii nu-i făceau loc să se apropie de oamenii vii.

Nu-i rămânea decât să strige. Să ceară ajutor. Ştia că nimeni nu vrea să-l audă. Nu vor să ştie că el mai există, însă şi naufragiatul mai cere ajutor în pustiul de ape.

Să strige. Dar pe cine?

Îşi dădu seama şi mai înspăimântat, că nu ştie ce nume să pronunţe. Nici chiar ce cuvinte să strige. Şi nici de tăcut nu putea să tacă. Prea era tăcut totul în jurul său. Prea era totul înţepenit.

Şi dădu drumul la voce. Dar ce auzea, chiar el, nu era deloc ceva omenesc. Parcă urla un câine. Parcă huhuia un huhurez. Parcă ar fi croncănit o pasăre de noapte.

Şi nu-i răspunse nimeni.

Şi iar păşi printre leşuri Şi iar nu ajunse nicăieri.

„Ce aveţi cu mine?“

„Ce aveţi voi cu mine?“

„Ce aveţi cu mine, morţilor?“

Şi nu-i răspundeau.

Şi nu se dădeau la o parte din calea lui.

„Vreţi să mă faceţi să-mi pierd minţile?“

Chiar de aceasta se temea acum, mai mult decât de orice.

„Nu mă înnebuniţi voi pe mine“.

„Nimeni nu mă înnebuneşte pe mine“.

„Nimeni nu are ce să-mi facă“.

„Ce să-mi faceţi voi mie?“

„Eu sunt cel care calcă peste voi“.

Şi se miră şi el că nu mai dârdâie de frigul spaimei. „Eu sunt cel de deasupra şi nu aveţi ce să-mi faceţi”. Şi deodată îl încercă un fel de fierbinţeală şi deodată se simţi puternic.

„Eu sunt deasupra morţii şi a vieţii”.

„Nu mă credeţi?“

„Nu vă vine să credeţi?“

„La o vorbă a mea”.

„La un semn al meu”.

„N-am avut decât să şoptesc o vorbă şi decât să fac un semn ca să vă puneţi în mişcare”.

„Cu sutele”.

„Cu miile”.

„Să vă crăpaţi capul”.

„Să vă tăiaţi în săbii”.

„Să vă doborâţi de pe cai.”

„Să cădeţi ca trunchiurile la pământ”.

„Ce să-mi faceţi voi mie?“

„Eu sunt soarta!“

„Eu sunt moartea voastră.”

„Moartea nu moare.”

„Nu moare”, urlă el.

Hu-hu-hu, ca un huhurez.

„M-au alungat.”

„Mi-au ridicat rangul de om.“

„M-au condamnat la *mai-rea-ca-moartea*.”

„N-am să pier.”

„Gregarus a vrut să mă dea pieirii”.

„Eu am fost moartea lui Gregarus”.

„Şi moartea voastră”.

„Câţi sunteţi? Cu sutele? Cu miile? Cu zecile de mii?”

„Un semn al meu, zeci de mii ca voi.”

„Am să-i silesc să-şi aducă aminte de mine.”

„În vecii vecilor.”

„Eroul acela care a dat foc templului de la Efes nu a fost chiar atât de smintit.”

În vremea aceasta dacii îşi adunau pe cei căzuţi.

Chiar marea căpetenie ridică şi duse pe braţe trupul lui Gregarus. Niciun trup nu primise vreodată mai multe răni. Şi niciun dac nu fusese ucis vreodată atât de mişeleşte. Prins într-o plasă şi strâns ghem şi aruncat în suliţi. Şi ce putea să fie mai rău pentru un luptător decât să cadă fără să lupte. Să fii împins cu piciorul pe coasta râpoasă a unui dâmb. Şi încă de un om din cetatea ta. Ai băut apă din aceeaşi fântână cu el. Ai călcat pe aceleaşi drumuri. Ai respirat acelaşi aer.

„Nu-ţi face griji, prietene. Nimeni n-are să ştie. Pentru toţi dacii tu eşti solul care a pornit spre cer.”

Se strânseseră cu toţii în jurul rugului lui Gregarus.

Şi văzură cu toţii că chipul său atât de întunecat şi de încremenit de atâtea ori, se înseninase şi se luminase.

Poate de când îl ridicase marea căpetenie pe braţe.

Poate de când acceptase să fie solul trimis cerului.

Şi mai văzură cum rugul aprins se prăbuşeşte sub trupul său de parcă nu ar mai fi putut să-l ţină. Şi mai văzură cum trupul său se ridică deodată dintre lemnele aprinse. Şi cum jucau în jurul său scântei.

Şi cum creşteau în jurul său flăcările parcă fără să-l atingă.

Şi cum se înalţă spre cer o pâclă ciudată, care putea ca să aibă chiar un chip de om.

Şi cum se revărsau tocmai atunci zorile…

NĂLUCA

După obiceiul de atunci al dacilor, cenuşa celor căzuţi era strânsă cu grijă de pe ruguri ca să fie semănată cu sfinţenie peste pământul şi peste apele ţării.

Şi toată ziua următoare arseră rugurile.

Erau arse şi leşurile străinilor. Făiră ca să li se mai strângă cenuşa. Ea rămâne acolo, s-o ducă vântul şi s-o spele ploile.

— Sunt prea mulţi, n-ar fi mai bine să tragem pământ peste ei, întrebase un căpitan.

— De ce să-i îngropăm? Să le rămână oasele în pământul nostru? Nimic să nu rămână de pe urma lor, spuse marea căpetenie.

Umblau veştile ţării din toate colţurile spre cetate şi din cetate până aici, marea căpetenie putea să afle ce se petrece oriunde între hotare.

În toată ţara era linişte. Pace şi linişte.

După ce se stinseră focurile rugurilor ostaşii primiră învoirea să se întoarcă la vetrele lor. Să lucreze pământul, să pască vitele, să strângă

recolta, să scoată fier din pământ şi să facă din el unelte. Arme, deocamdată, erau destule. Poate că chiar au să mai fie date la topit, să se toarne din ele brăzdare de plug, şine de roată, sape şi săpăligi.

Marea căpetenie rămase numai cu un pâlc de călăreţi, câteva căpetenii şi câţiva bătrâni din sfatul înţelepţilor ca să facă, înainte de a se întoarce, o călătorie prin ţară. Să stea de vorbă cu oamenii din podgorii şi din livezi, cu cei care secerau grâul, cu cei care păşteau turmele, cirezile şi hergheliile, cu cei care scoteau peşte din ape, care scurmau pământul în căutare de fier, de aramă, de aur şi de argint. Intra prin case şi prin colibe, prin ateliere şi prin stâne şi mânca pâine din pâinea oamenilor şi bea apă din apa lor şi le asculta vorbele şi sfaturile şi primeau unii de la alţii învăţătura şi înţelepciune.

Şi iar se porneau la drum.

Şi pe unde umblau se târa după ei o arătare.

Cine văzuse arătarea aceea spusese că nu are nici măcar umbră de om.

Neomul.

Întoarce capul, trece un neom. Închide poarta, trece un neom. Închide uşa, trece un neom. Închide fereastra, trece un neom. Închide-ţi ochii şi urechile, trece un neom. Închide-ţi furia, trece un neom. Închide-ţi mila, trece un neom.

Să nu-l vezi.

Să nu-l auzi.

Să nu-l ştii.

Să nu ţi-l aminteşti.

Neomul.

Să nu-l atingi…

Să nu te atingă.

Se hrănea cu ierburi de pe câmp.

Cu seminţe de pe câmp.

Cu ce găsea.

Cu ce se întâmpla.

De prin şanţuri.

De prin gropi.

De pe unde se nimerea.

Arătarea.

— Vezi pe cineva, era întrebat din când în când ostaşul din ariergardă.

— Nu văd decât pe nimeni.

Năluca aceea era un nimeni.

MARELE POPAS

Într-o zi, spre seară, făcură popas într-o pajişte înflorită de pe un picior de plai.

Marea căpetenie ieşi din cortul său într-o cămaşă albă ca spuma, cusută cu râuri negre şi roşii pe piept şi pe la mâneci. Se spăla în apa rece a pârâului limpede şi se aşeza pe o piatră mare cât un bivol.

De pe piciorul acesta de plai se vedea până departe ţara. Cu livezi, cu podgorii, cu lanuri de grâu, cu păduri, cu ape, cu sate, cu drumuri, cu poteci, cu turme, cu herghelii, cu cirezi. Ce de belşug în ţară. Şi ce de oameni.

Şi cum sta aşa liniştit pe bolovanul acela de piatră, fără platoşă, fără arme, în cămaşă albă şi descins şi cum îl bătea aşa soarele molcom pe umărul lui din dreapta şi din partea stângă îl lumina luna care răsărise şi ea, din celălalt orizont, putea să pară un gospodar într-o clipă a lui de răgaz şi de linişte.

Un ostaş bătrân îşi făcea de lucru pe lângă el. Trebuia să-i poarte cineva de grijă bărbatului din fruntea cetăţii, chiar dacă el ceruse să fie lăsat singur. Îl trimiseseră tocmai pentru că era mai în vârstă şi făcea parte din sfatul înţelepţilor. Şi se dovedi că s-au gândit bine. Alt ostaş, mai tânăr, ar fi fost trimis, desigur la plimbare. Pe el nu putu să-

l izgonească. Nu-l îndepărtă. Ba chiar se simţi puţin înduioşat de grija care i se purta.

Şi îşi aduse aminte de toţi bătrânii pe care îi ştia. De bunicul său pe care îl trăgea de barba când îl ridica pe genunchi, de unchiaşul din coliba marii încercări, ba chiar şi de bătrânul filosof elen de la care învăţase atâtea lucruri.

Şi tocmai atunci se ivi arătarea.

Nu se ştie cum şi nu se ştie de unde.

Ca dintr-o crăpătură de şopârlă, ca dintr-o gaură de şarpe, ca dintr-o scorbură de copac bolnav şi cu miezul putred. Şi pe nesimţite. Ca şarpele. Ca râma. Ca altă târâtoare…

Cei doi nu-l băgară în seamă. De parcă nu-l vedeau. De parcă nu-l auzeau. De parcă nici n-ar fi existat.

Dar când îşi dădu seama că vrea să se apropie de marea căpetenie, ostaşul încercă să-l oprească. Cum s-o facă însă? Cum să-l opreşti pe nimeni? Cum să-ţi întinzi mâinile spre el? Cum să-l atingi? Să-l ţie la distanţă cu fierul armei? Era el un neom. Dar neomul acesta a fost un dac.

Bătrânul ostaş trase totuşi spada din teacă atunci când văzu că arătarea scoate de undeva din haină o lama ascuţită. Dar rămase paralizat. Nu putea ucide un dac. Pe de altă parte nu-i venea să creadă că Bardos, sau cel ce se numise aşa, ar fi în stare să lovească în căpetenie…

Totul se petrecu ca într-un vis urât, din care nu poţi să te trezeşti. Năluca îşi înfipse jungherul în pieptul căpeteniei. Bătrânul ostaş se clătină de parcă chiar el ar fi fost lovit. Mare căpetenie smulse spada din mână ostaşului şi îl străpunse pe nemernic cu atâta îndârjire încât fierul îi ieşi prin spate. Arătarea căzu moale la pământ, ca o cârpă. Dar mai apucă să spună rânjind, cu o bucurie plină de răutate.

„Te-am avertizat că dacă nu faci ca mine ai să sfârşeşti cu un pumnal în coaste… Mai aveam încă unul, al patrulea, asta n-ai ştiut-o… Şi încă o

greşeală din partea ta, m-ai nesocotit. Asta ar putea să-ţi fie de învăţătură, să nu-l nesocoteşti nici pe un neom… Poate să fie chiar mai periculos decât un om… Dar gata, s-a sfârşit cu tine… Şi cu puterea ta… N-au decât să te preamărească de aici înainte. Cu cât te vor înălţa mai sus pe tine, cu atât vor pomeni mai des de mine… Vrei, nu vrei, vom călători amândoi prin lume de aici înainte… Mână în mână. Ucigaşul şi Victima. Tu eşti victim"…

Încearcă să râdă, însă primul hohot îi fu şi cel de pe urmă.

„L-ai răpus, făcu bătrânul ostaş, desmeticindu-se.

Dar prea târziu. Din păcate prea târziu."

Tânărul bărbat îşi smulse scrâşnind de durere arma din piept.

Şi leşină. Dar îşi reveni după câteva clipe. Când se trezi, bătrânul ostaş care îi ţinea capul, îi luă mâna şi o sărută.

„Îţi mulţumesc că ai înviat."

Orice ostaş dac are la el scamă şi pânză tare de in pentru legat rănile. Tânărul bărbat îşi îndesă o mână de scamă în rană şi sângele se opri. După care bătrânul îi făcu o legătură strânsă.

„Să ne trăieşti."

„Dacii nu pier"…

„Dar el a murit de-a binelea."

„Un neom. El nu mai era şi nu mai este dac."

„Dacă nu mai este, nu mai este, făcu bătrânul cam şugubăţ."

Îşi scoase sabia din trupul mortului, o privi un timp în tăcere şi în silă, apoi o învârteji deasupra capului şi o aruncă în prăpastia care îşi deschidea gura la câţiva paşi.

„Nu merită s-o mai ţin."

Îl luă pe mort de picioare şi începu să-l târască şi pe el spre râpă.

„Dacă nu mai e, să nu mai fie."

Şi îi făcu vânt în hăul care părea fără fund.

„Ce spunea el, că i se va pomeni numele în vecii-vecilor? Şi încă alături de numele tău?.”

Cu talpa piciorului frecă dâra de sânge până când ea dispăru amestecată cu pământ, gunoaie, frunze uscate.

„N-o să ştie nimeni că a trecut pe aici. N-a mai ajuns el până aici. S-a sfârşit pe undeva, cine ştie pe unde”.

ÎNCĂ UN PRAG

Marea căpetenie îl trimise pe bătirânul ostaş să-i aducă o sarică din cort. Bătrânul veni cu ea şi i-o anină cu grijă pe umeri. Căpetenia se înfăşură în vestmântul miţos cu lână albă ca spuma laptelui şi se mută de acolo ceva mai la vale, aşezându-se pe un trunchi de copac ce se culcase pe patul de prund şi spuse:

„Cheamă-i acuma, te rog, pe toţi oamenii.”

Se rânduiră în faţa sa, care pe pietre, care pe buturugi, care pe iarbă. Nimeni nu ştia ce se întâmplase dar erau cu toţii îngrijoraţi şi de chemarea aceasta neobişnuită şi pentru că cel care trimisese după ei era foarte palid şi avea ochii mistuiţi de fierbinţeală.

„Luaţi aminte la ce vă spun: Am câştigat o mare bătălie şi multă vreme nu va mai îndrăzni nimeni să ne calce hotarele. Ţara se află acum în linişte şi în pace şi în belşug şi să faceţi tot ce puteţi ca s-o ţineţi aşa. Dar dacă vă lovesc duşmanii, să-i loviţi fără cruţare şi să nu vă lăsaţi până Când nu-i daţi afară de pe pământul vostru. Am început multe lucruri bune, să le isprăviţi şi să începeţi altele şi mai bune. Lucraţi-vă pământul, bucuraţi-vă de roadele lui, creşteţi copii frumoşi şi sănătoşi. Nu vă plecaţi urechea şi inima la ispita de a cuceri pământuri care nu sunt ale voastre. Scoateţi şi

lucraţi bogăţiile de sub pământ şi faceţi schimb cu toată lumea. Şi nu vă molipsiţi de credinţe deşarte în alţi zei decât în cerul nostru şi să trăiţi în pace cu toţi vecinii, «de aproape şi de departe». Faceţi cum faceţi şi să înveţe copiii carte şi apucaţi-vă într-o zi să construiţi şi corăbii şi să porniţi cu ele pe mare."

Tăcu. Devenise şi mai palid. Cu ochii şi mai mistuiţi de febră. Cei adunaţi în faţa lui tăceau şi ei. Îşi dădeau cu toţii seama că se petrece acolo ceva grav şi definitiv.

„Eu o să cam plec acum… Odată şi odată tot trebuia să se întâmple. Ştiam asta de la început, dar nu credeam că atât de devreme"…

— Vrei să ne părăseşti?

— Mă tem că nu am încotro.

— Dar dacii nu sunt veşnici?

— Dacii sunt veşnici, o ştim de la buni şi străbunii noştri. Un dac nu poate decât să învingă sau să piară. Eu am învins cu voi.

— Ne laşi ca să te înalţi din nou la cerul din care ai venit?

— Uite că a trecut vremea, ne-am tot luat cu altele şi nici n-am avut timp să lămurim treaba asta cu venirea mea din cer. În orice caz am să cobor acum sub pământ. Ca să rămân în amintirea oamenilor, pe undeva, pe la mijloc, adică pe faţa pământuilui.

Vocea i se stingea din ce în ce mai mult. Numai focul din ochi îi ardea parcă şi mai viu. După aceea se auzi:

„Nu vă temeţi, am să mă întorc din nou printre voi. Mai tânăr. Şi mai puternic."

Se ridică încet şi se strânse şi mai bine în sarica albă şi miţoasă.

Apoi se îndreptă spre o gură de peşteră deschisă în inima muntelui, pe care ei de-abia acum o descoperiră.

PEŞTERA

Strălucea în mii de culori dulci şi domoale pădurea de ţurţuri de pe podea şi din boltă şi florile de stâncă de pe pereţi. Picurau uşurel broboanele de apă; nu se putuse auzi nicio muzică în niciun templu al lumii.

Şi un lac de cleştar din care porneau patru râuri în patru zări.

Şi bolta deschisă spre cer.

Cerul cu soarele.

Cu soarele şi luna.

Cu luna şi stelele.

Cu stelele şi luceferii.

Şi brazii înallţi care se aplecau deasupra bolţii şi se oglindeau în ochiul de apă din care porneau patru râuri spre patru zări ale lumii.

Brazi înalţi din Munţii Carpaţi.

Şi păsările care ciripeau în crengile brazilor cei aplecaţi peste boltă şi oglindiţi în lacul de cleştar din care izvorau patru râuri…

Luna cu soarele.

Păsări mii.

Stele făclii.

Cine mi-a văzut, cine mi-a cunoscut…

Părul lui, pana corbului, ochii lui – mura câmpului, fruntea lui, bolta cerului, trupul lui stâlpul pământului şi stâlpul cerului…

Un ropot de copite.

Şi toţi bărbaţii aceia care încă mai stăteau acolo unde fuseseră chemaţi, ca nişte stane de piatră, văzuse cum cobora pe piciorul de plai un băiat călare.

Cu pletele fluturate în vânt, cu fruntea înaltă şi boltită, cu ochii senini şi curaţi…

Pe un cal alb ca neaua…

ÎN LOC DE EPILOG

Nu încape nicio îndoială că atunci, în al şaisprezecelea an de la căderea lui, Iulius Cezar, toate drumurile din provincii duceau direct spre Roma. Numai lui Marcus Licinius Crassus, guvernator al Macedoniei, trebuia să facă neapărat un ocol prin Dacia, dacă generalul voia să joace un rol de seamă în Cetatea Eternă.

Dar când ajunse în apropierea Capidavei, generalul rămase dezamăgit. Ce vedea acolo nu era decât o biată cetăţuie într-un vârf de măgură.

— Cetatea aceasta va fi atât de mare în ochii Romei cât vrem noi s-o facem, spuse omului lor de încredere, care era întotdeauna în gândurile generalului. Am eu grijă de asta, scribii şi cronicarii sunt în mâna mea şi de mine depinde.

— Înseamnă că nu ne mai rămâne decât să-i întrebăm dacă vor să se predea de bunăvoie şi fără

să pună condiţii.

— Bineînţeles că le-ar conveni aşa ceva, dar nu ne convine nouă. Că pentru Roma nu este de ajuns să baţi la porţile ei cu un convoi de care de aur şi alte prăzi în faţă şi cu un convoi de prizonieri după tine. Ea te mai întreabă şi câtă oaste ai pierdut. Dacă ai luat cetatea fără luptă, înseamnă că nu ai avut niciun fel de merite. Gloria unui general este cu atât mai mare cu cât a lăsat pe câmpul de bătălie mai mulţi soldaţi.

Este atacată cetăţuia mai mult aşa, ca în joacă, fără berbeci, fără baliste şi fără turnurile mari de lemn puse pe roate. Dar ea nu putu să fie luată nici din prima, nici din a doua şi nici după multe alte încercări. Generalul trimitea mereu alte valuri şi alte valuri de oameni la atac şi de abia târziu de tot îşi dădu seama că leşurile celor căzuţi mai înainte înconjurau zidurile cetăţuiei pe din afară, ca un al doilea parapet.

Când porţile cedară, în sfârşit, omul său de încredere, îl asigură pe general că pierise, eroic, în această luptă o jumătate de oaste, fapt pentru care comandantul nu trebuia să aibă niciun fel de îngăduinţă pentru cei învinşi, urmând să ia în captivitate tot ce este viu, să încarce în care tot ce se poate încăarca şi să şteargă aşezarea de pe faţa pământului, ca să nu mai ştie nimeni unde a fost şi cât a fost.

Scotociră peste tot, dar nici urmă de om viu care să poată fi pus în ilanţuri. Şi niciun bob de grâu, niciun strop de vin, niciun fir de aur sau de argint, nici măcar o bucată de pâine şi o gură de apă.

Omul de încredere fu primul care observă că în cetate se află numai şi numai trupuri de luptători.

— Şi ce înseamnă asia, întrebă generalul, care se cocârjase şi încărunţise.

— Că şi-au ascuns pe undeva copiii, femeile, bătrânii şi tot avutul.

Găsiră, până la urmă, o gură de peşteră. Dar soldaţii care încercară să intre sub pământ, fură

săgetaţi chiar de la primii paşi.

— Să-i ameninţăm că-i zidim acolo, fu sfătuit generalul de cel Care avea idei pentru orice ocazie.

După fiecare rând de piatră şi de cărămidă cei dinăuntru erau întrebaţi dacă vor să iasă afară de bună voie. Dar ei spuseră că mai bine mor acolo înăbuşiţi decât să se dea pe mâna cotropitorilor.

După ce vi se va stinge răsuflarea vom sparge zidul şi vom intra să scoatem de acolo grâul, vinul, aurul şi produsele pe care le-aţi ascuns – tună generalul.

— Un lucru Nu-L ştii, generale, noi putem să surpăm bolta peşterii şi să prăbuşim în ea tot muntele de deasupra şi o vom face cu siguranţă dacă nu avem încotro.

— Dar asta este o adevărată nebunie.

— Spune-i cum vrei, însă nu spera să pui mâna pe vreunul dintre noi sau pe ceva din ce ne aparţine.

Zidul se terminase de mult şi generalul stătu toată noaptea cu urechea la pândă aşteptând ca cei dinăuntru să ceară să fie scoşi de acolo. Şi nu se întâmplă nimic, cât fu noaptea de lungă. Însă în zorii zilei muntele se prăbuşi în grota în care nu mai putea să intre nimeni şi din care nu se mai putea scoate nimic.

Şi tocmai atunci se văzu, chiar acodo de unde băteau razele soarelui în răsărit, un băiat cu saricâ albă de lână, călare pe un cal alb. Generalul porunci unui centurion de cavalerie să-l prindă şi să-l aducă viu.

Străluceau coifurile şi săbiile scoase din teacă, le fluturau în vânt mantiile roşii, caii odihniţi alergau de se cutremura pământul sub ropotul de copite, dar tânărul dac sta acolo, senin şi neclintit, de parcă nici n-ar fi existat pentru el această cavalcadă. Iar după ce pâlcul de călăreţi se pierdu în zare într-un nor de praf, el se ivi din nou, exact acolo unde fusese văzut prima dată, la fel de neclintit şi de luminat de soare, ca o stâncă peste

care a trecut un val de apă. Generalul trimise un al doilea centurion, dar tocmai când acesta alerga în galop cu oamenii săi, spre băiatul acela neclintit şi luminat de soare, fu văzut încă un băiat, tot pe un cal alb, la fel de neclintit şi de senin, de partea cealaltă a cetăţii. Şi încă doi, în celelalte puncte cardinale. Şi toată cavaleria generalului se mistui fără niciun folos în cele patru zări.

Iar soldaţii care scăpară de acolo povestiră multă vreme despre toate câte le văzuseră, dar mai ales despre tinerii aceia călări pe nişte cai albi ca fulgii de nea.

Strategul Lucius Licinus a bătut mai bine de doi ani, în chip de negustor roman, toate drumurile de dincolo de Denubiu. Chemat în faţa împăratului Domiţian, care făcuse popas la Naissus, în Moesia, le descrise pe toate aceste drumuri, fiecare cu avantajele şi dezavantajele sale. Iar generalul Cornelius Fuscus îl alesese pe cel mai greu şi mai periculos, care trecea, pe o lungime de câteva mile, pcintr-o strâmtoare formată de un codru întunecat şi o mlaştină ce părea fără sfârşit.

Se spunea despre Cornelius Fuscus că ar fi un general ros de ambiţii şi cam pripit în drumul său spre glorie. Ba că chiar ar căuta primejdiile anume ca să le sfideze şi să se afirme. Dar îl linişti pe împărat spunând că dacă niciun alt general roman nu s-ar fi aventurat pe un drum atât de nesigur, bineînţeles că nici Decebal nu se aştepta la aşa ceva şi deci, va avea grijă să pândească pe celelalte drumuri.

Comandantul suprem al legiunilor simulă o expediţie pe drumul cel mai firesc pentru aşa ceva, iar el îşi trecu grosul oastei peste fluviu fără zgomot şi pe timp de noapte.

Se apropiau de strâmtoare. La un semn legiunile se opriră din marş, ca să iasă în frunte corpul de auxiliari recrutaţi de dincolo de Rin, oameni care au trăit prin codri, la un loc cu lupii şi cu urşii precum şi corpul de auxiliari africani, oameni care

puteau să treacă o pădure fără a pune piciorul pe pământ, aruncându-se, ca veveriţele, din creangă în creangă.

Cum nu întâlniseră până aici nici picior de luptător dac, desigur că nici în pădure nu se afla nimeni. Dar o măsură de siguranţă în plus nu strică.

Strategul Lucius Licinus porni înainte cu detaşamentul de cercetaşi. Curios, nerăbdător şi plin de cutezanţă, generalul îl urmă însoţit de oameni din garda personală.

Dar dincolo de cotitură, niciun copac. Doar o perdea subţire de fum albăstrui, care se împreuna peste drum cu aburii ce pluteau peste smârcuri. Călăreţii care intrară şi ieşiră din pânza de fum raportară că nu se află pe acolo nici copaci, nici iarbă şi nicio ţipenie de om.

Generalul îşi puse armata în marş.

Înaintau în rânduri strânse legiunile.

Şi nu se întâmplă nimic.

Şi era atâta linişte.

Şi, deodată, aşa, ca din senin, începu să cadă, peste oameni şi peste cai, un adevărat potop de săgeţi.

Şi tot atunci se ridică şi pânza de fum.

Dacii… Când au venit atât de aproape? Zbârnâie săgeţile şi vâjâie suliţele, sunt fluturate în mâini spadele, lăncile, securile şi uneltele de câmp devenite arme de luptă, nechează şi fornăie caii şi bat pământul cu copitele, vâjâie în vânt steagurile cu cap de lup şi trup de şarpe. Şi dincolo de ostaşii care lovesc în legiuni, alţii şi alţii, o mulţime fără sfârşit, care aşteaptă neclintiţi să le vină rândul.

Comandantul suprem este doborât şi strivit în picioarele cailor şi ale soldaţilor care nu mai iau seama pe unde calcă. Alt general pune să sune trompete semnalul de retragere. Ce urmează este un adevărat dezastru.

Într-un cort, la cartierul general de la Naissus, medicul împăratului face tot ce poate ca să-l

vindece pe strategul Lucius Licinus de friguri, de sperietură şi de teama de năluci. Lipitori, înţepături de albine, zeamă de ierburi. Şi încearcă să-l convingă, chiar aşa, că ce a văzut el acolo, în afară de câteva pâlcuri de daci adevăraţi, nu erau decât nişte sperietori făcute din trunchiuri de copac retezate la înălţimea unui om şi acoperite cu straie.

Peste câteva zile strategul Lucius Licinus este pus pe picioare. Dar tot mai aiurează. Vrea, nu vrea cineva să-l asculte, el se agaţă de toată lumea şi îşi întăreşte vorbele cu jurăminte că a văzut cum o întreagă pădure a dacilor şi-a transformat copacii în luptători.

„Nebunia asta o să te coste cam scump, îi şopteşte un prieten la ureche.

Însă el o ţine una şi bună. Până într-o zi când a fost găsit mort în uşa cortului. Este periculos pentru oricine să aibă vedenii cu păduri care devin oştiri înarmate şi se aruncă asupra legiunilor romane.

Cetăţenii şi ostaşii romani, care aveau mintea întreagă şi ţineau să-şi păstreze capul pe umeri, nu credeau şi nu voiau să creadă povestea cu nişte luptători ieşiţi din copacii pădurilor. Totuşi povestea se întinse şi se lăţi până la Roma şi prin toate provinciile până în îndepărtatele colţuri ale imperiului.

*

Fumegă totul în jur şi nu ai unde să calci de atâtea leşuri.

— Îl vreau pe Decebal, dă poruncă împăratul.

Şi niciun ostaş roman nu mai face altceva decât să-l caute pe rege.

De-abia se mai ţin pe picioare. De atâta vreme nu s-au mai aşezat, n-au mai dormit, n-au mai lăsat arma din mâna. Tocmai când părea câştigată o bătălie, se iveau, ca din pământ, ca din văzduh, alţi

daci care se aruncau în luptă. Zi şi noapte, şi tot aşa mereu.

Dar iată că n-a mai rămas decât de găsit un rege într-o ţară cucerită.

„Îl vrem pe Decebal…“

După care vor avea timp să-şi oblojească rănile şi să se spele de praf şi de funingine, de sânge şi de clisă, să se odihnească, să doarmă, să se desfete ca nişte adevăraţi învingători.

„Unde este regele?“

S-a făgăduit şi o răsplată pe mărimea celui ce trebuie prins. Dar aceasta de-abia mai contează. Totul este să se isprăvească odată cu istoveala şi nesomnul şi neodihna. Se simţeau cu toţii ajunşi la capătul puterilor.

Fu adus un dac.

— Nu vrea să vorbească decât în faţa împăratului, spuse centurionul.

— Aduceţi faşă şi scamă, porunceşte împăratul. Şi mai aduceţi un cal bun pentru acest om. Să se scrie şi să se pecetluiască porunca mea că este liber să se aşeze după vrere oriunde în imperiu. Şi să i se dea atâţia dinari încât să-i ajungă pentru toată viaţa lui şi a urmaşilor săi.

Numai după ce toate aceste pregătiri sunt făcute, împăratul îl întreabă pe dacul care se ţine pe picioare mai mult sprijinit în vârfurile de suliţă ale celor care îl păzesc.

— Unde este Decebal?

Omul îşi ridică încet privirea şi, după câteva clipe de tăcere, rosteşte rar şi apăsat.

— Eu sunt!

Dar chiar atunci unul dintre muribunzii care zăceau pe jos, un dac cu barba plină de ţarină, se ridică într-un cot şt începe să râdă.

— Ia uitaţi-vă la el… Cum puteţi să credeţi aşa ceva?

Se îneacă, tuşeşte, îi dau lacrimile, dar reuşeşte, cu un ultim efort:

— Eu sunt Decebal!

După care cade ţeapăn, cu ochii deschişi spre bolta cerului.

— Îl vreau viu, strigă împăratul.

— Eu sunt Decebal, spume la fel de liniştit ca şi mai înainte, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat între timp, dacul adus în faţa împăratului, după care se aruncă în vârful suliţelor.

Şi aşa, cu trupul străpuns, tot mai apucă să rostească încă o dată:

— Eu sunt Decebal.

Toţi cei aflaţi acolo rămaseră stană de piatră.

Împăratul fu primul care îşi reveni.

— Ce staţi aşa?… Să fie căutat!… Căutaţi-l până îl găsiţi!

Şi el însuşi porni printre ruine.

Îl întoarse cu faţa în sus pe un rănit care încă nu-şi dăduse duhul.

— Eu sunt Decebal, rosti şi acesta.

Şi tot dacul care mai putea să-şi mişte limba-n gură nu mai ştia să spună altceva decât că el este regele.

Parcă şi morţi spuneau acelaşi lucru, cu gurile lor strâmbe.

Împăratul era şi el obosit. De multe zile nu mai cunoştea ce este somnul. Dar nici nu putea să închidă ochii până ce nu-l avea în mână pe Decebal.

— Eu sunt Decebal!

Din ziduri, din copaci, din iarbă. De peste tot, ca într-un vis. Un vis de coşmar, visat cu ochii deschişi.

Îi aduseră un copil, care nu avea pe el decât o cămăşuţa atât de scurtă încât nu-i acoperea nici măcar pântecul.

— Uneori se poate afla mai multe de la un ţânc decât de la un om mare, se dezvinovăţi decurionul.

Împăratul nu mai văzuse demult un copil de aproape. Spre uimirea tuturor, îl luă pe puiul de dac în braţe.

— Poate şi tu vrei să spui că eşti Decebal?

Dar copilul nu făcu altceva decât să îngâne cuvinte neînţelese. Puţin se sinchisea el că se află în braţele unui împărat. Şi încă cel mai mare împărat al celei mai mari împărăţii. Ba, mai mult, îşi întinse mânuţele şi începu să pipăie fruntea bărbatului acela, tâmplele, arcadele însprâncenate, ochii, nasul, obrajii, buzele, bărbia. De parca ar fi vrut să-l ţină minte.

— Aduceţi stafide, porunci împăratul, de parcă uitase că mai există altceva pe lume şi că mai are şi altceva de făcut. Dar tocmai atunci copilul rosti foarte limpede:

— Eu sunt Decebal.

Toţi cei de faţă înlemniră, în afară de împărat, care se aplecă pentru a-l pune pe băiat cu picioarele pe pământ.

— O ţară ca aceasta o poţi cuceri, dar nu o poţi supune.

Băiatul începu să se îndepărteze fuguţa, de parcă ar fi alergat la sânul mamei. Şi era de mirare cum de-şi poate face loc printre morţii şi răniţii căzuţi de-a valma. Să juri şi mai multe nu, că chiar trupurile acelea se dau la o parte din calea lui, ca să-i facă loc să treacă.

Şi după ce îl pierdură din ochi, pe culmea dealului apăru un tânăr pe un cal alb, care începu să sune din corn, parcă a jale, parcă a chemare.

*

La o margine de ţară: dacii care s-au putut strecura prin păduri, prin vadurile apelor, prin strâmtorile munţilor… Copii, femei, bătrâni şi câţiva bărbaţi cu trupurile pline de răni s-au strâns la Marele Sfat. Se face socoteala armelor, merindelor, carelor, vitelor, uneltelor şi oamenilor care ar mai putea să lupte. Mai sunt ceva merinde. Mai sunt ceva arme. Şi vite mai sunt. Şi braţe care să poată ţine o sabie, o secure sau o săpăligă.

— Să trecem hotarul, zice unul, lumea asta este mare. Ne vom găsi şi noi un loc sub cer cum şi-au găsit atâtea seminţii desprinse de pământul lor.

— Dar noi nu suntem altă seminţie şi nu ne putem lăsa pământul, zice altul.

— Pământul nostru nu mai este al nostru.

— Să ne întoarcem, atâţia cât mai suntem şi să tăbărâm asupra cuceritorilor.

— Ca să pierim cu toţii?

— Mai bine să ne piară trupul bătându-ne pentru pământul pe care îl avem din strămoşi, decât să ne rătăcească mintea pe pământuri străine.

— E mare şi întinsă stepa de dincolo de hotar şi cu oameni puţini şi rari care ne pot îngădui şi pe noi, cum i-am îngăduit şi noi pe alţii, nu le facem niciun rău. Ne desţelenim şi noi puţin pământ, îl semănăm şi atâta tot.

— Şi dacă nu se lasă?

— De ce să nu ne lase? Noi nu ne ducem să supunem pe nimeni.

— Poate că vor să ne supună ei pe noi.

— Atunci nu avem decât să ne apărăm.

— Tot mai bine este să ne aruncăm asupra romanilor, cu arma în mână, chiar dacă ar fi să cădem cu toţii în luptă.

Unii nu voiau să treacă hotarul. Alţii nu credeau că este bine să se înapoieze. Se adunau în cete şi se rupeau din ele, nimeni nu mai avea răbdare, nimeni nu era foarte sigur de ce spune.

— S-o întrebăm pe maica noastră cea bătrână, să vedem ea ce zice.

Aşezată pe o piatră sub coroana unui copac uriaş, cu spatele rezemat de o stâncă şi cu bărbia sprijinită pe mâinile care se împreunau pe capul unui toiag, cea mai bătrână femeie a dacilor sta acolo neclintită, parcă de la începutul lumii.

Se potoliră cu toţii şi se făcu o mare linişte.

— Ce e, copiii mei, întrebă bătrână fără să deschidă pleoapele.

— Ne-au cucerit duşmanii ţara, maică-măicuţă.

— Şi s-au aşezat în ea şi au de gând să rămână cu puterea armelor.

— Unii dintre noi am vrea să ne mutăm în altă parte, dincolo de hotare.

— Şi cu mine ce aveţi de gând să faceţi?

— Să te luăm cu noi, că doară n-o să te lăsăm pe mâna romanilor.

— Dar piatra pe care stau? Dar stânca de care mă reazem? Dar copacul care îmi ţine adăpost? Dar pârâul care îmi trece pe la picioare? Dar muntele din care izvorăşte pârâul?

— Nu le putem lua pe toate astea şi nu le putem duce cu noi.

— Păi vedeţi? Şi, atunci, nu mă puteţi duce nici pe mine, fiindcă de mult mă făcui una cu ele.

Şi se lăsă din nou tăcerea şi stăteau toţi cu capetele plecate şi nu mai ştia nimeni ce să spună.

Şi nu se mai auzea decât susurul pârâului şi foşnetul vântului şi gunguritul copiilor.

Ba se mai auzi şi un tropot de copite.

Şi descălecă de pe un cal alb un tânăr cu sarică albă pe umeri.

Şi tânărul acela se lăsă în genunchi în faţa bătrânei şi îşi aplecă întâi fruntea, apei îşi lipi buzele de mâna ei uscată.

Bătrâna îşi ridică încet pleoapele şi îi luă capul între palme, vrând, parcă, să-l cerceteze pe îndelete.

— Cine eşti?… Cine te-a trimis? Zamolxe?… Burebista… Decebal?…

— Cine vrei…

— Zamolxe… Burebista… Decebal… Şi care-i porunca poruncilor?

— Porunca-poruncilor este să rămânem pe pământul nostru. Acum şi în vecii vecilor.

— Dar pe pământul nostru s-au aşezat romanii.

— Aşa e, dar dacă noi plecăm ei rămân stăpâni definitiv.

— Nu-i putem alunga şi nu-i putem ucide pe toţi, sunt prea mulţi, prea puternici şi prea hotărâţi

să rămână.

— Au mai venit la noi şi alţii hotărâţi să rămână. Unde sunt sarmaţii şi sciţii şi celţii aceia? Ce a mai rămas din ei decât câteva nume? Nimeni nu i-a ucis, dar s-au pierdut printre noi fără urmă. Primii copii ai lor au fost pe jumătate sarmaţi, sciţi sau celţi şi pe jumătate daci, al doilea rând de copii au fost mai mult daci decât altceva şi tot aşa până când au ajuns cu totul de ai noştri. Cu romanii să facem la fel. Să-i topim încetul cu încetul în poporul nostru.

— Putem?

— Putem dacă vrem. Şi trebuie să vrem. Alt drum nu este pentru noi. Orice altceva înseamnă primejdia de a pieri tara urma.

— Nu vrem să pierim!

— Legea legilor noastre este să ne ţinem bine de acest pământ şi să nu ne pierdem fiinţa neamului.

— Să se împlinească legea legilor, zice maica cea bătrână, ridicându-se în picioare şi întinzând mâna ca în semn de legământ.

— Să se împlinească legea legilor, repetă bărbaţii, femeile, bătrânii şi copiii, dacii toţi care se aflau acolo.

Apoi, fără alte cuvinte, înjugară vitele la care, îşi luară desagii pe umeri şi se răspândiră pe toate drumurile şi pe toate potecile ţării, să mai pună în pământ nişte sămânţă, să mai sape câte o fântână, să mai sădească nişte pomi, să mai aşeze câte o temelie de casă.